MEHMET ALİ BULUT

RUHUN DEŞİFRESİ

Yeteneklerimizi kısıtlayan
duyularımızın esiri olmamak için...

36. Baskı

Duygu aklın esiridir,
fakat bil ki akıl da ruhun esiridir.
Mevlana

Hayat

RUHUN DEŞİFRESİ

© 2012, Hayat Yayıncılık, İletişim, Yapım, Eğitim Hizmetleri ve Tic. Ltd. Şti.
Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

ISBN: 978-605-151-201-3
Sertifika No: 12451

Hayat Yayınları : 347
Hayat Gelişim : 3
Kitabın Adı : Ruhun Deşifresi
Yazarı : Mehmet Ali Bulut
Yayın Editörü : Rahime Demir
Kapak Tasarım : Özkan Artaş
İç Tasarım : M. Aslıhan Özçelik
Baskı Yeri & Tarihi : Ankara, 2018
Baskı & Cilt : Ertem Basım
Başkent Organize Sanayi Bölgesi 22. Cadde
No: 8 Malıköy - Temelli / Ankara
Tel: (0312) 284 18 14
Sertifika No: 26886

Hayat Yayın Grubu
Nişancı Mahallesi Davutağa Caddesi No: 26/1
34050 Eyüp - İstanbul
Tel: 0212 613 11 00 GSM: 0530 290 99 78 Faks: 0212 613 11 55
www.hayatyayinlari.com - hayat@hayatyayinlari.com
twitter.com/hayatyayinlari - facebook.com/hayatyayinlari

RUHUN DEŞİFRESİ

MEHMET ALİ BULUT

Hayat

Mehmet Ali Bulut

1954'te Gaziantep'in Islahiye ilçesinin Kerküt köyünde doğdu. İlkokulu ve liseyi Gaziantep'te tamamladı.

1978 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nden mezun oldu. Aynı fakültenin Tarih bölümünde doktora tezi hazırlamaya başladı.

1979 yılında Tercüman gazetesine girdi. Tercüman Kütüphanesi'nin kurulması ve kitapların tasnifinde görev aldı.

Birçok kitap ve ansiklopedinin yazılmasına ve hazırlanmasına katkıda bulundu.

Daha sonra gazetenin, haber merkezi ve yurt haberlerinde çalıştı. Yurt Haberler Müdürü oldu. Köşe yazıları yazdı.

1991 yılında Haber Koordinatörü olarak Ortadoğu gazetesine geçti. Bu gazete 5 yıl süreyle köşe yazarlığı yaptı. Yeni Sayfa ve Önce Vatan gazetelerinde günlük yazıları ve araştırmaları yayınlandı.

1993 yılında haber editörü olarak İhlas Haber Ajansı'na girdi. Kısa bir süre sonra ajansın haber müdürlüğüne getirildi. Mahalli bir ajans konumundaki İhlas Haber Ajansı, onun haber müdürlüğü döneminde Türkiye'nin ve Ortodoğu'nun en büyük görüntülü haber ajansı konumuna yükseldi.

1997 yılında bir grup arkadaşıyla birlikte Veri Haber Ajansı'nı kurdu. 1999 yılında BRT televizyonuna girdi. Haber editörü ve program yapımcısı olarak çalıştı.

2001 Mayısından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi Basın Danışmanlığı'nda üç yıl süre ile görev yaptı.

Halen Bugün gazetesi Yurt Haberler Müdürü olarak çalışmaktadır. Çeşitli dergilerde yayınlanmış çok sayıda makalesi, şiirleri bulunan Mehmet Ali Bulut son dönemdeki yazılarını gazeteci.com ve haber7.com'da yayınlamaktadır. Bulut evli ve bir kızı vardır.

İçindekiler

Önsöz 11
Umudunuz Ufkunuzdur 17
Başarı Nedir? 20
Doğu Medeniyetinde Başarı 25
Şans Nedir? 27

Birinci Bölüm

• RUH-BEDEN İLİŞKİSİ •

Ruhun Gücü, Bedenin Potansiyeli ve Başarı İlişkisi 29
Modelleme İhtiyacı 30
Düzenekleri Keşfetmek 32
Mucizelerin Dili 34
Üzüm Üzüme Baka Baka… 35
Hayal Etmenin Gücü 36
Hayallerin İçindeki Sinsi Avcı 39
Karamsarlığı Tasvir, En Büyük Düşman 40
İyi Düşünce Beynin Jimnastiğidir 41
Tembellik Beyni Küçültür 42
Ruhun Aparatları (Beden) 44

İkinci Bölüm

• İNSANIN SAHNEYE ÇIKIŞI •

Her Kapıyı Açan Anahtar 50
İnsanın "Kimliği" ve "Özü" 51
Basar Masnuatı Görüp Basiret Sanii Görmezse… 53
İnsan, Eşsiz Yetenekler Bütünüdür 56
Bireyin Eşya Karşısındaki Duruşu 58

Müdahale ve Değiştirme Yetkisi 61
İnsan Ayarlanabilir Bir Makinedir 63

Üçüncü Bölüm

• BARINDIRDIĞIMIZ YAŞAM FORMLARI •

Hayat Mertebeleri (Bilinç Formları) 67
1. Bitkisel Hayat Mertebesi (İlkel Benlik Bilinci) 68
2. Hayvanî Hayat Mertebesi (Sahiplenme Bilinci) 71
3. Beşerî Hayat Mertebesi (Farkındalık Bilinci) 76
4. İnsanî Hayat Mertebesi (Aşkın İdrak Bilinci) 79
İd, Nefs, Akıl ve Kalp Bileşkesi Varlık Olarak İnsan 81
Hayat Mertebelerinin Etkileşimleri 83
Kulluk Bilinci-Bilme Sorumluluğu 89
Yeryüzünün Halifesi Olarak İnsan 90
Küçük Bir Kainat Olarak İnsan 92
İnsanın Kutsalığı 94
Yaradılıştaki Farklılık, Yaratıcı'nın Keyfî Bir Tercihi mi? 97
Medeniyet, İhtilafların Eseridir 98
Kainatın Kapılarını Açan Anahtar İnsanda 102
Sembolik Bir Güç Olarak Şeytan 104
Samimi İnancın Gücü 105
"Duygusallık 'Şeytan'dandır" 108
Özgüven Eksikliği En Büyük Engeldir 112

Dördüncü Bölüm

• RUH •

Ruh Nedir? 115
Bedeni Zinde Tutan Bir Güç Olarak Ruh 116
"Emir Âlemi"nden Bir Varlık Olarak Ruh 117
Ruhun Özellikleri ve Aparatları 118
Ruhun Mahiyeti 124

Beşinci Bölüm

• BEDEN •

Bedenin Potansiyeli 129
Bedenin Yapı Taşları Hücreler 130
Hücrelerimizin Ömrü 132
Beyin Hücreleri 134
Küçük Bir Âlem İçinde Büyük İşler 137

Altıncı Bölüm

• BEŞ DUYU HAPİSHANESİ •

Duyular Birer Engel mi? 145
Gözün Sınırları 147
Eşya Görünmez Olabilir mi? 151
İmkanlar da İmkansızlıklar da Çabalarımızın Ürünüdür 153
Her İnsana, Yeterli Kapasite Verilmiştir 156
Sıkıntı ve Engeller, Hayatın Kuralı 158

Yedinci Bölüm

• BEYİN •

Beynin Kapasitesi 164
Beynin Yapabilirlik Sınırları: Mucizeler 167
Doğu Toplumları ve Sağ Beyin Fonksiyonları 169
Herkes Kendi İçindekini Dışa Vurur 170
Beyin Eksenli Madde ve Mana 173
Beynin Fonksiyonları ve İşleyişi 175
Beynin İşletim Sistematiği 176
Dört Çeyrekli Beyin Teorisi 178
Beyin Dalgaları ve Kimyasal Tepkimeleri 182
Beynimizin Becerileri 186
Kendi Başına Bir Evren: Beyin 188
Beyin Hücreleri Yaşlanır mı? 190
Beynin Bilgiyi İşleyiş Sistemi 192

Düşünce-Beyin İlişkisi 194
Beyin-Rüya İlişkisi 199
Beyin-'Hilafet' İlişkisi 201

Sekizinci Bölüm

• ZİHİN •

Zihin-Beyin İlişkisi 208
Zihin: İçimizdeki Derin Devlet 210
"İslam Fıtratı Üzere" Doğmak Ne Demek? 214
Ol Deyince Olmak Nasıl Olur? 216
İntisabın Gücü 217
La İlahe İllallah'ın Sırrı 221
İnançta Odaklanma 223
Acıları ve Sıkıntıları Ertelemek 224
Tasavvur Yahut Sudur 225
Zihnin Kandırılması Mümkün mü? 228
Konsantrasyon 230
Güncellenmeyen Zihin En Büyük Engeldir 233
Zihnin Kafa Ayarı = Zikir 236
Vehim ve Endişe 242
Vesvese 246
Vesvesenin Çeşitleri 249
Özgüvene Saldırı Modu 254
Mükemmelliğin Yıkıcı Özellikleri 258
Korku 263

Dokuzuncu Bölüm

• ZEKÂ •

Zekâ Nedir? 270
Zekânın Biyolojik Temelleri 273
Zekânın Yaşla İlişkisi 274
Zekânın Soyaçekim ile İlgisi 274
Çevrenin Zekâya Etkisi 275

Başarının Zekâ ile İlişkisi ve Kader 277
Zekâ Testleri 280
Üstün Zekâ Nedir? 284
Zekânın Düşmanları 285

Onuncu Bölüm

• HAFIZA •

Blok Bilgi Kullanımının Endikasyonları 292
Zaman İçinde Yolculuk: Hatırlama 293
Unutma 295
Hafızamız Nasıl Çalışır? 299
Bilgi Nasıl Kaydediliyor? 301
Bilgi Nasıl Kader Olur? 303
Tövbe Kaderi Değiştirir mi? 306
Hafıza Türleri 309
Bebeklerin Hafızası 311
Hafıza Geliştirme Yöntemleri 312

Onbirinci Bölüm

• DÜŞÜNCE (Tefekkür) •

Refleks 317
Sezgi (Latifeler) 318
İlham ve Feraset 324
Sonuç 327

Önsöz

Her insanın yüreğinde bir umut vardır:

Bir gün mutlaka, aradığı "o" şeyi bulacaktır, "o"na kavuşacaktır.

"O"nun ne olduğu çok önemli değil. Zaten herkesin "o"su da farklıdır.

Bir gün büyük bir iş yapacaktır. Veya bir gün zengin olacaktır.

Bir gün tam da düşündüğü gibi bir sevgili bulacaktır ve onunla evlenecektir.

Bir gün çok önemli bir insan olacaktır. Buna yürekten inanmaktadır.

Bir gün herkes anlayacaktır kendisinin ne kadar önemli biri olduğunu…

❖ ❖ ❖

Ve bu iç duyuşları, bu beklentileri hiç kaybetmeden, fakat asla düşlerini de gerçekleştiremeden bu dünyadan göçüp gitmiş milyonlarca insan geldi geçti.

Umutları vardı; akılları, gözleri, ihtirasları vardı ama beklentilerini gerçekleştiremediler.

Kaderleri mi kötüydü yoksa çok mu tembeldiler? Belki de hiçbiri. Veya her ikisi… Öyle hayat hikâyeleri de var ki, yazgılarını ne yalnızca kaderle ne de yalnızca tembellikle izah edebiliriz. Kimi başarılı sayıldı, kimi başarısız!

Dünya, uygun eğitim aldığı halde sefaletten kurtulamamış insanlarla, hiçbir eğitim almadığı ve hatta hayata son derece kötü şartlarda başladığı halde ömrünü büyük başarı ile kapatmış örneklerle doludur.

Ve kimi insanlar, dur durak bilmeden hep çalıştılar ama bir diğerinin basit bir çaba ile elde ettiği başarıyı bile yakalayamadılar.

Bizim toplumumuz, asırların getirdiği bir kötü şartlanmışlıkla bunu 'kader'le izah eder. Fakat bu, pek de doğru değildir. Daha doğrusu eksik bir bakış açısıdır.

Nedenini tam bilemiyorum ama net algılayabiliyorum ki, *bütün başarılar, çabaların sonucunda geliyor*. Bakın bal arasına. Evet, o bal üretmek üzere programlanmış bir ilâhî robot. İradesi de yok. Ne yaptığını da bilmiyor. Fakat onu öyle programlayan, faaliyet ve çabasının içine öyle bir lezzet koymuş ki o hayvancağız, bir günde binlerce kez, kovanla çiçekler arasında mekik dokuyor ve bu faaliyetinden de hiç usanç duymuyor.

Ne kadar çabaladığına dikkat ettiniz mi? Sonra, neden her arının yaptığı bal aynı değil ve onun topladığı çiçeklere göre yaptığı balın da kalitesi değişiyor?

İşte hayatını başarı ile taçlandırmak isteyenlerin üzerinde durmaları gereken mühim bir örnek. Biraz dikkat ettiğimizde anlıyoruz ve hissediyoruz ki, evet bizim dışımızda da bir şeyler işe karışıyor ama talep ettiğimiz bir şeyi elde etmemiz için mutlaka çaba göstermemiz gerekiyor.

Bilemiyorum fakat seziyorum ki kederin oluşumunda "bana" çok şey düşüyor. Doğru bilgi ve yerinde kullanılan bir iradeye sahip aklımız, çok şeyin lehimize dönüşmesini başarabiliyor. Sonuçta şöyle demek durumunda kalıyoruz: "Ben de bir şeyler yapmalıyım ki, düşlediğim hayata kavuşabileyim!"

İşte bu kitap, başarıya varmak için vicdanımızın ve aklımızın bize yüklediği, hani şu "hissediyorum ki kaderin oluşumunda bana çok şey düşüyor" dediğim cinsten sorumlulukları tam ve yerinde yapabilmenin ipuçlarını veren bir eser olma çabasında. O yüzden de sık sık umuda ve gayrete vurgu yapıldığını göreceksiniz.

Tabii ki umut etmek, içimizde büyük umutlar taşımak önemli. Fakat şu da bir gerçektir ki, hiçbir umut, uğruna çaba harcanmadıkça gerçekleşmiyor. Allah'ın takdiri olan işlerin bile gelip bizi bulması için, bizim o işin mukaddimesi nevinden olan çalışma ve çabalarımızı sergilememiz lazım ki o takdir gerçekleşsin.

Eskiler *"Dad-ı Hak-ra kabiliyet şart nist"* (Allah bir insana bir ihsanda bulunacaksa onda kabiliyet şartı aramaz) demişler ama bana göre cidden yanılmışlar. Elbette Cenâb-ı Hak dilediğine dilediği şeyi verir fakat O, her işi 'hikmet'le yaptığına göre yine de kainatın usullerini ihlal etmez.

Peygamberliğin bir 'Dad-ı Hak' olduğunu herkes bilir. Ama peygamberlerin aynı zamanda büyük akıl, zekâ, basiret ve feraset dehâları oldukları da bilinir. Aklını doğru

kullanamayan bir insana peygamberlik verildiği görülmez. Yani 'Allah vergisi' için bile bir feraset, akıl, izan ve arayış gerekiyor hikmet gereği… Kur'an ayetleri indiğinde Hz. Muhammed (asv) hakikatin peşindeki arayışı nedeniyle dağın başında bir mağarada yapayalnızdı. Tembellik döşeğinde yatmıyordu; istidadı vardı elbet ve o istidadının geliştirilmesi için çabası da vardı… Bilinçli veya bilinçsiz...

Mesela incir ağacı, incir vermek üzere programlanmıştır. Ama siz ona emek vermezseniz, suyunu keser, ışığını engellerseniz, o meyve veremez. Umut ve istidat da böyledir. Çaba olmadan umut ve istidat da bir yerden sonra iflas eder. Tabii ki umut önemlidir. Fakat o umudu gerçekleştirmek için gösterilecek çaba da en az onun kadar mühimdir.

Bu **'önemliler'** sıralamasına bir şey daha eklememiz gerekiyor: O da **doğru çaba** ve **doğru eylem**! Bu doğru çaba ve doğru eylem de ancak **doğru bilgi** ile olabilir. Doğru bilgi ise bize verilmiş kabiliyetlerin **doğru yönde motive** edilmesiyle kazanılır.

Bu sebeple bu çalışmada;

Bekleyerek önemli biri olamayacağımızı, umut ettiğimiz gibi olabilmek için doğru yönde çabalamamız gerektiğine,

O zorunlu güne; beklediğimiz başarı ve mutluluğu yakaladığımız güne varmak için bizim de yapmamız gereken şeyler bulunduğuna,

Ve amacımıza giderken beynimizin ve vücudumuzun imkânlarını nasıl kullanmamız gerektiğine dikkat çekmek istedim.

Ayrıca; edinimlerimizde kendi alın teri ve becerilerimizin/çabalarımızın ne gibi bir katkısı olduğunu fark edebilmemizi; her biri ilâhî birer lütuf olan başarılarımıza çaba-

larımızla nasıl yön verebileceğimizi fark ettirecek bir çalışma olsun istedim...

Gayret bizden başarı Allah'tandır. Sözün özü bu!

Bu eserin hazırlanmasında en az benim kadar emeği geçen eşim Rahime Demir'e teşekkürlerimle…

Saygılarımla…

M. Ali Bulut

Üsküdar / İstanbul

Giriş

Umudunuz Ufkunuzdur

Yeryüzünden bugüne değin yığınlarca insan geldi geçti. -Özellikle **'yığın'** kelimesini kullandım, çünkü insan olduğunun idrakine varmayan birey, yığının bir parçası olmaktan ibarettir.- Çoğu Yaratıcı'nın kendisine verdiği nimetlerin farkında bile varamadı…

Oysa her insan, potansiyel olarak, Cenab-ı Hakka muhatap olacak kabiliyet ve donanımdadır. Omuzlarının üstündeki kafasında dünyanın en değerli ve en donanımlı bilgisayarını taşımaktadır. O, kendisine sayısız imkânlar sunduğu halde, farkında bile olmadan onunla birlikte günün birinde çekip gider.

Yapabilecekken yapamamıştır, gidebilecekken gidememiştir, varabilecekken varamamıştır, başarılı olabilecekken olamamıştır, sevebilecekken sevememiştir ve dolayısıyla sevilememiştir, mutlu olabilecekken bunu başaramamıştır… En acısı ve en önemlisi, bilebilecekken bilememiştir.

Neden? Çünkü kendisindeki imkânları kullanmayı bilememiş, bilmeye yanaşmamış ve onu öğrenmek için gerekli bedelleri ödemeyi göze alamamıştır.

Oysa beyin orada, hemen burnumuzun arkasında, bizden gelecek talimatları beklemekte. Fakat biz ya önyargı, ya şartlanmışlık, ya inat ya da ahmaklıkla onu kullanmayı, ondan yararlanmayı hep ihmal ederiz. Beyin de kullanılmadıkça zamanla büzüşerek kendi içine kapanır ve oldukça basit, tıpkı hayvanlardaki gibi içgüdüsel üç beş hareketi tekrar edip durduğumuz bir hayat kurgular bize: Yemek, içmek, çiftleşmek ve hasbelkader, yetebildiği kadarıyla konuşmak…

Sonra da oturup kaderimize yanar, hatta Rabbin neden bize karşı âdil davranmadığını soracak kadar sorumluluğu üstümüzden atarız.

Oysa bu tarz karamsar sorgulamalar için zorlanan beyin hücreleri, elimizde bulunan imkânları kullanmak için çalıştırılmış olsa, hayatımızın değiştiğini görecek ve **'kaderden yakınan insan'** olmaktan sıyrılıp, **'insan da kaderine yardım etmeli canım!'** diyen olgun ruha kavuşacağız.

Kaderden yakınan insan ne kadar aciz durumda ve ahmaklık derecesindeyse, Cenab-ı Allah'ın hayat içinde ve hayatı yaşanır kılan lütuf ve ikramını görmezlikten gelerek her başarıyı yalnızca kendi çabasına indirgeyen, "kaderi yalnız insan yapar" diyen de o kadar nankör ve algı özürlü, üstelik aynı zamanda küstahtır.

❖ ❖ ❖

Hepimiz, yüreğimize yerleştirilmiş **'o umuda'** ulaşabilmek için yeryüzüne gönderiliriz. Doğal olarak o umudu

gerçekleştirmek hepimizin hakkıdır. Üstüne üstlük gayelerimiz de vardır; olmalıdır da! Ve her kim ki içinde bir umudun, bir amacın varlığının farkındadır, o kişi bilmeli ki onların gerçekleşme imkânı da vardır.

Bu gerçeği aklımızdan çıkarmadığımız müddetçe, ister ve çaba sarf edersek başarabiliriz. Başarmak için imkânlarımız vardır. Her şeyden önce bu kitapta da sık sık vurguladığımız gibi bedenimiz ve beynimiz muazzam imkânlar okyanusudur...

Ama biliyoruz ki bedenimiz de beynimiz de bizim eserimiz değil!

Bilen bilir ki onlar bizde emanet. Ve bunların hesabını soracak bir sahip var. Zaten sahibin onların ücretini istemeden çok önce, bu ikisi onları yanlış kullanmamızdan veya kullanmayı bilmememizden dolayı bizden intikam alıyor. Farkında değiliz.

Yaratıcı bize bu iki nimeti kullanıp kendimize yeni imkânlar, nimetler var edelim, Yaradan'a ve donatana şükredelim diye verdi. Kendimizi bilelim ki onu da lâyıkıyla anlayalım...

Böyle, bizdeki Tanrı nimetlerini hatırlatıyor diye bu kitabı bir din bilgisi kitabı sanmayın. Aksine bu kitap tabu olduğunu sandığımız birçok şeyin, aslında Allah tarafından insanın kullanımına verilmiş imkânlar olduğunu hatırlatan bir kitaptır.

Tabii ki bu çalışma; sadece başarı yollarını anlatan bir kitap değil, aynı zamanda **'edebin de kitabı'** olsun isterim. Bizim medeniyetimiz edep medeniyetidir çünkü.

Öncelikle imkânlara nasıl ulaşılabileceği ve onların nasıl kullanılabileceğini, kullanılabildiği takdirde nasıl başarı-

lı olunabileceğini, nasıl daha fazla nimetlere kavuşulabileceğini izah edeceğim ama bir yandan da insana bu mülkün kendisine ait olmadığını ısrarla hatırlatacak bir yol takip etmek kararındayım.

Unutmamak gerekiyor ki bu mülk Allah'ındır. İnsan da onun bir kuludur. Bütün bu nimetler bize; şımarıp küstahlığa düşelim diye değil, kendimizi ve Rabbimizi tanıyarak mutluluklar üretebilelim diye verilmiştir.

Başarı Nedir?

Yıllar önce bir gün, gideceğim yere ulaşmak için belediye otobüsüyle yola çıkmıştım. Otobüs yolcu çokluğundan bir durakta biraz fazlaca oyalandı. Camdan dışarı bakıyordum ama pek de etrafta olan biteni algılamaya yönelik türden bir bakış değildi bu. Galiba kafamın içindeki bir problemi çözmeye çalışmakla meşguldüm.

Otobüsün hareket etmesiyle birlikte, durağın biraz açığında, taşa tünemiş bir insan dikkatimi çekti. 35 - 40 yaşlarında genç denebilecek bir adamdı.

Adeta taş kesilmişti ve o haliyle bir hüzün ve ıstırap heykelini andırıyordu. Bir anda ona yoğunlaştım. Yüzünde öyle derin bir acı, öyle belirgin bir yıkılmışlık, öyle bir çaresizlik ifadesi vardı ki etkilenmemek mümkün değildi. İçimde, adama karşı muazzam bir rikkat ve acıma hissi oluştu. Boğazım düğümlendi, gözlerim yaşardı. Hatta hemen kalkıp otobüsü durdurup inmek geçti içimden. Yüreğindeki acıyı paylaşmak istiyordum. Fakat bir şey beni harekete geçmekten alıkoydu....

Otobüs oradan uzaklaştı ama o manzara, etkileyici bir fotoğraf karesi gibi beynimin bir yerine çakıldı kaldı...

O gün içimde iki adam, onu, orada öylece bırakmış olduğum için birbirini asla ikna edemedikleri çetin bir tartışmaya başladı… İnanın bugün hâlâ o tartışma kapanmış değil. Zannediyorum ki bu kitap aslında o tartışmanın doğurduğu bir eser...

O gün, o adamın, simasında okuduğum olağanüstü kabiliyetlerine rağmen öyle bir sefalet hâli içinde bulunmasına anlam verememiştim. Çünkü fizyonomi verilerine göre, gerçekten işlek bir zekâyı temsil eden yüksek bir alnı, ancak hayatını doğru kurgulamış insanlarda bulunacak büyük ve mevzun bir kulağı ve iyi bir algılama kabiliyetini yansıtan geniş bir kaş arası vardı. İlm-i simâ bilgilerine göre, normal şartlarda o insanın kendisine yeterli imkânlara sahip hayat şartlarına erişmiş olabilmesi gerekirdi.

Fakat hali perişandı işte. Orada öylece yığılıp kalmıştı. Bir deri bir kemikti adeta… Neden ondaki kabiliyetler, başarılı bir hayat kurmasına yetmemişti? Hadi büyük başarılar beklemek bir yana da, en azından o sefil hale düşmekten kurtulması neden mümkün olamamıştı? Kendisinden daha az kabiliyetlere sahipken bunu başarmış olanların sırrı neydi?

İçimdeki iki adamdan biri, başarının **'ilâhi bir lütuf'** olduğuna inanıyordu. Bu nedenle **"neden, otobüsten inip o adama o gün yardımcı olmadın?"** diye o gün bugündür beni kınayıp duruyor.

Öbür adam ise, başarının, **'gayretin eseri'** olduğuna inandığı için, **"senin o adama yapabileceğin bir şey olamazdı. En fazla ona bir öğün, bilemedin iki öğün karnını doyuracak bir yardımda bulunurdun. Bu, onun ayağa kalkmasına yardımcı olmazdı. Aksine, ondaki dilencilik dürtülerini güçlendirirdi. O güne kadar dilenme-**

miş adam belki de ondan sonra dilenmeye karar verirdi…" diyordu.

İçimdeki o iki adamın tartışmasına bugün bile son verebilmiş değilim. İşte bu kitap, bu tartışmadaki hangi adamın haklı olduğunu bulma çabasıdır bir anlamda.

Peki sizce hangisi haklı?

O adam, yukarıda saydığım fizyonomi özelliklerine sahip olduğu halde, neden, en azından kendisini sefaletten kurtaracak bir hayat kuramamıştı? Başarmasına ne engel olmuştu?

Bu soruyu kendime her sorduğumda, içimdeki diğer adam, **"başarı aklın ve gayretin çocuğudur"**, deyip beni susturuyor. Delil olarak da önüme "İnsan için çalışmasından başka bir hakikat yoktur" (Necm, 39) âyetini koyuyor.

Bir düşünelim:

- O adam neyi başaramamıştı?

- Zengin olmayı. Tabii zenginlikten kastımız, kendisine yeterlilik..

Zihnimde oluşan bu ölçütten yola çıkarak **"demek ki başarmak zengin olmakmış"**, diye düşündüm ve bir zamanlar bir menkıbede okuduğum bir kıssa geldi aklıma.

Mısır evliyasından Leys bin Sa'd'ın anlattığı bir kıssa…

İki arkadaş varmış. Biri zengin, öbürü fakir! Beraber yolculuğa çıkmışlar. Bir mola yerinde fakir olan uyumuş. Bir süre uyuduktan sonra zengin arkadaşı onu uyandırmış, "kalk, gidelim artık" demiş. Fakir çok kızmış ve haykırmış: "Niye beni uyandırdın? Oysa ne güzel bir rüya görüyordum!"

Arkadaşı "Ne görüyordun?" deyince fakir olan, "Rüyamda öyle zengin öyle zengindim ki her ne istiyorsam alabiliyor ve her ne istersem yapabiliyordum ama sen uyandırınca kayboldu" demiş.

Arkadaşı "Uyanınca kaybolan zenginliği ne yapacaksın?" demiş.

Fakir olanı bozulmuş ve sormuş:

"Sen zenginsin şu anda değil mi?"

"Evet!"

"Peki sen öldüğünde bu zenginliğe ne olur? Senin için bir anlamı kalır mı? Bir zenginlik var, gözünü açınca kayboluyor; bir zenginlik var, gözünü kapatınca yok oluyor. Bunların hangisi gerçek zenginlik?"

- Sizce bu yargı doğru mu? Ben emin değilim. Problemi tam çözemedim.

Aynı şekilde başarının ne olduğunu da tam çözemedim. İçinden bir türlü çıkamadım. Bir yığın araştırma yaptım… Tam bir tarife ulaşamadım. Sadece, **"başarı göreceli bir şeydir"** diyenlere hak vermekle yetiniyorum.

Kişisel başarıları konu edinen, (birçoğu, pozitivist ve materyalist dünya görüşünü esas alarak) başarı üzerine

prospektüsler sunan NLP ve benzeri eserlerde, başarı genellikle insanın dünyadaki maddî nimetlere sahip olması gibi algılanmış… Bu yeterli mi?

Bilemiyorum!

Sahi gerçek başarılı olman ne anlama geliyor?

Mesela Diyojen! Ünü bugünlere kadar gelmiş büyük bir filozof. Eşyanın hakikatine dair çok bilgiye sahipti. Ama dünyalık bir şeyi yoktu! Nerede ise bugünkü tabirle **"bî mekan"** yaşamış. Hatta bir dostu onu Anadolu'ya çağırdığında **"neden"** diye sorar.

Dostu, "Burada daha çok imkân veririm sana", deyince Diyojen, "Ne gerek var! Atina'da un ucuz, su bol, güneş ve hava da bedava" der.

Demek ki başarı, sadece dünyadan yeterince pay kapmak da değil.

- Peki başarı, mutlu olmak mıdır acaba?

- Mutlu yaşamış ama taş taş üstüne koymamış bir insana da **"başarılı"** mı diyeceğiz o zaman?

- Hem **"mutluluk"** ne? O da en az, "başarı"nın kendisi kadar karmaşık ve üzerinde ittifak edilmemiş bir kavram değil mi sizce de?

Ben kendimce, başarıyı, **"insanın, yeteneklerini keşfedip onların kullanım kapasitesini genişletmesi"** olarak tanımlıyorum. Yani insanın, bulunduğu konumdan bir adım ileri gidebilmesi de yerine göre önemli bir başarıdır.

Bir futbolcu için başarı, her maçta gol atmaksa, bir kalecinin başarısı da o gollere hiç izin vermemektir.

Afrika'da, her sabah uyanan bir aslanın başarısı, o gün çıkacağı avda, kaçan bir ceylanı yakalayabilecek kadar hızlı

koşmaktır. Ceylanın başarısı ise, aslanın yakalayacağı ceylandan biraz daha hızlı koşmaktır.

O yüzden başarıyı şunu yapmak, bunu yapmak olarak algılamıyorum. Bunların hepsi birer merhaledir ve görecelidir. Mutluluk da öyle, huzur da öyle, zenginlik de öyle... Hepsi izafi durumlar... Birine göre başarı sayılan, başka birine göre değil.

İşte bu eserde, bu izafi yorumlardan sıyrılarak, gerçek başarıyı bulmanın peşine düştüm. Bu arayış esnasında -siz yadırgasanız da- ben başarının tanımını ve tarifini, bizim medeniyetimizin referanslarına müracaat ederek oluşturmaya çalışacağım. Çünkü biraz önce bahsi geçen batılı kaynaklarda yapılmış başarı tariflerini okuduğumuzda, yukarıda sorduğumuz sorular akla geliyor. O yüzden, referansları, kendi kültürel kodlarımıza açılan başarı tarifleri bulmaya çalışmayı daha faydalı görüyorum.

Doğu Medeniyetinde Başarı

Bildiğiniz gibi bizim medeniyetimizde **'başarı'**ya fazla vurgu yapılmamıştır. Bunun yerine toplum içinde **'iyi ve faydalı insan'** olabilme üzerinde durulmuş ve bu tip üretilmeye çalışılmıştır. Ve bu "iyi ve faydalı tip"e de genel anlamda **insan-ı kâmil** (olgun insan) adı verilmiştir.

Bu çalışma, bir anlamda, bu kavramın içeriğini bugünün değerleri ve verileri ile yeniden doldurma çabasıdır.

Bizim medeniyetimizin ürettiği bir kavram olan "insan-ı kamil", tarifini doğrudan, Peygamber'in **"İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydası olandır"** (Hıyaru'n-nas, men yenfau'n-nas) hâdisinden alır. Başarının bundan daha güzel bir tarifi olabilir mi?

Bu tarifin içerisine, ne girmez ki?

Parası olan çok insan vardır ama kimseye hayrı yoktur.

Güç sahibi olan çok insan vardır ama çevresine zulmediyordur.

Üne kavuşmuş çok insan vardır ama ailesine bile faydası yoktur.

Herkesin hizmetine koşturmaktan geri kalmayan ama çoluğu çocuğu ortalıkta perişan gezenler vardır.

Kendisi mutlu olan ama etrafındakileri mutsuz eden de çoktur.

Oysa kâmil insan, **"elinden, dilinden ve belinden kimsenin zarar görmediği"** insandır.

İşte asıl başarı da budur. Yani kendisini kurtarmış, istediği yeterliliğe ulaşmış ama bundan dolayı çevresine zarar vermek şöyle dursun; o nimetleri çevresiyle de paylaşma olgunluğuna sahiptir bu tip insanlar.

Bu kitapta sık sık vurgu yaptığımız başarı, daha çok böyle bir insan modelini tarif ediyor.

Görüyorum ki bu âlem bütün zerreleriyle kemaline doğru gidiyor. Yani her şey, sonunda, formunun ulaşabileceği en mükemmel aşamaya varacak. Çünkü (eskilerin tabiri ile) eşyada ve her bir zerrede, kendi kemaline karşı muazzam bir iştiyak vardır.

İnsan da kendi kemaline varmak zorundadır. İşte bu süreci, burada tamamlayabilen insan gerçek başarıya da ulaşmış demektir.

❖ ❖ ❖

Baharda, tomurcuklanan her bir meyve hoppağının kemali, meyve olmaktır. Fakat yazıktır ki bu amaçla yola çıkan her hoppak meyve olma şansını yakalayamaz. Yarısından fazlası dökülür. Çünkü özlerinde onları kemale taşıyacak cevher eksiktir veya zayıftır. O yüzden de son noktaya varamadan dallarından düşerler.

İnsanın kemali de **"insan-ı kâmil"** mertebesine varmaktır. Nasıl ki meyve tomurcuğunun başarısı, tutunduğu o dalda bir gün meyve olabilmekse…

O meyvenin kemaline ulaşması için, elbette sayısız unsurun bir araya gelmesi gerekiyor. Güneş, hava, su, çevre vesaire…

İnsanın başarıya ulaşması için de sayısız unsurun bir araya gelmesi şart.

Unsurların ittifakı da yetmez, insanın da o ittifaktan yararlanacak yetenek ve donanımda olması gerekir. Ancak o takdirde insan o ittifak düzeneğinden yararlanarak arzusunu gerçekleştirebilir. Yani başarı, **o düzeneklerin doğru kullanılmasıyla elde edilir.**

Başarı, düzeneklerin doğru kullanılması sürecinde gerçekleşiyor olsa bile o süreci insanın tamamen kendi imkân ve kabiliyetleriyle kontrol altında tutması da mümkün değil... Demek ki başarı biraz da şanstır. Tuhaf bir çelişki gibi değil mi? Öyle mi değil mi gelin bunun da muhasebesini yapalım:

Şans Nedir?

Şans, en kısa tanımıyla, **'insanın kendisini, gelecek olan şeye hazır tutabilme halidir'**.

Görüyorsunuz, yine bir bilinmezlikle karşılaştık.

- Peki, insanın, bütününü göremediği bir tablonun herhangi bir yerine kondurduğu bir noktanın doğru yerde olduğunu iddia edebilmesi mümkün mü?

- Değil elbette!

- O zaman, insan, gelmekte olana karşı kendisini nasıl hazır tutacak?

- Okuyarak, araştırarak, tecrübe sahiplerine danışarak, kendini eğiterek ve eşyayı tanıyarak.

Öyle ise vardığımız nokta şudur: Başarı insanın iradesi ve isteğiyle şekillenir ama tek başına insanın eseri değildir. Temelde 'insanın çabasından başka bir gerçek yoktur'. Fakat o çabanın gerçekleşmesi de ancak onun gerçekleşmesini sağlayacak unsurların oluşmasına izin verilmesiyle mümkündür. Yani "Cenab-ı Hakk'ın lütfu" ile. **Başarıyı, neticede insan ile Yaratıcısının ittifakından oluşan bir sonuç olarak tarif edebiliriz.**

Diyebiliriz ki başarı, insanın da yapabilecekleriyle katkıda bulunduğu bir ilâhi lütuftur.

Başarıyı böyle şekillendirdikten ve bir temele yerleştirdikten sonra, artık onun malzemesine ve bu malzemenin nasıl kullanılması gerektiği bahsine geçebiliriz…

Birinci Bölüm

Ruh-Beden İlişkisi

Ruhun Gücü, Bedenin Potansiyeli ve Başarı İlişkisi

Başarının en temel malzemesi ruh gücüdür. Çünkü bedenin imkânlarını kullanacak olan odur. Kitabımızın temel konusu da ruhun gücünü ortaya çıkarmak ve onu doğru kullanmak. Fakat bunu başarabilmek için öncelikle ruhumuzun aparatı olan bedenimizin potansiyelini iyi kavramamız gerekiyor. Çünkü bedenimiz aslında bu âlemi algılaması ve kontrol etmesi için ruhumuza verilmiş bir donanımdır.

Şu sıralar çok moda olan deyişle, **beden; ruhumuzun 'akıllı evi'**dir. Ruh, bedeni kullanarak, bu evrende kendisinden bekleneni gerçekleştirir. Bu görevi yerine getirirken en büyük yardımcısı ve malzemesi de kendisine emanet verilen bedendir.

Beden araba misali bir düzenektir. Tıpkı arabaların kaporta olarak bir metal yığınından başka bir şey olmadığı gibi, beden de ruhtan sıyrılmış haliyle et ve kemik yığınından ibarettir diyebiliriz. Beden ancak içine ruh girdiği zaman fonksiyonlarını icra edebilir. Nasıl ki, bir arabanın istenen performansı yakalayabilmesi için motorda kullanılan malzemenin kalitesinden kaportasına ve yakıtından sürücüsüne kadar birçok faktör etkili olabiliyorsa, insan bedeninin istenen başarıları yakalayabilmesi için de bir dizi faktörün bir araya gelmesi gereklidir.

Dolayısıyla ruhumuzun iş yapabilme kabiliyeti, vücudu ve onun imkânlarını doğru kullanma becerisine bağlı olduğu kadar, bir sürücü olarak, vücut ile ilgili pratiklerin arttırılmasına da bağlıdır.

Öyleyse önce bedenin imkânlarını kavramak zorundayız. Buna da ruh-beden ilişkisi etrafında genel bir ufuk turu yapmakla başlamakta yarar var.

Modelleme İhtiyacı

Ruh bir cevherdir. "İlâhi İsimler"in (Esmâ-i Hüsnâ) muhteviyatından var edilmiş ve hârici vücut giydirilmiş özdür. Beden ile bir araya geldiklerinde sergiledikleri işlev ve becerilere, can, nefs, akıl, kalp, şuur vesaire diyoruz. İnsan bu ikisinin birlikteliğinden oluşan mana, eylem ve kabiliyetlerden ibarettir.

Ruhun potansiyel kabiliyetleri kullanabilmesi, onları öğrenmesiyle mümkündür. Ruh, öğrenmeden ve öğretilmeden tam olarak neyin neye yaradığını bilemez. O yüzden de daima bir öğretmen ve bir örneğe ihtiyaç duyar.

Ruhun potansiyel kabiliyetleri kullanabilmesi, onları öğrenmesiyle mümkündür. Ruh, öğrenmeden ve öğretilmeden tam olarak neyin neye

yaradığını bilemez. O yüzden de daima bir öğretmen ve bir örneğe ihtiyaç duyar.

Yaratıcı bu yüzden insanlara zaman zaman nebiler ve peygamberler göndermiştir. Her bir peygamberin elinde de o güne kadar öğrenilmemiş yeni bilgiler ve aletler olmuştur. Böylece ruh için örnekler ve modeller oluşturmuştur.

Ruhun gücünü kavramak, birçok insanın başaramadığını başarabilmek ve başarıyı sürdürülebilir kılmak için en basit, aynı zamanda en etkili yol; başarılı ve erdemli bir insanın yaşamını modelleyebilmektir.

Nitekim Kur'an bize "Ey inananlar, İbrahim'de sizin için örnekler vardır" (Mümtehine, 4) diyerek bizi onun hayatını modellemeye sevk eder.

Model aldığınız insanın davranışlarını ve yaptıklarını içselleştirip sürekli tekrarladığınız takdirde biz de onun ulaştığı başarılara ulaşabiliriz. Çünkü evrensel kurallar, tekrarlanabilir mekanizmalardır ve herkes için aynı sonuçları vermeye programlıdırlar. Aynı deneyimler aynı sonuçları vermeseydi bilimden söz edemezdik. (Ancak içinde insan faktörü bulunan olaylarda daima bir istisna durum da barınır. Çünkü irade ve ruh eşya âleminden olmadığından, determinizm, onların devreye girdiği ortamlarda her zaman geçerli olamayabilir.)

O yüzden bir başarının sosyolojik ve psikolojik alt yapısı tekrarlanabilse aynı neticeleri elde etmek 'kesin'e yakın bir gerçektir. Çünkü Kuran, "Yaratıcı'nın usullerinde (sünnetullah) değişiklik yoktur" (Fetih, 23) buyurur. Yani determinizm. Determinizm, üç aşağı beş yukarı her fiziki olayda

vardır. Elbette Cenâb-ı Hak, sınırsız kudret sahibidir ve istediği zaman mülkünde istediği değişikliği yapabilir. Ancak unutmamalıyız ki O; celâlini, azametini ve kudretini keyfî kullanmamayı da kendisine vacip kılmıştır.

Evrendeki 'tekrarlanabilirlik düzeneği', Yaratıcı'nın insanoğluna verdiği en değerli armağanlardandır. Birinin başardığını diğeri de pekâlâ başarabilir. Peygamberler de önümüze konan modellerdir. Onlar gibi olmamız istenir ve denir ki **"onlar yapabildiyse siz de yapabilirsiniz".**

Hz. Peygamber de, **"benim ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız, sizi hidâyete (yani eşyayı doğru kullanma bilgisine) ulaştırır"** der.

Peygamberlerin hayatını modellemenin zihinsel itirazını bu hadis ortadan kaldırır. Yani insan zihninin **"onlar peygamber, biz onları nasıl modelleyebiliriz ki"** şeklindeki itirazına bizim gibi olanlardan örnek göstermek suretiyle cevap vermiş olur.

Düzenekleri Keşfetmek

Eşyadaki bu tekrarlanabilirlik özelliği, elbette büyük bir imkân, insan için. Ama bu imkânı kullanmak için kararlılık ve çaba gerektiğini unutmamak gerekir. Yaratıcı bu konuda da kendi yaratma usullerinden bize örnekler verir.

Cenâb-ı Hak, "Biz yerleri ve gökleri altı günde yarattık" (Kaf, 38) derken, kendi zaafını ortaya koymuyor, aksine bizlere eşyadaki tedriciliği ve **olayların ardışıklığını (silsile-i merâtib)** anlatmaya çalışıyor. Evrensel gerçekliğin, sebep-sonuç ilişkileri içinde her biri diğerini doğuran ve birbirini besleyen hadiselerden oluştuğunu gösteriyor.

Evren baştan sona birbirini etkileyen düzeneklerden kurulmuştur. Başarı, düzeneklerin mantık ve formüllerini öğrenmek, onları işletebilme vasıtalarına ulaşmak ve kullanmakla sağlanabilir.

İnsan kendisindeki özellikleri keşfedemediği takdirde bildiklerini tekrar etmekten öteye gidemez ve kendisini geliştiremez.

Arşimet'ten önce de suyun kaldırma gücü vardı mesela. Ve su, içine giren eşyanın hacmi kadarını taşırıyordu. Arşimet bunu ilk algılayan ve formüle eden insan oldu. Söz konusu su yasası, Arşimet'in formülü keşfinden önce geçerliydi, sonra da. Su düzeneği böyle çalışır...

Ama mesela görüntümüz aynadan her seferinde aynı şekilde yansımaz. Bazı aynalar bizi olduğumuzdan küçük, bazıları da olduğumuzdan büyük gösterir. Bazıları da sizi size hiç göstermez.

Peki siz kendinizi göremediniz diye **"ayna beni göstermiyor"** diyebilir misiniz? O ayna "konveks bir aynadır" ve odağı görüntünüzün yansımasını, görme alanınızın dışında farklı bir yere düşürmektedir. Eğer aynaların özelliğini bilmezseniz, bu durumu kavrayamazsınız. Hatta yeterince cahilseniz o aynada sihir veya büyü olduğuna da inandırılabilirsiniz. Oysa sonuçta o da evren içinde alelade bir düzenektir, fakat siz kullanmasını bilmiyorsunuzdur… (Mesela süper teleskoplar bu gerçeğin keşfinden doğmuştur.)

Tıpkı bunun gibi insanda da sayısız düzenekler ve imkânlar var. Hatta denilebilir ki insan baştan ayağa düzenek ve imkânlar bütünüdür. Yapabilirliği ve edebilirliği sonsuz olmasa dahi sonsuza yakındır. Öyle ki doğal imkânlarının bittiği yerde, sanal imkânları kullanma kabiliyeti de vardır. Ancak insan kendisindeki özellikleri keşfe-

demediği takdirde bildiklerini tekrar etmekten öteye gidemez ve kendisini geliştiremez.

Örneğin uçabilmeyi ele alalım.

İnsan normal şartlarda uçabilen bir varlık değildir. Ama teorik olarak insanın yer çekimini yenebileceği varsayılır. Bu teorik imkânın pratiğe geçilebildiği örnekler de söz konusu. Mesela yeterince iç egzersiz yapmış bir Hint fakiri havadan sarkan ve ucu bir yere bağlı olmayan ipinde asılı kalabiliyor...

Keza iyi bir konsantrasyonla insan yoğun acıları bile hissetmeyebiliyor. Bunlar ortalama her insanın kendi hayatında tanık olabildiği imkânlardan sadece iki örnek.

Mucizelerin Dili

Peygamberlerin hayatına baktığımızda ise insan havsalasının almadığı realitelerle karşılaşıyoruz.

İnsanların çoğu "e canım onlar peygamber" deyip geçer. Kimse onların da peygamber olmalarının yanı sıra birer insan; bizim gibi et ve kemikten ibaret topraksı mahlûklar, olduğunu düşünmez. Hz İbrahim (as)'in ateşte yanmayan bedeni de bizimki gibi topraksı bir bedendi. Hz. Muhammed (asv)'in Mirac'a çıkan bedeni de bizim gibi nefes alamadan yaşayamazdı. Yunus (as), balığın karnında böyle bir ciğer ile nefes alıp hayatını sürdürdü. Peygamberler de senin benim gibi fani dediğimiz bedenlere sahiptiler. Onlar da acı çeker, nefes alır, acıkır, uyur ve bir eşe ihtiyaç duyarlardı.

Sadece bir fark vardı. Onlar disipline edilmiş, şüphelerden arınmış, sınırsız güç kaynağı olan safiyet ve samimiyetin idrakine varmış seviyede, eylemde ve lisanı kullanmada

"doğruluğun" en güçlü manivela olduğunu kavramış ruh gücüne sahiptiler.

Elbette onlara verilen güçler, yani bedenlerinde saklı potansiyeli kullanmalarını sağlayan hazır yetenekler, birer ilâhi armağandı aynı zamanda.

Üzüm Üzüme Baka Baka…

Aynı potansiyele, aslında insan olmamız hasebiyle biz de sahibiz. Ancak onlara ilâhi bir hibe olarak verilen o hazır yetenekleri, biz temrinler ve egzersizlerle içselleştirip kullanabilir hale getirebiliriz. Yapmamız gereken, o potansiyeli kullanabilme yetisini geliştirmek, yani ruhun gücünü açığa çıkarmaktır.

Bunu sağlamak için, bedenimize, eylemlerimize ve yiyip içtiklerimize dikkat etmemiz gerekir. Çünkü bedenimiz ile ruhumuz arasında tam bir uyum sağlamak ve onu faziletlerle (üstünlükler) donatmak için bunlar olmazsa olmaz gereksinimlerdir.

Bunun yolu da başarılı olduğunu bildiğimiz veya kendisi gibi olmak istediğimiz insanların hal ve eylemlerini birebir içselleştirmekten geçer. Davranışta ve eşyayı kullanmakta üstünlük kazanmış (faziletli), aşağılatıcı ayıplardan arınmış kimselerle ilişki kurmalı, onlarla dostluk ve arkadaşlık yapıp sohbetlerine katılmalı.

İnsan zaman içerisinde beraber yaşadığı insanların davranış ve eylemlerini içselleştirir ve onlar gibi yaşar. Arkadaşlarının huylarını kapmak, onların hareketlerini tekrar etmek insan ruhunun özelliğindendir.

Aşkın ruha sahibi olmak isteyenler, çirkin huylara sahip, aşağılatıcı ayıplarla dolu, kendisini geliştirmeyi terk etmiş, yaşamında ve düşünce-

sinde tekrara düşmüş (faziletsiz) kimselerden yakıcı ateşten kaçar gibi kaçmalıdır.

Çünkü insan zaman içerisinde beraber yaşadığı insanların davranış ve eylemlerini içselleştirir ve onlar gibi yaşar. Arkadaşlarının huylarını kapmak, onların hareketlerini tekrar etmek insan ruhunun özelliğindendir. İnsanın, sohbetinde bulunduğu kişilerin huylarını kapma özelliği çok kuvvetlidir.

"Üzüm üzüme baka baka kararır" atasözü tam da bu halin ifadesidir.

Hayal Etmenin Gücü

Ruhun sağlığını korumayı sağlayan en iyi yollardan biri de nefse sürekli güzel fiiller ve hayaller yüklemektir.

Hayal kelimesini özellikle kullandım. Çünkü insan beyni sanal ile gerçeği birbirinden ayırt edemiyor. Bu, ilk bakışta bir kusur gibi görünse de aslında büyük bir nimet.

İnsanın vücut mekanizması, beyinden gelen sinyallere göre hareket eder.

Sözgelimi bir insan her sabah kalktığında 20 dakika oturup, yoğun bir konsantrasyon ile koşup ter attığını hayal etse, gerçekten 20 dakika koşmuş gibi terler ve yorulur. Tabii aynı zamanda da egzersiz yapmış olur.

Eşinizi veya sevgilinizi düşünüp onu kafanızda canlandırmayı başardığınızda hemen yüreğinizin hızlı hızlı çarptığını görürsünüz. Sonra içinizi hüzün veya sevinç kaplar. Bu hayalinizi sürdürürseniz, hüzün gözlerinizden yaş olup boşanır.

Beyninize sürekli iyi hayaller ve umutlar yüklemeyi âdet haline getirirseniz, bir süre sonra gerçekten işlerin yolunda

gittiğini, kaderinizin değiştiğini, şans dediğiniz şeyin size de isabet etmeye başladığını, yakındığınız bir yığın tersliğin artık size eski sıklıkta uğramadığını fark edersiniz.

Size kendi tecrübelerimden birini aktaracağım:

Ben, her sabah evden çıkar ve işe gitmek için 5 dakika mesafedeki otobüs durağına yürürdüm. Otobüs durağı, sokağın caddeye kavuştuğu yerden 20-25 metre kadar soldaydı ve doğal olarak otobüs duraktan kalkmışsa onu ancak giderken görebiliyordum. Her sabah, tam da caddeye varmak üzere iken, yani durağa varmaya 20-25 saniye kala otobüsün geçtiğini görür, kahrolurdum.

Böylece her günüm, bir "şanssızlık işareti" ile başlıyor ve tahmin edersiniz ki öyle de devam ediyordu. Tabii moralim de her daim bozuk oluyordu…

Sonunda durum öyle bir hal aldı ki şuna inanmaya başladım: "Ben uğursuz bir adamım. Zaten İstanbul'un otobüsleri de bana takmış durumda!"

Gerçekten de hemen her sabah otobüsü genelde aynı mesafeden 20-25 saniye farkla kaçırıyordum. Erken de çıksam geç de çıksam durum değişmiyordu. Zaten İstanbul trafiğinde saat ayarlaması da yapılamayacağına göre sonunda "Böyle bir rastlantı olamaz. Ya bu otobüs sürücüsü bana gıcıklık ediyor, ya da 'İki Gözüm' bana fena halde takmış!" diye düşünür oldum.

Neden sonra bir gün fark ettim ki ben sabah evden çıkar çıkmaz zihnimde "Tam da köşeye geldiğimde otobüs yine kaçacak!" fikri beliriveriyor. Yani "otobüsü kaçıracağım" yargısı zihnimde peşinen canlanıyor.

Bunu idrak ettiğim an düşündüm. "Bunda otobüsün bir kabahati olamaz. Cenâb-ı Hak da benimle niye uğraşsın!

Hani Cenâb-ı Hak, "Ben kulumun beni sandığı gibiyim" buyuruyor ya işte biz de nasıl bir zan taşıyorsak o halle karşılaşıyoruz.

O halde ürettiğim olumsuz düşüncelerle ben kendi kendimi koşullandırıyor olmalıyım. Eğer kendimi koşullandırmaz ve düşüncemi olumlulaştırabilirsem, bu durum da değişebilir."

Ve her sabah evden çıkarken, aklım o eski yargıyı bana telkin ederken, ben kendi kendime "Hayır otobüsün benimle bir problemi yok! İstanbul trafiğinde bütün bunlar da normal" demeye başladım. Caddeye varıncaya kadar zihnimdeki olumsuz düşünceyi bertaraf edecek düşünceler üretmeye başladım.

İlk bir iki gün değil ama sonraki günler otobüsü sokağın köşesinde yakalamaya başladım! Üstelik kapısı açık oluyordu ve sürücünün beni görebileceği mesafelerde bulunuyordum. Duruyor ve beni alıyor ya da duraktan hareket etmeden binmem mümkün oluyordu.

Artık otobüsü vaktinde yakalıyordum. Ve gösterdiği nezaket için de teşekkür ediyordum şoföre.

Daha da sonraki günler otobüs ben durağa vardıktan birkaç dakika sonra gelmeye başladı. Böylece anladım ki, ne otobüsün bana gıcığı varmış ne de Allah'ın (hâşâ) beni cezalandırmak için bir derdi!

Meğer bütün problem, benim her sabah kalkıp, kendimi olumsuza koşullandırmamdan ibaretmiş. Tabii olayın bu hale gelmesinde, zamanı planlayıp doğru kullanma alışkanlığını edinmemiş olmam da önemli rol oynuyordu. Hani Cenâb-ı Hak, **"Ben kulumun beni sandığı gibiyim"** buyuruyor ya işte biz de nasıl bir zan taşıyorsak o halle karşılaşıyoruz.

Hayallerin İçindeki Sinsi Avcı

Vaktiyle adamın birisi öğrencilerini toplamış, onlara mutlu olmanın yollarını anlatıyormuş.

Bir gün, "herkes gözünü kapatsın ve kendisini dilediği bir şey olarak düşlesin" demiş.

Öğrencilerden biri kendini gökyüzünde uçan bir kuş olarak hayal etmiş. Tam böyle keyfince gökyüzünde süzülüp uçarken, bir da bakmış ki aşağıda bir avcı, elindeki tüfeğini kendisine doğrultmuş, ateş edecek. Öğrenci sıçramış ve hayalinden sıyrılıvermiş. Hocası sormuş:

- Ne oldu evladım?

Öğrenci cevap vermiş:

- Ben kendimi bir kuş olarak düşledim hocam. Havada uçuyordum. Bir de baktım aşağıda bir avcı var. Beni avlamak için tüfeğini bana doğrultunca korkup sıçradım...

Hocası:

- A çocuğum! Hayal senin hayalin, düş senin düşün. Hayalinin içine o avcıyı niye sokuşturuyorsun? Sen hayal etmesen o avcı nasıl girsin senin hayal dünyana!…

Baktım ki hem kuş olmayı hayal ediyor hem de düşüme bir avcı sokuşturuyorum. Anladım ki bu yanlış bir yol.

Peki, hayalimin içine avcıyı almamayı tam becerebildim mi? "Hayır" henüz başaramadığımı itiraf edeyim ama artık biliyorum ki, ben istemezsem avcı hayalimin içine giremez!

Karamsarlığı Tasvir, En Büyük Düşman

Bir insanın en büyük düşmanı kendi tasavvurudur. İnsan tabiatı kolayca karamsarlık üretmeye meyillidir. Zihnimizin en kolay ürettiği şey de vehimdir. Olumsuzlukları tasvir etmek insan zekâsına daha kolay geliyor. Mutlu olmak ve mutluluğun imkânlarını oluşturmak daha çok çaba istediği için daha yorucu geliyor doğal olarak.

Yakalanan anlık mutlulukların sürekliliği, temiz ve olumlu düşünmeyi sürdürmekle mümkündür.

Sürekli olumlu düşünmek elbette sizin başınıza birtakım olumsuz ve can sıkıcı olayların gelmeyeceği, aksiliklerin yaşanmayacağı anlamına gelmiyor. Ama sürekli olumlu düşünerek siz onların, hayatınızı zehir etmesini engellemiş oluyor ve belaları az hasarla atlatabilir hale geliyorsunuz.

Unutmayın ki olayları olumlu veya olumsuz kılan biraz da bizim bakış açımızdır. Aynı olaydan iki insan pekâlâ farklı anlamlar çıkarabilir.

Önyargılı veya koşullu bir yaklaşım başa beladır. Hayatı cehenneme çevirir.

Peygamberimiz bir hadisinde "Bana cennet gösterildi. Cennet halkının ekseriyeti 'bühül' olanlardı" demiştir.

- "Bühül kimlerdir Ya Rasulallah" diye sorduklarında, Peygamberimiz "Kafalarının arkasında kötü niyet ve fikir taşımayanlardır" cevabını verir.

Hani halk arasında, hiç kötüyü ve olumsuzu aklına getirmeden sâfiyane, söyleneni, söylendiği haliyle kabul edip inanan ve ona göre davranan, 'behlül' dediğimiz saf tipler vardır ya, işte onlar kastedilmektedir bu tanımla.

Bu konuyu Mevlana'nın **"Al yüzlülük, Tanrı'dan razı olmanın fıtri halidir"** sözü ile tamamlayalım. Yüzü güleç ve canlı olan insan, halinden memnundur. Yani Yaratıcı'nın ona takdir ettiğine razıdır. Olumsuz düşünmez. Olumsuz düşünmediği için de her nereye varsa hoş karşılanır ve işi görülür. Böylece de **şanslı bir insan** olmuş olur.

İyi Düşünce Beynin Jimnastiğidir

Açıkça iddia ediyorum; kendinize sürekli iyi şeyler telkin etmeyi disiplin haline getirdiğiniz gün, kaderinizin değiştiğini de göreceksiniz. Yeter ki bu noktada tembellik, savsaklama ve gevşeklik göstermeyin.

Tıpkı doktorların vücudun gelişmesini sağlamak veya kireçlenmiş uzuvlara eski fonksiyonelliğini kazandırmak için belirli hareketleri tavsiye etmesi gibi ben de size bu konuda bazı egzersizler tavsiye ediyorum.

Hareketler, uzuvları geliştirir. Ruh ise gelişmiş uzuvları daha fonksiyonel kullanır ve başarılı olmanız için harcamanız gereken gücü asgariye düşürür.

Bu noktada artık, "kesin" diyebileceğim bir gözlemim var: Beynini yeterince kullanmayan insanlarda, zaman içinde, alnın iki tarafında kırk beş derecelik bir açıyla saç bitiminden kaşın üstüne doğru inen çizgiler oluşuyor.

Bir insanın alnında bu çizgiler oluştuğunda ben şöyle düşünüyorum. "Bu adamın ruhu artık imdat istiyor!" Ruh, içinde barındığı bedenin sahibine diyor ki; "Beynine egzersiz yaptırmıyorsun. Bir noktaya takılıp kalıyorsun. Bu tembellik de beyninin engin kapasitesine zarar veriyor. Beni de tembelleştiriyorsun. Ne olur beynini çalıştır!"

Dediğim işaret, alında önce tek çizgi halinde belirir. Sonra çizgi çiftleşir ve kırışıklık daha derin bir hal alır. Ben bu tür insanları görür görmez anlıyorum ki, onlar hayattan ellerini eteklerini tamamen çekmeye karar vermişler. Beyinlerine jimnastik yaptırmayı bırakmışlar.

Eğer bu insanlar kısa zamanda tembelliği bırakıp, beyin fonksiyonlarını eski kapasitelerine döndüremezlerse, bir süre sonra vücut da beynin yeni haline adapte oluyor ve gereksiz bulduğu bazı uzuvları devre dışı bırakıyor.

Hani bazen bilgisayarınızı açtığınızda, **"Masaüstünde hiç kullanılmayan dosyalar var. Bunları başka bir klasöre aktarmayı ister misiniz?"** diye bir uyarı ile karşılaşırsız. İşte bu çizgiler de bir nevi o uyarı gibidir. Onları dikkate alıp beyninizi güçlendirecek egzersizler yapmamayı sürdürürseniz, beyniniz de otomatik olarak hafızanızdaki bazı dosyaları siler veya kullanılmayan bilgilerin atıldığı raflara kaldırır.

Bu durum, aynı zamanda ihtiyarlamanın, yani güçten düşmenin de belirtisidir. Ama bunu yaşlanma olarak algılamayın. Çünkü çoğu kez 35-40 yaşındaki insanların alnında da bu çizgileri görüyorum.

Zaten ruh ihtiyarlamaz, ihtiyarlayan bedenimizdir. Beden ihtiyarladığında; yani kullanılabilirlik kabiliyeti azaldığında, gücünü onun vasıtasıyla yansıtan ruh da dolaylı olarak güç kaybetmiş olur. Yoksa ruhun eksilmesi çoğalması, gücünü kaybetmesi gerçek anlamda söz konusu değildir.

Tembellik Beyni Küçültür

Görülüyor ki, **vücut ve beyin egzersizleri** ruhun **disipline edilmesi** için önemlidir. Sağlığa zararlı kilo artışlarını, şişkinlikleri egzersiz önler. Direnci artırır. Eskiler buna

"riyâzat-ı bedeniye" derlerdi. Bunu terk eden, yani doktorun öğüt verdiği alıştırmaları, egzersizleri, hareketleri tekrarlamayanlar, muzdarip oldukları halden kurtulamazlar.

Kültür fizik, fizik tedavi dediğimiz cinsten şeyler vücutta oluşmuş kireçlenmeleri önlemek içindir. Vücuttaki kireçlenme bir tür yalıtkanlıktır, iletişim bozuklukları yapar.

Aslında tamamen **"maddî arazlar"** olan bu tür problemler, kendisini, **"manevî ve ruhî hastalık"** olarak açığa vurur. Gam, kasavet, keder, moral bozukluğu, umutsuzluk, asap bozukluğu, dirençsizlik, hayal kırıklığı, zayıflık, gaipten ses duymalar, tayflar, al basmaları… Bunların hepsi insanın uzuvlarının sağlıklı çalışmaması ve kan deveranının düzensizliğinden kaynaklanan belalardır.

Bu belalara düçâr olanların vücut binasının direkleri, tembellik ve ihmâlcilik sonunda çökmüştür.

Ruhî egzersiz, alıştırma ve telkinler de tıpkı beden egzersizleri gibidir. İkisi aynı soluktan nefes alır. Bedenin fizyolojik değişikliliklerinin insanın ruhî hallerini de doğrudan etkilediği artık kesin bir şekilde bilinmekte. Ruhu zinde tutmak ve disipline etmek için mutlaka bedenimize egzersizler yaptırmalıyız. Bunun terk ve ihmâli, tembellik, ruhi zayıflık, iradesizlik gibi acı durumları doğurur. Kişiye gam, keder ve belâ getirir. Anlama, duygulanma ve duyumsama gibi yeteneklerimiz ve reflekslerimiz kaybolur.

Ruhî egzersiz, alıştırma ve telkinler de tıpkı beden egzersizleri gibidir. İkisi aynı soluktan nefes alır. Bedenin fizyolojik değişikliliklerinin insanın ruhî hallerini de doğrudan etkilediği artık kesin bir şekilde bilinmekte.

Tembellik sebebiyle kişi saadet araçlarını kaybetmiş ve ihmâl sonunda mutlu bir hayatın direklerini yık-

mış olur. Bu tembellik öyle sonuçlar doğurur ki gün gelir kişiler kendisini bile idare edemez hale düşer. Aciz, zayıf, kimsenin itibar etmediği gariban bir insan haline gelir. Çünkü tembellik, gerçekten beynin küçülmesine yol açmaktadır.

Tembellik ve uyuşukluk neticesinde insan ruh disiplinini de kaybettiği için sadece yiyip içen ve semiren bir hayvana dönüşür. Üstelik zararlı bir hayvan halini alır. Çünkü toplum için de tüfeyli ama tehlikeli bir asalak veya haşerat halinde yaşamaya başlar.

Tek bir cümle ile ifade etmek gerekirse; ruhun gücü, bedenin zindeliği, sağlığı ve fonksiyonelliği ile doğrudan ilintilidir.

Ruhun Aparatları (Beden)

Bu noktaya kadar anladık ki ruhun gücü bedenden ayrı düşünülemez. Çünkü ruh, bu evreni ancak bedenin imkânlarıyla algılayabilir. Aslında ruh, dünya dışı (yani vücudun oluştuğu maddeler âleminden olmayan) bir cevherdir fakat bu âlemde bulunduğu sürece, bu dünyaya ait aparatlarla görme ve algılama yapabilmektedir.

Mesela gözümüz, görünen maddelerinden yapılmış bir aparat olmasaydı ruh onun vasıtasıyla dünyayı seyredemezdi, dolayısıyla da görme dediğimiz hâdise gerçekleşemezdi.

Beden, ruhun bu âlemde kullanımına sunulmuş muazzam bir aparat ve düzenekler bütünüdür. Bedenimiz ne kadar sağlıklı ve zinde olursa ruhumuz da o kadar sağlıklı ve zinde çalışır, kendini bedenin imkânları ile açığa vurur ve ifade eder.

70 yaşındaki bir insanın ruhu ile 7 aylık bir çocuğun ruhu arasındaki fark, sadece aparatların kullanılabilirlik seviyesi arasındaki farktır.

Ruh, dünya dışı bir cevherdir fakat bu âlemde bulunduğu sürece, bu dünyaya ait aparatlarla görme ve algılama yapabilmektedir.

Yeni doğmuş bir çocuğun uzuvları, deneme aşamasındaki aletlere benzer. Vücudun uzuvları denene denene istenen verim alınıncaya dek dikkatle kullanılır. Sonra tam kapasite çalışmaya başlar. Tıpkı fabrikadan yeni çıkmış bir motorun açılıncaya kadar itinalı kullanılması ve sonra tam kapasite ile çalıştırılabilmesi gibi. İnsan bedeni de öyledir.

Ruhun, yani bedenimizin içimizdeki gücün; bedeni tam ve mükemmel bir kapasitede kullanması için bedenimizi zinde ve sağlıklı tutmamız gerekiyor. O açıdan vücudumuzun sağlıklı, kilolarımızın takatimize uygun olması fevkalade önemlidir.

Yetmiş yaşındaki bir insanın vücudu ise uzun süre çalışmış olmaktan dişlileri aşınmış, vidaları gevşemiş bir alet gibidir. Yaşlanmış bir motorda, ne kadar gaza basarsanız basın, yeni bir araç kadar randıman alamazsınız.

Ruhun kapasitesi sabittir. Eksilmez ve çoğalmaz. Motor gücü gibi. Ama motorunuzun sağlıklı olup olmamasına göre o "güç" ya tam bir randımanla harekete dönüşür ya da dönüşemez.

Ancak burada şu notu da düşmek zorundayım: Ruhu sadece basit bir motor gücüne indirgeyemeyiz. Benim motor örneğini verişimin gayesi, onun vücut ile olan irtibatını kavratabilmektir. Elbette ki ruhun başka pek çok imkân ve fonksiyonları vardır. Mesela o aynı zamanda bir hafızadır, bir bilinçtir, bir kişiliktir. Her ne kadar sonradan yaratılmış

olsa da, geçici bir süre kullandığı vücuda dair bütün hatırat ve vukuatı kaydetme kabiliyetine de sahiptir. Bir yönüyle o, bir "manevî şahıs"tır. Asıl "ben" odur çünkü…

Hani, insan bazen "Bugün canım sıkılıyor" diye yakınır. Veya "bu benim nefsime ağır geldi" yahut "benim kişiliğim bu hakareti kaldırmaz" der. Dikkat ederseniz algılayabilirsiniz ki, içimizde bizden ayrı biri vardır. Ve o biri, bizi biz yapan can, beden, kişilik, nefs gibi unsurları kendisine ait kılandır. Yani o, ruhtur...

Hani Yunus, **"Bir ben vardır bende benden içeru"** der ya. İşte o, bütün bunlara sahip çıkıyor. Ki, aslına bakılırsa o da Yaratıcı'nın **"içimize üflediği mahiyet"**ten başka bir şey değildir.

Gelin şimdi başka bir seyahate çıkalım. Henüz hiçbir şeyin şekle bürünmediği kadîm zamanlara gidelim ve üzerinde bir çuval dolusu söz sarf ettiğimiz şu insanın sahneye çıkışını seyredelim. Sizinle hayalen ta başlangıca gidip, oralardan günümüze doğru uzun ama hızlı bir seyahat yapalım. Belki de bu seyahat, bu küçük küre üstünde ne aradığımızı anlamamıza ve burada bulunma maksadımızı çözmemize de bir parça yardımcı olur.

Hazır mısınız? Buyurun, birlikte hayal atlarımıza binip geçmişe doğru yol alalım…

İkinci Bölüm

İnsanın Sahneye Çıkışı

Big Bang'ten sonraki on milyarıncı yıllardayız...

Evren bugünkünden daha küçük ama daha hızlı ve hareketli... Büyüyor, serpiliyor, genişliyor, âdeta bir hedefe doğru aceleyle koşuyor....

Yıldızlar yuvasından henüz çıkmış genç kuşlar gibi uçuşuyor… Ve galaksiler, ışıl ışıl kandillerini yakmış dev filolar gibi birbiriyle yarışıyorlar... Güzel, muhteşem, muazzam bir devinim, harikulade bir şehrayin…

Derken, yerel galaksi kümesi içinde, tıpkı yüz bin milyon kardeşi gibi uzun saçlarını savura savura dönen bir galaksi, güzel bir yıldız doğuruyor: Güneş!

Görünüşte diğer kardeşlerinden farkı olmayan bir yıldız ama biz onun geleceğinin kardeşlerinden çok farklı olduğunu biliyoruz. Kendisi henüz farkının tam farkında olmasa da, gelecekte evrenin gözbebeği bir sistem olacak...

Evet Bing Bang'in üzerinden on milyar yıl geçtikten sonra bir gün, Samanyolu nur topu gibi bir Güneş doğurdu. Güneş ile beraber bir dizi gezegen de meydana geldi. Bu gezegenlerin içinde bir tanesi vardı ki onun güzelliği bambaşkaydı. Masmaviydi. Bütün evrensel yaratıkların dikkatini çeken bu mini minnacık küreye ezelde evreni takdir eden kudret "yeryüzü" adını vermek istemişti.

Minik mavi yavru, doğar doğmaz, galaktik idarecilerden özel ilgi görmeye başladı ve daha ilk dönüşlerinden itibaren çehresi şekilden şekile girmeye başladı.

Jeolojik takvim, milyar yılları birer saat gibi sayarken, onun üzerinde denizler yaratıldı, kıtalar oluşturuldu, dağlar dikildi, nehirler ve vâdiler açıldı. Görünmez bir sanatkârın elinde şekillenen yeryüzünün simasında özel hatlar ve kıvrımlar belirmeye başladı.

Sonra kayalar ufalandı, yeryüzüne toprak serpildi. Etrafına kat be kat koruyucu tabakalar geçirildi ve atmosfer oluşturuldu. Ve Dünya adını verdiğimiz bu güzel gezegen, milyarlarca sene boyunca bir beşikte sallanır gibi sallandı.

Akla hayale gelmez bu hâdiselerin ardından yerden hayat fışkırdı! Belli ki artık misafirini ağırlamaya hazır hale gelmişti... Hiçten, yoktan, görünmezden ortaya çıkan canlılar birbiri ardınca arz-ı endam ediverdiler bu minik mavi gezegen üzerinde…

Ama belli ki asıl beklenen, henüz ortalıkta yoktu. Hâlâ bir şeyin eksik olduğu açıktı. Bu kadar itinalı muazzam hazırlık, etrafında olup biten hâdiselere karşı kayıtsız kalan varlıklar için olamazdı. Bir şeyler eksikti.

Evet bir şeyler eksikti. Ve biz bunu bugünkü bilgilerimize dayanarak rahatlıkla tahmin edebiliyoruz.

Ve sonunda iki ayağı üzerinde dikilen ve yürüyen, etrafında olup biteni kavrayarak değiştirmeye dahi yeltenen bir varlık beliriverdi mavi gezegenin üzerinde: O insandı! Yani bizdik. Yani bizim atamızdı.

İnsan denen o muazzam varlıkla manzara tamamlanmıştı adeta. Her şey anlam kazanmıştı. Bütün bu hazırlıklar, belli ki onun içindi.

Evrenin diğer yaratıkları da itina ile hazırlanan bu mavi gezegenin özel misafirlerini hayretle izliyorlardı...

Ve meraklarını yenemeyip soruyorlardı: Kim bunlar? Niçin bu kadar önem veriliyor? Evrende nasıl bir misyon üstlenecekler?

Büyük bir kervan oluşturan ve muhteşem kafileler halinde yokluk vâdisinden gelip vücut ve hayat sahasında bir süre kaldıktan sonra geleceğin yüksek burçlarına doğru yürüyen bu varlıklar evrenin diğer sakinlerini şaşkınlıktan şaşkınlığa itiyorlardı.

Neden sonra yaradılışın kanunlarını icra etmekle görevli galaktik görevliler onların karşısına dikildi ve sordular:

- Siz kimsiniz? Nereden geliyor, nereye gidiyorsunuz? Bu evrende işiniz nedir, lideriniz kimdir?

Bu soruya insanlık adına, insanlığın tüm aydınlık önderleri adına Hz. Muhammed (asv) cevap verdi:

"Ey hikmet! Bizler insanız. Bizim de yaratıcımız olan 'Evrenin Mimarı' ve Yaratıcısı bizi böyle isimlendirdi. Biz 'Ezeli Kudret'in iradesiyle yokluk karanlığından var oluşun aydınlık sahasına çıkarıldık. Bu evrenin Ezeli, Ebedi Sultanı, yarattığı bütün varlıklar içinde bizi kendisine temsilci seçti ve 'emaneti' bize temsil etti. Emanete sahip çıka-

rak evrenin yaradılış sırlarını kavramak ve O'nun sanatını idrak edip benzerlerini yapmak olan **'büyük görevi'** bize verdi. Sizler ise seyircilersiniz. Biz yeteneklerimizi, hünerimizi sergilemeye ve bu evreni şenlendirmeye geldik. Bizim asıl görevimiz bu. Görevimizi tamamladıktan sonra Haşir yoluyla 'Ebedi Saadet Yurdu'na gideceğiz. Temel misyonumuz ise, **bize sermaye olarak verilen akıl ve yeteneklerimizi sonuna kadar değerlendirip geliştirmek, eylemlerimizi olgunlaştırıp mükemmeli yakalamak ve o saadeti temin etmektir."**

Her Kapıyı Açan Anahtar

Bu soru ve cevap, binlerce yıl boyunca yüz binlerce kez tekrarlandı. İnsanoğluna; görevinin kutsallığı, mahiyetinin büyüklüğü, evrendeki yeri ve konumu itibarıyla ne kadar önemli bir varlık olduğu anlatılmaya çalışıldı.

Binlerce muallim (peygamber, filozof, hakîm ve ârif -model), insana etrafını saran varlıkları anlattı ve mânâlarını öğretti. Ama gün geldi, insanlık bütün öğrendiklerini unuttu. Kendi mahiyetini ve kıymetini bilmemekte ısrar etti.

Oysa insanlığın unutmaması gereken şey, kendisinin muazzam bir varlık olduğu ve evrende **Varedicinin verdiği yetkileri kullanma** yeteneğine sahip bir **"atanmış"** olduğuydu. Yerler, gökler ve yıldızlar onun emrine verilmişti. O bütün bunların üstünde bir güç ve anlayışa sahipti. Kendisine verilen donanımlar, sonsuz ve muhit olan bir "Kudret"e muhatap olabilme kabiliyetiydi.

Onun bu evrende üstesinden gelemeyeceği hiçbir şey yoktu. Bir tek şeytana (ve bir de içinde oluşan vehim ve korkulara) karşı zayıf yaratılmıştı. Şeytanın gücü ve korku-

larına karşı da Yaratıcısına sığınması yeterliydi. Yani Yaratıcısında var olduğunu bildiği güçleri kendisine modellemek ve onları kendisine dayanak yapmakla şeytan ve onun içimizde var ettiği korkularla baş edebileceği belirtilmişti.

İnsan bütün zorlukları aşabilir, bütün sınavları geçebilirdi. Yaratıcı, onun karşılaşabileceği tüm ihtimaller için bir imkân yaratmış, karşısına çıkacak her kapıyı açacak bir anahtar vermişti eline.

İnsan bütün zorlukları aşabilir, bütün sınavları geçebilir. Yaratıcı, onun karşılaşabileceği tüm ihtimaller için bir imkân yaratmış, karşısına çıkacak her kapıyı açacak bir anahtar vermiş eline.

O anahtar ve imkânları kullanabilenler mutlu, bahtiyar ve başarılı; kullanamayanlar ise, mutsuz, huzursuz ve başarısızdı.

Yaratıcı başarısız olanlar için de bir teselli imkânı yaratmıştı; **Kader!**

İnsanoğlu yengilerini, başarısızlıklarını, mutsuzluklarını hep kadere bağlayacaktı. Bu tutumu, belki onun kendi kendisini yok etmesini önleyecekti ama yazık ki kendisini yenilemesinin önünde de en büyük engel yine bu **"kader"** kolaycılığı olacaktı.

Şimdi de gelin şu insanı biraz daha yakından tanımak için onun iç dünyasına bir göz atalım.

İnsanın "Kimliği" ve "Özü"

"İnsanın ne olduğu" sorusu, insanın kendisini idrak etmeye başladığı tarihlerden bu yana sorulagelmiş olmasına rağmen, insanlık, hâlâ cevabı konusunda bir fikir birliğine varabilmiş değildir. Galiba artık **fikir birliğine varabilmesinin** imkânı da kalmamıştır. Belki de Yaratıcı'nın bu yönde bir arzusu, böyle bir planı hiçbir zaman olmamıştı.

İnsanın keşfettiği mantık sistemleri arasında, onun mahiyetini; daha doğrusu yaradılış maksadını ve **'mahiyetinin ne olabileceğini'** anlamayı konu edinen belli başlı iki disiplin vardır: **Felsefe** ve **Din**!

Her iki disiplin de sayısız alt birimlere bölüne bölüne çoğalmış ve bugün bilim dediğimiz birikimi meydana getirmişlerdir. Bir başka deyişle bütün bilimler bu iki disiplinden doğmuştur diyebiliriz.

Ne yazık ki bu iki disiplin, insanlık tarihi boyunca hemen hemen hiçbir döneminde, kendi arasında tam olarak uzlaşabilmiş değildir.

Aynı şartlarda aynı varlığı inceledikleri halde, tarafların, birbiriyle taban tabana zıt fikirler ve görüşler ortaya çıkartmaları gösteriyor ki, **'nesnel varlıkların aslında kendi gerçekleri yoktur.'**

Nesnelerin göreceli gerçekleri gibi insanın mahiyeti de, her bakış açısına haklılık kazandırabilecek bir yapıya sahiptir. Yani öyle de olabilir böyle de… Öyle düşünen de kendine göre bir gerekçe bulabiliyor, böyle düşünen de. O halde din ile felsefeden birini alıp diğerini reddederek insanın mahiyetini tam olarak anlamak mümkün değildir. Öyleyse biz her iki disiplinin verilerini de alarak, daha komplike bir bakış açısı yakalayabiliriz.

Yani meseleye, hem Yaratıcı gözüyle bakıp, dinin insan için ne dediğine, hem de Yaratıcı'yı varsayımları içine almadan insana bakan felsefenin verilerini değerlendirerek bir tanım getirmeye çalışacağız.

İslam medeniyetinin kutup isimlerinden olan Bediüzzaman da konuya kafa yormuş ve 'nesnel varlıkların öznel bir gerçekleri olmadığı"nı, eşyanın, bakanın görüş ve anlayışına göre anlam kazandığını aktarabilmek için "mana-yı harfî" ve "mana-yı ismî" kavramlarını kullanmış. Yani "eşyaya 'eşya' olarak, insana ise bir harf, yani "bir ustanın eseri" olarak bakmak gerekir", diyor. Ona göre, 'A' harfine "a" derseniz o, "a"dan başka bir şeyi göstermez. Ama A'ya bir harf olarak bakarsanız, o kendisini gösterdiği gibi kâtibinin maharetlerini de yansıtır. Bir kâtibin varlığından haber verdiği gibi onun sıfatlarını da gösterir.

İşte, insanın mahiyetinin ne olduğu konusunda bir fikir birliğine varılamamasının önde gelen faktörlerinden biri bu; yani **insana bakış açısı…**

Din, insanı, Tanrı tarafından "kulluk etmesi" amacıyla yaratılmış bir varlık olarak algılar ve "ancak Yaratıcı tarafından kendisine bildirilen eylem ve egzersizleri yaparak mutlu olabilir, gerçeğe ulaşabilir" der. Felsefe ise başka şeyler söyler.

Basar Masnuatı Görüp Basiret Sanii Görmezse…

Burada bir kez daha, **"şu şunu dedi, bu bunu"** konusuna girmek niyetinde değiliz. Çünkü **"şu şunu dedi"**, **"bu bunu dedi"** diye yola çıkanlar, bugüne kadar bir sonuca varabilmiş değiller. Bizim bu eserde hedefimiz sonuçlar ve pratikler olacağı için, insanın mahiyetiyle ilgili derin tahliller aslında bizi çok da ilgilendirmiyor. An-

İnsanın ne olup ne olmadığı etrafında gerçekleşen kavga, eskilerin tabiriyle, insanın "hüviyeti" ve "mahiyeti"nin farklılığından kaynaklanıyor.

cak kısaca şunu söyleyebiliriz: "İnsan Tanrı değildir ama Yaratıcı tarafından; Cenab-ı Hakk'ı düşleyebilen, anlayabilen ve O'nun sonsuz kudretini içselleştirebilecek potansiyelde yaratılmış bir varlıktır."

Her ne kadar nesnel varlığı itibarıyla toprağa dönüşebilen basit bir et, kemik ve sinir düzeneği olsa da, bu düzeneğin işlevselliğine bakıldığında insana hayran olmamak ve bu yapının muazzam kapasitesi karşısında selâm durmamak mümkün değil.

İnsanın ne olup ne olmadığı etrafında gerçekleşen kavga, eskilerin tabiriyle, insanın "hüviyeti" ve "mahiyeti"nin farklılığından kaynaklanıyor.

Batılı filozof, sosyolog ve psikologlar pozitivist yaklaşım (son zamanlarda bu yaklaşımın insanın gerçeğiyle örtüşmediği tezleri de Batı'da yaygınlık kazanmaya başladı) geleneğini sürdürerek, insanın **"kimliğini"** tanıyıp tahlil ediyor ama **"özüne"** bakmıyorlar. "Ne şekilde", "nasıl", "nerede", "ne zaman" sorularına cevap vermek için her yolu deniyorlar fakat **"niçin"** sorusuna cevap aramıyorlar.

Varlığın ne olduğunu derin derin tahlil ediyor ve bu yöndeki buluşlarını gözler önüne seriyorlar. İnsanı, unsurların tesadüfî kombinasyonu zanneden bu anlayışta **"basar"** (göz), **'masnû'**u (eseri) görüyor ama **"basiret"** (kavrayış) oradan **'Sani'**e (eseri yapan ustaya) ulaşamıyor.

Modern zaman insanının kendisini sürekli boşlukta hissetmesinin nedeni, bu eksik bilgidir. Modern insan, bilinçaltında var olan sorulara doyurucu yanıt alamadığı için

mutluluğunu tamamlayamıyor. Çünkü **"gözü"** "eseri" gördüğü halde **"kavrayışı"** ondan hareketle "sanatkârı" göremiyor. Mantık zincirinin bir ucu boşta kalınca da elindeki verilerden, sürdürülebilir bir huzur ve mutluluk üretmiyor...

Pozitivizmin; evren ve içindeki nesnelerin yapıları, kimyaları, işlevleri ve işleyişleri açısından geniş bilgi ve tecrübe birikimine rağmen, insanı gerçek anlamda mutlu edememesinin sebebi budur. Yaradılış gayesi üzerinde durmaması insanları mutluluğa taşımasına engel oluyor.

Din adamları ise bunun tam tersini yapıyor. Onlar da **"öz"**e bakıp, **"kimliği"** görmezlikten geliyorlar. Nesnel yapıyı incelemek, ayar düğmelerini bulmak, din adamları tarafından **"Tanrı'nın işine karışmak"** olarak algılanıyor, yani günah sanılıyor.

Bir zamanlar bir arkadaşım bir rahatsızlık geçirmiş ve erillik kabiliyetini kaybetmişti. Bunu, artık değişmez bir kader olarak gördüğü için de sabır yolunu seçmiş ve derdine çare bulmak arayışına yönelmemişti. Mahrem gördüğü derdini kimse ile konuşamıyor, konuşmaya cesaret edebildikleri de ona sabrı tavsiye etmekle yetiniyorlardı.

Bir gün içini bana döktü. Anlattıklarına göre vücut sistemi ile ilgili birtakım sorunlar giderilirse derdi de ortadan kalkabilirdi. Kendisine, "Her sıkıntıyı giderebilecek bir usta vardır. Sen de git iç ayarlarını düzeltebilecek ve sistemini tekrardan devreye sokabilecek iyi bir usta bul!" dedim.

Söylediklerimi şaşkınlıkla karşıladı ve "Nasıl yani, bu iş bile mi vücut ayarlarımla ilgili?" diye tepki verdi.

"Nasıl en basit bir elektronik cihazın bile bir ayar düğmesi var ve biz onunla uğraştığımızda en doğru çalışma şeklini yakalayabiliyorsak en mükemmel düzenek olan insan vücudu da böyledir. İnsanın da ayar düğmeleri içindedir. Cenâb-ı Hak, bilgisayar gibi insana lazım olacak programlarını da içine dercetmiştir. Git, ara, araştır; bunu bilecek, çözecek birileri mutlaka vardır." dedim.

Arkadaşım, bu sorununu, temelde bir vücut ayar dengesi oluşturma tedavisi olan akupunktur ile çözdü. Sonraki karşılaşmamızda da bana şükranlarını dile getirdi.

Oysa ben ona hiçbir şey yapmamış, sadece var olan imkânları hatırlatmıştım. Eğer ben de etrafındaki diğer güvendikleri gibi ona sabrı tavsiye etseydim elbette o sabredenlerden olarak hayatını sürdürecekti. Şimdi ise şükredip hayatını sürdürüyor.

Demek ki meseleler karşısında öncelikle anlayışımızı, paradigmamızı ve yaklaşımımızı gözden geçirmemiz gerekiyor. Özellikle de doğru sandığımız bilgileri…

Pozitivist düşünce de, doğru algılanmamış dinî kurallar da insanları bir noktadan sonra körleştirebiliyor çünkü. Her iki bakış açısının da yeryüzünde ne kadar çok insanı mutsuz ettiği, körelttiği, kendini keşfedemeden bu dünyadan geçip gitmesine yol açtığını biliyoruz, görüyoruz.

İnsan, Eşsiz Yetenekler Bütünüdür

Tüm bu hakikatleri daha iyi anlamak için bir örnekle devam edelim konumuza:

Diyelim ki elinizde bir sanduka var. Bu sandukanın içinde de dünyada emsali görülmemiş çiçek ve meyvelerin tohumları saklı. Siz, o sandukanın içindeki çekirdekleri ektiğinizde, belki bazıları çürüyecek ve yok olacak. Ama yeşeren her bir çekirdek, yeryüzünde benzeri olmayan bir türün başlangıcı olacak. Ne muazzam bir durum olur değil mi?

Çoğumuz, sadece bize verilmiş olan ve dünya yüzeyinde bir eşi daha bulunmayan tohumcuklar ve yeteneklerle dünyaya gönderiliyoruz. Ama önyargılarımız, inançlarımız veya inançsızlıklarımız nedeniyle, o çekirdekleri bir daha hiç kullanılamayacak şekilde kendimizle birlikte çürütüyoruz.

Aslında her bir insan, tıpkı o sandukada saklı eşsiz tohumcuklar gibi, kendisine özel bir dizi yetenekle dünyaya gelir. Birinde var olan yetenek, aynıyla bir başkasında olmamak kaydıyla hem de…

Oysa insanların çoğu bunun farkında bile değil. Nâdiren bazı insanlar tesadüfen bir iki yeteneğinin farkına varıp onu geliştirebiliyor. Fakat onların birçoğu da bu halden mutluluk üretmeyi beceremeyerek, kendisini ve yeteneklerini heba ediyor. Onları dikip yeşertebilen azınlığın da çok büyük bir kısmı maalesef meyvelerini usulünce toplayamıyor.

Oysa herkes elindeki o çekirdeklerin bilincinde olsa ve onları nasıl yeşertip, onlardan kendisini mutlu edecek meyveler üretebileceğini bilse, meyveleri derleyerek kendisini mutlu edebilse yeryüzü bir cennete dönüşmez mi?

Çoğumuz, sadece bize verilmiş olan ve dünya yüzeyinde bir eşi daha bulunmayan tohumcuklar, yetenekler ve istidatlarla dünyaya gönderiliyoruz. Ama ne yazık ki yine çoğumuz, önyargılarımız, inançlarımız veya inançsızlıklarımız nedeniyle, o çekirdekleri bir daha hiç kullanılamayacak şekilde kendimizle birlikte çürütüyoruz.

Geleneksel din anlayışı, o kutuyu açmaya bile izin vermeyecek kadar keskin sınırlar çiziyor insana. Bu yolun ucunda günahlı haller de var çünkü. Farklı bir şey denemek, mevcuttan farklı şeyler yapmak isteyen herkesi **"icad çıkarma, bidate dalma"** diyerek durdurmayı genel maslahat açısından daha faydalı buluyor.

Pozitif anlayış, insanın varoluşunu anlamsız kıldığı, din ise insanın çabalarını Tanrı'nın işine karışmak şeklinde algıladığı için, hakikati arama merakı olmayan bir yığın insan kendisinde saklanmış hazinelerin farkına bile varmadan göçüp gidiyor.

Oysa insana verilen misyon tam da bu; yani Tanrı'nın işine karışmak! Yani şu evreni didik didik edip, kendisini tanımak, mahiyetini bilmek ve buraya gelişinin gerekçelerini anlayıp ona göre bir hayat tarzı kurmak; huzur ve saadete giden yolları bulup onu elde etmek.

Bireyin Eşya Karşısındaki Duruşu

İçinizden, "Ezbere konuşuyorsun arkadaş! Bunun kaderi var, takdiri var, kısmeti var, yazgısı var… Hem burası keyif yapma yeri değil! Madem bu yetenekleri sümbüllendirmek o kadar kolaydı sen yapsaydın! Kendi başına gelenlere engel olabildin mi?" diyenler olduğunu duyar gibiyim.

Elbette ki bunun kolay olduğunu söylemiyorum. Her insan bu yolda aynı zamanda bir dizi sınavla baş etmek zorunda ve ben de o insanlardan biriyim. Ben de zorlu sınavlar geçirdim; ben de bunlardan ders alıp, eksiklerimi görme ve giderme yolunu seçtim. Ve çabaladığımda birçok olayı kendi lehime çevirebildiğime şahid oldum. Anladım ki çaba sarfedildiğinde, 'Ne yapalım, kader!' denilecek bir-

çok olayın mahiyeti başarıya dönüşebiliyor. En azından, başıma gelen olumsuzlukların pek çoğunun, kendi tembelliğimden kaynaklandığını fark ettim.

İşte bütün bunları yaşamış biri olarak şimdi diyorum ki, çok daha iyi şartlara layık olmak mümkün ve bu, kadere karşı gelmek de değildi. Eğer idrak edebilirsek Yaradan'ın belirlediği kaderin içinde, karşımıza daima alternatif kapılar çıkardığını, kapıları bilinçli seçmemiz halinde hayatımızın güzelleşeceğini görececeğiz. Çünkü bu evrenin kendi kuralları var ve biz onları keşfettikçe Yaradan'ın bize sunduğu ödülü de almış oluyoruz.

Eğer, insan kendi hayatını kendisi belirlemeye kalkışmazsa, evrenin büyük bir kısmının kendisine adeta düşman gibi davrandığını sanır! Ama insan öyle yeteneklere sahip ki, bu yetenekleriyle düşman gibi gördüğü tüm kuvvetleri pekâlâ kendisine hizmet ettirebilir.

Hele bir dene, sen de bunu yapabileceğini göreceksin.

Yapabilirsin. Bu hem çok kolay, hem çok zordur. Çünkü senin **duruşun, bakış açın** ve **niyetin** hem eşyayı hem o eşya ile ilgili yargıları değiştirebilecektir. İşini en çok zorlaştıracak olan şey ise birlikte yaşadığın insanların senin bu çabalarını olumsuz etkilemesi olacaktır.

Kişinin mutlu veya mutsuz, başarılı veya başarısız, fakir veya zengin olması 'eşya' karşısındaki duruşu, bakış açısı (yani ona atfettiği önem) ve niyetine bağlıdır. Duruşunu, bakış açısını ve niyetini etkileyen her şey ya insanın en büyük dostu ya da en büyük düşmanıdır.

Halk arasında, "Yarım hoca dinden eder, yarım doktor candan eder" diye bir deyiş vardır. Ben bunu; **"içine yüreğini, aklını ve gayretini koymadığın hiçbir şey sana**

İnsan o kadar muazzam yeteneklere sahiptir ki şu evren ve içindeki gelişmeler, onun iradesi ve aklı karşısında ancak bir oyun hamuru gibidir. Üstelik kendi gücünü aşan hallerde, "her şeye kâdir olan"dan yardım isteme yetkisine sahiptir.

fayda vermez. İçinde yüreğin, aklın ve gayretinin olmadığı günahtan da sevaptan da bir şey çıkmaz." şeklinde ifade etmek istiyorum.

Nasıl ki inançsız bir hayat kendini tüketmek ise doğru öğrenilmediği ve doğru algılanmadığı zaman din de başarılı olmaya köstek olur!

İnsanın kıymetini anlatan cümleler, manalar ve maksatlar da çoğu kez insanı kıymetten düşürebiliyor. Bugün yeryüzünde (Afrika'da, Asya'da, Çin'de Hindistan'da, hatta tüm İslam dünyasında) sayısı binleri aşan din ve inanışın -ki çoğu da insana huzur verme iddiasındadır- insanlığı ne hale düşürdüğüne bakmak bunu anlamak için yeterlidir.

Bir dinamizm, bir "Marifet-i Sâni" ve hakikat olan tasavvufun bile zaman içinde nasıl "meskenet" üretir hale dönüştüğünü biliyoruz.

Cenâb-ı Hak, insana çok yüksek bir kıymet atfeder, insanı eşref-i mahlukat (yarattıklarının en değerlisi) olarak niteler, onu kendisine muhatap bir varlık olarak konumlandırır. Ona doğrudan hitap eder:

"Yerleri, gökleri, ikisinin arasındakileri ve yıldızları sana musahhar kıldım (senin iradene boyun eğecek ve senin arzu ettiğin şekilde hareket edecek güçlerle donattım). Senin yüksek seviyede tamir ve tahrip kabiliyetin var. Ben de evreni, yapıp bozulacak, bozulup yapılacak koskocaman bir pazıl şeklinde yarattım ve önüne koydum. Haydi incele ve benim azametimi ve tanrılığımı kavra. Sana verdiğim

yetenekler itibarıyla beni en iyi anlayacak sensin. Dilersen mutluluk ve başarıya giden bir yol yaparsın kendine, yahut mutsuzluk ve başarısızlık senin yakana yapışır, buna da kader dersin…"

Netice-i kelam, insan o kadar muazzam yeteneklere sahiptir ki şu evren ve içindeki gelişmeler, onun iradesi ve aklı karşısında ancak bir oyun hamuru gibidir. Üstelik kendi gücünü aşan hallerde, "her şeye kâdir olan"dan yardım isteme yetkisine sahiptir. O ise "iste vereyim" sözü veriyor. Bedelini ödeyebileceği her şeyi talep edebilir insan. Ve bu evrenin tasarımı, insanın her istediğini elde etmesini sağlayacak şekilde organize edilmiştir.

Müdahale ve Değiştirme Yetkisi

İnsan ateş yakıp suyu kaynatabildiği gibi atoma ve elektrona müdahale etme imkânına da sahiptir. İşte bu imkân sayesinde, eşyanın biçimini değiştirebildiği gibi olayların seyrine ve hadiselerin dizilişine dahi müdahale ederek pekâlâ kaderini değiştirebilir.

Zaten insan kendi kaderini değiştirmedikçe **'Kural Koyucu'**nun karışması söz konusu değil. "Siz kendinizi değiştirmedikçe ben sizi değiştirmem!" buyurmuyor mu Cenâb-ı Hak? İşte her şeyi Allah'a bırakmış(!) kaderci İslam dünyasının içine düştüğü halin izahı! Ve işte biraz küstahlık ve şımarıklık içermekle birlikte "insan kendi kaderini yazar" diyen batılı anlayışın insana sağladığı teknolojik imkânlar!…

Bu kâinat kitabının, harf yerine 'eşya' ile yazılmış bir Kur'an olduğunu öğrenip onun esaslarını yerine getirebilenler, ondan elde etmek istedikleri faydayı da sağlarlar.

Bunu yapamayanlar ise onları seyreder. Çünkü Yaratıcı, aklını kullanmayanların üzerine aşağılatıcı bir murdarlık koyduğunu ifade ediyor.

Bu, genel anlamda böyle olduğu gibi, bireysel anlamda da böyledir. İnsan, mahiyetinin en belirleyici özelliği olan aklını kullanmadığı takdirde, iman etmesi bile mümkün olamaz.

İnsan önce kendini değiştirecek. Akıl ve zekâ bunu gerektiriyor. Yaratıcı bile "O, her anda bir şandadır" diyerek evrendeki sürekli değişime dikkat çekerek, insana, değişime ayak uydurma gerekliliğini ihtar ediyor. Evet, biz kendimizi yenileyecek ve değiştireceğiz, bunu yapmamızı sağlayacak yeterli donanım zaten bize verilmiş.

İnsan, âlemde **'mutasarrıf'** tır. Eşyanın bütün imkânlarından yararlanabilir. Bilgisi nispetinde, Yaratıcı'nın maddede açığa vurduğu veya gizlediği bütün imkânları bulup kullanabilir, taklit edebilir. Genlere müdahale edip uçan insan bile yapabilir. Fakat asla kâinatın içinde mevcut olmayan bir kural icat edemez. Ne kadar gelişirse gelişsin hiçbir zaman Tanrı'nın çizdiği sınırın ötesine geçemez. O yüzden de daima bir kural koyucuya muhtaçtır ki, o da Allah'tır.

Çünkü insan, O'nun yaratıp önümüze koyduğu, her istenen hale dönüşebilen eşyayı; istediği gibi evirip çevirme yetki ve kabiliyetiyle donatılıp buraya gönderilmiş bir varlıktır. Tanrı değildir fakat Yaratıcı'nın eserlerini taklit edip benzerlerini yapma yetkisi vardır. Yaratıcı insanı, tanrılık hallerine aşina kılmıştır ki o, bu aşinalıktan yararlanarak, Rabbin eserlerindeki mahiyetleri taklit ve tekrar edip başarı ve saadete giden bir yol bulabilsin.

İnsandaki kabiliyet çizelgesi o kadar geniş bir yelpazeye yayılmıştır ki, en aciz bir hayvan derecesinden en yüksek bir melek kabiliyetine kadar inip çıkabilir.

Evet, insan topraktandır amma ilâhi sıfat ve hallerin büyük bir kısmını yansıtabilir mahiyettedir. Asla ihmale gelmez. Sürekli bir teyakkuz ve cehd ile kendi mahiyetini geliştirmeye, genişletmeye mecburdur. Topraktan yaratıldığı için, toprak gibi kendi haline bırakıldığında ancak örenleşir. **"Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur"** derler ya, işte öyle...

"Bırakalım da kendi kendine inkişaf etsin" diyemezsiniz insan için. Hemen bulunduğu yerden geriye düşer çünkü. Bu akıp giden seyyal kâinat içinde her daim kulaç atmak zorundadır. Kulaç atmayı bıraktığı an, gelişim ırmağı onu çok gerilere atar. İnsan ataletle asla kemale ermez ve ondan bir iyilik de elde edilmez.

Elbette kendiliğinden münbit topraklar da vardır ama o toprağın bile daha iyi ürünler verebilmesi için işlenmeye, zararlı haşarattan temizlenmeye ihtiyacı vardır. Çorak bir toprak bile işlendiğinde ve gerekli bakım yapıldığında kendi tabiatını aşan ürünler verebildiğine göre, tabiatı üretmeye müsait bir arazi iyi işlendiğinde ve bakıldığında neler verebilir, varın siz tasavvur edin…

İnsan Ayarlanabilir Bir Makinedir

İnsan, ayar düğmeleri içinde, ancak nasıl kullanılacağı kendi keşfine bırakılmış, her bir yanı muamma bir makinedir. Kendi kendini değiştirebilir, geliştirebilir, halden hale sokabilir ve yok edebilir.

Yapılan incelemeler göstermiştir ki, yoğun konsantrasyonla insan, kendi kendisini öldürebildiği gibi beynini de

Kaderin içinde daima, sizin onu keşfetmenizi bekleyen daha iyi bir alternatif vardır.

patlatabiliyor. Bunun tıptaki adı, **Hiper Cerebral Elektrosis**'tir.

Hiper Cerabral Elektrosis; beyin devrelerinin, insanın kendi elektriğiyle aşırı yüklenmesi durumudur. Beyinden çok yüksek miktarda elektrik akımının geçtiği zihinsel faaliyet sonrasında ortaya çıkar. Bu şekilde ölenlerin çoğu, çok zeki ve tutkulu insanlardır.

Bunun örnekleri İslam tasavvufunda çoktur. Bazı müritler ve aşırı bağlılar, şeyhlerinin veya mürşitlerinin hastalıklarına dayanamayıp, onun yerine kendisinin ölmesini istemiş ve bunu başarmışlardır.

Zihinde gerçekleşen bu takas, gerçek hayata da yansır ve gerçekten ölmesi beklenen kalkar, onun yerine ölmeyi arzu eden ölür. Bunun çok örnekleri menkıbe kitaplarında vardır.

İşte insan, içinde böyle muazzam potansiyeller taşıyan bir varlıktır. Siz o potansiyelleri dışardan bir telkin veya egzersizle değiştirebilir, yönlendirebilir veya bir başka hale dönüştürebilirsiniz.

Kızını diri diri gömen Ömer'in, nebevi bir telkinle ne muazzam değişiklikler yaşadığını biliyoruz. Mistik tarikatlarda da bu kendini aşma halleri çok görülür.

Tıpkı bir bilgisayar gibi insanın da 'bios'una müdahale edebilirsiniz. Bilgisayarın 'hardware'ini; maddî yapısını (insandaki karşılığı beden) değiştirebildiğimiz gibi 'software'ni; yazılım (insandaki karşılığı beyin) programlarını da değiştirebiliriz. Sonunda, bir insanı, programlarına müdahale ederek, inanıyorken inanmayan, güveniyorken güvenmeyen, ba-

kıyorken görmeyen, işitiyorken duymayan bir yaratık haline dönüştürebilirsiniz. Tabi ki bunların tam tersi de mümkün.

Ne yazık ki çok azımız bu kabiliyetlerimizin farkındayız. Nice cahil kalmış ve bu yüzden de hiçbir eser bırakmadan geçip gitmiş insan var ki, eğitilmiş olsaydı belki de harikalar icat edecekti.

Ama o kendisini eğitemedi, yani değiştirmedi, değişikliklere uydurmadı. O yüzden de yapabileceğini yapamadı ve kendisini tekrarlayıp durdu. İçindeki derin devletin anayasasını, zamanın gereklerine ve ihtiyaçlarına göre güncellemedi. Bunun sonunda da hayatın kuralları onu gelişim sürecinin dışında bıraktı; onu fakir, cahil, uyumsuz, çaresiz ve başkalarının kölesi haline getirdi… O da çıkıp bunu 'Tanrı'sına isnat etti ve **"ne yapayım kaderim bu"** dedi. Hem kendisine hem Yaratıcı'sına iftira etti.

Bu kitap size, kendinizi yeniden inşa etmenizin yollarını göstermese de kendinizi değiştirmek için daima bir yol bulunduğunu hissettirmek için yazılmıştır. Evet, kaderin içinde daima, sizin onu keşfetmenizi bekleyen daha iyi bir alternatif vardır. Havanın koca demir yığınını taşıyabileceğine önceki milletlerin hiçbiri inanmazdı ama o imkân hep orada duruyordu. Demek ki daima daha iyi bir durum vardır ve siz de onu bulabilirsiniz. Bu tamamen size bağlıdır. Öğrendikçe ve öğrendiklerinizi eyleme dönüştürdükçe, bu âlemin ne bitmez tükenmez imkânlar içerdiğini de görmüş olacaksınız. Bu da kendinizi ve elinizin altındakini iyi tanımakla mümkündür. O yüzden biz de söze, insanın mahiyetinden başlayacağız....

Toparlarsak, kendisini değiştirmek ve geliştirmek, bu sayede saadetini üretmek isteyen birileri çıkarsa onlar şu gerçeği bilmelidir:

Ne olmak istiyorsan, olabilirsin ve ne yapmak istiyorsan, yapabilirsin. Çünkü sen yapabilir donanıma sahipsin ve karşındaki her şey de etkilenebilir ve arzu edilen hale getirilebilir nitelikte yaratılmıştır.

Buraya kadar anlattıklarım, konuya bir giriş mahiyetinde idi. Şimdi seni, içinde taşıdığın değerler ve güçlerle karşılaşmaya davet ediyorum. Kendi içine bakacaksın ve ne kadar zengin programlar, aletler ve araçlarla donatıldığını görüp keşfedeceksin.

Üçüncü Bölüm

Barındırdığımız Yaşam Formları

Hayat Mertebeleri (Bilinç Formları)

Bu bölümde insan denilen mükemmel canlının nasıl bir yaşam formatına sahip olduğunu inceleyeceğiz.

Şu ana kadar evrenin efendisi olduğunu ve Yaradan'ın sıfatlarına erişebilme yetkisi bulunduğunu işaret ettiğimiz insan; her ne kadar evrensel sırları çözebilecek bir "kudret" taşısa da sonuçta bu âlemden bir "hayvan"dır aynı zamanda. Kendi cinsi içinde bir türdür ve türü içinde müstesna bir yere sahiptir ki potansiyel olarak Âlemlerin Rabbi ile muhatap olacak kadar yüksek yaratılıştadır.

Sihirli bir küre düşünün. Ve kendinizi bu kürenin tam merkezinde hayal edin. Kürenin iç duvarının hangi zerresine dokunursanız, önünüzde başka bir kapı açılıyor ve siz kapılardan farklı âlemlere geçiyorsunuz... Hayal âleminde olduğunuza göre bu mümkün...

Tıpkı okyanus içinde farklı türden hayat formlarının bulunması gibi insan dediğimiz varlık da birçok hayat formlarını aynı anda içinde barındırır, aynı anda birçok hayat mertebelerini de eş zamanlı yaşar.

Şimdi de internet ortamında yazılmış bir metin düşünün ki her bir kelimesine başka linkler eklenmiş olsun. Hangi kelimeyi tıklarsanız sizi başka bir siteye, başka bir portala götürüyor... Bu da pekâlâ mümkün....

Şimdi bu iki örnek ışığında insanın da her biri asla diğerlerine benzemeyen başka bir âleme açılan 18 bin pencereye sahip olduğunu düşünün. Link atılmış her bir kelime sizi bir başka web sitesine bağladığı gibi insanın sahip olduğu geçiş kapıları da onu başka başka âlemlere taşıyabilir. İşte insan böylesine mükemmel örgülerle dizayn edilmiş ve içinde on binlerce algı ve bilinç düzeyini barındıran okyanus gibidir.

Tıpkı okyanus içinde farklı türden hayat formlarının bulunması gibi insan dediğimiz varlık da birçok hayat formlarını aynı anda içinde barındırır, aynı anda birçok hayat mertebelerini de eş zamanlı yaşar. O bir yönüyle **'bitki'**, öteki yüzüyle bir **'hayvan'**, aynı zamanda bilinç sahibi bir **'beşer'**dir. Ve tabii yaradılışın yüksek gayelerine kendisini adayabilecek donanımda, idrak sahibi bir **'insan'**dır.

1. Bitkisel Hayat Mertebesi (İlkel Benlik Bilinci)

İnsan; mahiyeti, zekâsı, beyni, hayalleri, kabiliyetleri, aklı, latifeleri ve psişik güçleri, ruhu, duyguları, duyuları, kısacası donanımı bakımından muazzam bir kavrayış, algılama, idrak, ibda, icad ve taklit kabiliyetine sahip bir varlıktır.

Çünkü içine atıldığı dünya ve burada yaşayacağı hayat, zaman zaman, bütün bu niteliklerin aynı anda kulla-

nılmasını gerektirecek derecede zor ve karmaşık bir süreçtir. Ve bu, insanoğlunun karşı karşıya bırakıldığı en trajik gerçektir.

Evet hayat zordur. Çünkü yaşam sayısız sürprizlerle dolu bir süreçtir. Her an her şey olabilir. Bir dakika bile ondan gafil olamazsınız. Hayatı sürekli ciddiye almak zorundasınız. Çünkü hiç ölmeme arzusu ile her an ölme gerçeğini bir arada barındırır. **İnsanın yeryüzündeki en trajikomik özelliği, beş dakika sonra onu bekleyen şeyin ne olduğunu bilemediği halde gülebilmesidir.** Hayat enerjisi o kadar güçlüdür ki, fani olduğunu ve bir gün ölüp gideceğini bile bile insan, büyük umutlarla yeryüzüne gökdelenler diker ve bu dünyayı imara devam eder.

Üstelik hayat, aynı zamanda, sayısız ve ardışık problemler ve sorunlar bütünüdür. Bir önceki adımı ihmal ettiğiniz takdirde bir sonraki adımın hayatınızı ne yönde ve nasıl değiştireceğini; veya sizi nasıl bir yıkıma sürükleyeceğini tahmin bile edemezsiniz.

Çok virajlı, etrafı uçurumlarla dolu bir yolda hızla araç kullanmak zorunda olan bir sürücü gibi, sürekli dikkat ve itina gerektirir hayat. **Başarı ve istikrar ise bu hayatın içinde silgi kullanmaya müsaade etmeyen bir resim çizme sanatıdır.**

Bunu idrak etmiş insanın, hayat karşısındaki duruşu ile, hayatı anlamak istemeyen insanın duruşu, doğal olarak bir olmaz.

Çünkü insan, hayatın gerçekten zor olduğunu bir kere kavradı mı artık hayat onun için zor olmaktan çıkar. Bu bir kabuldür; idrakli ve bilinçli bir kabul…

Her insana, müthiş bir şekilde çalışan "varlığını koruma hırsı ve refleksi" vermiştir. Belki de herkese eşit verilmiş tek şey bu "varlığını korumu refleksi"dir.

Nitekim insanın donanımları arasında, en hayret verici ve en saygıya değer olanı; sonlu bir süreci, ölümsüz tutkularla yaşayabilme yeteneğidir.

Yaratıcı bu konuda insana cömert davranmıştır. Her insana, müthiş bir şekilde çalışan "varlığını koruma hırsı ve refleksi" vermiştir. Belki de herkese eşit verilmiş tek şey bu **"varlığını korumu refleksi"**dir.

Bu refleks ve tutku aslında o kadar güçlüdür ki, o güç sayesinde insan, her türlü sıkıntıya göğüs gerer, her zorlukla savaşır ve varlığını, şartlar ne denli çetin olursa olsun bir sonraki zamana taşımak ister. Bütün canlılarda var olan bu kendi varlığını ve biçimini ne pahasına olursa olsun koruma içgüdüsünü, gelin **"bitkisel hayat mertebesi"** (ilkel benlik bilinci) diye adlandıralım.

Bu yaşam formu ile insan, evrendeki diğer her canlı kadar bencildir ve öyle de olmalıdır. Bazen çok yüksek mevkilerde gördüğümüz ve hatta **"kamil insan"** diye nitelendirdiğimiz insanlarda bu içgüdü devreye girince, çevresindekilerin **"Ondan beklemezdim"** dedikleri türden tavırlar sergiler. Yakıştıramayız onlara yaptıklarını. Oysa o sadece şu hayat mertebesinin dürtülerine uymuştur sadece…

Mesela yangında neden her insan önce kendini kurtarır? İşte bunu sağlayan, insandaki bu bitkisel hayat mertebesi dediğimiz ilkel benlik bilincinin doğal refleksidir; **"kendini her şeyden öncelikli sayma bilinci"….** Psikologlar ona **"ilkel benlik"** diyorlar. (Annelerdeki, kendi yavrusunu kendi nefsine tercih etme duygusu da aslında bu dürtünün bir başka biçimidir. Şefkat de bu ilkel benlik ka-

dar güçlü bir dürtüdür çünkü.) Bu refleks, tek hücreli canlıdan tutun en mütekâmil canlılara kadar aynıdır ve sabittir.

Hatta bazı mutasavvıflar, cansız nesnelerde bile bu, kendi formunu koruma güdüsünün var olduğuna işaret etmişlerdir.

Bütün dürtülerin, bütün eğilimlerin ve bütün arzuların en dibinde yatan odur. O var olma tutkusu, o ilkel benlik olmasaydı bir sonraki hayat mertebesi olan ve ilkel benliğin bir üst boyutunu oluşturan **hayvanî hayat formu** da olmazdı…

Yani şu bizim yiyen, içen, barınma ihtiyacı duyan, çiftleşen ve çoğalan yönümüz olmazdı. İnsanın bu olağanüstü motor gücüne psikologlar **"libidinal güç"** (kuvve-i şeheviye) demişler. İşte bu hayat formuna da gelin biz **"Hayvanî hayat mertebesi"** diyelim.

2. Hayvanî Hayat Mertebesi (Sahiplenme Bilinci)

İnsanın, kendisine tanımlanan amaca ulaşması ve kendini mükemmelleştirebilmesi, bedeninin içinde barınan ruhu şad edebilmesi için Yaratıcı, insana üç farklı duygu yüklemiştir:

1. Kuvve-i şeheviye-i behimiye
2. Kuvve-i sebûiye-i gadabiye
3. Kuvve-i meleke-i akliye

Aslında bir de bu üç gücün bileşimi ve kullanımı ile ortaya çıkan "Kuvve-i insaniye" var ki o da insanı insan kılan ve yaratıcısına muhatap eden gücün ta kendisidir. Şimdi gelin "Bunlar da nedir?" diye merak ettiğiniz bu duyguları açıklamaya çalışalım.

Kuvve-i Şeheviye-i Behimiye
(Derin Tutku ve Talep Merkezi)

Türkçe ifadesiyle "Derin Tutku ve Talep Merkezi", bedenimizdeki en güçlü duyu ve arzu merkezlerinin başında yer alır. Bu duyu kendisini "hayvanî hayat mertebesi" içinde açığa vurur.

Cinsel arzular, yemek, içmek, uyumak ve konuşmak gibi insanın bedensel varlığını koruyup sürdürmesi açısından gerekli ve faydalı eylemleri yapma ve elde etme gücüdür.

Bu güç üç farklı şekilde kendini açığa vurur:

Neredeyse yok denecek kadar az olabilir veya köreltilerek o seviyeye indirebilir. Böyle kişiler hiçbir şeyi arzulamaz, talep etmez, isteyemez. Böyle birinin yasaklanmış şeyleri arzulaması şöyle dursun helal kılınmış nimetlere karşı bile arzusu yoktur. Ne zararını fark eder, ne faydasını.

Bu gücün yaratılıştan gelen azlığı, insan için hastalık göstergesidir ve tedavi desteği gerekir. Ağır bir disiplin ve riyazetle onu yok denecek kadar azaltmak veya köreltilip öldürmek ise tefrittir. Bu, Yaradan'ın nimetlerini reddetme anlamına gelir ki, o da sağlıklı bir hal değildir.

Çünkü hayata sarılmayı, çıkarlarımızı gözetmeyi ve zararımıza olacak şeylerden kaçınmayı, evlenmeyi, yuva kurmayı, koşturmayı, herkesten daha güzel, daha zengin ve daha güçlü olmak için çabalamayı, yorulmayı, yorulduğumuzda uyumayı, çocuklarımızı ve ailemizin çıkarlarını her şeyden üstün tutmayı bize telkin eden bu potansiyel güçtür. O olmazsa insanlar dünyada taş üstüne taş koymazdı.

Bir aslanı, bir tilkiyi, bir yılanı veya örümceği, avını gözüne kestirdiği andaki halini gözünüzün önüne getirin. Hasmını veya avını alt etmek için fırsatını bulduğunda ne

yapıyorsa, aynı şeyi yapma eğilimi, aslında insanın tabiatında da vardır.

İnsan, böyle içgüdüsel, bencil ve acımasız hareket ettiği zaman yadırganır ama aslında o kendisinde var olan bir potansiyeli kullanıyor olmaktan başka bir şey yapmıyordur.

Yadırganan şey, onun bu yönünü kullanması değil gereksiz kullanması veya aşırıya kaçmasıdır. Yoksa bir insan doğal ihtiyaçlarını karşıladı veya çıkarlarını kolladı diye kınanmaz.

Bu gücün yaratılıştan gelen azlığı, insan için hastalık göstergesidir ve tedavi desteği gerekir. Ağır bir disiplin ve riyazetle onu yok denecek kadar azaltmak veya köreltilip öldürmek ise tefrittir.

Ama kişinin, daha iyi ve daha rahat şartlara ulaşmak adına, başkalarının hayat alanına müdahale etmeye kalkması, "insan" (insanî hayat mertebesi) tabiatına yakışmaz. Çünkü insan sadece hayvan değildir. Onu çok âli ve çok yüksek özellikleri de vardır.

İnsanda bu içgüdünün bir diğer merkezi de **'kuvve-i şeheviye-i sebûiye'**dir. Bütün aşırılıkların, taşkınlıkların ve saldırganlıkların kaynağı odur. İnsanda 'hayvanî hayat mertebesi' diye bir bilinçten söz etmemizi sağlayan da bu güç merkezidir. Nefsin azgınlık mertebesi…

En temel motivasyon kaynaklarımızın başında gelen bu kuvve, en güçlü itici gücümüzdür. O itici gücün olmaması, birey için ne kadar kötü ve zararlı ise, aşırı olması da toplumsal yaşam için o kadar tehlikeli ve istenmeyen bir durumdur.

İfrat, bilindiği gibi aşırılıktır ve 'tefrit'in zıddıdır. İfrat, bir yöndeki aşırılık, tefrit ise yoksunluktur. Eğer bu güç merkezi aşırı derecede gelişmişse, insanlar başkalarının

canı ve malı pahasına arzu ve isteklerini gerçekleştirmek isterler. Haram-helal demeden arzu ve isteklerini gerçekleştirmeye çalışırlar.

Bu kuvvenin "orta" (vasat-mutedil-dengeli) dediğimiz mertebesi, insanlık onuruna yakışan durumdur. Başkalarına zarar vermeden çıkarlarını kollama ve hayattan nasibini alma anlamına gelir.

İnsan-ı kâmil aşamasına varmadığı halde, ancak o boyuttakilere yakışır fedakârlık ve tevazu sergileyen pek çok insanın söz konusu tavırlarının temelinde, aslında bu duyu merkezinin yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanan isteksizliklerin yattığı gözlemlenmiştir.

Bu gücün gelişmiş olup olmadığının izlerini, Yaratıcı bedenimize de nakşetmiştir. Bunu, el ayamızın; başparmağın kaidesini oluşturan alanına bakarak anlayabiliriz. Bu alan belirgin, düzgün ve kabarık duruyorsa ve parmaklar da onu destekliyorsa o insan yaratıcı bir libidinal güce sahiptir demektir.

Kuvve-i Sebûiye-i Gadabiye
(Savunma Kalkanı)

Türkçe ifadesiyle kontrol edilebilir motor gücü ya da 'Savunma Kalkanı' diyebileceğimiz bu güç de hayvanî hayat mertebesinde ele alınması gereken motor gücüdür. Bütün bunlar, insana, hırsla hayata sarılması ve bir şeyler yapması için verilmiştir.

"Kuvve-i sebûiye-i gadabiye"yi de hayvanî hayat mertebesinde ele almamız gerekir. Bu duygu merkezi de bizim motor gücümüzü besleyen ana güçlerdendir.

Kuvve-i sebûiye-i gadabiye, en temel tanımıyla, zararlı şeyleri reddetme duygusudur. Bu duygunun tefrit derecesi

korkaklıktır. Olur olmaz halde bu duyguya kapılan insan olur olmaz şeylerden korkarak hayatı kendisine zehir eder.

İfrat derecesi ise, maddî ve manevî hiçbir şeyden korkmama hissi veren **'tehevvür'**dür. Denilebilir ki, bütün baskı rejimleri, istibdatlar, zulümler ve tahakkümler; bu mertebenin mahsulüdür.

Bu duygunun vasat mertebesi, **şecaat** de denilen kahramanlık seviyesidir; yani aklın kontrol ettiği bir cesaret. Şecaat sahibi kimse, gerekirse dinî ve dünyevî hakları için hiç tereddüt etmeden canını feda etmekten çekinmez. Ancak meşru olmayan işlere de karışmaz.

Buraya dek izah ettiklerimizden anlaşılıyor ki aşırılığı 'hak tanımazlık' sonucunu doğuran 'gadab' duygusunun ifrat derecesi, helal-haram bilmeyen kuvve-i şeheviyenin ifrat derecesiyle birleşince, masumların ve özellikle zayıfların haklarını ayaklar altına alabildiği gibi, iffetli insanların namuslarının da kirletilmesine yol açabilir...

İnsanın (eşref-i mahlûkat) mükemmel varlık oluşunu sağlayan bu duygulardır. Bu nedenle yaratılış aşamasında Yaradan bu duygulara sınır koymamış, ama onları olumlu kullanabilmesi için dini emir ve kanunlarla sınırlar çizmiştir. Yani, insanlara sunulmuş bu duyguların kontrolü, insanın iradesine bırakılmıştır.

İnsan bu duyguları işine yarayacağı kadar ve izin verilen ölçüler çerçevesinde kullandığı takdirde bunu ödülünü alacaktır.

Ve tabi ki eğer insan bu duygularında orta dereceyi muhafaza edemeyip ifrat veya tefrite düşerse, hem ahlaki zaaflar içine düşerek zarar görür, hem de dinî anlamda bir vebal yüklenmiş olur.

Kuvve-i Meleke-i Akliye

(İnsan Tabiatının Kendini Aşma Becerisi)

Uç noktalardaki hayvani yönlerimizi kontrol etmemizi sağlayacak güç işte bu akıl gücü melekesidir. Bu güç de insanın kontrolüne verilmiştir. İnsanda mevcut olan şu duyguların kontrolünü; fazlasını ve azını 'vasat' olanından ayırt edebilmemizi sağlayacak kavrama kaynağı **kuvve-i meleke-i akliye**'dir. Bu duyu mertebesi, bütün bu uçlar, bütün bu ifrat ve tefritler içinde insanı, kendine yaraşan, orta yolda kalma kabiliyeti yükler.

Demek ki hayvanî hayat mertebesi, çıkarlarımızı ve faydalarımızı gözetebilmek ve gelecek zararları kendimizden uzaklaştırmak için bize verilmiş duyu merkezimizin en önemlisidir. Ama o duyu merkezleri, aynı zamanda sınavımızın da en kritik alanlarındandır.

İçimizde barındırdığımız bu hayvanî hayat mertebesinin gereği olarak; yer, içer, uyur ve mücadele ederiz. Evlenir ve ev bark kurarız. İnsanlığın kurduğu medeniyetlerin hemen hemen tamamı, bu alandaki istek ve taleplerimizin karşılanması için yapılan çalışmalar sonucudur.

3. Beşerî Hayat Mertebesi (Farkındalık Bilinci)

Şimdi her insanın nefs, şehvet ve gadap güçlerine sahip olduğunu ve kendisiyle ailesini geçindirmekten başka temel ilkesi olmadığını düşünelim:

Herkes, bünye kapasitesinden dolayı, bu güçlere eşit derecede sahip olmayacağına göre böyle bir durumda, tıpkı vahşi hayatta olduğu gibi gücü yetenin, gücünün yettiğini ezdiği, güçlünün zayıfı yuttuğu dehşet verici bir tablo ile karşılaşırdık.

Hayvanlar âleminde yaşanan ve aslında doğal sistemin içindeki mekanik denge olan, fakat bizim insanî duygularımıza göre acımasız görünen manzaralardan daha vahşi ve daha insafsız tablolarla karşılaşırdık.

Bencil, kendi çıkarından başka bir şey düşünmeyen formattaki insanın; başkalarını da düşünen, eşyaya, hayvana, çevreye ve insanlara karşı saygı duyan, kendisini dizginleyen, alabilecekken almayan, veremeyebilecekken veren yanıdır insaniyet.

Çünkü doğal hayatta yaşayan hayvanlar, ilâhi tasarım sayesinde açlıklarını giderme ve kendilerini emniyete alma dışında birbirlerinin yaşamına kast etmez ve birbirlerini imhaya yönelmezler. Oysa insan, kendini koruması için verilmiş bencilliğin hizmetine bırakılması halinde vahşetin en uç merhalelerini tasarlayabilecek bir meleke olan akıl faktörüne sahiptir.

Afrika'da çekilmiş bir belgeselde, ceylan, zebra, impala gibi hayvanların göç yolu üzerinde bulunan bir ırmakta yaşayan timsahların hayatı işleniyordu. Timsahlar o bulanık suda pusuya yatıyor ve gafil avladıkları hayvanları parçalıyorlardı.

İlk izlediğim an ırmağın kenarına gelip bir kıyıdan diğer kıyıya geçmek zorunda olan sürünün, timsahlar karşısındaki çaresizlikleri yüreğime dokunmuştu. "Bu bir insafsızlık" diye mırıldanmıştım.

O hayvan sürülerini, asırlarca her göç mevsiminde ırmağın bir yakasından öbür yakasına sevk eden irade, sanki timsahları kayırmış gibi gelmişti bana. Çünkü o sevimli, zarif geyiklerin, zebraların, ceylanların, (aniden ortaya çıkıp ve bilmem kaç ton baskı uygulayan mengene gibi çeneleriyle hayvanı kapıp suyun dibine dalan) timsahlar karşısında hiç kurtuluş şansları yoktu.

Sonra kendi kendime, "Peki buna rağmen neden timsah sürüleri yok da geyik sürüleri, zebra sürüleri var" diye düşündüm. Demek ki düşündüğüm kadar da gaddarca bir durum söz konusu değildi.

Tam ben bunu düşünürken, koca bir geyiği, dev gövdesine indiren timsahın kenara çekilip sürünün geçişini izlemekle yetindiğini gördüm. Belgeseli anlatan "Her timsah senede bir kere böyle bir av yakalar ve bir yıl boyunca onunla yetinir" deyince kâinattaki işleyişin hiç de sandığım gibi acımasız bir cidal olmadığını anladım. Bir plan ve program vardı ve sistem o plan çerçevesinde işliyordu.

Kendi kendime düşündüm ve dilimden gayri ihtiyari şöyle bir cümle döküldü: "Galiba yeryüzünde insandan daha vahşi ve gaddar bir yaratık yok!" Çünkü o timsahın yerinde bir insan olsaydı, aklını olumsuz yönde kullanarak, ileride yerim mantığıyla sudan geçen bütün ceylan ve zebraları yok ederdi. Sizce yanılıyor muyum?

Oysa hiçbir yırtıcı hayvan, avını yakalayıp karnını doyurduktan sonra avlanmayı sürdürmüyor; bir sonraki acıkma dönemine kadar yan gelip yatıyor. Hatta karnı tokken yanı başında otlanmakta olan sürüye dahi saldırmaya tenezzül etmiyor. Ama insan doymak bilmeyen aç gözlülüğü ile kendisine verilen aklı da kullanarak, sürüden elinin ulaşabildiğine zarar verebilir.

- Peki, insanların tamamı böyle mi?

Tabi ki, hayır! Aslında tamamında bu potansiyel olmasına rağmen çok az insan -o da cahil olması şartıyla- bu katliamı yapar. O halde insanları, bunu yapmaktan alıkoyan nedir?

Aslında onu engelleyen yine aklı ve vicdanıdır! Yani eskilerin **"nefs-i natıka"** dedikleri ruhtur…

Biliyoruz ki eşya ve hayvan tarafımızla birlikte içimizde, bitki ve hayvanlarda bulunmayan bir özellik daha barındırıyoruz. Kendisini sınırlayan, düşünen, seven, yardım eden, yardıma ihtiyaç duyan öbür yanımızdır bizi onlardan farklı kılan. İşte ben buna **"Beşerî Hayat Mertebesi"** (Farkında Olma Bilinci) diyorum.

Bu bencil, kendi çıkarından başka bir şey düşünmeyen (nefs-i emmâre) formattaki yaratığın, başkalarını da düşünen, eşyaya, hayvana, çevreye ve insanlara karşı saygı duyan, kendisini dizginleyen, alabilecekken almayan, veremeyebilecekken veren yanıdır o mertebe. Bu mertebe (bilinç) insanın, galipken bağışlayabilen, fırsat kendisine geçmişken affedebilen yönünü temsil eder.

İşte sosyal bir varlık olarak anılmamızı sağlayan da bu yanımızdır. İnsan dediğimiz bu türün, **'beşer'** adıyla sosyolojiye konu olan yönü de bu tarafıdır.

İnsanın eliyle inşa edilen medeniyetlerin karakterini oluşturan kurumlar, içimizde var olan bu beşerî hayat mertebesinin neticeleridir. Vakıflar, sivil toplum örgütleri, açlık, haksızlık ve acılarla mücadele etmeyi amaçlayan teşkilatlar, Kızılay, Kızılhaç, UNESCO ve benzeri yeryüzündeki sayısız kurum ve kuruluşlar insanoğlunun diğerine yardım etme mertebesindeki bu bilinçten doğmaktadır.

4. İnsanî Hayat Mertebesi (Aşkın İdrak Bilinci)

Israrla altını çizerek belirtiyoruz ki insan, Canâb-ı Hakk'a muhatap olacak donanımda bir varlıktır. Verilen akıl, idrak, kalp ve benzeri yetenekler insana, rehbersiz olarak da Yaratıcı'yı idrak edebilecek bir basiret ve bilinç kazandırmıştır.

Yaradılışımızın temel yapı taşlarına baktığımızda, bizi hayvanlardan ayıran özellikler, bindelik farklarla ifade edilse bile, bu binde üç veya bilemedin dörtlük farka sığan aykırılık, insan hafsalasının almayacağı kadar büyüktür.

İşte bu bölümde de o bilincin temsil ettiği yanımızla, yani kalp taşıyan o varlıkla ilgili düşünceleri aktarmaya çalışacağız.

"Asıl konumuz insan olduğuna göre böyle bir mertebeyi ayrıca zikretmenin ne anlamı var?" diyebilirsiniz. Zahiren haklısınız. Ama bu başlık altında değineceğimiz konu bildiğimiz, "insan" özel ismi ile anılan ve o kavram altında sıralanan bütün sıfat ve isimleri kendinde barındıran insan değil. Aksine, aslında topraksı yaratıklar içinde iki ayak üstünde yürüyebilen ve konuşabilen bir hayvan iken, onu, hayvan olmaktan çok ötelere taşıyan manevî yönü olacak.

Daha iyi anlayalım diye size bir misal vereyim:

Biliyorsunuz, bilgisayar çıkmadan önce mekanik daktilolar vardı. Sonra elektronik daktilolar çıktı. Ardından hafızalı daktilolar icat edildi. Ama hepsi daktilo idi.

Derken bir gün **Commodore** adı verilen ve ilk aşamada neredeyse daktilo kadar bile kabiliyeti olmadığı sanılan bir yazı aleti icat edildi. Aslında sadece bir yazı aleti olmadığı kısa zamanda anlaşılan bu alete, "bilgisayar" dendi.

Bugün hayatımızın olmazsa olmazı haline gelen bilgisayar, elbette bir yazı makinesi olmaktan öteye gidemeyen daktiloyu da içinde barındırıyor. Ama o yalnızca bir daktilo değil. İşte daktilo görünümündeki makineyi bilgisayar mertebesine çıkaran o farklılık ne ise, bizim bu başlık altında incelemek istediğimiz "insan" kavramı da, bir canlı olarak tanımladığımız insan kavramına göre odur.

Yani aslında herhangi bir topraksı yaratık olan şu varlığı, 'Ademoğlu' mertebesine çıkaran ve Tanrı'ya muhatap eden yönler üzerinde duracağız. İnsanı muamma kılan bütün sır orada çünkü. Yoksa insan da dahil her hayvan, yaşam biçiminin esaslarını teşkil eden bir programa sahip ve o program çerçevesinde hayatını sürdürüyor ve ömrünü tüketiyor. Yeme içme, gelişme, hatta çiftleşme bile bu program dâhilindedir. Bir ağaç, bir kelebek, bir fil ya da nefes alabilen herhangi bir canlı bu programdan muaf değildir. Program hepsi için geçerlidir.

Fakat insan farklıdır. İnsan görünüşü itibariyle, doğal yapısı bakımından topraksı bir canlı, omurgalı memeliler içinde ve onların doğal şartlarına sahip bir hayvan gibi sınıflandırılabilir. Ama farklı yetenekleri nedeniyle kesinlikle bir hayvan olmadığı da bir realite.

Yaradılışımızın temel yapı taşlarına baktığımızda, bizi hayvanlardan ayıran özellikler, bindelik farklarla ifade edilse bile, bu binde üç veya bilemedin dörtlük farka sığan aykırılık, insan hafsalasının almayacağı kadar büyüktür.

İşte bu noktada anlıyoruz ki "evrensel tasarımcı ve programlayıcı zekâ"nın (Cenâb-ı Hak) insana yüklediği misyon ve ondan beklediği davranış biçimi, hayvanlara yüklediği misyon ve onlardan beklediği davranıştan çok farklıdır.

İd, Nefs, Akıl ve Kalp Bileşkesi Varlık Olarak İnsan

Bizdeki bitkisel (nebati) hayat mertebesi; ilkel benliğimiz olan **İD**, hayvanî hayat mertebesi **NEFS**, beşerî hayat mertebesi **AKIL** ve nihâyet insanî hayat mertebesi de **KALP** tarafından temsil edilir.

İnsan dediğimiz olgu, bu dört hayat kaynağının veya mertebesinin eş zamanlı fonksiyonelliğinden ibarettir.

Bir yandan hırsla kendi varlığını koruyan ve kendini her şeyden ve herkesten daha çok önemseyen, çıkarı için rahatlıkla hemcinsini öldürebilen bu yaratık; diğer yandan, elindeki tüm imkânları, -en çok sevdiği şey olan- yaşamını, yanı başında acı çeken hemcinsi için feda etmekten sakınmayabiliyor.

Tam bir muamma olan insan bazen vatanı için, bazen sevgilisi için canından vazgeçebilen bir varlık olarak karşımıza çıkar.

Bu yönleri, bir yandan onun anlaşılmasını zorlaştırırken, öte yandan da imkân ve kabiliyetlerinin sınırsızlığını gözler önüne serer.

Burada amacımız, insanoğlunun ne olup olmadığını tahlil etmek değil. Fakat onun mahiyetinde yer alan imkânlara ve kuvvelere işaret etmek ve onları anlatmak zorundayız.

Bunu idrak ettiremezsek, onun tükenmeyen, sürekli tazelenen, en imkânsız zamanlarda bile bir çıkış yolu bulabilen aklının kabiliyetlerini tam manasıyla kavratamayız.

Bünyesinde sakladığı bu imkânlar insana; (peygamberler gibi) ateşin içinde yanmamayı, deniz üzerinde yürürken batmamayı, havada dururken düşmemeyi, gözsüz görebilmeyi, elinden sular akıtmayı, taşa toprağa hükmetmeyi, ölüyü diriltmeyi, bir sopa ile denizi yarmayı ve eline aldığı çakıl taşlarına zikir yaptırmayı sağlar.

İnsanın en az akıl kadar kıymetli, yer yer onu da aşabilen bir kabiliyeti, daha doğrusu bir bilinç düzeyi daha var; fedakarlık! Bu fedakârlık bilinci insanı, Yaratıcı'nın katında yaratılmışların en şereflisi yapmıştır.

Malum, evrende tercih hakkı bulunan varlıkların en başında insan gelir. O hem evet, hem hayır, hem belki halini kavrayabilen varlıktır.

İnsan; hem sevme, hem nefret etme hakkına; hem reddetme hem kabul etme özgürlüğüne sahiptir. O yüzden Yaratıcı ona **'kendi varlığını kabul etme'** dayatması getirmemiştir. Böylece Allah insana şöyle demek istemiştir adeta:

Evrende tercih hakkı bulunan varlıkların en başında insan gelir. O hem evet, hem hayır, hem belki halini kavrayabilen varlıktır.

"Sen iradenle ister kabul et, ister reddet. Sana akıl verdim. Eylem ve tercihlerinin bedellerini sorumluluklarını üstlenebilecek yetenektesin. Seni muhayyer bırakmışım…"

İşte red ve kabul arasında serbest bırakılmış bu varlığın kendi arzusuyla Yaratıcı'ya sunduğu sevgi ve itaat, Cenâb-ı Hak nezdinde diğer bütün sevgilerden ve diğer bütün itaatlerden üstün tutulmuştur.

Bu özelliğinden dolayı, Yaratıcı onu hitabına mazhar kılmış ve "Ey İnsan!" diye ona özel olarak seslenmiş ve onu yüceltmiştir.

Hayat Mertebelerinin Etkileşimleri

Şu ana kadar insanın aynı anda içinde barındırdığı dört hayat mertebesinden (dört farklı bilinçten) ayrı ayrı söz ettik.

Anladık ki bu hayat mertebelerinin her birinin, insan tabiatında farklı işlevleri olsa da aslında hepsinin birlikteliğinden insan dediğimiz şu kuşatıcı varlığa ulaşıyoruz.

Evet insan bir ot, bir nebat gibi, her şeyden çok kendi varlığını önemser ve kendi varlığını bir sonraki zamana aktarmayı en büyük marifet bilir. Bu çabasından dolayı hiçbir insan yadırganamaz, kınanamaz ve bencillikle suçlanamaz.

Bir insanın en değerli varlığı yavrusu veya sevgilisidir diyelim. Tehlike tamamen kaçınılmaz olduğunda ise herkes kendi canını kurtarmanın derdine düşer. İşte bu, bizim **nebati hayat mertebesi** dediğimiz hayat aşamasının bir yansımasıdır.

Kabul etmek gerekir ki, Yaratıcı'nın en büyük nimeti budur. Her canlının -belki de varlığın demek lazım- kendi varlığını her şeyden önde tutması sayesinde türler kendi varlıklarını koruyabildiler.

Yine bir belgeselde izlemiştim. Aslan, bir vaşağın yavrusunu kapmıştı. Vaşak yavrusunu ondan kurtarmak için çok çabaladı. Aslanı taciz etmeyi sürdürdü. Güç kullanarak onunla baş edemeyeceğini bildiği için, sürekli etrafında dolandı ama ona asla saldırmadı. Hatta aslan ne zaman ona doğru bir hamle yapmaya kalkıştıysa hemen kaçmayı da ihmal etmedi. Ve vaşak, bir süre sonra pes edip, çaresizlik içinde, aslanın yavrusunu yemesini izlemek zorunda kaldı. Ümidi tamamen bitince de çekip gitti.

Bu ibretli tabloya dışardan bakan hiç kimsenin ona bir şey söyleme hakkı yoktur. Kimse "Duygusuz hayvan! Yavrusu parçalanırken seyretti!" diyemez. Çünkü aynı hal insanoğlu için de geçerlidir. Bu, her insanın öncelikle kendisinden mesul olmasının doğal neticesidir.

Haberleri izlerken evi tutuşmuş, içeride yavrusu kalmış annelerin alevlerin içine dalışını görmüşsünüzdür. Ama alevler onu da yutacak boyuta geldiğinde kendisini dışarı atışına da şahitsinizdir. O kadının yavrusunu kurtarma çabası ne kadar takdire değerse, kendi canını kurtarabilmek için alevlerden kaçması o kadar hakkıdır ve doğrudur.

Hz. Ömer bir gün bir duvarın dibinden geçiyordu. Baktı duvar yıkılacak hızla kaçıp kendisini kurtardı. Yanında bulunan safdil bir arkadaşı "Ya Ömer sen kaderden mi kaçıyorsun?" deyince, imanın idrakinde ve hayatı kavramış olan o büyük zekâ, "Hayır" dedi "Kadere sığındım" Yaşamak varken bile bile neden ölüme teslim olmalı ki!

Demek ki bizim bitkisel hayat mertebemiz, son derece elzem bir hayat formu ve her insan bu hayat mertebesinin telkini doğrultusunda kendini düşünüp, bencil olma hakkına sahiptir.

İkinci hayat mertebesi olan hayvanî hayat mertebesiyle de her türlü zevk, şevk, çıkar, menfaat, rahat ve lezzetimizin peşine düşer ve onun tadını çıkarırız. Bu aşamada her insanın karşı cinsten bir eşe de ihtiyacı vardır. Kral, veli hatta peygamber olması dahi insanı bu ihtiyaçtan müstağni kılmaz. Çünkü Yaratıcı beden mekanizmasını ancak karşı cinsle sükûnete erecek şekilde tasarlamıştır.

Bir insan ne kadar güçlü ve müstağni olursa olsun, eşinin yanında huzur aramaya muhtaçtır. Ne kadar yüce bir ruh da olsa buna ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç bir eksiklik ya da zaaf değildir. Yaratıcı hariç her bilinçli varlık için bu doğal bir ihtiyaçtır. Bireysel tercihi ile kişinin, bu ihtiyacını kullanmak istememesi, onun varlığını ve insanlık için önemini küçültmez.

Her insan önce kendisinden (nebatî hayat mertebesi), sonra ailesinden (hayvanî hayat mertebesi), sonra halkından ve milletinden (beşerî hayat mertebesi) en son da insanlıktan (yani Yaratıcı'sına karşı) sorumludur.

Hristiyanların ısrarla Hz. İsa'yı bekar tasvir etmeleri ve Maria Magdelena ile olan yakınlığını reddetmeleri, onu tanrılık katında görme heveslerinden kaynaklanmaktadır. Oysa her bir faninin eşe ihtiyacı vardır.

Yaratıcı bizi "zevcler" halinde tasarlamış ve bunun icaplarını da **hayvanî hayat mertebesi** ile bize vermiştir. Dolayısıyla insan herkesten önce kendi karnını doyurdu, kendisinin ihtiyacı varken kimseye bir şey vermedi diye kınanamaz ise, eşiyle beraber oldu veya bir eşe ihtiyaç duydu diye de kınanamaz, zayıf ve eksikli addedilemez.

Her insan önce kendisinden (nebatî hayat mertebesi), sonra ailesinden (hayvanî hayat mertebesi), sonra halkından ve milletinden (beşerî hayat mertebesi) en son da insanlıktan (yani Yaratıcı'sına karşı) sorumludur.

Önem sırası bitkisellikten insaniyet mertebesine doğrudur. İnsani hayat mertebesi Yaratıcı'ya muhatap olma mertebesidir. Asıl irfan ve olgunluk o mertebeden sonra başlar. O mertebeye varmadan, nebati ve hayvanî hayat mertebelerinin, insanı düşürdüğü sefil hali anlamak mümkün değildir.

Nasıl ki bizce vahşi birer yaratık olan sırtlan ve çakalın yaptıkları onlar açısından normal ise, insanî hayat mertebesine ermemiş insanların hayvansı halleri de kendilerine göre doğaldır. Nitekim insanî hayat mertebesini idrak edememiş insanlar, bencillik, çıkarcılık, aç gözlülük, vurdumduymazlık gibi insanlık erdemine ulaşmış insanlar tarafından ayıplanacak halleri normal görürler.

Demek ki insan tabiatı, bu dört hayat mertebesinin daimi etkileşiminden müteşekkil -birbirini kontrol edip tetiklediği- bir **"çatışmalar uyumu"** ya da **'zıtlıklar birlikteliği'**dir.

Sınav dediğimiz şey de bu zıtlıklar birlikteliğini kontrol etme kabiliyetinin test edilme sürecidir.

Biz dört unsurdan müteşekkiliz; zaafımızda kudret, kudretimizde acziyet, mağlubiyetimizde zafer, zaferimizde mağlubiyet yaşamaya elverişli varlıklarız.

Çok susamış, susuzluktan dili damağı kurumuş bir insanın, bulduğu bir tas suyu başına dikip hepsini içmesi hakkıdır ama insanî hayat mertebesi ona, yanı başında duran kardeşine de bir miktar bırakmasını telkin eder. Susayan bunu yapmadığı zaman, insan olma vasfından bir miktar kaybetmiş olur.

Komşunuzun tehlikeli durumda olduğu ya da başına bir bela musallat olduğu hallerde, ona yardım edebilecekken, **"Ben de başımı derde sokmayayım…"** deyip uzak durabilir misiniz? Belki bu normal görülebilir ama beşerî hayat mertebeniz size **"yarın ihtiyacın olduğunda, sen de onun gibi yalnız kalabilirsin"** demiyor ve sizi onun imdadına koşmaya sevk etmiyorsa, beşer mertebesine ulaşamadığınıza emin olabilirsiniz.

Özet olarak bir insanın rahatını düşünmesi ne kadar doğal ise, kendi hemcinsinin ona ihtiyacı olduğunda rahatını bozup onun yardımına koşması da o kadar erdeminin gereğidir.

Yiyip içip karnını doyurması, keyif çatması ne kadar hakkı ise, komşusunun gerçekten aç mı tok mu olduğunu düşünmesi de o kadar görevidir.

En güzel kadına sahip olmayı arzu etmesi bir erkeğin ne kadar doğal hakkı ise, başkasına ait olan bir kadının ismetini koruması da erdemlilik vazifesidir.

Öte yandan büyük bir velinin, ermişin, hatta peygamberin bir yandan ilâhi emirler alırken öbür yandan da yiyip içmesi, eşiyle birlikte olması, uyuması, acıkması, tuvalete ihtiyaç duyması yadırganamaz. Çünkü biz dört unsurdan müteşekkiliz; zaafımızda kudret, kudretimizde aciziyet, mağlubiyetimizde zafer, zaferimizde mağlubiyet yaşamaya elverişli varlıklarız. Bu dört hayat mertebesini aynı anda barındırmamız nedeniyle de eksi sonsuzdan artı sonsuza kadar geniş bir çizelgede değere sahip olma şansına sahibiz.

Yani insanoğlu, eskilerin tabiriyle esfel-i safilinden (hayvanlardan bile aşağı mertebe) ala-yı illiyyine (meleklikten de öte) kadar değişik mertebelerde bulunma kabiliyetine sahiptir.

İnsanın en büyük farkı sevebilmesi, sevgisini bilinçli şekilde üretebilmesi ve bağışlayabilmesidir. Tanrı katında insanı insan yapan bu yönüdür. Sevip sevmemekte muhayyer olduğu halde onun sevmeyi seçmesi ve bunu gönüllü olarak yapması insanı diğer bütün varlıkların üzerine çıkarıyor.

İnsan her ne kadar et ve kemikten tasarlanmış, kokuşmaya eğilimli balçıktan yaratılmış ise de bünyesinin içinde Tanrı'dan bir soluk (Ene=ego) yani madde ötesi dünyadan bir ruh taşımaktadır. O öyle bir sır ve öyle bir dokunuştur ki kimyasal tepkimeler gayyası olan beynimizin hep aynı olan işlemlerini bazen hüzün ve keder, bazen sevinç ve coşkuya dönüştürür.

Gelin şimdi de, bu, muazzam cihazlarla donatılmış varlığın mahiyeti ve kabiliyetleri etrafında küçük bir ufuk turu yapalım…

Kulluk Bilinci-Bilme Sorumluluğu

"Ben gizli bir hazine idim, bilinmek bana sevimli geldi..." Bu kutsi hadisle evreni var eden iradenin gerçek maksadının bilinmek ve takdir edilmek olduğunu anlıyoruz. Hemen akla şu soru geliyor: Peki bu bilme işini kim yapacak?

Cevabı da zor değil: Tabi ki insan!

İşte "insan" dediğimiz ve bu bölümde üzerinde duracağımız varlık, bu sorunun muhatabı olan varlıktır.

Yaratıcı'yı bilmek öyle kutsal bir yükümlülük ki çok yüksek bir bilinç gerektirir. İnsanın bilmek vazifesiyle sorumlu kılınması aslında temel kulluk vazifesini yani misyonunu göz önüne serer: Yaratıcı'yı ve eserini anlayıp idrak etme görevi.

Bunu insan ancak eğitimle başarabilir. O yüzden de Cebrail'in Hz. Muhammed'e getirdiği ilk emir "Oku!" oldu.

"Oku! Seni yaratan Rabbinin adıyla oku! İnsanı bir kan pıhtısından yaratan Rabbinin adıyla…" (Alak, 1-2)

Demek ki namazdan, niyazdan ve diğer dini vecibelerden daha önce gelen kulluk vazifesi, Yaradan'ı bilmektir. Allah'ı ve onun eseri olan şu kâinatın kurallarını, imkânlarını ve kullanılabilir kanunlarını... öğrenmek...

Evet insan, Yaratıcı'yı (dileyen ona Allah desin, dileyen Tanrı ve dileyen Huda yahut God desin) **bilecektir, bu kendisi için ilâhi bir vazifedir**. İnsan Yaratıcı'yı bilme hakkına sahip ve bu bilgiyi elde edip, Yaratıcı'nın hallerini anlayıp ondan kendisine **saadet bilgisi** elde etme kabiliyetini çıkarma yetisine sahip iki varlıktan biridir. Diğer varlık kim peki? Tabi ki cinler.

Allah, "Ben insanları ve cinleri bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zariyat, 56)

"O, iyi işleri başarmada yarışasınız diye ölümü ve hayatı var etti" (Mülk 2)

"Dileseydim sizi bir tek ümmet yapardım. Ama birbirinizle yarışasınız diye sizleri sınıf sınıf var ettim, ümmet ümmet yarattım"(Hucurat, 13), buyuruyor…

Bütün bu âyetlere baktığımızda, insan denen varlığın ne kadar büyük bir misyon üstlendiği, ne muazzam bir potansiyele sahip olduğu ve ne muhteşem bir ufuk taşıdığı hemen anlaşılır.

Yeryüzünün Halifesi Olarak İnsan

Şimdi şöyle bir soru sormanın tam zamanı:

- Bütün bu muazzam işleri şu ömrü kısa, iradesi zayıf, imkânları sınırlı, zaaf içinde çalkalanıp duran insan mı yapacak?

- Evet, bu insan yapacak.

Çünkü bilindiği gibi bu sorudan daha ağırını, insanı yaratacağını açıkladığında melekler ve şeytan, Yaratıcı'ya yönelttiler. Ve dediler ki "Ey Rabbimiz, biz sana her türlü 'kulluğu' lâyıkıyla yaparken, neden bu kan dökücü ve bozguncu varlığı yaratıyorsun?"

Yaratıcı onların bu itirazına itiraz etmedi ama "Ben sizin bilmediklerinizi de bilirim" diyerek, insanın yaradılışında saklı olan sırları işaret etti ve insanı "yeryüzünün halifesi" tayin etti… Bununla da kalmadı, "melek"lere ve "şeytan"a ona secde etmelerini, yani "itaati" emretti.

Melekler hemen emre uydular. Şeytan ise bu atamaya itiraz etti. Kendisinin çok daha yüksek potansiyele sahip olduğunu; eğer Yaratıcı müsaade ederse, bu iddiasını ispat edeceğini söyledi.

Yaratıcı ona "Sana müsaade ediyorum" dedi, "Git, aralarında sana uyacak birilerini bulabilirsen al, onlara istediğini yap. Aklını kullanana bir şey yapamazsın, ancak aklını kullanmasını bilmeyen beyinsizler sana uyar. Ben de sana uyanları seninle birlikte çetin bir azaba düçar ederim"…

Görüyorsunuz ki şu anlatılanlar anlaşılması ve algılanması ciddi bir zihinsel çaba gerektiren sembollerle dolu bir süreç…

Bizim asla hatırlamadığımız ve belki de asla bilemeyeceğimiz bir zaman dilimi içinde, yani Yaratıcı'nın insanı yaratmayı dilediği bir an içinde gerçekleşip bitmiş gaybî bir hadise…

Pratik yaşam açısından fazla bir değer taşımıyormuş gibi görünen bu olayın, Kutsal Kitap'ta bu kadar detaylı anlatılması ilginç değil mi?

Eğer gerçekten melek ve şeytan adı verilen bu varlıkların itirazının bir önemi olmasaydı, neden Yaratıcı başlangıçta onların da fikrini almak istemişti? Her iki grubun da nasıl tepki göstereceğini bildiği halde, onların niyetlerini açığa vurmalarını neden murad etti?

Halife olarak atanmış olmak ne demek?

Şeytanın bizim yaratılmamıza ve özellikle de **"halife"** olarak dünyaya atanmamıza itirazının pratik değeri nedir? Bu değeri bilmek bize ne kazandırır?

İnsan denilen varlığın yaratılmasına neden şiddetle itiraz ettiler?

Meleklerin itirazlarını geri çekmesi ve şeytanın itirazında ısrar etmesi ne anlama gelir?

Hepsi Yaratıcı'nın izni dairesinde gerçekleştiğine göre -ki eğer Yaratıcı dileseydi şeytan da Melekler gibi itaat ederdi- bu senaryonun yazılıp oynanmasındaki hikmet nedir?

İşte bütün bu soruların cevabı da insanın mahiyetinin bilinmesinde saklıdır.

Küçük Bir Kainat Olarak İnsan

Eski mutasavvıflar **"İnsan küçük bir kâinat, kâinat büyük bir insandır"** demişler. Bu genel tanıma göre evrende geçerli kuralların tamamı insan için de geçerlidir. İnsanda geçerli kuralların kâinatta da geçerli olması gibi…

Bu, aynı zamanda şu anlama gelir: Fizikî kâinatın sahip olduğu kabiliyetler insanda da mevcuttur. Veya başka bir deyişle evrende var olan zıtlıklar, çatışmalar, yıkılışlar, oluşum ve enerjilerin hepsi insan tabiatında da vardır.

Evren başlangıçta bir zerre idi. Ama o zerre kâinatın mevcut ağırlığı kadar ağır, sahip olduğu tüm enerjiler kadar enerjikti. Yaşanmış ve yaşanacak bütün olaylar, varlıklar ve hayaller onun içinde -bugünkü bilgisayar deyimiyle- "zip"lenmiş vaziyette saklıydı.

Şimdi şöyle bir hayal kuralım…

O zerre, büyüsün büyüsün ve kâinat olsun. Sonra o kâinatın küçük bir modeli yaratılsın ve ona da "İnsan" adı verilsin.

Evren için kurabileceğimiz bütün hayalleri, insan için de kurabiliriz. Çünkü onda ne kadar çok ve çeşitli güç varsa insanda da aynısı vardır. Hani "Yasin" tabloları vardır; "Yasin" yazısının içinde koca Yasin Suresi'nin yazılı olduğu tablolar… İşte insan öyle bir harf ki, içinde kâinat kitabı yazılıdır.

Bu tanımlar ve kavramlar, bizim kültürümüz içinde gerçek anlamı bilinmeden o kadar çok tekrar edildi ki sonunda asıl anlamını yitirdi. Yani insanın küçük bir evren olması gerçeği, anlamı üzerinde fazla durulmadığı içini lalettayin bir olaymış gibi algılandı. Aslında daha doğrusu hiç algılanamadı.

Oysa bu kâinat tanımlanması, insanın da tıpkı evren gibi sayısız, sınırsız imkân ve olasılıklar taşıyan bir varlık olduğunu anlatıyordu.

Ve bize oranla uçsuz bucaksız gibi görünen evreni layıkıyla algılamak için en iyi örnek insandır.

Tasavvuf kitaplarında bu ilişki çok detaylıca anlatılmıştır. Tekrar etmeye gerek yok.

Şeyh Galip **"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen / Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"** diyor ama bu dahi beylik bir kavram olmaktan öteye gitmiyor. İnsanın kutsallığını anlatıyor o kadar.

İnsanın Kutsalığı

İnsanın kudsiyeti, üstlendiği misyondan kaynaklanıyor; yani Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzündeki halifesi olma görevinden. Ancak bu ağır ve başarılması gerçekten zor görevi üstlenmiş varlığın mahiyetine, kabiliyetine ve gerçeğine bakmayı kaç kişi önemseyebilmiştir?

Görev bilindiği halde, böyle bir görevi yüklenmek için ne gibi donanımlara sahip olmak gerektiği konusu üzerinde pek durulmamış. Emanet görevini bütün yaratıklar reddettiği halde, insanın neye güvenerek bu görevi üstlendiğini pek irdeleyen çıkmamış...

İnsan "eşref-i mahlûkattır" denilmiştir. İnsan "kainatın göz bebeğidir" denilmiştir. Ama insanın bu tanımları nasıl, hangi neden ve vasıflarıyla hak ettiği üzerinde durulmamıştır.

Malum, peygamberleri Tanrı seçer ve gönderir. Onlar seçilmiş oldukları için muazzezdirler, kutsaldırlar ve olağanüstüdürler. Herkes onların seçilmiş olduğu için kutsal olduklarını bir ön kabulle kabullenir. Ama nedense kimse Tanrı'nın niçin onları seçtiğine, bu göreve seçilmeyi hak edip etmediklerine bakmayı akletmez.

Onlar bu göreve layık ve hazır oldukları için mi seçildiler yoksa onlar seçilince bu göreve layık hale mi geldiler?

Üstelik Yaratıcı, kutsal kitaplarda her şeyi bir hikmete (hak ediş ve gereklilik ilkesine) binaen yaptığını sık sık vurguluyor.

Kutsal metinlerde peygamberlerle ilgili vasıflar sıralanırken, hepsinin aynı zamanda muhteşem bir zekâ ve yetenek sahibi oldukları, sözlerinin eri bulundukları, yöneldikleri işlere tam ve gerçek bir samimiyetle yöneldikleri, bir göğüste iki kalp taşımadıkları vurgulanır.

Şimdi yine kendi kendimize bazı sorular soralım. Ucu açık sorular…

Biliyorsunuz, Allah, Musa'yı, İsrailoğullarını Firavun'un baskısından kurtarsın diye görevlendirmişti. Bu görev için onu peygamber seçti ve mucizeler verdi. Aslında ona verdiği mucizeler, aynı zamanda, o devrin stratejik gizli bilimlerini açığa vuran uçlardı.

Burada bir soru akıllara geliyor hemen: Allah Musa'yı seçtiği için mi o kabiliyetler onda zuhur etti, yoksa o kabiliyetler onda var olduğu ve o da kabiliyetlerini kullanmaya açık bir zekâ olduğu için mi peygamber olarak seçildi?

Çoğumuzun genel kabulü birinci şıktır. Yani bir insan peygamber olarak seçilmişse onun gerekleri de ona verilir diye düşünürüz otomatik olarak. Aksini düşünmek, saf zihinleri idlal etmek sayıldığı için akla bile getirilmemiştir. Gelmişse bile, iyi bir mümin, bir an önce zihnini bu sapık düşünceden arındırmak için tövbe istiğfar etmiştir eminim!

Oysa Yaratıcı'nın her şeyi bir hikmetle yarattığı, asla zulmetmediği, hiçbir şeye fıtratının haricinde, kapasitesinin dışında bir yük yüklemediği -kendi teyidi ile- bilinmektedir.

Kendisi, "Hiçbir nefse taşıyamayacağı yükü yüklemeyiz" (Bakara, 286) buyurduğuna göre, büyük ve ağır sorum-

luluklar gerektiren, geniş bir algılayış, muhteşem bir beyin, kuşatıcı bir zekâ ve âlicenap bir yürek isteyen peygamberlik işini de lalettayin insanlara yüklememiştir.

Nitekim kutsal metinlerde peygamberlerle ilgili vasıflar sıralanırken, hepsinin aynı zamanda muhteşem bir zekâ ve yetenek sahibi oldukları, sözlerinin eri bulundukları, yöneldikleri işlere tam ve gerçek bir samimiyetle yöneldikleri, bir göğüste iki kalp taşımadıkları vurgulanır.

Zor işe layık insanlardır yani!

Peki siz hiç aklınızdan **"neden ben de peygamber olamadım"** diye bir soru geçirdiniz mi? Hiç sanmıyorum. Aklınıza gelse de böyle bir şey düşünmenin bile günah olduğunu düşünerek bu soruyu hemen zihninizden atmaya çalışmışsınızdır.

Nitekim eskiler de, bu tür karmaşık soruların karşısında **"teslimiyet"** yolunu seçtiler. İmanın en büyük mertebesinin "başa gelene rıza göstermek" olduğunu söylediler. Mamafih bir şey başa geldikten sonra ona rıza göstermekten daha büyük bir erdem yoktur. Ve tabii ki başa gelene sabretmeyi bilmek, güzel bir haslettir. Kadere rıza insanın hâdiseler karşısında yıkılmaması, ruhunun gücünü ayakta tutması için son derece yararlı bir yöntem, bunda hiç kuşkumuz yok. Ama o halin başa gelememesi için mücadele etmek de ilâhi bir emir. Bunu da unutmamak gerekir...

Bu çerçevede sorularımızı sürdürelim ve geleneğin ihmal ettiği açılımlarla Yaradan'ın kendi beyanları ışığında insanlığın sırlarını çözüp çözemeyeceğimizi bir deneyelim.

Yaradılıştaki Farklılık, Yaratıcı'nın Keyfî Bir Tercihi mi?

Elbette ki, insanlar eşit doğmaz ve bazıları kimi açılardan daha üstündür. Bu üstünlük, Yaratıcı'nın "keyfî bir tercihi" midir, yoksa bedenimizin inşasında kullanılan malzemenin -ki o malzeme anne ve babalarımızın yiyip içtiği helal yahut haram, başka bir deyişle temiz veya kirli gıdalardan yaratılmış asitlerden oluşmuştur- kaliteli olup olmamasından mı kaynaklanır?

Cenâb-ı Hak, anne-babalar olarak biz ne hazırlamışsak, çocuğumuzu da o malzemeden inşa ettiğine göre, o bünyenin kapasitesi ve kalitesi de normal olarak (büyük oranda) bizim hazırladığımız malzemeye bağlıdır…

O yüzden pekâlâ şunu söyleyebiliriz ki bir insanın diğerinden üstün olmasında bile Tanrı'nın kusuru değil insan iradesinin payı vardır ve ilâhi hikmet de o paya binaen insanları sınıf sınıf ve kalite kalite yaratmaktadır. Bu açılım ilk etapta geleneksel düşünceyi rahatsız edebilir. Ama düşünün ki bir elmanın diğer bir elmadan kalite bakımından üstünlüğünün nedenlerini rahatlıkla sorgulayabiliyoruz. "Filan cins elma, filan cins elmadan lezzetlidir", yahut "Sivas elması Amasya elmasından daha suludur" gibi yargılarda bulunurken bir gerekçe ve hikmetin bilincini fark ettiğimiz halde, insan söz konusu olunca neden hemen kadere ve takdire sığınmayı tercih ediyoruz?

Bence bu soruyu herkes kendisine sormalı.

"Filanın işleri rast giderken neden benim işlerim hep ters gider veya o neden becerdi de ben beceremiyorum?" diye sormakla başlayabilirsiniz işe.

Çoğunuz, "E canım kader diye bir şey de var. Onu nasıl görmezlikten geliyorsun?" diye bir itirazı tercih edeceksiniz.

O zaman ben size şunu sorayım: Allah, Firavun'u ve Mısır halkını bizzat kendisi yerle bir edebilecekken -ki zaten Musa'nın asasını vesile ederek yine bütün mucizeleri Allah yarattı- neden bu iş için Musa'yı görevlendirdi?

İfademi mazur görün, işin özünü bilmediğiniz için size biraz edepsizlik gibi gelecek ama ben bu tabiri kullanacağım: "Cenâb-ı Hakk'ın Firavun'a haddini bildirmek için taşeron (ya da daha amiyane bir tabirle tetikçi) kullanmaya ihtiyacı mı vardı?" Elbette ki hayır!

Hayır, çünkü O, bütün bu yaptıkları ve Kutsal Kitap'ta sık sık vurguladığı hâdiselerle de bize sırrını vermeye çalışıyor. Bu muazzam bir sır! İnsanlarla ilgili hâdiselerin ve hareketlerin ortaya çıkmasında insanın iradesinin ve kabiliyetlerinin ne kadar önemli olduğunu idrak etmemizi sağlayacak sır!

Medeniyet, İhtilafların Eseridir

Allah'ın aramıza koyduğu ihtilaflarla, çekişmelerle, bizleri ırklar ve milletler halinde yaratıp yarıştırması, ortaya çıkacak rekabet duygularıyla potansiyellerimizi fark edip onu yaratıcı çabaya dönüştürmemizi sağlamak içindir.

Aramızdaki ihtilaflar görünürde sevgisizlik, hatta düşmanlık yaratıyor olsa bile aslında temel amacı, insanın yarışma duygusunu körükleyip kim daha iyisini yapacaksa onu gösterebilmektir. Nitekim bir âyette "Rabbin dileseydi insanları tek bir ümmet yapardı. Fakat Rabbinin merhamet ettikleri müstesna, onlar ihtilafa devam edeceklerdir. Zaten onları bunun için yarattı…" (Hud, 118-119) buyurur.

İhtilafın oluşturduğu gerginlik ve rekabet duygusu aslında bir yarışma nedeni iken maalesef biz onu birbirimi-

zi yok etme vesilesi yapabiliyoruz. Yaratıcı, insanlar arasında ihtilafın olmasını istemiştir, çünkü medeniyetlerin ortaya çıkmasının altında, milletlerin birbirinden üstün olma çabaları yatmaktadır. Bu da O'nun hikmeti gereğidir.

Yaratıcı, insanlar arasında ihtilafın olmasını istemiştir, çünkü medeniyetlerin ortaya çıkmasının altında, milletlerin birbirinden üstün olma çabaları yatmaktadır. Bu da O'nun hikmeti gereğidir. Yaratıcı'nın isim ve sıfatlarının ortaya çıkması için de ihtilaf zorunludur.

Yaratıcı'nın isim ve sıfatlarının ortaya çıkması için de ihtilaf zorunludur. Çünkü Allah'ın lütfedici sıfatı yanında kahredici sıfatı da vardır. Ama sonuçta, her insan, bu düzen içindeki yerini ve tarafını, kendi arzusuyla belirlediği için Cenâb-ı Hak da "ittifak edenler"e lütfedici, "ihtilaf edenlere" de kahredici sıfatıyla görünmektedir…

Evet, hayat bir müsabakadır. Eşyadaki her zerrede olduğu gibi, insanların özünde de tekâmül etme iştiyakı vardır ve bu gerçekleşecektir.

Bu şevk ve iştiyakın libidinal (motor) gücü, nefstir. Nefs, **"emmaretün bissu'dur"** (karamsarlık ve kötülük telkin eder); ama aynı zamanda insanı kemâlata (olgunluk ve başarıya) götüren bir mekanizmadır.

İyi ki de nefs taşıyoruz ve iyi ki de nefsimiz güçlü. Eğer nefs olmasaydı, zaten hiçbir kıymetimiz ve hikmetimiz de kalmazdı. Çünkü insanlığın maddî - manevî bütün kurumları, kültür ve medeniyet birikimleri, başarıları iyilikleri ve tabii cinâyetleri, katliamları, zulüm ve tahripleri hep onun eseridir. Nefs-i emmarenin yani.

Nefsin bâtını olan "ENE" (=ilkel benlik; İD) tohumcuğundan çıkıp sümbüllenen ve bir ucu fir'avniyyete, diğer ucu nübüvvete varan iki dalı vardır.

Başlarda belirtmiştik, Kutsal Metin insana **"kendilerine nimet verilmiş"** (hayatlarını doğru bilgi üzerine inşa edebilmiş) nebilerin yoluna yönelmesini ister. Bizden ısrarla onları modellememizi, onların yaşam mücadelesini algılamamızı telkin eder. Onların gerçek yol üzerinde yani "hanif dini"ne mensup olduklarını belirtir ve bizleri de o yola sevk eder. Çünkü **hanif dini, eşyanın tabiatına uygun olan yolun adıdır.**

O yol, insana tefekkürü, insanlar ve olaylar üzerinde düşünüp gerçeğe ulaşmayı emreder. Ta ki insan, bu kainat muammasının arkasındaki yüksek hakikatlere, kullanılabilir sırlara varabilsin, ondan yararlansın ve bu âlemin Yaratıcı'sını tanısın.

Peki, bir **Yaratıcı'nın varlığına inanmanın pratik ifadesi ve değeri nedir?** (Aslında bu, başlı başına bir kitap konusu olabilecek çapta geniş bir meseledir.)

Bir insanın Yaratıcı'nın varlığına inanması ona, yaşamında ve başarıya giden yolda ne katar, ondan ne eksiltir?

Yahut herhangi bir Yaratıcı'nın varlığını reddetmek ne anlama gelir ve insana ne kazandırıp ne kaybettirir?

İnandığı halde bir başarı elde edememiş insanın durumu neyi anlatır?

Hiçbir inanç bağı olmayan ama çok başarılı bir hayat sergileyen ve son derece yararlı işler yapan insanlar biliyoruz. Bu insanlar, **'başarının olmazsa olmaz şartı olan disipline edilmiş ruh gücünü'** nereden alıyorlar?

Bu eserde, mümkün olduğunca bunları da imkânlar ölçüsünde irdeleyeceğiz. Çünkü iman, gerçek anlamda disipline edilmiş örgütlü bir yaşam gerektirir ve insana bir pra-

tik kazandırır. Eğer bir insan inandığı halde böyle bir yaşama sahip değilse ya yaşantısını gözden geçirmeli ya da inanç anlayışını…

İnançsızlık (Müslüman olmamayı kast etmiyorum, genel anlamda bir inanca sahip olmamayı kast ediyorum) ise aslında sathiliktir; ilk etapta göze ilişendir. Afakîdir. Bir parça sorumluluk üstlenmemek için büyük acıları göze alabilecek körlükteki nefsin öbür yüzüdür. Yanlışı doğru bilmek ve onda ısrar etmektir. Bir yaratıcıyı kabullenmenin sorumluluğu altına girmemek için, hayatını bir hezeyana dönüştürme işidir.

Ve ne tuhaftır ki, evrenin konumlandırılışı her iki bakışın da kendini haklı görmesine imkân tanır. Duruş yerinize ve niyetinize göre, kâinatı bir harf olarak da görebilirsiniz, bir isim olarak da…

İşte tabiattaki bu kendi kendine işliyormuş görünen mekanizma, kolaycılığı tercih edenleri **masnu**'a (eşyaya ve olaya), sorumluluktan kaçmayanları da **Sâni**'e (Yaratıcı'ya) yöneltir. Ve birisinden red, diğerinden tasdik zuhur eder.

Böylece Yaratıcı, insanları, en az, "asla uzlaşamaz" iki gruba ayırdı. Aralarına da bir inatlaşma koydu ki herkes bir başka yönüyle şu muammayı (evreni veya küçük evren olan insanı) didiklesin de ondan insanı başarıya ve mutluluğa götürecek bir yol bulsun. Mamafih bildiğimiz her türlü **bilim** de bu didinme, didişme ve çekişmenin eseridir.

İman, gerçek anlamda disipline edilmiş örgütlü bir yaşam gerektirir ve insana bir pratik kazandırır. Eğer bir insan inandığı halde böyle bir yaşama sahip değilse ya yaşantısını gözden geçirmeli ya da inanç anlayışını…

Kainatın Kapılarını Açan Anahtar İnsanda

Bununla beraber **bilim**, henüz bütün özellikleriyle tam anlaşılabilmiş bir kavram değildir. Bunun nedeni de insanın yapısından kaynaklanmaktadır. Çünkü biz inanıyor ve biliyoruz ki kişinin evrenle ilişkisini belirleyen anahtar kavram, nefstir ve onun eline verilmiş olan Ene'dir. Yani Ego…

İşte **"Ene"**, "insan" adıyla bildiğimiz şu varlığa tevdi edilen emanetin en büyük tılsımıdır. Hem çözmemiz gereken bir muamma, hem de bütün muammaları çözen anahtar o. İnsanı insan yapan sır. Ve tabii insanlıktan çıkaran da!

Gök, zemin ve dağlar 'Ene'nin sorumluluğunu yüklenmekten kaçınmışlardır. Çünkü Ene'nin zulme açık bir ucu vardır. Onu tanıyıp doğru kullanamazsanız, o sizi, karanlıklara ve cehalete götürür.

Ene, nübüvvetin de firavunluğun da çekirdeğidir. Aslında insaniyet adına ne varsa, onun itici gücü ile ortaya çıkmıştır. O hem insanlık âleminin etrafına dal budak salmış nuranî bir tuba ağacının, hem de müthiş bir şecere-i zakkumun çekirdeğidir.

İnsanı insanlığa, başarıya, doğruya ve hakka götürecek ipuçları da, azdırıp bir firavun haline getirecek tohumcuklar da Ene'de saklıdır.

İnsanı insanlığa, başarıya, doğruya ve hakka götürecek ipuçları da, azdırıp bir firavun haline getirecek tohumcuklar da Ene'de saklıdır.

Ene, hem gizli hazineler hükmünde olan İlâhi İsimlerin (esmâ) açılımını sağlayan, hem de kâinatın yaradılışındaki tılsımı açmaya yarayacak bir anahtardır… Onun mahiyetinin bilinmesiyle, o garip muamma, o acayip tılsım olan Ene açılır ve kâinat tılsımını ve mutlak ilmin hazinelerini de açar. İnsanı hakikat bilgisine ulaştırır.

İçinde yaşadığımız şu âlemin ve kâinatın kapıları zahiren açık görünür ama değildir. İşte o kapıları açacak anahtar, bizde, yani nefsimize takılmış Ene'de mevcuttur.

Onu Yaratıcı'nın insandan beklediği doğrultuda kullandığımızda, Ene, bizi başarılı, mutlu ve erdemli insanlar grubuna katar. Nefs ve heva hesabına kullandığımızda ise bizi tembel, geri kalmış, mutsuz ve uyumsuz yapar.

Hangi tarafta olacağımız, başlangıçta bizim tercihimizdir elbet! Bir kere tercihimizi yaptık mı artık bakış açımız, hayatımız, yaşam tarzımız değişiverir. Her şeyimizi bu tercih ekseninde tanzim eder, ona göre biçimlendiririz…

Bu tercih sonunda, ya geri, cahil, kaderci, her eksikliği kaderinden bilen, kendini tekrar etmekten öteye gitmeyen bir insan olur ve mutsuzluğa mahkûm oluruz. Veya hayatımızı aklın ve bilginin ışığında şekillendirir, bu evreni de Yaratıcı'nın önümüze koyduğu bir imkânlar bütünü gibi algılarız. O zaman o nimetlerden yararlanmak için ne yapmamız gerektiğini araştırır, kanunların kanatlarına binip, başarının ve mutluluğun ufkuna doğru uçarız.

İhtilaf ve didişme ezeli bir yargıdır ve Ene'nin bir marifetidir. Yaratıcı; insanlar arasında yarışmayı, müsabakayı istedi. İnsanlar ise bu müsabakadan didişmeyi, savaşmayı, kan dökmeyi anladılar ve bu yolda icatlar yaptılar. Böylece, meleklerin itirazının haklılığını ispatladılar ama diğer yandan da bu didişmelerin ve savaşların bir neticesi olarak bilimler doğdu, teknoloji gelişti. İnsanlar, Yaratıcı'nın sanatını kavradılar. Evrenin sırlarını, Yaratıcı'nın dil ve inşa kodlarını çözmeye başladılar.

Şimdi insanlık, elde edilen bu nimet ve potansiyellerin doğru mu yanlış mı kullanacağının terazisi üzerinde duruyor. Önünde müthiş bir sınav var: Ya kendisi ile birlikte

tüm insanlığın erdem, huzur ve başarısına giden yolu tercih edecek veya kolay olan yani sonunda evrenimizi yok edecek ve bu yerküreyi üzerinde yaşanmaz, tüketilmiş bir gezegen haline getirecek...

İşte din vasıtasıyla insanlığa verilen bilgiler ve öğretiler, aslında onun kendini gerçekleştirme mücadelesinde karşılaşacağı zorlukları ve engelleri rahat aşabilmesi için birtakım egzersiz formlarıdır. Ruhu disipline etme egzersizleridir. Şeytan bile bu amaca giden yolda bir unsurdur.

Sembolik Bir Güç Olarak Şeytan

Şeytan dediğimiz görünmez varlığı, **"başarı ve mutluluğa giden yolda önümüze çıkan engeller ve zorluklar"** gibi algılayabilsek, birçok meselemizi de çözmüş olacağız.

Elbette o ayrıca bir varlıktır ve insanlara sürekli ümitsizlik, başarısızlık ve vehim telkin eder. Fakat o, aynı zamanda, genel anlamda insanın evren içindeki yerini belirlemede ve kendisini gerçekleştirmede; kısaca Yaratıcı'ya giden yolda insanın önüne çıkan manileri de temsil eden sembolik bir güçtür. Bunu çok doğru algılamak gerekir. Çünkü şeytan bizatihi "şer" değildir. Onun telkinlerine uymak şerdir. O, insandaki kabiliyetlerin ortaya çıkmasının turnusolüdür.

O yüzden, dinin "sanalmış gibi görünen" hakikatleri, tam da bu noktada insan için büyük kıymet ifade ediyor.

İnsanlar arasında sürüp giden şu çatışmada ve müsabakada **"ilâhi usul ve erkan"**a uymak ve mücadelenin bir zulüm halini almasına meydan vermemek için, hak din, sürekli tazelenmiş ve **"oyunun kuralları"**, dönem dönem zamanın anlayışına ve gereklerine göre yenilenip, tabiri caizse insanlığa yeni sürüm olarak sunulmuştur...

Ve ne tuhaftır ki, bu müsabakada genellikle inananlar, daha doğru bir ifade ile dine taraftar olanlar, hakka ve hukuka riâyet ediyormuş gibi görünenler, zaman içinde mağlup hale gelmişler ve mazlum duruma düşmüşlerdir. Bu da ilginç ve ibretlik bir tezattır. İnanmış, disipline olmuş ruhların mağlup ve başarısız olması teorikte izah edilebilir bir şey değildir ama realite bu! Çünkü asla imkânsızlıkla bir arada düşünülmeyecek kadar "sonsuz güç ve kudret sahibi olan Yaratıcı'yı" modellemiş ve onun isim ve sıfatlarını içselleştirmiş bir insanın başarısızlığa uğraması imkânsızdır.

Peki o zaman bugün İslam dünyasının perişanlığını nasıl izah edeceğiz? Mademki kudreti sınırsız bir Yaratıcımız var, mademki inanıyoruz, niçin günümüz dünyasının en çaresiz toplumları hep Müslümanlardan oluşuyor?

Size şunu söyleyebilirim ki, bu kitabı yazmaya beni sevk eden faktörlerin biri de bu realiteydi. Bu sorunun temelinde Kutsal Kitabımızın önerilerini doğru anlayıp hayat uygulama eksikliğimiz yatmaktadır.

Oysa Kur'an'ın ve Peygamberin bizleri hayata hazırlayış metot ve örneklerini ihtiva eden kütüphaneler dolusu eser ve ciltlerle kitap önümüzde duruyor. Ama biz onları unutup kenara atmış ve yüzüne bakmıyorken, Batılılar didik didik edip onlardan kendilerine yeni bir hayat tarzı yarattılar. Ve bizi de bizim eski yöntemlerimizle alt edip mağlup ettiler. Maalesef şu an hakikat bilgisinin sahibi onlardır. Biz de hem ahkâmda hem tatbikatta onlara dilenci olmuşuz.

Samimi İnancın Gücü

Benim derdim, elbette ki burada bir İslam medeniyeti propagandası yapmak değil. Size anlatmak istediğim; o güne kadar medeniyet inşasına hiçbir katkıları olmamış o

dönem Araplarının, nasıl olup da 23 yıl gibi kısa bir sürede Çin Seddi'nden Endülüs'e kadar geniş bir alanda medeniyet kuruculuğu ve taşımacılığı yapabilecek seviyeye gelebildikleridir!

Ne oldu ki bu insanlar ayağa kalkıp kendilerini adeta yeniden inşa edip başarıyı, refahı ve medeniyeti ürettiler?

Ben size söyleyeyim ne yaptıklarını…

Önce, kendilerine gönderilen Rehber ve Kutsal Öğreti ışığında dünya görüşlerini, yani hayatı yaşama ve biçimlendirme konusundaki yol haritalarını değiştirdiler. Sonra insanı, yani kendilerini keşfettiler. Ve ona, muazzam bir iman; yapabilme azmi ve inancı yüklediler. Sonra dinin getirdiği prensiplerle ruh güçlerini disipline ettiler.

Şimdi buraya kadar öğrendiklerimiz ışığında şu soruya yanıt verin: Böyle bir donanıma sahip olan insan başarmaz mı? Kabul görmez mi ve hayatı yeniden inşa etmez mi?

Nitekim sahabe dediğimiz o insanlar, onları büyük bir dikkat ve gayretle takip edenler(tabiin), kısa zamanda, bilimde, felsefede ve teknolojide kendi dönemleri için imkânsız denecek başarılara imza attılar…

Eğer biz o inanç kodlarını yüreğimize yükleyebilsek ve Yaratıcı'nın sonsuz kudretini içselleştirebilsek, bu evrenin, emrimize verilmiş ve bize boyun eğdirilmiş bir oyun hamurundan daha fazla direnci olmadığını bilmez miydik? Bir düşünün, o zaman neler başaramazdık…

Ama biz bütün bu imkânlar denizini görmek ve onda yüzmek yerine kendi kendimize zihinsel kotalar koyuyor ve **"Bu işi ben yapamam"** diyoruz. İş bununla da kalsa iyi. Sonunda bu **"ben yapamam"** inancı, **"aslında biz bir halt başaramayız"** haline dönüşüyor ve kaderimiz oluyor.

Benim bu eserle yıkmak istediğim asıl önyargı bu. Herkes fark etsin istiyorum ki biz başarırız. Başarmaya mahkûmuz. Çünkü inanıyoruz ve bizim "her şeyi oldurabilen bir Yaratıcımız var. Ve ilk emri okumak olan sonrasında düşünmeye ve akletmeye yönelten bir dinimiz var. İnsan, neler başarabildiğini fark ettiğinde, problemlerinin de bir bir çözüldüğünü ve her sıkıntının üstesinden gelebildiğini görecektir. Yeter ki yapabileceğine inansın!

Bu kitabın size vermeyi amaçladığı en temel amaç, samimi inançtaki gücün fark edilmesini sağlamak! Burada vurgu yaptığım "inanç", herkesin dilindeki iman ve inanmaktan farklı bir şey. Bu inanç, aynı zamanda insanın kendisine duyduğu özgüveni hatırlatan inançtır.

Nitekim bir tek nebi gösteremezsiniz ki yenilmiş olsun, başarısızlığa uğramış olsun. Yaratıcı **"ben ve elçilerim mutlaka galip geliriz"**, **"Eğer inanıyorsanız üstünsünüz"** diyor.

İşte bu kitabın size vermeyi amaçladığı **en temel amaç**, samimi inançtaki gücün fark edilmesini sağlamak!

Bütün mucizeler, kerametler, istidraçlar, fevkaladelikler, imkânsızı başarmalar, olmazı oldurmalar… vs. gibi şeylerin; tamamen, içinde zaaf bulunmayan inancın eseri olduğunu size hissettirebilmektir.

Burada vurgu yaptığım "inanç", herkesin dilindeki **iman** ve **inanmak**tan farklı bir şey. Bu inanç, aynı zamanda insanın kendisine duyduğu özgüveni hatırlatan inançtır. 'Tanrı'nın halifesi' olmaktan doğan bilincin, insana, eşya ve olaylar karşısında verdiği üstünlük konumunu idrak!

Elbette ki dini anlamdaki bir imanın sonsuz faydasını göz ardı edecek kadar akılsız değilim. Onun sosyal ha-

yat açısından pratik değerini ve faydalarını biliyorum. Ama ben burada farklı bir inançtan; gerçek bir inançtan söz ediyorum: İnsanın diğer bütün yaratıklardan üstün olduğuna inanmak... Hiçbir engelin insan iradesi karşısında sonsuza kadar direnebilme hakkı olmadığına inanmak. Meleklerin insana secde etmesinin altındaki realitenin idrakine varıp evrenin güçlerini kullanabilme gücünü elde etmek ve buna hakkı olduğuna inanmak. Her şey bittikten sonra da **"Her şeyi oldurabilen"** bir Yaratıcı'nın insana yardım etmek için ondan işaret beklediğine inanmak!

Ve O'nun her şeyden ve hatta asla baş edilemez sanılan sıkıntı ve belalardan bile büyük olduğuna inanmak…

"Duygusallık 'Şeytan'dandır"

Bu başlığı özelikle seçtim. Bu sözü Harun Yahya'nın bir ifadesi ilham etti. O sözü ilk okuduğum zaman **"işte bu!"** demiştim; suret-i haktan görünüp insanları mahveden vehim, işte bu! Duygusallık. Arslanı kediye mağlup ettiren, insanı bir iğne bir ipliğe döndüren, kudreti ve gücü mahveden işte bu, demiştim… Çünkü duygusallık, 'duygu' dediğimiz ve aslında insanı yücelten bir özelliğin, sinsice insanı yıkan ve içten içe çürüten merhalesi…

Aşk, tutku, ırkçılık, bağımlılık vesaire gibi sonunda insanı mahveden zaafların anası işte bu duygusallıktır. **Duygusallık, insanın, iradesini ve aklını doğru kullanmasını engelleyen bir beladır.** Aklın iptalidir… Aslında insanı yücelten duyguların, onu alçaltmaya neden olan bir hal almasıdır…

Bediuzzaman "her şeyin bir Rafızilik noktası var" demiş; yani bir mananın, kavramın, gücün, algının, duyunun

ve duygunun, 'vasat'ından taşırılması, ifrat veya tefrit anlamıyla kullanılması noktasına 'rafızılik noktası' demiş.

Hürriyet, insanın, kendisini geliştirmesine mani olan durumların olmamaması halidir. Eğer siz kendinizi geliştirme hakkını, başkasına zarar verecek şekilde kullanırsanız, bu hürriyet olmaz zulüm olur. Zaten zulüm, bir şeyi yapabilme hakkının aşırıya götürülmesidir. Başkasının hakkını selbetmek, yok etmek, zarar vermek...

İşte duygusallık da tıpkı bunun gibi duygunun, rafızilik noktasına vardırılmasıdır; yani duygunun, gerçek anlamından ve gerçek işlevselliğinden taşırılmasıdır.

Duygular, insana, insanlara, çevreye ve eşyaya karşı saygılı olmamız için bize verilmiştir. Annemizi, babamızı, eşimizi, çocuklarımızı, ailemizi, akrabalarımızı, milletimizi ve insanları sevebilmemiz, üzerinde yaşadığımız şu dünyayı yaşanabilir kılmamız ve yardımlaşmamız için verilmiştir…

Duygular olmadan insan, eşya ile ve etrafındaki nesnelerle, dış çevre ile kendisi dışındaki varlıklarla ilişki kurmaz. Kendini her şeyden soyutlar.

Oysa insan sosyal bir varlık olduğu gibi koruyucu ve kollayıcı özellikleri de vardır. Bu evrende imar ve tahrip vasfıyla donatılmış tek gerçek varlıktır. İşte duygular bunun için gereklidir. Duyguları olmadan insan bir hiçtir.

Ama siz o duygularla oluşturduğunuz ilişkileri, sevgileri, bağlılıkları, sizin doğru karar vermenizi önleyecek ifrata ulaştırırsanız, o duygular artık sizin tuzağınız ve zaafınız olur.

Eşiniz, çocuğunuz, aileniz, itibarınız, makamınız, sosyal statünüz, milletiniz, ırkınız, vatanınız… hepsi ama hep-

Sevmek dokunmaktır, ötekine katkıdır. Ama duygusallık öyle değil. Duygusallık ötekinin kölesi olmaktır. Beyni çalışmaktan alıkoymaktır. Allah'ın bizi, "ilahlara boyun eğmeyin" diye sık sık uyarmasının özü de budur. Duygusallıkla etrafınızdaki insanları ve eşyaları kendinize ilah yapmayın demektir.

si onlara yüklediğiniz aşırı bir duygusallık yüzünden aynı zamanda sizi sınırlayan, başarınızı engelleyen, sizi doğru hareket etmekten alıkoyan belalara dönüşebilirler. Oysa hiçbir insan bunlarsız yapamaz. Dünyanın bunlarsız bir anlamı da olmaz zaten. Allah, çevremizle ilişiler kurmamız için bize duyguları yüklemiş.

Elbette bizim onlara ihtiyacımız var. Hayatımızı anlamlı kılmak ve yaşamanın sevincini paylaşmak için biz duygusal ilişkilere de muhtacız. Fakat unutmamak gerekir ki bütün bunlar, biz var olduğumuz ve beynimizi doğru kullanabildiğimiz sürece bir anlam ifade ederler.

Cenâb-ı Hakk, herkes bizi terk ettiğinde, birileri bizi bağrına bassın diye bizi bir annenin yavrusu yapmıştır. Herkes bizden utandığında bizden utanmayacak birileri olsun diye Cenâb-ı Hak aileyi yaratmıştır. Hayatın içinde yıkıldığımızda, öz güvenimizi kaybettiğimizde yine de birilerinin bize güvendiğini bize hissettirmek için bizi birbirimize eş yapmıştır. Diğer milletlere karşı yarışabilelim diye bizi bir milletin içinde var etmiştir.

Biz bunlardan güç aldığımız gibi imkânlarımız oranında da bu anlam ve varlıklara güç katarız. Fakat her şey öncelikle bize katkıda bulunmalıdır.

İşte duygusallık, bu sevgileri, bu ihtiyaçları, karşı tarafın lehine olarak bizim zaafımız haline getiren bir büyüdür. Bir ispiritizmadır. Önce bağımsız düşünce kabiliyetimizi sonra beynimizi kullanabilme özelliğimizi yok eder.

Son dönemlerde yapılan çalışmalarla, kara sevda dediğimiz aşkın, gerçekten de beyinde kara noktalar oluşturduğu tesbit edilmiştir. Aşık insan iradesini ve sağlıklı düşünmesini kaybetmiş bir hastadır. Tıbbi anlamda da böyledir. Çünkü duygusallık adeta, bilgisayarımıza girip işletim sistemlerine zarar veren bir virüs programıdır.

Öyleyse hiçbir zaman duygularımızı, birilerinin bizi kullanmalarına fırsat verecek veya beynimizi doğru çalışmaktan alıkoyacak aşamalara vardırmamalıyız. La ilahe illallah'ın sırrını bu noktada sıkça akla getirmeliyiz. L ilâhe illallah lafzını sık tekrar etmemizi tavsiye eden Yaratıcı, aslında bizi duygularımızın köleliğinden kurtarmayı da murat etmiştir.

Şeytan -bu kitabın konusu açısından şeytanı hayatta karşılaşacağımız bilinçli engeller olarak da düşünebiliriz- bu son derece güzel ve insani olan yönümüzü, 'vasat' -ölçülülük- çizgisinden taşırarak, hislerimize, duygularımıza ve öfkelerimize yenik düşmemizi ve kendimizi gerçekleştirme noktasında başarısız olmamıza neden olur.

Sakın bu ifadelerim, sevgisizliği önerdiğim anlamına gelmesin. Aksine olabildiğince sevin. Sevmek dokunmaktır, ötekine katkıdır. Ama duygusallık öyle değil. Duygusallık ötekinin kölesi olmaktır. Beyni çalışmaktan alıkoymaktır. Allah'ın bizi, "ilahlara boyun eğmeyin" diye sık sık uyarmasının özü de budur. Duygusallıkla etrafınızdaki insanları ve eşyaları kendinize ilah yapmayın demektir. Gerçek ve samimi iman eşyaya karşı tam ve derin bir bağımsızlık hissi verir insana. Eski mutasavvıflar, "Allah'a gerçek kul olan, 'tanrılar'ın baskısından kurtulur" demişlerdir…

Duygusallıktan kurtulmuş, eşya ve insanlarla ilişkide akılcı davranmanın hikmetini kavramış bir insan için, samimi inançla takviye edilmiş akıldan daha güçlü bir araç yaratılmamıştır. Ve dahi samimi çabanın ve tereddütsüz imanın ba-

şarıya ulaşmadaki rolünü kavramış insanın kendisine duyduğu öz güven kadar sağlam bir manivela yaratılmamıştır.

Özgüven Eksikliği En Büyük Engeldir

Edison, bugün bütün insanlığı aydınlatan o küçücük lambayı elde edebilmek için tam 999 deneme yapmıştı. Bunların hepsinde başarısız olmuştu. Ama o, bir gün başaracağına inanıyordu.

O güne kadar sayısız denemeler yapmış ve beklediği sonucu alamamıştı. Bir deneme daha yapmak istiyordu ama elinde avucunda bir şey kalmamıştı. Sonunda bir dostundan yardım istemeye karar verdi. Edison'un maddî katkı için başvurduğu arkadaşı, ona şöyle dedi:

"999 kere başarısız oldun, bir sonuç alamadın. Bir başarısızlık daha yaşamak istemiyorsan, yeniden sonuçsuz bir çaba içine girmek istemiyorsan bundan vazgeç!"

Edison şu cevabı verdi: "Hayır, ben başarısız değilim ve çalışmalarım da sonuçsuz olmadı. Çünkü en azından 999 yolun ampule gitmediğini öğrendim. Ama ta yürekten inanıyorum ki bir gün mutlaka o ampulü yapacağım. O 999 deneme, bana şunu gösterdi ki, ampulü yapmaya giden yol bunların dışında bir yol. Ben o yolu bulacağım.

Nitekim gerçekten de o arkadaşının yaptığı yardım sayesinde, Edison, yeni denemesinde o yolu buldu ve ampulü icat etti…

Eğer inanmasaydı ve başarısız olmanın duygusallığına kapılsaydı, en fazla birkaç deneme yaptıktan sonra vazgeçerdi. Ondan sonra birileri onun çalışmalarından da yararlanır ve o icadı tamamlardı. Edison da bu konuda ilk ça-

lışmaları yapmış başarısız bir bilim adamı olur, adı bugün ya anılır ya anılmazdı. Bu her insan için ibret alınması gereken bir olaydır.

Benim "inanmaktan" anladığım gerçeklik budur.

Eğer insan, sahip olduğu bu insani hayat mertebesinin hakkını layıkıyla verebilse, Tanrı'nın sesini yüreğinde de yeryüzünde de duyar. Yüreğinde öyle bir inanç oluşturur ki, dağların ve taşların taşıyamayacağı yükün altına girer ve taşır.

Bir karınca kendi ağırlığının yirmi katını taşıyabiliyor. İnsan olmanın idrakine ermiş ve içinde inanmanın gücüne ve o güç içindeki sırra ermiş bir yürek taşıyan insan, **Atlas** gibi, dünyayı omuzlarında taşır.

Ona bu azmi veren, bütün bunları başarması için imkân tanıyan, onun içinde taşıdığı ruhtur. Ruh, Allah'tan bir nefha olduğu için, kabiliyetlerinin sınırını kestirebilmenin asla imkânı yoktur. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın peygamberlerin vücudundan açığa çıkardığı haller ve mucizeler, onun neler yapabileceğini ayan beyan işaret etmektedir.

Peki, insanın taşıdığı "Tanrı'nın soluğu" yani ruh, onun yapı malzemesi içinde ne anlam ifade etmektedir?

Şimdi de o ummana dalacağız. Gemimiz ondaki fırtınalara dayanabilir mi, onun engin sahillerine yanaşabilir mi bilmem ama ruhu tanımadan insanı tanımanın imkânı da olmadığına göre o denize dalmak zorundayız.

Ne kadar tehlikeli bir deniz olduğunu Peygamberimiz bize haber vermiştir. Biz de onun ikazlarına uyarak, o denizden sadece birkaç damla almaya çalışacağız.

Yine bir soru ile girelim önümüzdeki ummana:

- Acaba 'ruh' nedir?

Dördüncü Bölüm

Ruh

Ruh Nedir?

Ruh nedir, mahiyeti anlaşılabilir mi?

Bu soru, insanlık tarihi kadar eski bir soru olmasına ve üzerinde çok fikir yürütülmüş olmasına rağmen maalesef net cevabı henüz bulunabilmiş değildir. Bulunabilme ihtimali var mı onu da bilemiyoruz.

Bu, belki de insanın yeryüzünde metafizik anlamda cevabını aradığı ilk sorudur. Çünkü, kardeşi Habil'i öldüren Kabil, ölümle birlikte ondan neyin eksildiğini bir türlü anlayamamıştı. Az önce canlı olan ve kendisi ile konuşan kardeşinin artık kendisi ile konuşmadığını anladığında çok pişman olmuştu ama iş işten geçmişti. O yüzden belki de ruhun ne olduğunu ilk merak eden Kabil'dir!

Bizim burada üzerinde söyleşeceğimiz ruh, din ve felsefenin konusu olan ruh değil. Biz, bedenimizi zinde tutan ve daha çok da maneviyatımızı ilgilendiren "güç" ile ilgileneceğiz…

Elbette Habil-Kabil olayı bizim meselemiz değil. Sadece konumuzun kadîm bir merak olduğunu ifade etmek için o vakadan girizgâh yaptım ama gerçekten de ta o zamandan beri ruhun ne olduğu merak edilegeldiği halde ruha dair sorulara insanlığın verdiği somut bir cevap yoktur.

Elektrik keşfedilince bir parça ruhun mahiyeti de anlaşılabilir gibi oldu fakat bilenler bilir ki cereyan, elektrik benzetmesi ruhun ne olup olmadığını bize anlatmaktan yoksundur. Elektrik düğmesini kapattığınızda artık cereyan yoktur. Ama ruh öyle değil. O aynı zamanda kendisini de idrak eden olduktan sonra da varlığını koruyan bir bilinçtir çünkü.

O yüzden, ben de size ruhla ilgili bilinenleri kabataslak özetlemekle yetineceğim. Zaten bizim burada üzerinde söyleşeceğimiz ruh, din ve felsefenin konusu olan ruh değil. Biz, bedenimizi zinde tutan ve daha çok da maneviyatımızı ilgilendiren "güç" ile ilgileneceğiz…

Hani, eksikliği halinde, **"moralim bozuldu, asabım bozuldu, sinirlerim bozuldu, ruhum sıkılıyor"** dediğimiz durumlarda eksildiğini sandığımız "güç"! Tabii onu anlamak için de yine gerçek anlamda dinin ve felsefenin konusu olan ruha da temas etmemiz gerekmekte.

Bedeni Zinde Tutan Bir Güç Olarak Ruh

Eskiler, ruh için "can" demişler "canlılık" demişler, "nefs" demişler… Yaratıcı da insanlarla Rableri arasında iletişimi sağlayan meleğe yani Cebrail'e, Ruh adını vermiş.

Aslında Cebrail bizim konumuzun dışında olmasına rağmen, bence ona Ruh denmesi üzerinde derin derin düşünmekte yarar var.

Cebrail'in ruh ile vasıflandırılması (Ruhu'l-Kudüs) çok ilginç. Çünkü hayat jeneratörü gibidir Cebrail. Dokunduğu kuru ağaç hayat bulur, bastığı yerden hayat fışkırır. Nitekim Cebrail, ilâhî nefesi getirip Meryem'e üfleyince de İsa oluverdi. O yüzden Hz. İsa'nın bir adı da "Kelimetün min'ellah"tır. Allah'tan bir kelime yani... Bizim inancımıza göre, bütün zerreleri ile "diri olduğu" için ölmeden dünyevi bedeniyle bir üst hayat mertebesine taşındı ve yaşamını o boyutta sürdürebilmektedir.

Bütün bu tecelliler bize ruhun nasıl anlaşılması gerektiği noktasında önemli ipuçları veriyor.

Bediüzzaman ruha **"Bir kanun-i zîvücud-ı haricî"** (hariçte müstakil varlığı bulunan bir kanun) diyor. "Emir âleminden olup, beden ülkesini idare etmesi için kendisine müstakil bir varlık ve bilinç verilen bir kanun. Bedenden ayrılınca da varlığını devam ettirebilen latif bir cisim." diyor.

"Emir Âlemi"nden Bir Varlık Olarak Ruh

Bir gün Peygamber Efendimize (as) ruhun ne olduğunu sordular. Peygamber (as) cevap vermek yerine sustu ve Yaratıcı'nın ona vahiy ile bildirmesini bekledi.

Gelen âyet açık olduğu kadar da muğlaktı:

"O, 'rabbimin emrindendir' de."

Yaratıcı ruhun varlığını onaylıyordu ama mahiyetiyle ilgili bir açıklık vermiyordu. Akıl, "emir âleminden" olan bu varlığı kavrayacak donanımda değildi çünkü.

"Emir âlemi" ölçüden, tartıdan, şekilden, renkten uzak varlıkların dünyasıdır çünkü. Maddeler için söylenebilecek uzun, kısa, soğuk, sıcak, yeşil, kırmızı, yuvarlak, düz, ağır, hafif gibi kelimelerin o âlemde karşılığı yoktur. Ölçülere mahkum akıllar, ölçülemeyeni nasıl anlasın?

Çünkü akıl, sadece kıyaslamalarla bir şeyi bir başka şeyle karşılaştırıp (ölçüp) aynılık veya aykırılık belirlemeye yarayan bir alettir (ukl). Kendisi karar bile veremez.

Dolayısıyla ruh hakkındaki bilgiler onun var olmasını kabul etmemizi gerektirecek bir tasdikten ibaret. Ruhun kendisini bilmemizi sağlayacak bilgi mevcut değil. Sadece bazı özelliklerinden söz edebiliriz o kadar.

Ruhun Özellikleri ve Aparatları

Beden, anne karnında belli bir olgunluğa erişince, ruh verilir, denmiş. Bundan anlıyoruz ki ruhun en belirgin vasfı canlanmaya ve bilince sebep olmasıdır. Esasında Cenin zaten canlı olduğuna göre, ona ruh üflenmesi demek, ona bilinç kazandırılması demektir.

Ruh da sonradan yaratılmış olmasına rağmen ölümsüzdür. Basittir; bölünmez, parçalara ayrılmaz. Bedenin her yerinde onun varlığını gösteren emareler vardır ama ruh bedenin şurasındadır diyemeyiz. Ruhu icraatıyla ve etkileriyle bedenin her yerinde hissederiz fakat somut bir mekânı yoktur.

Bedenin içinde olmadığı gibi, dışında da değildir. Bütün işleri aynı anda idare eder, bir işi diğerine engel olmaz. Ruh, tabiattaki görünmez kanunlara benzer. Mesela, bir yerçekimi kanunu hayat ve şuur sahibi olsaydı ruh özelliği kazanırdı.

Ruh, yukarıda da izah ettiğimiz gibi beden dediğimiz aparatla şu âlemi idrak eder. Bilinç, onun fark edişidir. Akıl aparatıyla anlar, vicdanla tartar, karar verir, hayal ile plânlar yapar, hafıza ile bilgi depolar, kalp ile sever.

Ruh sonradan yaratılmış olmasına rağmen ölümsüzdür. Basittir; bölünmez, parçalara ayrılmaz. Bedenin her yerinde onun varlığını gösteren emareler vardır ama ruh bedenin şurasındadır diyemeyiz. Ruhu icraatıyla ve etkileriyle bedenin her yerinde hissederiz fakat somut bir mekânı yoktur.

Sayılamayacak kadar çok kabiliyeti vardır. Bunların bir kısmı da maddî uzuvlarla ortaya çıkar. Ruh, el ile tutar, gözle görür, kulakla işitir, ayakla yürür.

Bedende bulunduğu sürece bedene muhtaçtır ve faaliyetleri bedenle sınırlıdır. Ölüm, onun beden kayıtlarından kurtulmasıdır. Bir nevi bedenden bağımsız varlığına kavuşur ki bu onun gerçek mahiyetidir. O zaman bedene ihtiyacı kalmaz. Gözsüz görür, kulaksız işitir, beyinsiz düşünür. Mahşere kadar bedensiz bekler. Ahrette yeniden ve yeni bir bedene kavuşur, tabii eski bedenlerin bütün hatırat, sevap ve cezalarını kendinde saklamış olarak.

Onun gerçek mahiyetini, daha doğrusu beden ile olan ilişkisini kavrayabilmek için size Zülkarneyn ile Kaf Dağı'nın sohbetinden küçük bir hikâyecik aktarmak istiyorum:

Zülkarneyn, doğudan batıya, batıdan doğuya seferlerini yaparken bir gün yolu Kaf Dağı'na düştü. Kaf Dağı som zümrütten yapılmış gibi muhteşemdi. Zülkarneyn ona hayran kaldı ve sordu:

- Sen nesin?

Kaf Dağı:

- Ben, Tanrı'nın yarattığı gerçek dağım. Senin gördüğün diğer dağlar benim damarlarımdır, dedi ve ekledi: Benim damarlarım her yere yayılmıştır. Bir yerde deprem olması isteniyorsa Yaratıcı bana emreder, ben de o yöndeki damarımı depreştiririm. Ve her taraf yerle bir olur.

Kaf Dağı Zülkarneyn'in hayretle kendisini dinlediğini görünce;

- Ama, dedi, ben bunların hiç birini kendi başıma yapamam. O dilemezse ben hiçim.

Zülkarneyn hayret etti. Kaf Dağı ondaki hayreti gidermek için ona karınca kıssasını anlattı:

"Bir karınca beyaz kâğıt üzerine türlü şekiller çizen bir kalem gördü bir gün ve hayret etti.

Yanındaki diğer karıncaya şöyle dedi:

- Şu kaleme bak. Ne muhteşem! Şu beyaz kâğıdı ne güzel de süslüyor.

Diğer karınca ona şöyle dedi:

- Ne kalemi! Görmüyor musun, o kalemi parmaklar tutuyor. O kalem değil, bütün o nakışları yapan, parmaklardır.

Bu iki karıncanın konuşmasını izleyen üçüncü bir karınca söze karıştı:

- Ne münasebet! O parmaklar, kol olmadan ne yapabilirler ki! Siz kolu görmüyorsunuz ki parmaklar onun uzantısından ibarettir? Kol o parmakları hareket ettiriyor.

Bir başka karınca atıldı:

- O kol bir vücuda aittir. Biz cesametinden dolayı vücudu göremiyoruz ama o kol bir vücudun uzantısıdır ve o vücut bütün bu güzellikleri yapıyor.

Sonra bir diğer karınca söze girdi. O daha da bilge idi. Dedi ki:

- O vücut kendi adına bir hiçtir. Onu idare eden bir akıl var. Bütün bu tasarımları yapan, o hareketleri yaptıran o akıldır. Asıl onu görmeniz gerekir.

Bir başka karınca, görmüş geçirmiş, uzun yaşayıp bütün sebep ve sonuçların, birer perdeden ibaret olduğunu anlamış yaşlı bir karınca, genç karıncaların sohbetine katıldı ve şöyle dedi:

- Akıl o yaptıklarınızı yapacak kabiliyette değildir. O sadece iki uzunluğun hangisinin kısa veya uzun olduğunu anlamak için kullanılan bir ölçü birimi gibidir. Çünkü akıl da o parmak ve kol gibi bir aracıdır, bir düzenektir. Bütün bunları tasarlayan ve o akla da bunları yaptıran "ruh"tur, asıl onu görmek lazım, dedi.

Kaf Dağı, sonra durdu ve Zülkarneyn'e şunu sordu:

- Ya o ruh nedir? O neyin yansımasıdır. Onu kim hareket ettiriyor?

- ??

- Ruh nedir? Neyin yansımasıdır. Onu kim hareket ettiriyor?

Bu sorunun cevabını veremediğimiz takdirde, beynin, hepsi tıpatıp birbirine benzeyen kimyasal tepkimelerinin birisinin sonunda neden ağladığımızı, diğerinin neticesinde neden güldüğümüzü izah edemeyiz.

Çünkü insanın bütün maddî ve ruhî fonksiyonları esnasında beyin hep aynı şekilde işler. Sevmede, üzülmede, düşünmede vesaire... Hep aynı tür işlemler yaptığını görürüz. Maddî izaha göre, beynin nöron havuzlarındaki moleküllerin, aslında hep aynı tarz olan kimyasal tepkimelerinin sonucunda bazen ağlar, bazen sevinir, bazen de güleriz. Diyebilir miyiz ki seven, küsen, üzülen, kızan beynimizdeki moleküllerdir?

Bir insan pekâlâ dramatik bir olay karşısında ağlar, komik bir şey görünce veya dinleyince güler. Bazen bir film izlerken bile filmin içindeki sanal olaylar karşısında üzülür, ağlar, endişelenir, korkar, heyecandan dilimiz damağımız kurur.

Halbuki ölmüş bir bedeni yıllarca orada öyle tutsan ne ağlar ne de güler. Demek ki aslında bir toprak yığınından ibaret şu **maddî varlığımızı canlı, şuurlu ve hareketli kılan şeye biz ruh diyoruz**. Maddenin hareket edebilmesi için ona maddî bir şeyin temas etmesi gerekir. Peki film seyreden kişiye maddî bir temas olmadığı halde güldüren, ağlatan, heyecanlandıran şey nedir?

Bu bedenin ağlamasını sağlayan, bir büyüğünü gördüğünde önünde kalkıp saygı gösteren, dramatik bir hadise ile karşılaştığında ağlayan bedenimizin içinde bütün bu faaliyetlerin gerçekleşmesini sağlayan itici güce ruh diyoruz.

Kısaca bir ölüyü diriden ayırt etmemizi sağlayan şey ne ise işte ona ruh diyoruz.

Ruh, Yaratıcı'nın Hayy isminin bizdeki tecellisi yahut tezahürüdür. Maddî varlığımızı canlı, şuurlu ve hareketli kılan şeydir.

Akıl, kalp, beden... hepsi birer maddedirler ve madde asla kendi başına hareket edemez, gülemez, üzülemez. Bunu beyne mal etmek de mümkün değildir. Çünkü dediğimiz gibi insanların beyni aynı şekilde işler. Yani, bir şeye 'evet' diyen insanın beyninde oluşan kimyasal tepkimeler ile aynı konuya 'hayır' diyen insanın beynindeki kimyasal tepkimeler aynıdır. O zaman bu kadar fikir ayrılığını ne ile ve nasıl izah edeceğiz?

İnsan beyni, bilgi birikimine benzer şekilde, sonsuz tat, ses, koku, vs. şekilleri kaydeder.

Sonra biz, "Hoş kokulu, güzel" deriz. Bu hoş koku beyindeki moleküllere göre midir? Güzel veya bizim güzel bulduğumuz şekilleri idrak etme keyfiyeti, beyindeki moleküller için midir? Tatlı, acı, ekşi, tuzlu… diyoruz. Bu keyfiyeti hissetme, beyin moleküllerinin özelliğine mi, yoksa beyin üstü bir varlığa göre midir?

İşte bu kitapta ruh dediğimiz zaman, aslında şekle büründürülmüş bir toprak yığınından ibaret olan bedenimizi fonksiyonel kılan bir cevherden söz ediyoruz.

Bu çerçeveden bakıldığında, bendeniz "Ruh nedir?" sorusuna, "Ruh, Yaratıcı'nın Hayy isminin bizdeki tecellisi yahut tezahürüdür" cevabını vermeyi amaca daha uygun görüyorum.

Ruhun Mahiyeti

Ruh, Yaratıcı'nın, hakkında çok az bilgi verdiği bir konu. O sebeple ruhun mahiyetinin ne olduğunu size ben de burada söyleyemem.

Kürsi âyetinde Yaratıcı, "Benim iznim olmadan evrenin herhangi bir işini kim bilebilecekmiş!" buyurur. Ama insanoğlu bu! Merak ediyor, bilmek istiyor. Bilemeyince de tahminler yürütüyor. Bu nedenle, ruh konusunda burada size aktaracaklarım sadece düşünce egzersizleri veya tahminlerden ibaret kalacaktır.

Eski İslam âlimlerinin yolunu takip edenler de bu bilgilerin dışında bir şey söylememiş; "Biz ruhun mahiyetini bilemiyoruz. Eserinden, tesirlerinden, tezahürlerinden, icraatından hareketle ona dair bir şeyler söylenebilir fakat onun ne olduğunu söylemek imkânsız gibi bir şey" demişler.

Bilindiği gibi bizim çağımız, hiçbir saklının, gizlinin, yasaklının kalmadığı bir devir. Herkes her konuyu istediği gibi araştırıp elde ettiklerini aktarabiliyor, söyleyebiliyor. Kimse kimseye ambargo koyamıyor.

Geride bıraktığımız son iki asır içinde kadim dönemlere ait bütün problemler, meseleler yeniden sorgulanmaya alındı, didik didik edildi. Hatta dinî metinler bile tenkide tâbi tutulmaya başlandı; hakikat aşkı, ilim ve araştırma iştiyakı beşerin idrak ufkunun sınırlarını zorladıkça zorladı, açtı ve genişletti.

Bu arada yeni araştırma metotları geliştirildi ve özellikle Batıda skolastik düşünce yerini daha farklı düşüncelere bıraktı ama yine de ruh meselesinin üzerindeki gizem perdesi aralanamadı.

Bu konuda doyurucu bilgiler, hâlâ, insanın yaratılmışlığına inanan, onun Yaratıcı nezdindeki maneviyatını anlayabilmiş hikmet ehli kişilerden geliyor.

Mamafih ruhun mahiyeti ile ilgili meseleleri kaleme alırken ben de bu konuda en doyurucu izahları yapmış olan günümüz İslam âlimlerinden yararlandım. Çünkü gerçekten ruh, mahiyeti itibarıyla ancak ilâhi mevhibelerle anlaşılacak bir konu.

Elbette filozofların çabaları da yabana atılabilecek değil fakat doyurucu değil. Zaten insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen ruhun ne olduğuna dair felsefenin söyledikleri dinin söylediklerinden öteye gidemiyor.

Ruh konusu, Rönesans sonrası Avrupasını da ciddi meşgul etti. Onun ne olduğunu anlama çabaları dur durak bilmeden sürdü. Birçok düşünür, filozof, bilim adamı, sosyolog, fizikçi, metafizikçi ruh üzerinde araştırmalar yaptı ama din adamlarının söyledikleri kadar bile bir şeyler söyleyemediler.

Hobbes, Descartes, Spinoza, Leibniz, David Hume, Voltaire, Auguste Comte, Hegel, Bergson, vs… çok sayıda düşünür bu alanda dirsek çürüttü, ter döktü ama ruhun mahiyeti üzerine net bir şey söyleyemediler.

Umarım bu kadar kişinin aydınlığa kavuşturamadığı bir muammayı benim çözüme kavuşturabileceğimi sanmıyorsunuzdur. Zaten bu meselenin çapı, hem bu kitabın boyunu aşar hem de benim terazim o kadar sıkleti çekmez. Ama, anlamadım diye de materyalistler gibi onu yok sayacak değiliz.

Malum, materyalistler, çözemedikleri bu muamma karşısında çareyi ruhu reddetmekte buldular. “Ruh kabul etti-

Ruh vardır ve gerçektir. O muhteşem bir ilâhi sırdır ki neye dokunsa ona bilinç ve beka kazandırıyor. Bu et ve kemik yığını olan ve dört hayat mertebesini aynı anda kendisinde barındıran hayvan-ı nâtık'ı, Tanrı'ya muhatap bir insan-ı kamil mertebesine çıkaran kimyadır. Bir manevî dokunuştur.

ğimiz şey, belli organlarımızın aktivitelerine yine bizim yakıştırdığımız bir isimdir" dediler.

Kimisi, ruhun "biricik hakikat" olduğunu ve bu hakikatin dışındaki şeylerin, onun "bir kısım tezahürleri"nden ibaret olduğunu ileri sürdü. Kimilerine göre de ruh da tıpkı madde gibi bir hakikatti.

Kimilerine göre ise ruh ile beden aslında aynı şeydi. Beden, zaten ruh denilen cevheri de içermekteydi. Tıpkı evren ile Yaratıcı gibi. Var olan her şey O'ndan ibarettir. Nasıl ki -haşa- Yaratıcı bu alemin içinde mündemiç ise ruh da bu bedenin içinde mündemiçtir, dediler…

Spiritüalistler ise nispeten doğruya yakın bir ruh tasviri yaptılar: "İnsan dünyaya geldiği andan itibaren sürekli değişip durduğu halde, benlik olarak değişmeyen bir 'esas' vardır; işte bu esas ruhtur" diye ruhun değişmezliğini bir esas olarak kabul ettiler. Beden ile ruhu ayrı tuttular. "Ruh bedenden müstakil bir varlıktır" dediler. Onların bu konudaki açmazı ise "Nefs"in hallerini de ruha yüklemeleri oldu. Böylece de reenkarnasyona kapı açan bir inanışı benimsediler.

Ruhu, bendenizin de inandığı gibi, bedenden ayrı "müstakil bir mahiyet ve cevher" olarak görenler de azımsanmayacak kadar çoktur.

Ruha dair, olumlu-olumsuz tasdik veya ret babından yazılmış olanları üst üste koysak, eminim bir Millet

Kütüphanesi'nin istiabını geçer. O yüzden biz burada bu kadarlıkla yetinip diyoruz ki, Ruh vardır ve gerçektir. O muhteşem bir ilâhi sırdır ki neye dokunsa ona bilinç ve beka kazandırıyor.

Bu et ve kemik yığını olan ve dört hayat mertebesini aynı anda kendisinde barındıran hayvan-ı nâtık'ı, Tanrı'ya muhatap bir insan-ı kamil mertebesine çıkaran kimyadır. Bir manevî dokunuştur.

İslam kelamcıları ve mutasavvuflar ruhu, "insan mahiyetinin hakikati, mücerred (soyut) bir cevher" olarak görmüş, cesedin değerini de ruha bağlılığı içinde mütalâa etmiştir. Ve ölümle bedenin çözülüp dağılmasına karşılık onun baki kalacağını ve berzahta haşr u neşr intizarında bulunacağını, sonra da bir "ba'sü ba'de'l-mevt"le ebedî saadet veya şekavete yürüyeceğini ısrarla vurgulamışlardır. Böylece hem materyalistlerden, hem spiritüalistlerden, hem monistlerden ve hem de tenasühçülerden ayrılmışlardır.

Biz kısaca 'ruh, insanın özü ve hakikatidir' diyerek işin içinden çıkmayı deneyelim. İlerleyen bölümlerde de ruhun mahiyetini ortaya çıkaran bedenin icraatlarını ele alarak bu konuyu biraz daha anlamaya çalışalım.

Beşinci Bölüm

Beden

Bedenin Potansiyeli

Bedenimiz, ruhumuzun evidir. Kaba bir tabirle ifade edecek olursak, ruhun kaportasıdır. Ama öyle basit bir kaporta değil. Ruh ve beden ikilisi öyle içiçeler ki birini diğerinden ayırt etmek zor.

Hatta çoğu araştırmacı, bu yakınlıklarından dolayı ikisini bir saymışlardır. Ama biz biliyoruz ki ruh ile beden ayrıdır; beden madde âleminden, ruh emir alemindendir.

Ve yine biliyoruz ki beden olmazsa ruh, bu madde âleminde bir şey yapamaz. Bu âlemde beden aparatları ile kendini gösterebilmektedir. İşte ruhun, kabiliyetlerini açığa vurmak için kullandığı şu 'aparatlar ve düzenekler bütünü'ne biz beden diyoruz.

Bu bölümde de bedenimizin imkânları üzerinde duracağız.

Bedenin Yapı Taşları Hücreler

Sadece rakamlar ve birimler olarak ifade edildiğinde bile insan bedeninin ne kadar muhteşem bir sanat eseri olduğunu görmek mümkün. Başlı başına bir kâinat olan insan bedeni, yaklaşık 100 trilyon hücreden oluşur. Yüz trilyon yıldızdan oluşan bir evren yani. Bu evreni, yani bedeni oluşturan hücreler 210 değişik yapıdadır. Bedenimizde her saniyede 50 milyon hücre ölür, 50 milyon hücre dirilir.

Normal bir insanda ağırlığının 1/13'ü oranında (litre) kan bulunur. Kandaki toplam alyuvar sayısı (eritrosit) 25 trilyon, toplam akyuvar sayısı (lökosit) 25-100 milyar arasında değişir.

Saniyede milyar gigabite bilgi aktarabilecek kapasitede 100 milyar (nöron) sinir hücresi bulunuyor beynimizde… Her bir hücrenin komşu hücre ile en az iki bağlantısı var. Ve her hücre sayısız hücre ile ilişki kurabilecek donanımda oluşturulmuş.

Bir sinekte yüz bin, fare beyninde ise 10 milyon sinir hücresi olduğunu da küçük bir ara not olarak burada hatırlatalım.

İnsan vücudunda normalde her gün 50 bin ile 100 bin arasında sinir hücresi ölür. Bir olayı hatırlamak için ise en az 10 milyon ile 100 milyon arasında değişen beyin hücresi hummalı bir faaliyet sergiler.

Ağzımıza attığımız lalettayin bir lokma, anında midemizdeki bir milyar hücreyi faaliyete sevk eder. O lokmayı midede eritmek için erkekte 1 milyar, kadında 820 milyon asit hücresi asit üretirler.

Biraz da bedenimizin yapı taşları olan hücrelerimizin hacminden söz edelim isterseniz.

Beyindeki glia hücrelerinin boyu 5 mikrometredir. Mikrometre milimetreden bin kere daha küçük bir uzunluk birimidir. En büyük hücre olan yumurta hücresinin çapı ise 100-120 mikrometredir.

Bir karaciğer hücresinin ortalama büyüklüğü 30-50 mikrometre, kanımıza rengini veren, bize de hayat enerjisini taşıyan bir alyuvarın çapı 7 mikrometre, bir böbrek hücresinin çekirdeğinin çapı ise 6,2 mikrometredir.

Daha da küçültelim ölçüleri isterseniz…

Omurilikteki ganglion hücresinin çekirdeğinin çapı 1,2 mikrometre, bir mitokondrinin çapı ise 0,5-1,2 mikrometre arasında değişmektedir.

Şimdi, ölçü birimini biraz daha küçülterek, nanometre dediğimiz birimle örnekler verelim. Bir nanometre, bildiğimiz bir milimetrenin bir milyon kere küçültülmüş halidir. Aklınız alabiliyor mu, milimetreden bir milyon kere küçük yapıları? Hepsi de birbirinden ihtişamlı ve canlı…

Mesela bir mikrovilli (barsak hücresindeki çıkıntılar) kalınlığı takriben 100 nanometredir. Bütün bu mini minnacık mahlukatın da derileri var üstelik! Ve biz ona zar diyoruz. İşte o hücre zarının toplam kalınlığı 8,0 nanometre. DNA (Deoksiribo Nükleik Asit) çift spiral zincirinin çapı 2,0 nanometre. Bir aminoasit molekülünün boyu 0,8-1,1 nanometredir. Bir atomun çapı 0,1-0,5 nanometre arasındadır.

Ve şu muhteşem, burnundan kıl aldırmayan, afralı tafralı insanın, bütün program ve cihazlarıyla içinde dercedildiği, koca bir insanın içine sığdırıldığı sperm -ki bizim en küçük hücremizdir- hücresinin çapı ise sadece 3,5 mikrometredir.

Hücrelerimizin Ömrü

Biraz da şu, yapı taşları dediğimiz hücrelerimizin yaşam sürelerine bakalım mı?

Biz yüz sene yaşayamadığımız için yakınıp duralım, bakalım bizim içimizdeki kainatta neler olup bitiyor, kim ne kadar yaşıyor?

Mesela, anüs örtü epitel hücresinin ömrü dört dört buçuk gündür. O, bizi güzelleştiren, kendisiyle övündüğümüz cildimizi oluşturan hücrelerimizin ömrü ise sadece 19 gündür.

Şimdi bu kitabı tuttuğunuz elinize bir bakın. Orada gördüğünüz ve öylece yerinde duruyormuş gibi görünen derinizdeki hiçbir hücre 20 günlük bile değil. Ne kadar ilginç, değil mi? İnsanın, derisini öpüp başına koyası geliyor.

Kalın barsak örtü epiteli hücresinin ömrü 10 gün, ince barsak mukoza hücresinin ömrü ise 1,4 gündür.

Şimdi elinizi dudaklarınıza götürün ve usulca dokunun. Okşayın onu. Çünkü şu anda dokunduğunuz hücreler 15 gün sonra olmayacak. O da, elini dokunduğun anda hayat bulmuşsa tabi! Çünkü dudak epidermis hücresinin ömrü, sadece 14,7 gündür.

Ayak tabanı derisi hücresinin ömrü 19 gün, akciğer hücresi 8 gündür. Midenin giriş bölgesi hücresi 9, çıkış bölgesi hücresi 2 gün içinde ölür gider.

Kulak içini döşeyen epitel hücrelerinin ömrü 34,5 gün, alyuvarların ömrü 120 gün, akyuvarların ömrü 10 gün, karaciğer hücresinin ömrü 222 gün, böbrek epiteli hücresinin ömrü 286 gün, kemik hücresinin ömrü 25-30 yıldır. Beden evreninde en uzun yaşam kemik hücrelerine verilmiş.

Ölen hücrenin yerine hemen yenisi gelir. Ve eskinin yerine gelen hücre yapacağı işle ilgili hiçbir acemilik çekmez. O, dâhil olduğu yapının neresinde görev almışsa orada yapılacak bütün hizmet ve işlevleri bilerek geliyor.

Ölen hücrenin yerine hemen yenisi gelir. Ve eskinin yerine gelen hücre yapacağı işle ilgili hiçbir acemilik çekmez. O, dâhil olduğu yapının neresinde görev almışsa orada yapılacak bütün hizmet ve işlevleri bilerek geliyor.

Mesela dilimizin üzerinde tad hücreleri vardır. Dilin üst arka kısmında yer alan bu tad hücrelerini, ortalama 120 bin tadı ayırt edebildikleri bilinmektedir. Oradaki hücrelerin ömrü de diğerleri gibi son derece kısadır. Yani bir iki hafta yaşarlar. Ve her gelen yeni hücre daha önce tadılıp tadı dilin geçici hafızasına kaydedilmiş bütün o tadları bilerek göreve başlıyor.

Şimdi kıyas edin: Bir insan bir göreve başlar. Acemidir. Diyelim ki bir aleti kullanmaktadır. O aletin teorik olarak kullanılmasını öğrenmiş bile olsa, uygulamada karşılaşacağı sorunları olur ve ikide bir çevresindekilere "bu nedir, şu nedir" diye sorup durur. İşte hücrelerin böyle bir şansı da yok. Onlar var edildikleri andan itibaren varoluş sebeplerine göre hareket eder ve işlerini hiç şaşırmadan yapıp dururlar.

Değil bedenimize, görülüyor ki, şu minnacık hücreye bile minnet borcumuzu ödeyemeyiz. Bir de şu muazzam kâinatı var eden ve bu bedeni hiçbir fiyat ödemeden bize bağışlayan Yaratıcı'mızın huzuruna bütün bu borç ile nasıl çıkacağımızı düşünelim.

Ona nasıl anlatacağız tembelliğimizi, "sen bize bu muazzam cihazları verdin ama ben kullanamadım" mazeretini yüzümüz kızarmadan nasıl diyeceğiz? Her saniye özür dile-

yip teşekkür etmemiz gerekirken, bir de şikâyetçi oluyoruz, bize ağır bir hayat veya kötü bir kader yazdı diye.

Ne ise, bu küçük hatırlatmadan sonra yeniden kendi evrenimize dönelim. Biraz da bedenimizi kontrol eden, bizim hadiseler karşısındaki algımızı belirleyen beynimizin hücre yapısını tanımaya çalışalım…

Beyin Hücreleri

Vücudumuzun en uzun yaşayan hücresinin kemik hücresi olduğunu biliyoruz artık. Ama bizde yaşayan bir hücre vardır ki ömrü bedenimizin ömrü ile aynıdır. Onlar tükenince, daha doğrusu onlar ölünce biz de ölmüş oluruz. Hangi hücre mi? Sinir hücreleri!

Zaten insanın ölümü beyin ölümüyle olmaz mı? Beynimizdeki hücreler kendilerini yenilemezler. Beynimizde 100 milyar sinir hücresi var. Başımıza gelen en küçük bir darbede en az 16 sinir hücresi, aralarındaki bağlantı koptuğu için devre dışı kalır. Yani ölür. Günde ortalama 50-100 bin sinir hücresi ölmektedir ve yerine yenisi gelmemektedir. O yüzden başımıza çok dikkat etmemiz gerekiyor.

❖ ❖ ❖

Yukarıdaki rakamsal bilgileri, özellikle verdim. Bu kitabın konusu, elbette insan anatomisi değil. Vücudun serapa bir mucize olduğunu anlatmaya yönelik bir çaba içinde de değilim. İnsan vücudu ile ilgili, beni de şaşkına çeviren birkaç doğru bilgiyi size aktarayım diye girdim işin içine, ama göründüğü üzere kolay kolay da çıkamadım!

Çünkü bu mucize makinenin neresinden tutarsanız alıp sizi götürüyor ve bir daha çıkamıyorsunuz. Bir saçının kılı üzerine fakülteler kurulsa yine de yetmeyecek.

Nitekim sadece dişi incelemek ve onunla ilgili çalışmaları yapmak için koca fakülteler kurulmuş.

Bizim buradaki amacımız, insanın evren içindeki yerine bir göz atmak ve onun evren ve hâdiseler karşısındaki tutumunun ne olabileceğini tahmin etmek.

Ben bu mülkün, içindeki her şey ile birlikte Allah'ın mülkü olduğuna elbette inanıyorum. İnsan vücudu ile ilgili bir incelemeye giriştiğim zaman bu inancım inanç olmaktan çıkıp kanaate dönüşüyor.

İnsan bedeninin her neresine dokunsanız, orada sonsuzluğa açılan bir kapı buluyorsunuz.

Bu kadar muazzam donatılmış bir bedenin hiçbir işe yaramadan, kendisi veya insanlık adına hatırlanabilir hiçbir iz bırakmadan, bu dünya üzerinden geçip kaybolması kadar bir acı, bir hüsran, bir ziyan olmasa gerektir.

Değil bütün halinde vücut, bir insan hücresinin yapısı, işleyişi, o muazzam çabası ve devinimi karşısında bile meftun olmamak ve onun o muhteşem çabasına şapka çıkarmamak mümkün değil.

Bilindiği gibi hücreler bölünerek çoğalırlar. Bölünme sırasında, hücrenin çekirdeğinde bulunan DNA'nın da yeni hücre için bir kopyasının alınması gerekir. Biz bunu alelade bir şeymiş gibi aktarıyoruz ama siz hafife almayın. Çünkü yeni meydana gelen hücrenin ayrıldığı hücreden kopyalaması zorunlu olan bilgiler en az bir milyon sayfayı doldura-

cak DNA bilgileridir. Hatırlarsanız, ölen bir hücrenin yerine gelen hücrenin, hiçbir aksatmaya fırsat vermeden, görevi hemen devraldığını ve tam bir başarı ile işleri yürüttüğünü hatırlatmıştık yukarıdaki satırlarda. İşte yeni gelen hücrenin bu görevi yapabilmesinin altındaki sırrı burada görebiliyoruz…

Çünkü DNA, 3 milyar harften oluşan, canlı ile ilgili tüm bilgileri saklayan muazzam büyüklükte bir bilgi bankasıdır. O bilgileri yazılı hale getirdiğimizde, toplam 1 milyon sayfadan oluşan yaklaşık 1000 (bin) ciltlik bir ansiklopediye eş değerdedir. İşte hücre bu 1000 ciltlik ansiklopediyi yirmi dakika içinde kopyalayıp kendisine kaydediyor. Hem de hiçbir hata ve eksiklik olmadan…

Bugün bilinen hiçbir fotokopi makinesi veya teknolojik ürün, bu kadar kısa sürede bu kadar hatasız ve eksiksiz bir kopyalama işlemi gerçekleştirememektedir. Üstelik bunu kopyalayan devasa bir alet değil, gözle dahi göremediğimiz bir hücredir.

Yani vücudumuzu bir bina kabul edersek, hücre, kullandığımız harcın içindeki bir kum tanesi hükmündedir. Harcının içindeki bir kum tanesinin bu kadar muhteşem olduğu bir binayı (yani vücudumuzu) çöp deposu olarak kullanmak veya çer çöp olacak şekilde anlamsız ve gayesiz amaçlarla yok edip tüketmek, hangi vicdana sığar, hangi akıl buna "olur" verir?

Sonra bu yapı öyle statik, sabit bir yapı da değil. Her zerresi canlı, hareketli, enerjik ve her daim tazelenen bir yapı...

Yürürüz, konuşuruz, parende atarız, güleriz, ağlarız, hayal kurarız, nefes alıp veririz, gözlerimizi açıp kapatırız… Sayısız hareketler yaparız. Bunların hepsi bir enerji gerek-

tirir. İşte bu enerji de o küçük hücre içinde üretilip bize sunulur. Her bir hücre, adeta bir hidroelektrik santraldir aynı zamanda. Hücrelerinizdeki mitokondri bu görevi en bilge mühendislere parmak ısırtacak bir ustalıkla gerçekleştirir. Milimetrenin 100'de biri kadar olan hücrelerimizin içindeki **"enerji santrali"**nin, Harun Yahya'nın da belirttiği gibi bir petrol rafinerisinden ya da bir hidroelektrik santralinden daha karmaşık olduğunu söylemek hiç ama hiç abartı olmaz.

Küçük Bir Âlem İçinde Büyük İşler

Ben özellikle hücreyi ve onun içindeki küçük bir faaliyeti aktardım. Vücudumuzun her bir noktasında cereyan eden hadiseler, kimyasal tepkimeler, o kimyasal tepkimelerin enerjiye dönüştürülmesi, o maddelerin, her biri farklı enerji ve malzeme kullanan hücrelerimize uygun bir biçimde sevk edilmesi, ölü hücrelerin vücuttan atılması, yeni hücrelerin inşa edilmesi ve yerlerine uygun bir şekilde konulması. Bütün bunların aynı zamanda muazzam bir akıl, zekâ ve organizasyon gerektirdiğini pekâlâ tahmin edersiniz.

Mesela, kemiklere gönderilmesi gereken malzemenin yanlışlıkla gözümüze geldiğini düşünelim ve göz hücrelerimizin de boş bulunup o maddeleri aldığını farz edelim. Ne olur? Allah muhafaza, gözümüz kemikleşir ve görme duyusunu kaybeder!

Demek ki vücudumuzun her bir hücresinin aynı zamanda çok yüksek bir zekâ kapasitesi var.

Ya bu fikri kabul edeceğiz ya da diyeceğiz ki biri var, bizim adımıza bütün bu varlık âlemini yaratıyor, tanzim ediyor, sevk ediyor.

Bir hücrenin yapmış olduğu faaliyetleri bilen bir insanın ondan hasıl olan enerjiyi boşa harcaması, en basit ifade ile haksızlık olurdu…

Burada uzun uzun vücudumuzun teknik donanımından söz edebilmek isterdim. Çünkü vücudun teknik donanımını tanıyabildiğimiz ölçüde, kendi iç imkânlarımızı da tanımış oluruz.

Mesela bir hücrenin yapmış olduğu şu faaliyetleri bilen bir insanın ondan hasıl olan enerjiyi boşa harcaması, en basit ifade ile haksızlık olurdu.

Bu vücudun yapısı, inşası, tamiri, sistematiği, sindirim ve solunum sistemi, telekomünikasyon sistemi, altyapı, üst yapı, savunma sistemi, çoğalma ve üreme sistemi, boşaltım sistemi, enerji üretim ve kullanım sistemi… her birisi mucizevi bir işletim ve organizasyona sahiptirler… Hele bir savunma sistemi var ki onun faaliyetine hayran olmamak mümkün değil!

Farkında olmasak da vücudumuzda her gün yüzlerce meydan savaşı olur. Mümkün olsa da mikroplarla savunma hücreleri arasında gerçekleşen savaş izlenebilse, en çetin meydan savaşlarını aratmayacak kadar yüksek düzeyde taktik, organizasyon, sevk ve idare zekâsı görülür.

Bilindiği gibi her dakika vücudumuza bir şeyler girer. Bu arada mikroplar ve virüsler de vücudumuza saldırır. İşte bu virüs ve mikroplarla savunma hücreleri arasında her gün yüzlerce kanlı savaş yaşanır. Ama biz bu savaşın farkında bile olmadan normal vücut fonksiyonlarımızı sürdürür gideriz. Ne zaman ki düşman kuvvetler tam hâkim olmaya başlar ancak o noktada bir şeylerin ters gittiğini fark ederiz, çünkü hasta olmaya başlamışızdır…

Savunma sistemi elemanları, tıpkı düzenli ve disiplinli askerler gibi sadece vücuda zarar verecek düşmanlara ge-

çit vermezler. Savaş alanına ilk önce düşmanları yutarak etkisiz kılan askerler (fagositler) gelir. Fakat kimi zaman düşman kuvvetlerin saldırısı bu askerlerin karşı koyabileceği boyutların üstündedir. O zaman devreye başka askerler (makrofajlar) girer. Onların devreye girmesi, hedef bölgede fevkalade bir durum olduğu anlamına geldiği için, vücut hükümeti daha güçlü donatılmış diğer bir ordusunu alarma geçirir. Bu ordunun adı "yardımcı T hücreleri"dir. T hücrelerinin mağlubiyeti, hastalığın artık vücudu istila etmesi anlamına da gelir.

Tam bu noktada size bir başka mucizevî durumu daha hatırlatmak istiyorum. Bu muazzam mücadele ve hay huy içinde, kıran kırana geçen savaşta savunma hücreleri, düşman safında bulunan ama vücuda zararı dokunmayan bakterileri yok etmezler. Onlara dokunmazlar. Vücut kendine zarar veren organizmalarla savaşmak için her zaman tetikte olduğu halde, bazı organlarda milyonlarca bakterinin yaşamasına izin verir.

Burada bu konuya değinmemin sebebi, bütün bunların, ruhu da içinde taşıyan bu beden aparatında meydana gelmesindendir. Aparatın kendisi bile sistem olarak muhteşem bir donanımdadır.

Beden dediğimiz bu mekanizmanın işleyişi ile ilgili böyle özet bir bilgiden sonra sizi kendinizle yüzleştirmeye çalışacağım. Eğer bu yüzleşmeyi başarabilirsek, bu kitabın da maksadı hâsıl olmuş olur.

Çünkü insanın kendi kabiliyetlerini idrak etmesi kadar büyük bir kazanım yoktur. Çoğumuz, bu vücudun nelere imkân verebildiğini bilmediğimiz için onu zorlamayız.

Zorlamadığımız için de onun imkânlarını kullanmaktan mahrum kalırız. Muazzam bir kapasiteyi atıl bırakırız. Ve

Yaratıcı, vücudumuzu, biz bu evreni algılayalım ve ondan hem kendimize bir başarı öyküsü çıkaralım hem de ölüm sonrasındaki hayatımız için ebedi huzur ve saadet kumaşı dokuyalım diye böyle donatmış. Duyularla, latifelerle, sezişlerle zenginleştirmiş bu vücut sarayımızı.

bu mucizevî makineyi boş yere çürümeye terk etmiş oluruz, tembelliğimizle…

Oysa Yaratıcı, o vücudu biz bu evreni algılayalım ve ondan hem kendimize bir başarı öyküsü çıkaralım hem de ölüm sonrasındaki hayatımız için ebedi huzur ve saadet kumaşı dokuyalım diye böyle donatmış. Duyularla, latifelerle, sezişlerle zenginleştirmiş bu vücut sarayımızı. Bin bir pencere ile nefes almamızı ve o pencerelerden evrenin güzelliklerini temaşa etmemizi istemiş ama biz onları bile üzerimize kapatmışız ve bu vücudu bir hapishaneye dönüştürmüşüz.

SONSUZDA BİR İHTİMAL

Proteinsiz bir yaşam mümkün değildir. Çünkü proteinler hem vücudun temel yapı taşlarıdır, hem de insan yaşamında son derece hayati öneme sahip olan enzim ve hormonların yapılarını oluştururlar. Ancak bazı evrimci bilim adamları, böylesine karmaşık ve kompleks bir yapının tesadüf oluştuğuna inanabilmektedir. Oysa yalnızca proteini oluşturan moleküllerin bir araya gelmesi dahi sonsuzda bir ihtimaldir.

Evrim teorisinin önde gelen savunucularından Rus bilgini A. I. Oparin, "Origin of Life" (Hayatın Kökeni) isimli kitabında proteinlerin tesadüfen oluşmasının mümkün olamayacağını şöyle anlatmaktadır:

"Her biri belirli şekillerde ve kendisine has bir tarzda dizilmiş bulunan binlerce karbon, hidrojen, oksijen ve azot atomu içeren bu maddelerin en basiti bile son derece kompleks bir yapıya sahiptir. Proteinlerin yapısını inceleyenler için bu maddelerin kendiliklerinden bir araya gelmiş olmaları, Romalı şair Virgil'in ünlü 'Aeneid' şiirinin etrafa saçılmış harflerden rastgele meydana gelmiş olması kadar ihtimal dışı gözükmektedir." (Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) NewYork, Dover Publications, 1953 (Reprint), s. 132-133)

Her ne kadar evrim yanlısı bir görüşe sahip olsa da bu ünlü bilim adamının yukarıdaki ifadesi kendi savunduğu teoriyi tamamen geçersiz kılan bir itiraftır. Aynı zamanda evrimcilerin çelişkili mantık yapısını ortaya koyması açısından da dikkat çekici bir örnektir. Çünkü gerçekten de bir proteinin tesadüfen meydana gelmesi yazarın dediği gibi tamamen ihtimal dışıdır; ama evrimci bilim adamları bunu görmelerine rağmen "tesadüfe" olan batıl inançlarından taviz vermemektedirler.

Türkiye'nin tanınmış bilim adamlarından evrimci Prof. Dr. Nevzat Baban, protein oluşumunda matematiksel olarak tesadüfün imkânsızlığını şu şekilde belirtmektedir:

"Molekül ağırlığı 34.000 olan, bileşiminde 288 amino asit bulunan ve 12 farklı amino asitten yapılmış teorik bir protein molekülünün 10 üzeri 300 farklı yapısı bulunabileceği hesaplanmıştır. Bu farklı şekillerden birer molekülün bir araya gelmesiyle meydana gelecek kitlenin ağırlığı 10 üzeri 280 gramdır. Halbuki dünyamızın tüm kütlesinin sadece 10 üzeri 27 gram olduğu düşünülecek olursa...." (Prof. Dr. Nevzat Baban, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden Protein Biyokimyası S. 32)

Baban'ın da ifade ettiği gibi, 61 amino asitten oluşan küçük bir proteinin halkalarının rastgele dizilişleri sonucunda ortaya çıkacak varyasyonları oluşturmaya evrendeki toplam atom sayısı yetersiz kalmaktadır. Kaldı ki, ortalama bir protein molekülü 61 değil, 400 amino asitten meydana gelir. Bunun bir diğer anlamı da şudur: Evrendeki bütün atomlar her işi bırakıp yalnızca bu proteini oluşturmak için durmadan rastgele birleşseler, evrenin varoluşundan bu yana geçen milyarlarca sene ve evrendeki tüm atomların sayısı bir protein molekülünün "tesadüfen" oluşabilme ihtimali için yetersizdir.

Kısacası, 400 amino asitten oluşan ortalama bir protein molekülünün tesadüfen meydana gelmesi, tek kelimeyle, imkânsızdır. Dahası, canlılığın gelişiminde bir basamak daha ilerlediğimizde, bu "imkânsız" kelimesinin bile yetersiz kaldığını görürüz. Çünkü tek bir protein hiçbir şey ifade etmemektedir.

Şimdiye kadar bilinen en küçük bakterilerden biri olan Mycoplasma Hominis H 39'un bile, 600 çeşit proteine sahip olduğu görülmüştür. Bu durumda, tek bir protein için yaptığımız üstteki ihtimal hesaplarını 600 çeşit protein üzerinden yapmamız gerekir. Bu durumda karşılaşacağımız rakamlar, insan aklının alamayacağı boyutlara ulaşır.

Bir tanesinin bile tesadüfen oluşması imkânsız olan bu proteinlerden ortalama bir milyon tanesinin tesadüfen uygun bir şekilde bir araya gelip eksiksiz bir insan hücresini meydana getirmesi ise, milyarlarca kez daha imkânsızdır. Kaldı ki hücrenin yapısında proteinlerden başka karbonhidrat, lipit, su, elektrolitler (anyon ve katyon) ve vitaminler bulunmakta ve hepsi birçok farklı organelin içinde yapıtaşı ve yardımcı moleküller olarak kullanılmaktadır.

Bu hücrelerden 100 trilyonunun tesadüfen oluşup, insanın iç ve dış organlarını kusursuz olarak meydana getirecek bir biçimde ve düzende birleşmesinin ne denli imkânsız bir şey olduğunu anlatmak için, ne yazık ki uygun bir kelime bulmak mümkün değil.

Görüldüğü gibi evrim, yegâne "açıklaması" olan tesadüf iddiasıyla, değil hücre, hücredeki milyonlarca proteinden tek birinin oluşumunu bile izah etmekten acizdir. Daha protein safhasını bile çözmekten aciz olduğu halde hayatın ve canlıların nasıl ortaya çıktığı konusunda senaryolar yazmaya çalışan bir teorinin ciddiyeti ve güvenilirliği ise ortadadır.

Canlılığın hangi aşaması ya da hangi parçası ele alınırsa alınsın, söz konusu "tesadüf" iddiası bir "deli saçması"na dönüşmektedir.

Örneğin, levo (sol elli) proteinleri ele alalım:

Bütün amino asitlerin ana gövdesini, bir karbon atomuna bağlı hidrojen ve bir azot atomundan meydana gelen bir bölüm teşkil eder. Bu gövdenin yapısı bütün amino asitlerde tıpatıp aynıdır. Ancak bu gövdeye eklemlenen ve "R grubu" adıyla anılan ek bir parça vardır ki, bu grup her amino asitte farklıdır. Amino aside kendine has özelliğini veren de bu R grubudur. R grubu atomları, yapı olarak ana gövdenin sağ veya sol tarafında bulunabilir. Bunlardan, R grubu sol tarafta bulunanlara L-levo (sol elli) amino asitleri, sağ tarafta bulunanlara ise D-dextro (sağ elli) amino asitleri adı verilir. Ve her iki çeşidin de oluşma şansı %50'dir. Aynı molekülün sağ-elli ve sol-elli biçimlerine birbirlerinin "optik izomerleri" adı verilir. Optik izomerlerin arasındaki fark, bir cisim ile o cismin aynadaki görüntüsü arasındaki fark gibidir. Aynı atomlardan, aynı parçalardan, benzer bir düzende meydana gelmelerine rağmen bu moleküller, aynı sağ el ile sol el gibi, üç boyutta simetrik bir yapıya sahiptirler. *(Harun Yahya, Protein Mucizesi)*

Cansız dünyada bu izomerlerden eşit miktarlarda (%50-50 oranında) bulunur. Ve insan bedeninde kullanılan 20 temel amino asitten her biri doğada levo ya da dextro biçimlerinde bulunabilir.

Ancak yapılan incelemelerde şaşırtıcı bir gerçek ortaya çıkmıştır: En basit organizmadan en mükemmeline kadar bütün bitki ve hayvanlardaki proteinler, sadece levo amino asitlerinden meydana gelmişlerdir. Hatta bazı deneylerde bakterilere dextro amino asitlerinden verilmiş, ancak bakteriler bu amino asitleri derhal parçalamışlar, bazı durumlarda ise bu parçalardan yeniden kendi kullanabilecekleri levo amino asitlerini inşa etmişlerdir.

Evrimciler, böyle özel ve bilinçli bir seçiciliği hiçbir şekilde açıklayamamaktadırlar. Şüphesiz tüm bu olağanüstü dengeleri Kur'an ve sistemin işlemesini devam ettiren, gerekli tüm maddeleri gereken yerlerde var eden ve böylece proteinleri yaratan sonsuz ilim ve kudret sahibi olan Allah'tır.

"Ben gerçekten, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. O'nun, alnından yakalayıp-denetlemediği hiçbir canlı yoktur. Muhakkak benim Rabbim, dosdoğru bir yol üzerinedir (dosdoğru yolda olanı korumaktadır.)" (Hud Suresi, 56)

(Harun Yahya'nın Hücredeki Mucize adlı eserinden)

Altıncı Bölüm

Beş Duyu Hapishanesi

Duyular Birer Engel mi?

İmtihan sırrı; etrafımızı çepeçevre kuşatmış nesneleri, aşılması zor bir duvar gibi yansıtır. İlk bakışta, o duvarı aşmak ve arkasına geçmek mümkün değilmiş gibi görünür. Çünkü tabiatın sert ve haşin yüzü, maddenin ve olayların, bilgisiz toplumlara karşı insafsızlığı çoğu insanı çaresiz bırakır. Böylece hayat, onlar için aşılması zor bir duvar olur. Cehaleti yüzünden ömrünü, bu aşılmaz duvarın berisinde geçirmeye mahkûm olmuş insanlar o duvarın önünde oturup çile çekerler.

Bir kısım insan ise o duvarı dev bir plazma ekranı zanneder. O ekranda her an ve her saniye, herkesi oyalayabilecek kadar görüntü, ses ve animasyon yayını vardır. İnsanların bir kısmı o ekranı seyretmekle yetinir ve elde edebileceği başarı ve mutluluğu ıskalamış olur. Oysa onların masal

mahsulü olarak tanımladıkları Kaf Dağı, yani aradığı başarı ve huzur o duvarın ardındadır.

Ancak normalin üstünde bir merak duygusuna sahip bazı insanlar, duvarın arkasını merak ederler. Onlar da her toplumda az sayıdadır ve oranları binde beş ila altı civarındadır. Onlar duvarın arkasında ne var diye sorgular ve sınırları zorlarlar. Zorladıkları zaman da fark ederler ki, duvar pekâlâ geçirgenmiş.

Madde ve olaylar dünyası insanlara tıpkı o duvar gibi haşin ve sert görünür. İnsan, adeta dört tarafı kuşatılmış bir duvarın içine hapsedilmiştir. Çünkü vücudumuz, sayısız bağlarla kayıt altındadır.

Mesela atmosfer basıncı ile yer çekimi birer duvardır. İnsanın yükselmesine, uçmasına mani olur, onu hep yere doğru çeker.

İçinde yaşamımızı sürdürdüğümüz hava (yani atmosfer) bir duvardır. Havasız yaşayamayız. Su bizim hayatımızın esası olduğu ve Cenâb-ı Hakk'ın ifadesiyle ondan var edildiğimiz ve vücudumuzun yüzde 73'ü su olduğu halde biz suyun içinde yaşamımızı sürdüremeyiz. Çünkü hava olmazsa yaşayamayız. Bu yargı da bizi çepeçevre sarmış, aşılması zor bir duvardır.

Vücut sıcaklığımız da bir duvardır. Vücut ısımız 35 santigrat derecenin altına düştü mü üşümeye başlarız. Keza 42 derecenin üstüne çıktı mı beyin fonksiyonlarımız birbirine karışır, hücre dediğimiz çipler yanar veya ölür ve beynimiz, vücudumuzu kontrol etme kabiliyetini kaybeder. O da aşılması zor bir duvardır ve bizi sarıp sarmalamıştır.

Ve asıl bizi çevrelemiş en büyük duvar beş duyumuzdur. Kendi eşikleri ile şartlandırılmış duyularımız, bizi hep **"ol-**

maz" ve **"imkânsız!"**a zorlar. Öteye geçmeyi **"tehlike!"** olarak telkin eder. Belletilmiş alışkanlıklarımız bize, beş duyumuzu sadece temel veri toplama vasıtası olarak kullanmamızı söyler. Bu telkinlere kulak verdiğimiz andan itibaren, sosyal körelme ve bilimsel sağırlık bizi kuşatmaya başlar. Eğer o eşiklerini geliştirmezsek; âlemin sadece gördüğümüz, dokunduğumuz, işittiğimiz nesnelerden başka hiç bir şey olmadığını kabulleniriz. Halbuki bilim ve hakikat, asıl o çıplak gözle göremediğimiz, elimizle dokunamadığımız ve kulağımızla duyamadığımız alanda yatıyor. Asıl bunu algılamak gerekiyor.

Fotonları gözümüzün retinası tarafından yakalanan cisimleri, görülebilen; yakalanmayanları ise görülemeyen nesneler olarak algılıyoruz. Görünmeyen, doğal olarak yok da sayılır. Cinlerin, meleklerin, ruhların, esir maddesinin ve benzeri varlık ve cisimlerin fotonları spektrum alanına girmedikleri için retina tarafından da yakalanamazlar. Dolayısıyla da biz onlara "yok" deriz.

O yüzden bu eser, inşallah size, duyu eşiklerinin ötesinde de algılanması gereken nâmütenâhi bir dünya bulunduğunu hissettirmeyi başaracaktır.

Gözün Sınırları

Mesela görme duyumuzu ele alalım…

Göz, ruhun şu maddî âlemi temaşa edebilmesi için var edilmiş bir aparattır. Bu mercek düzeneğinin görevi, ışığın da yardımı ile etrafımızdaki eşya ve enerji formlarıyla ilgili beynimize sinyal göndermesidir.

Peki, etrafımızda var olan her şeyi görmemize yarar mı?

Elbette ki hayır! Etrafımızdaki her şeyi görebilmemizin imkânı olsaydı belki de çıldırırdık. O yüzden de Yaratıcı

Kudret, biz rahat edelim diye gözümüzü ancak bize lazım olacak nesneleri görebileceğimiz şekilde tasarlamış ve koyduğu eşiklerle de her nesneyi veya etrafımızdaki her enerji formunu görmemizi engellemiştir. İyi ki de engellemiş!

Bilindiği gibi her eşya bir enerji ve ışınım yayar. Bu ışınım, o eşyayı oluşturan atomların elektronlarından yayılan bir foton enerjisidir. Göz o enerjiyi algılamakla görevlendirilmiştir ama yayılan her enerjiyi değil, ancak belli ışınımdaki (titreşim) enerjileri algılayabiliriz.

Eşya şekil veya yer değiştirdiğinde, daha teknik ifadeyle, elektronlar daha alt bir yörüngeye geçtiğinde, fazla enerjisini **kuantum** veya **foton** denen küçük bir **"enerji paketi"** şeklinde yayar. Bu fotonlar, boşlukta ışık hızında hareket ederler. İşte gözümüzde, bu foton enerjisini algılayan alana **"elektromanyetik spektrum"** deniliyor. İnsanın gözündeki bu spektrum ise, genellikle dalga boyu 400 ve 700 nanometre (milimetrenin milyonda biri) arasında olan fotonları absorbe edebiliyor. 700 nanometreden uzun ve 400 nanometreden kısa dalga boyları absorbe edilmeden retinayı geçip giderler… Yani bizim anlayacağımız dille, görülmemiş olurlar. Çünkü retinanın fonksiyonu, ışık enerjisi şeklinde kendisine sunulan bilgiyi, beyin tarafından kabul edilebilecek bir elektrik akımına dönüştürmektir.

Beş duyunun sınırları; biz insanlar için bir nimettir. Ama bu duyuların her biri aynı zamanda bir hapishanedir. Dolayısı ile de eğer egzersizlerle eşiklerimizi genişletebilirsek, duyularımız bize muazzam yeni âlemler, yeni ufuklar açar.

Sonuç olarak, fotonları gözümüzün retinası tarafından yakalanan cisimleri, görülebilen; yakalanmayanları ise görülemeyen nesneler olarak algılıyoruz. Görünmeyen, doğal olarak yok

da sayılır. Cinlerin, meleklerin, ruhların, esir maddesinin ve benzeri varlık ve cisimlerin fotonları spektrum alanına girmedikleri için retina tarafından da yakalanamazlar. Dolayısıyla da biz onlara "yok" deriz.

Demek ki aslında biz, 400 ila 700 nanometrelik tayflar arasına hapsedilmiş bir "görüngü" dünyasına mahkûmuz! Yani görme eşiğimiz, kaba tabirle 400 ile 700 arasındaki titreşimleri algılayabiliyor.

Peki, sizce foton ışınımları 400 nanometreden küçük ve 700 nanometreden büyük ışınımlı varlıklar yok mu? Kabul edersiniz ki 400'ün altı da 700'ün üstü de vardır.

İşte pratikte insan, gözün bu daracık kapasitesi içine hapsedilmiş durumdadır.

- Peki insanın toplam görme kapasitesi bu eşiğin sınırlarından mı ibaret?

- Asla!

Mademki peygamberler melekleri görebildi. Mademki veliler ruhanilerle görüşebiliyorlar. Mademki eşik alanı bir şekilde bozulmuş -biz onlara ruh ve sinir hastası veya medyum deriz- insanlar pekâlâ insan dışı varlıklarla görüşebiliyor ve onları görebiliyorlar…

Demek ki görme kapasitemiz, alışık olduğumuz kapasiteden çok yüksektir ve genellikle de gerçek güzellikler bu eşiğin üstünde ve altında sıralanmıştır.

Dolayısıyla, gördüklerimiz, gözümüzün gerçek kapasitesidir diyemeyiz. Çünkü aramızda meleklerle, ruhanilerle, ruhlarla, cinlerle konuşabilen, görüşebilen insanlar var ve bu inkâr edilmeyecek bir gerçek. Demek ki, bu insanlar bir şekilde gözlerinin eşiklerini genişletmişler…

Aslında çocukların melekleri gördüğü çok öteden beri kabul gören bir gerçektir. Evet, çocuklar bizim görmediğimiz foton ışınımlarını da görüyorlar. Ama biz anne baba olarak, **"gördüklerini yok saydıra saydıra"** sonunda onları 400 ile 700 ışınımlı görüntülere mahkûm ediyoruz.

Gözün kabiliyetinin bundan daha yüksek olduğunun pek çok örnekleri var fakat bizim derdimiz o değil. Elbette gözün yapısı benim gibi lalettayin bir bilgiye sahip bir insanın aktaracağı kadar basit de değil.

Ben konumuz açısından burada size sadece gözün de ses gibi bir eşiği olduğunu anımsatmaya çalıştım. Bu vesile ile sizlere şunu hissettirmek istiyorum: Beş duyunun sınırları; biz insanlar için bir nimettir. Ama bu duyuların her biri aynı zamanda bir hapishanedir. Dolayısı ile de eğer egzersizlerle eşiklerimizi genişletebilirsek, duyularımız bize muazzam yeni âlemler, yeni ufuklar açar.

Mesela bir gözetleme uydusunu ele alalım. Ve zoom kabiliyeti çok yüksek olan bir objektif düzeneğinin var olduğunu kabul edelim. 62 bin metreden bakıldığında, dünyanın sadece küreselliği görülür, detaylar fark edilemez. Hedefe yerleştirdiğimiz bir noktayı zoomlayarak sonunda bir parkta oturan bir insanın kolundaki saatin kaç olduğunu bile görebiliriz. Pratikte henüz olmasa da bu, teorik olarak mümkündür.

Oysa oradan öylece baktığımızda gördüğümüz, sadece karaların aydınlığı, denizlerin koyuluğudur. Karalar ve denizler dışında hiçbir şey fark edilmez. Eğer eşiğinizi bu kadarla tutar ve bununla yetinirseniz, görme adına ancak **"karalar var, denizler var"** diyebilirsiniz.

Ama merceğin düzeneğindeki kabiliyeti kullanmaya kalkışıp zoomlayarak yakınlaştırırsanız, bir de göreceksi-

niz ki dünya üzerinde şehirler var, o şehirlerde yüksek yüksek binalar var ve o binaların içinde insanlar ve o insanların üzerinde deri var. Ve o derinin üstünde sayısız mikroorganizmalar var…

Fakat bizim üstünkörü bir bakışla görebildiğimiz sadece karalar ve denizlerdir… Hayatta da bu böyledir işte!…

Şimdi size bir öneri… Oturduğunuz yerden arkanıza yaslanıp etrafınızdaki nesnelere bir kere daha bakın. Çünkü gördüğünüz, salt gözünüzle görebildiğinizden ibaret değil. Görebilme eşiğinizi genişlettiğinizde asla geçilmez olduğunu sandığınız o duvarın da geçirgen olduğunu fark edersiniz. **"Son"** dediğiniz yerde, mutlaka başka bir şey var ki **"yeni"** başlıyor.

Eşya Görünmez Olabilir mi?

Size burada bir şey daha hatırlatmak istiyorum. Anlatacaklarımı belki az çok biliyorsunuzdur ama ben bu konuya da farklı sebeplerle değineceğim. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (asv) hayatını az çok biliyorsanız, onun Hicret'ten önce öldürülmek istendiğini de bilirsiniz.

Mekkeli müşrikler, sonunda, her gün taraftarı çoğalan ve giderek baş edemeyecekleri bir güç haline gelen Hz. Muhammed'i (asv) öldürmeye karar verirler. Onun ölümünü kim vurduya getirmek için de kabilelerin ileri gelen ailelerin her birinden bir fert seçerler ve yedi kişi gelip Peygamberin (asv) evinin önünde pusuya yatar. Ya Peygamber evden çıkınca hepsi birden üzerine çullanıp mızraklayacaklar, ya da içeri girip hepsi birden saldıracaklardır. Böylece Araplar arasındaki en geçerli yasa olan kan davası güdülemeyecektir. Çünkü cinâyete bütün aşiretler iştirak etmiş olacaktır…

Bu durum Cebrail tarafından Hz. Muhammed'e (asv) haber verilir. Zaten daha öncesinden de ona Mekke'nin artık çok tehlikeli bir yer haline geldiği ve acilen Hicret etmesi gerektiği bildirilmiştir. Gecenin bir vakti Ebu Bekir ile birlikte Mekke'yi terk etme planı hazırdır.

Ne var ki, müşrikler de sanki bu plandan haberli imişler gibi o gece akşamdan Peygamberin (asv) evini çembere almışlardır.

Peygamber Efendimiz (asv) Hz. Ali'ye **"Bu gece yatağımda sen yat"** dedi ve örtüsünü de onun üstüne attı.

Kendisi de vakti gelince, Yasin suresinin dokuzuncu âyetini okuyup evin önünde bekleyenlerin üzerine üfledi. Sonra da aralarından geçip gitti.

Gecenin ilerleyen bir vaktine kadar bekleyen suikastçılar, Hz. Muhammed'in (asv) evden çıkmadığını görünce içeriye baskın yapmaya karar verdiler. Tam o sırada biri geldi ve şöyle dedi:

- Siz burada ne bekliyorsunuz?

Cevap verdiler:

- Muhammed'i!

Adam, hayretle yüzlerine baktı ve

- Muhammed evden çıkıp gideli hayli zaman oldu, deyince orada bulunanlar itiraz ettiler:

- Hayır, Muhammed evde örtüsüne bürünmüş yatıyor, dediler.

Ama yine de kuşkulandıkları için içeri daldılar ve hepsi birden yatakta yatana mızrak saplamak için pozisyon aldılar ve o anda birisi de örtüyü çekti. Baktılar ki yatakta ya-

tan Ali. Şaşkınlık içinde: "Bu olamaz", dediler; "çünkü biz onun içerde olduğunu bildiğimiz zamandan beri onu kapıda bekledik. Çıktığını da asla görmedik. Bu nasıl olur?"

Gerçekten de doğru söylüyorlardı. Onlar Peygamber'in (asv) çıktığını görmemişti. Çünkü Peygamber (asv), onların eşik alanını değiştirmiş ve kendisini onlar için görünmez kılmıştı!

Demek ki insan eşik alanının alt ve üst titreşim boyutlarını göremediği gibi bazen görünebilir bir cismin kendisini yok göstermesi de sağlanabilmektedir.

Ben üç boyutlu resimlere bayılırım. İlk görünüşte ardışık, bir yığın birbirine benzer çizgilerden oluşan bir karalama gibidir. Konsantre olduğunuzda bir de bakarsınız ki o resmin içinde muhteşem bir dünya var. İnanın gerçek dünyada da bu böyledir. Yani sizi kuşatmış gibi duran ve kendisinden başka bir şey olmadığını sandığınız o duvar da öyledir. Yeter ki duruş ve bakış açınızı yeterince netleştirin…

Unutmayın dört duvarın içine hapsedilmiş gibi görünmemize rağmen, muhteşem bir aşma ve ötelere varma kabiliyetine de sahibiz. İşte o yüzden yücelerin yücesine (alayı illiyyin) erişebilir, melekleri bile aşabiliriz. Biz bu donanımla yaratılmış bir varlık olduğumuz için Allah "yerleri ve gökleri size musahhar kıldım" buyuruyor.

İmkanlar da İmkansızlıklar da Çabalarımızın Ürünüdür

Yukarıdan beri görme duyumuz ile ilgili söylediklerimiz işitme, dokunma, koklama ve tatma duyumuz için de geçerlidir.

Duyularımız, ruhumuzun âlemi temaşa ve algılama aparatları oldukları gibi, doğru ve yeterli kullanılmadıkları takdirde ruhun hapishanesi de olabilirler.

Kabiliyet ve imkânların nasıl ayak bağı haline getirilebildiğine dair, dost meclislerinde sürekli dile getirdiğim bir misalim var. Onu burada size de aktarmakta yarar görüyorum.

Bilirsiniz köylerde, köylüler bazen büyük baş hayvanlarını meraya götürüp otlatmak zorundadırlar. Ama her zaman başında bekleme imkânı olmadığı için çakarlar yere bir kazık, bağlarlar hayvanın boynuna veya ayağına yeterli uzunlukta bir ip, bırakırlar hayvanı otlansın diye çayıra…

Diyelim ki, bir otlakta 20 metre bir iple, adam hayvanını kazığa bağladı. 20 metrelik ip, o hayvanın 40 metre çapında bir alanda yayılmasına imkân vermek demektir. Bu da gün içinde bir hayvana, otlayıp karnını doyurması için yeter de artar bir alandır.

Ama hayvan, bazen aynı yönde kazığın etrafında döne döne ipini kazığa sarar da sarar. Sonunda durum öyle bir hal alır ki, hayvan kafasını bile kaldıramayacak hale gelir. Orada olup o hayvanın iç konuşmasına kulak versek, herhalde şöyle dediğini duyarız: "Ya benim sahibim ne kadar da vicdansız! Etrafım ot doluyken beni ondan yararlanmaktan alıkoyuyor. Bağladı beni kısacık bir iple… Burada nimet bolluğu içinde açlıktan ölmekteyim, onun durumdan haberi yok!"

O duruma düşen hayvan bir müddet debelenir ama sonra 'kader'ine razı olur. Biraz anırır, bağırır, meler, bir gelişme olmayınca da yıkılıp yerinde kalır… İnsanoğlu da aslında böyledir.

Şartlanmışlık, örf-adet, eğitimsizlik, cehalet, inat, taassup, hurafeler, önyargı gibi nedenlerle yeterli bilgi edinemeyen, yeterli ve doğru bilgi edinemediği için de doğru bir

hayat anlayışı oluşturamayan, doğru bir hayat anlayışı oluşturamadığı için imkân ve kabiliyetlerden yararlanmayı beceremeyen insan, kendisini zamanla hayatın sunduğu imkânlardan da mahrum eder.

Şartlanmışlık, örf-adet, eğitimsizlik, cehalet, inat, taassup, hurafeler, önyargı gibi nedenlerle yeterli bilgi edinemeyen, yeterli ve doğru bilgi edinemediği için de doğru bir hayat anlayışı oluşturamayan, doğru bir hayat anlayışı oluşturamadığı için imkân ve kabiliyetlerden yararlanmayı beceremeyen insan, kendisini zamanla hayatın sunduğu imkânlardan da mahrum eder.

Eğitimin, hayatın olmazsa olmazı olduğunu bilmez. Öğrendiklerini pratik değere dönüştürmez. Yaratıcı'nın insan için **"çalışmaktan başka bir gerçeklik yoktur"** uyarısını düşünüp dikkate almaz. Her türlü nimet ve başarıyı elde etmenin yegâne vasıtası olan aklını kullanmaz. Ve sonunda kendisini, çaresizliğe, fakirliğe, cehalete, başarısızlığa ve bedbinliğe mahkûm eder. Kendi fillerinden ve tercihlerinden doğan bu sonucun bütün faturasını da kaderine keser. Başarısızlığını, kaderinin kötülüğü veya şanssızlığıyla izah eder.

Bu yanlıştır. Bu, kaderin yanlış anlaşılmasıdır ki, belimizi kırmıştır.

Bu kader anlayışıdır ki, ilâhî nimetlerinden bizi mahrum bırakmış.

Bu kader anlayışıdır ki, bizi geri bırakmış.

Bu kader anlayışıdır ki, ilâhî gazabın üzerimize inmesine yol açmış.

Bu kader anlayışıdır ki, bilginin çok şeyi değiştirebildiği gerçeğinden bizi mahrum etmiş.

Bu kader anlayışıdır ki, emek ve faaliyetin, kaderi değiştirmenin yegâne çaresi olduğunu bize unutturmuş.

Bu kader anlayışıdır ki, bizi fakir, dışımızdakileri âbad etmiş.

Ve ben bu anlayışı reddediyorum... İnsan bir hayvan gibi bağlı olduğu kazığa kendini saracak kadar zekadan mahrum olmanın da ötesinde, isterse kendisini o ipten kurtarabileceğini de akıl edebilir.

Her İnsana, Yeterli Kapasite Verilmiştir

Hiçbir insan, başarma ve mutlu olma imkânlarından yoksun yaratılmamıştır.

Elbette insanlar arasında kapasite ve imkân farklılıklarının bulunduğunu, bunun da anne babalarımızın yeme içmeleri, genleri, hayat algılayışları ve yaşantılarından kaynaklandığını izah etmiştik.

Elbette birilerinin daha zengin doğduğunu, birilerinin daha avantajlı hayata başladığını, birilerinin daha rahat imkânlara sahip olduğunu sizler kadar ben de biliyorum.

İnsanlar eşit şart ve kabiliyetlere sahip değiller. Kimisi daha zeki, kimisi daha güçlü ve kimisi daha akıllıdır.

Buna rağmen diyorum ki, Allah, her insana ona yetecek ve mutlu olmasını sağlayacak kadar imkân ve yetenek vermiştir. Problem, imkân ve kabiliyetlerin eksikliği değildir. Problem, insanların, kabiliyetlerini, kendilerine takdir edilmiş nimet ve başarıları elde edecek şekilde geliştirmemesindedir. Çoğumuz tenperverlik, kimimiz kolaycılık ve kimimiz üşengeçlik yüzünden kabiliyetlerimizin kapasitesini arttırma zahmetini göze almayız. Ağacı yaşken eğmeyiz.

Sonra aklımız başımıza geldiğinde de bazı şeyler için artık geç kalınmış olur.

Şu gerçeği tekrar tekrar hatırlatıyorum ki asla unutulmasın: Kabiliyetlerini geliştirmeyen insan hayatın sunduğu nimetlerden de yararlanamaz. Bunun kabahati ne kaderdedir ne Yaratıcı'da!

Elimize verilmiş düzenekleri nasıl kullanacağımızı bilmediğimiz takdirde evrenin ve bedenin imkânlarından yararlanma hakkını da kaybediyoruz. Böylece istidadımızın hak ettiği bir yaşamı, aklımızın erdiği kadar kaliteli bir hayat standardını yakalayamıyoruz. Ve bundan doğan çelişkiden dolayı da mutsuz oluyoruz.

İnsanın talebi, ancak insanların zihinsel kapasiteleri nisbetindedir! O yüzden insan, sadece kabiliyetlerinin gerektirdiği kadar bir imkâna sahip olsa mutlu olur. Bu durum, Cenâb-ı Hakk'ın en büyük mucizesidir.

Bir tavşanın, **"Et yemek nasıl bir şeydir acaba? Burada her gün havuç, lahana yiyip duruyoruz. Bir gün de biz et yesek…"** diye dertlendiğine tanık oldunuz mu? Bir horozun canı biftek ister mi? Bir dana "şu bonfileye insanlar bayılıyor. Acaba ben de bir deneseydim nasıl olurdu?" diye aklından geçirebilir mi?

Tanrı, her insana ona yetecek ve mutlu olmasını sağlayacak kadar imkân ve yetenek vermiştir. Problem, imkân ve kabiliyetlerin eksikliği değildir. Problem, insanların, kabiliyetlerini, kendilerine takdir edilmiş nimet ve başarıları elde edecek şekilde geliştirmemesindedir.

Tabi ki hayır!

Dolayısıyla Yaratıcı'nın eşya ile ilgili iradesi, dilemesi ve yaratması o eşyanın kabiliyetlerinin ötesinde ve haricinde olmuyor, olamaz.

Bunun aksi, hikmete ve imtihan sırrına zıt bir durum olur. Bu da şu demektir; her insan, onu başarılı kılacak ve mutlu edebilecek kabiliyetlere sahip olarak doğar. Olamıyorsa, kesinlikle problem kendisindedir. Suçu, kabahati yaratılıştaki adaletsizliğe (!) veya kaderinin kötülüğüne yükleyemez.

Bizi mutlu olma imkânlarından mahrum eden, tembelliğimiz ve yaşamımızı gerçek bilgi ve deneyimlerin üzerine inşa etmememizdir. Demek ki hepimiz, mutlu olma ve kendi başarımızı gerçekleştirme araçlarına sahip olma bakımından eşitiz.

Nitekim **Yaratıcı'nın herkese eşit dağıttığı bir şey var ki, o da insandaki benliktir.** Herkes kendisini beğenir. Ve kendisinden razıdır. İşte bu, insanın, kapasitesinin üstünde bir şey düşünüp tasarlayamayacağı gerçeğini de açıklar. Mamafih insan, ancak görebildiğini ve aklının erebildiğini ister!

Sıkıntı ve Engeller, Hayatın Kuralı

Tabii bütün bu anlattıklarımız, âdilane ortamlar için geçerlidir. Elbette yeryüzünde insan eliyle yaratılmış adaletsiz ortamlar ve o ortamlarda icra edilen birçok zulüm vardır. İnsanın fıtratına aykırı yönetimler, ayırımcı ve yekdiğerini yok edici dayatmalar, insan tabiatına uymayan vahşilikler, yeryüzünde sıkça rastlanan gerçeklerdir. Sanırım insanla birlikte yeryüzüne indirilmiş en büyük zulüm, ayırımcılık ve onun yarattığı fırsat eşitsizliğidir.

Dolayısıyla insanın kendi başarısını gerçekleştirmek için vereceği mücadeleler yalnızca tabiata karşı verilen mücadele değil. Bu tür insan eliyle var edilmiş maniler ve engelleri de aşması gerekebilir. Yani insan, kendisini keşfedip re-

alize ederken, bir de bu dış dünya ile mücadele etmek zorunda kalabilir.

Tanrı'nın eşya ile ilgili iradesi, dilemesi ve yaratması o eşyanın kabiliyetlerinin ötesinde ve haricinde olmuyor, olamaz. Bunun aksi, hikmete ve imtihan sırrına zıt bir durum olur.

Neticede hiçbirimiz, kendi seçimimiz olan bir hayat yaşamıyoruz. Bir takım sıkıntı ve engelleri bu hayatın kuralları olarak önümüzde hazır buluyoruz. Hiç kimse acı çekmeden, sıkıntıları aşmadan, çileye tahammül etmeden kendi içinde saklı duran o hazineye ulaşamıyor.

Mülk Allah'ındır. Cinsiyetimiz, ulusal kimliğimiz, o ulusal kimlikle nasıl bir ortamda doğduğumuz, o kimliğin tarih süreci içinde ruhumuza yüklediği dramlar ve misyon, annemiz, babamız bizim tercihimiz değildir. Bunları doğuştan önümüzde buluruz. Kimileri için bu kimlik avantaj, kimileri için ise dezavantaj olur.

Bütün iç ve dış engelleyici faktörlere rağmen yine de insan, kendisine verilen imkânları yeterince kullandığı takdirde, başarılı ve mutlu olabilir. Bu gerçeği unutmamamız gerektiğini burada bir kere daha hatırlatmak istiyorum: Daima başka bir yol ya da ihtimal daha vardır ve insanoğlu bunu keşfedip, önüne çıkan sıkıntıları ve engelleri aşabilecek donanımdadır…

Mesela pek çoğumuza göre özürlü doğmak başarı yolunda büyük bir engeldir ve mutluluğa manidir. Acaba gerçekten öyle midir?

Kötümser bakan insan o durumu mutlu ve başarılı olmaya mani görürken, iyimser bakan kişi aynı durumu, hayat maratonunda aşılması zorunlu bir etap olarak algılar ve onu aşmanın bir yolunu da bulur.

Bir zamanlar özürlü bir arkadaşla birlikte çalışıyorduk. Bir ayağı diğerinden kısaydı. Koltuk değnekleri olmadan ayakta duramazdı. Ama o bunu aşmıştı. Kendisi ile barışık bir insandı. Fakat dış görüntü itibarıyla dışarıdan bakanlar için ne de olsa özürlü kabul ediliyordu. Zamanla biz de onun özürlülüğünü fark etmez olmuştuk ama o kendisini özürlü görmek şöyle dursun, çok da beğenirdi. İçindeki halden dolayı yakınması, kendisinde bir eksik bulması beklenirken, bir gün baktım ki kendisi kimseleri beğenmiyordu. "Şunun şurası şöyle, bunun burası böyle" diye de eleştirmeyi ihmal etmiyordu. O zaman anladım ki özürlülük ve sakatlık gerçekten insanın kafasındaki bir olgu.

İnsan takıntı haline getirmediği takdirde eksiklikler pek de problem olmuyor. Yani o özürlü hal, o insanın mutlu olmasına mani olmuyordu. Ama belki de onun annesi veya yakını ondan dolayı mutsuzdular, kim bilir?

Bilmeliyiz ki kar, her dağa ancak onun taşıyacağı kadar yağıyor. Beni mutlu edebilen miktar, bir diğeri için az kalabilir. Bu, doğrudan insanın algı kapasitesi ve eşyaya atfettiği değerle ilgili.

Ne kadar geniş bir algı kapasiteniz varsa kendinizi o kadar mutlu yahut mutsuz etme şansına sahipsinizdir. Herkesin ıstırabı ve başarısı kendi kabiliyeti miktarınca olduğu için aslında kader, başarı ve mutluluk konusunda son derece âdildir.

Kapasitesi 1025 kilogram olan bir kamyonetin 1100 kilogramlık yük taşıması onun için muhteşem zafer olur… Ama 10 bin tonluk kapasite bir tır için o yükü taşımak utanç verici dahi sayılabilir…

Herkesin ıstırabı ve başarısı kendi kabiliyeti miktarınca olduğu için aslında kader başarı ve mutluluk konusunda son derece âdildir.

Dolayısıyla aslında her insana kendi kapasitesi oranında mutlu olma hakkı verildiği için ortada adaletsizlik yoktur.

Bir karıncanın tasarlayabileceği en yüksek saadet, kanatlı karınca olabilmektir. Bir insanın tasarlayabileceği ve düşleyebileceği en yüksek mutluluk da kendi kabiliyetleri dâhilindedir.

Yedinci Bölüm

Beyin

Bu bölümün konusu, baştan beri bahsettiğimiz tasavvurların ve bakış açılarının üretim merkezi olan beyin…

İnsan beyninin fiziksel ağırlığı 1.3 kilogramdır ve bu ağırlığın yüzde 80'i de sudur. İnsan, kimi bilimsel araştırmalara göre beyninin yüzde 10'unu, daha yeni bulgulara göre de sadece yüzde yarım veya bir buçuğunu kullanabilmektedir.

Yani insanoğlu, meydana getirdiği muhteşem medeniyetleri beyninin sadece bu kadarını kullanılarak oluşturdu. Bu seviyenin artırılmasının meydana getirebileceği gelişmeleri hayal bile edemiyoruz.

İnsan beyni, mahiyeti en az ruh kadar karışık ve işleyişi en az onun kadar çözülemeyen sırlar içeren harika bir cihazdır.

Beynin daha fazlasını kullanma imkânı bulanlar her devirde kendilerini fark ettirmişlerdir. Dehâlar, mucizevî ki-

şilikler, mistikler, peygamberler… Hepsi şu veya bu şekilde insan beyninin normalden fazlasını kullanma tezahürleridirler.

Vücudumuzun harikuladelikleri, yaşanan mucizeler, ateşte yanmamalar, su üzerinde yürümeler, ucu bir yere bağlı olmayan iplere tırmanmalar, tayy-ı zaman ve mekânlar, fevkalade haller, ciltler dolusu eserler, bilim, teknoloji, büyü, sihir, kerametler… gibi insanın ortaya çıkardığı hallerin tamamı, yine beynimizin kabiliyetleri kullanılarak ortaya çıkmıştır, çıkmaktadır, çıkacaktır...

İnsan beyni, mahiyeti en az ruh kadar karışık ve işleyişi en az onun kadar çözülemeyen sırlar içeren harika bir cihazdır.

Beynin Kapasitesi

Beyin üzerinde çalışma yapan modern araştırmacılar, beynin mahiyeti ve işleyişi ile ilgili pek çok bilgi elde etmeyi başardılar. Bugün beynimizle ilgili geniş bir bilgiye sahibiz ama yine de onun gerçek kapasitesi ve neler yapabileceği konusunda bilemediklerimiz, bildiklerimizden daha çok. İnsan beyninin tam kapasitesi ile ilgili somut bir tahmin yürütebilmemiz de mümkün değil.

Bildiğimiz tek şey, insanın, beyninin çok azını kullanabildiği. Eşyanın kabiliyetsizliği ile şu dünyada insanın, beyninin tamamını kullanma imkân var mı bilinmez. Ama insanın kullanılabilir olan miktarı da yeterince kullanmadığı ortada.

Önceleri insanın, beyninin sadece yüzde 10'unu kullandığı, Einsten gibi dehalarda ise kulanım oranının yüzde 12 ya da 14 seviyesine ulaştığı sanılıyordu. Ancak son yapılan araştırmalar, bu tahminin de yanlışlığını gösterdi ve insa-

nın, beyin kapasitesinin ancak yüzde 0.5 ile 1.5 arasındaki bir bölümünü kullanabildiği görüşü ağırlık kazanmaya başladı. Belki ileriki yıllarda bu oran da yanlış çıkabilir...

İslam âlimleri çok eski zamanlardan beri konunun adını **"beynin kullanımı"** şeklinde ifade etmeseler de insanın, emrine verilen nimet ve kudretleri kullanmakta çok yetersiz kaldığını özellikle belirtmişlerdir.

Sadece peygamberlerin, kapasitelerini yüksek oranda kullanabildikleri, o yüzden de geçmiş ve gelecek konusunda, sağlam ve reddedilemez isabette yargılara varabildikleri kanaati kabul görmüştür.

Hz. Peygamber'in (asv) **"Bir zaman gelir…"** diye başlayan çok sayıda anlatımı mevcut. Bu anlatımlardaki isabet, insanı hayrete düşürecek kadar güçlü. Çünkü o 1400 yıl geriden bakıp, bugünleri, yerleşim düzeniyle, hayat tarzlarıyla, geçim usulleriyle, ulaşım ve iletişim teknolojileri ile tasvir etmiştir. Ve dolaylı olarak da hangi yaklaşımların insan tabiatına uygun hangisinin uygunsuz olduğunu gayb-aşina bakışlarıyla görebilmiştir. Bu halin, aynı zamanda onun bir mucizesi olduğu tartışılmaz... Bir açıdan bu meziyet ona Cenâb-ı Hakk'ın bir armağanıdır. Fakat aynı zamanda bu armağanın beyin kapasitesinin kullanımıyla ilgili olduğu da meydandadır.

Israrla size hissettirmeye çalıştığım algı, peygamberlerin de birer insan oldukları gerçeğidir. Her birisi, her efaliyle (tüm yaşamlarıyla) biz insanlara örnek olmaya çalışmışlar. Çünkü Yaratıcı Kudret onları, bizim gibi kapasite kullanma problemi bulunan insanlara model yapmıştır. Başarı, mutluluk ve huzuru yakalamak isteyen, onların hayatını modellemeli ve onlar gibi yaşamalı ki kendi bünyesinde var olan güçleri açığa çıkarabilsin ve kullanılabilir hale getirsin.

Hz. Ebu Bekir, Ömer, Ali, Osman, Abdülkâdir Geylani, Hayatü'l-Harrani, İbnü'l-Arabi, Mevlana gibi ünlü zatlar, aslında bizim gibi alelade insanlar oldukları halde hayat tarzlarını Peygamber'in (asv) öğretisi ve yaşam biçimiyle modelleyebildikleri için bize göre fevkalade haller yaşamışlar ve zamanı, eşyayı, mekanı kullanmada, bizim asla anlayamayacağımız boyutlara ulaşmışlardır.

Mesela Hz. Ömer, bir Cuma vakti hutbe okurken, birdenbire minberde hutbe okumayı bırakıp taa Irak önlerinde savaşan komutanına seslenerek harp taktiği vermiş ve ona ordunun arkasını dağa yaslamasını öğütlemiştir. O anda mescitte bulunanlar bu sözlere bir anlam vermemişlerdir ama daha sonra dönüp gelen ordu komutanı ve onunla birlikte savaşan bazı askerler de o sesi duyduklarını ve ordunun arkasını dağa yaslamak suretiyle İslam ordusunun bozguna uğramaktan kurtulduğunu anlatmışlardır...

Biz insanlar, bu tür hâdiseleri ya mucize veya keramet kategorisine soktuğumuz için bu açılımlardan ders almak aklımıza gelmez. Elbette ki Hz. Ömer'in yaşadıkları ve sesinin duyulması keramettir, kendi dönemi için anlaşılabilir ve yapılabilir değildir. Ama yaşanan hal de neticede fani dediğimiz şu insanın kabiliyetlerini kullanmasından ibarettir.

Bugünün teknolojik imkânlarıyla şu konular artık sıradan hadiseler haline gelmiştir.

Beynin Yapabilirlik Sınırları: Mucizeler

Benim bu çalışmada ısrarla vurguladığım tez, mucize ve kerametlerin, ruhun emrine verilmiş ve beynimizin uygun kapasite ile kullanılmasının birer örneği olduğudur.

Ben bu hâdiselerle, Cenâb-ı Hakk'ın kuluna şöyle seslendiğini tahmin ediyorum: **"Mümkündür, uçabilirsin. Mümkündür, ateşte yanmayabilirsin. Mümkündür, çok uzaktakileri görebilirsin. Mümkündür, sesini fersah fersah uzaklara ulaştırabilirsin. Mümkündür, çok uzaktaki nesneleri vasıtasız taşıyabilirsin. Mümkündür, atmosferin dışına da çıkabilirsin…"**

Eğer mucize ve kerametleri, en başından beri beynimizin ve dolayısıyla insanın yapabilirlik sınırları olarak algılayabilseydik, bugün teknoloji harikaları dediğimiz gelişmelerin çoğunun altında bizim imzamız olurdu.

Oysa bilim ve teknoloji alanında gerçekleşen her muhteşem buluş sonrası bize hep aynı cümleyi söylemek düşüyor: "Bu Kur'an'da var!"

Sormak lazım: Peki Kur'an'da vardı da sen neden yapamadın?

Yapamadın çünkü beynini tam kapasite kullanmayı ve geliştirmeyi bilemiyorsun ve bunu hâlâ da ihmal ediyorsun. Peygamberlerin ve saygı duyduğun, hatta onlardan ölümünden sonra bile keramet beklediğin evliyaların kendi iç deneyimleri ile elde edip bize aktardıkları bilgileri dogma gibi kabullendin ve küfre girerim zannıyla irdelemekten korktun.

Şunu unutmamak gerekiyor: İrdelenmemiş hazır bilgiler, insanları ya taassuba ve bağnazlığa ya da teslimiyetçi bir

köleleşmeye götürür. Her iki hal de hakikati görmeye manidir. Ve bu haller aşılamadığı, uzun süreçlere yayıldığı takdirde zamanla bir kör döngü (fasid daire) oluşturur.

Oluşan bu kör döngü, birbirini güçlendiren paradokslar doğurarak insanı kuşatır; kör, sağır ve ahmak yapar. İnsanı, aklını kullanmaktan tamamen alıkoyar...

Aklını kullanmayı unuttuğu, eşyayı ve onun içinde barındırdığı imkânları göremediği için geri düşmüş, cahil kalmış, kör döngüye kapılmış bütün toplulukları, evrenin zinde kuralları acımasızca imha eder.

Yaratıcı, hiç kimseye -evet üstüne basarak söylüyorum hiç kimseye- fakirliği, cehaleti ve çaresizliği kader olarak yazmamıştır, vermemiştir. Bunların hepsi şerdir ve insanın kendi üretimidir. Şer dediğimiz şey de zaten özünde insanın hayrı kabuldeki kabiliyetsizliğinden kaynaklanır. Yağmur hayırdır. Ama insanlar gidip dere yataklarına ev yaparak o hayrı kabule karşı nankörlük ederler. Su da gelir onları boğar… Bunun adı da şer olur.

İrdelenmemiş hazır bilgiler, insanları ya taassuba ve bağnazlığa ya da teslimiyetçi bir köleleşmeye götürür. Her iki hal de hakikati görmeye manidir. Ve bu haller aşılamadığı, uzun süreçlere yayıldığı takdirde zamanla bir kör döngü (fasid daire) oluşturur.

İnsanın bu hale düşmesi genelde tembelliğinden kaynaklanır. Sorgulamak, araştırmak ve gerçeğe ulaşmak için çaba, gayret ve yorulmak gerekir. Bunu göze alamayan geriler ve zamanla bildiklerini de unutur. Nice medeni toplumlar bu nedenle zaman içinde gerileyerek batmışlardır. Rahatlık, insanın en çok arzuladığı haldir ama aynı zamanda kişileri ve toplumları yok oluşa götüren en kestirme yoldur. Peygamberlerin getirdiği

yüce hikmetler bile bu tür toplumların elinde hurafeye dönüşmüştür.

Doğu Toplumları ve Sağ Beyin Fonksiyonları

Ekser peygamberlerin doğudan zuhur etmesi, dolayısıyla hikmete hazır paket olarak ulaşmaları nedeniyle doğulu toplumların, ilerlemesi ve hayatı doğru algılamada daha iyi olmaları beklenirken, aksine zamanla tembelliğe düşmeleri ibret vericidir. Tembel ruh yapısı, doğuda çok sayıda hazırcı ve kolaycılığa kaçan insan tipini meydana getirmiştir.

Bu hal, doğulu toplumların bilgi edinme yöntemleri ve eğitim usullerini de etkilemiştir. Eğitim yöntemleri doğal olarak beynin gelişim ve niteliğini şekillendirdiği için, doğulu toplumlarda daha ziyade sezgiciliği esas alan, tekrarlanabilirliği ve kayıt altına alınabilirliği ihmal eden sağ beyin lobu daha fazla gelişmiştir.

Beynin sağ lobu, aşk, duygusallık, hayalcilik, körü körüne bağlılık ve alınganlık gibi duygusal alanları besler ve kontrol eder. Bu lob, doğudaki bütün halkların karakteristiğini şekillendirmiştir. Meselelere analitik bakmayı gerektiren sol lob ya kullanılmadığı veya az kullanıldığı için gelişmemiş, güdük kalmış ve sağ lobun güzellikleri dahi araştırmacı mantıkla desteklenerek geliştirilememiştir.

Dolayısıyla peygamberlerin, nebilerin ve hakîmlerin getirmiş olduğu bilgiler, irdelenmeden kabullenilmiş ve asırlar boyu sadece anlatılarak yaşatılabilmiştir. İrdelenmediği ve test edilmediği için hep ‘gayb’ olarak kalmıştır.

Hayatın değişip gelişmekte olan gerçekliği ile uyumunu yitirmiş, evrenin dinamik ve kuşatıcı prensipleri ile bağları koparılmış takvanın -belki de dinî bilgilerin demek lazım-, zaman içinde sahibini, nasıl gülünç duruma düşürebildiğine dair bir örnek görelim.

Bir gün bir adam, 'veli olduğunu sandığı' bir dostunu ziyaret eder ve eli boş gitmemek için de karpuz götürür. Bir iki hafta sonra, yolu tekrar o dostunun yurdundan geçer. Gelmişken "bir selam vermeden geçmeyeyim" diyerek yola çıkar.

Dostunun kulübesine girdiğinde haftalar önce getirdiği karpuzun bıraktığı yerde öylece durduğunu görür ve hayretle sorar:

"Üstad bu karpuzu neden yemedin? Bekleye bekleye bozulacak. İhtimal ki bozulmuştur bile."

O mübarek(!) zat cevap verir:

- Ben henüz Resulullah'ın (asv) nasıl karpuz yediğini öğrenemedim. O yüzden yemiyorum.

İlk bakışta samimi bir inancın tezahürü gibi görünen bu tavır, aslında tam bir dogmacılık örneğidir.

İşte o yüzden ısrarla vurguluyorum ki doğru bilgiye ulaşmak çok önemli değil. Esas olan o bilgiyi doğru kullanmak ve eyleme dönüştürmektir. Bizim bu alanda çok ciddi inanç zafiyetimiz ve modelleme problemimiz var.

Herkes Kendi İçindekini Dışa Vurur

Şüpheden arınmış bir inanca sahip olunduğunda (kendimize olan inancı kasd ediyorum) ve başarılı bir model

esas alınıp, hakkıyla tatbik edildiğinde her insan büyük başarıların altına imza atabilir.

Çünkü Allah sadece peygamberlere ve velilere ruh üflememiştir. Hepimiz O'nun ruhundan bir parça taşıyoruz. Bütün mesele, bize verilmiş olan cihazları doğru kavrayıp, kullanmayı öğrenerek çalıştırmaktır.

Eğer peygamberlerin halleri taklit edilemeyecek kadar yüksek ve ilâhi olsaydı, bizim için örnek olmaktan çıkarlardı. Çünkü nebiler, aynı zamanda insan formatı dediğimiz bu yapıyı en iyi kullanan insanlardır. **Nebiler ve peygamberler bu mantıkla bakıldığında, bizim için ideal modellerdir.** Rabbin nimeti için bir izaha zaten gerek yoktur. O ölüyü diriltir, yoktan var da eder, varı yok da eder.

Hızır ve İlyas gibi benzeri bizim literatürümüzde var olan olağanüstü tiplerin de beyin kapasitelerini ziyadesiyle (daha doğrusu nefsin ve ruhun gücünü) kullanabildikleri için zaman içinde sıçrama yapabildikleri ve sayısız mekânda aynı anda görülebildikleri kabul edilmiştir.

Ben ise bu olağanüstü kabiliyetlerin sadece onlara verilmediğini kavratmak istiyorum. Her insanda benzer kapasite vardır. Her insan kapasitesi ışığında kendi duyu hapishanesinin sınırlarını aşabilir.

Eğer peygamberlerin halleri taklit edilemeyecek kadar yüksek ve ilâhi olsaydı, bizim için örnek olmaktan çıkarlardı. Çünkü nebiler, aynı zamanda insan formatı dediğimiz bu yapıyı en iyi kullanan insanlardır.

Her insanın Yaratıcı karşısındaki sorumluluğu bir diğer insana göre hayli farklıdır. Bu farklılığın sebebi de farklı donanım ve kapasitelerdir.

Kimi insan vardır ressam olmak ister, siz ona başbakan olmayı teklif et-

seniz de reddeder. Çünkü onun donanımı ve eğilimi diğer yöndedir. Kimi de başbakan olmak için cinayet işlemeyi bile göze alır. İşte bu hallerin kaynağı, donanım ve kapasite farklılığıdır. Ressam olmak isteyenin donanımı ile başbakan olmak isteyenin donanımı bir değildir ve başarılı olma ölçütleri de farklıdır. Yine mübalağalı bir örnek vererek zihin jimnastiği yapmayı da ihmal etmeyelim: Erik ağacı kaliteli bir erik verdiği zaman kendisini başarılı hisseder ama gül ağacının kaliteli erik vermek gibi bir derdi yoktur, onun derdi kaliteli gül verebilmektir. Herkes, Cenâb-ı Hakk hangi donanımı kendisine takdir etmişse ancak o donanımın onu ulaştırabileceği hedefe vardığında kendini mutlu hisseder.

İşte bu kitap, başından beri size sizin içinizdeki sizi yakalamanızı sağlamayı hedef almıştım.

Siz, **'içinizdeki siz'**i tam anlamıyla kavradığınızda, onu mutlu ve başarılı kılmanın bütün imkânlarına sizin sahip olduğunuza kesinlikle inanabilirsiniz. Bu mutlaktır! Söyleyip, söyleyebileceklerimin özü şudur ki, **kim ne olmak istiyorsa, o istediği şeyi gerçekleştirme düzenek ve araçlarına zaten sahiptir.**

Mutluluğu yakalayabilenler ile mutsuzluğa gömülenler arasındaki tek fark, birisinin donanımını kullanmasını öğrenmesi, diğerinin ise bu zahmete katlanmayı göze almamasıdır. Kendini mutluluğa götürecek bilgileri öğrenen ve onları 'ruh gücüyle' birleştirip disipline edebilen, başarır ve mutlu olar. Öğrenmeyen yahut öğrense bile eyleme geçirme zahmetine katlanmayan, böyle bir ruh disiplinine sahip olmayan da başarısızlığı kader zannederek mutsuzluğa gömülür.

Beynimizi tanımak, beynimizin kapasitesini kavramak, çalışma şeklini, bilgi kaydetme ve programlama yöntemlerini, enerji kullanım kapasitesini, nasıl beslendiğini iyi bilmemiz bu yüzden hayati önem arz eder.

Beyin Eksenli Madde ve Mana

Beyinle ilgili orta düzeyde bilgi verecek bir yazı okumuş herkes bilir ki, insan beyni, cevizin içi gibi iki temel lob'dan oluşur. Her iki lobun çalışma şekli ve yöntemi birbirinden farklıdır.

Bu iki lobdan birisi maddî, diğeri manevî yanımızı temsil eder. Her iki lobunu çalıştırmayı başaramayan ve tek lob ile düşünmeye alışmış insanlarda ya maddî yön zayıf düşer ya da manevî yön.

Şimdi gelin benim **"maddî"** ve **"manevî"** diye nitelediğim tanımlamayı bilimsel kelimeler ve bulgular ile açarak kavramayı sürdürelim.

İnsan beyninin sol lobu matematik, dil, mantık, irdeleme, araştırma, yazma ve benzeri faaliyetlerle ilgilenir yani rasyonel boyutta çalışır. Sağ lobu ise hayal kurma, renk, müzik, ahenk ve benzeri faaliyetleri düzenler ve geliştirir. Esasında gelişme ve esaslı üretim bu iki lobun birbiriyle uyumlu ve iletişimli çalışmasından doğar. Sadece bir yanını kullanmak üzere eğitilmiş insanlar, hem genel durumlarda, hem de diğer yanın faaliyet gösterdiği alanlarda başarısız kalırlar.

Bediüzzaman, yıllar önce bu gerçeği fark etmiş ve **"sadece maddî ilimlerle meşgul olanların septik ve dinde lakayt; sadece dini eğitim alanların da yobaz ve mutaassıp olduklarını"** tespit ederek, **"Talebenin himmeti ikisi-**

Doğu insanı sağ lobunu kullanmaya eğilimlidir. Bunda elbette, doğulu eğitim tarzının etkisi büyüktür. Bütün peygamber ve mistiklerin doğuda zuhur etmesi ve öğretilerini daha çok birebir ilişkiyle aktarmaları, yani eğitimi sohbet vasıtasıyla gerçekleştirmeleri ister istemez, insanda sağ lobun gelişmesine de yol açmıştır.

nin imtizacıyla pervaz eder" demiştir. Bediüzzaman bu tespitiyle, beyin üzerine harika araştırmaları ile ünlü Prof. Robert Ornestein'den çok daha önce, ama adını koymadan, beynin iki lobunu birlikte kullanmak gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Beynin iki lobunun bulunması ve her birinin farklı faaliyetlerimizi kontrol etmesi muazzam bir keşiftir. Doğu ve batı insanının düşünce farklılıklarının sebeplerini de bu keşifle kolayca anlıyoruz.

Doğu insanı sağ lobunu kullanmaya eğilimlidir. Bunda elbette, doğulu eğitim tarzının etkisi büyüktür. Bütün peygamber ve mistiklerin doğuda zuhur etmesi ve öğretilerini daha çok birebir ilişkiyle aktarmaları, yani eğitimi sohbet vasıtasıyla gerçekleştirmeleri ister istemez, insanda sağ lobun gelişmesine de yol açmıştır. Doğu insanı zamanla öğrendikleri uygulamak ya da hayata geçirmek yerine kendisine söylenenleri tekrarlayarak aktarmayı tercih etmiş ve yukarıda hatlarını çizdiğimiz kör döngüye kapılmıştır. Bir hali veya bir duruşu daha sonrakilerin anlayacağı şekilde usule ve şekle dökmek yerine, o şekli kendi hareketleriyle muhataplarına aktarmışlar ve onların algılarına bırakmışlardır.

Doğulu daha çok sağ beyni, batılı ise daha çok sol beyni kullanır. Hâlbuki mutluluk ve başarı ancak ikisinin birlikte ve senkronize kullanımıyla mümkündür.

Beynin Fonksiyonları ve İşleyişi

Beynimizin sağ yarımküresinin, yaratıcı, sezgisel, duygusal, işitsel ve kalıp halinde algılayıcı alanlarda baskın rol oynadığını ve insanı sezgisel davranmaya zorladığını belirtmiştik. Sevgi, fedakârlık ve sadakat gibi erdemli davranışları beynin bu lobu oluşturur. Ancak duygusallık, körü körüne bağlanma, fanatizm, vecd, uçkunluk ve hurafecilik gibi inanışlar da sağ beynimizin doğurduğu olumsuzluklardır. Sağ beyin sentezcidir, sezgi ve çağrışımlarla hareket eder.

Sol lob ise akılcı, analitik, indirgeyici, dil ile ilgili ve görsel ve sözel işlevlerle ilgili faaliyetleri kontrol eder. Akılcı dediğimiz davranışları sergilemek, matematiksel düşünmek, maddî algı sol beynimizin işidir ve onun işletim alanına girer. Mantık ve kıyaslamalarla hareket eder. Bütüncül düşünememek ve mantıksal doğrulara, maddesel hedeflere erişmek adına insanî değerleri yok saymak da bu lobun doğurduğu olumsuzluklardır.

Özellikle doğulu toplumlarda ve Türkiye'de eğitim sistemi, insanları beyninin tek yönünü kullanmaya teşvik ettiği için analitik zekâlardan çok, taraflı ve savunmacı tipler üretiyoruz.

Doğu âleminin genelinde ve tabii ki Türkiye'de verilen eğitim, genel itibarıyla sağ beynin çalışma sistemi esası üzerine odaklanmıştır. O yüzden de günümüz eğitimi insanî doğallıktan uzaklaşmıştır. Teori ağırlıklıdır. Oysa Kur'an'ın tavsiye ettiği ve önerdiği eğitim yöntemi, 'modellemeyi' esas alır. Ve doğaldır. Kabiliyetlerin gelişmesini kontrol eder ama kabiliyetlere ket

Kur'an'ın tavsiye ettiği ve önerdiği eğitim yöntemi, 'modellemeyi' esas alır. Ve doğaldır. Kabiliyetlerin gelişmesini kontrol eder ama kabiliyetlere ket vurmaz.

vurmaz. Sol beynin eseri olan soldan sağa yazmayı esas almış olan Batı kültürü ise doğal kabiliyetlerin gelişmesine ket vurur.

Beynin sol tarafı bilgiyi sıralı ve mantıklı bir biçimde parça parça ve adım adım işler. Konuşma dilinde, okumada ve yazmada uzmanlaşmıştır. Bu sözel ve analitik tarz, objeler dünyasında çalışan insanlar için son derece yararlıdır.

Konuşma, beynin sol yarımküresinin işidir. Zihinde canlandırma ise sağ beynin görevidir. Batı yazıya dayanır ve matematikseldir. Doğu söze dayanır ve sezgiseldir. Doğu, kendi eğitim yöntemini geliştirmek yerine batının eğitim yöntemlerini birebir alıp kendi insanlarına uyguladığı için, özgün gelişme çizgisini uzun süre sekteye uğrattı. Ve hâlâ da bu hatasını sürdürüyor. Bu bağlam da şunu da hatırlatmakta yarar var ki (daha sonra bahsedeceğimiz beyin fonksiyonlarından) korkuyu sol beyin, cesareti ise sağ beyin üretir.

Yani her iki lobun da, tek başına kullanıldığı takdirde eksik tarafları vardır. Esas olan ikisini birlikte kullanmaktır. Fakat bu, ciddi ve maksatlı bir eğitim gerektirir. Her bir yarımküre tek başına da bir insanı idare edebilir. Mamafih zaten insanların yüzde 98'i de beyinlerinin genellikle tek tarafını kullanmakla yetiniyorlar. Çok az insan bilerek iki lobunun fonksiyonlarını aynı anda ve eş zamanlı harekete geçirebilmektedir.

Beynin İşletim Sistematiği

Tabii beyni ikiden fazla bölümlere ayıranlar da var. Ama o bölümlendirme de yine bu iki ana lobun varlığı üzerinden geliştirilmektedir. Bu konudaki en güçlü teorilerden biri, beyni 4 çeyrekli bütünsel bir yapı olarak ele alandır. İşte bu noktada lütfen kitabın başlangıcında size dört hayat mertebesinden söz ettiğimi hatırlayın.

Biliyorsunuz ki o dört hayat mertebesi -dört bilinç düzeyi- bir araya gelince bizi, yani insanı oluşturur. İnsan, sonuçta dört parçalı bir bütündür. Tıpkı beyin gibi dört parçalı ama bütünsel bir gerçekliktir! Belki de beynimiz öyle olduğu için bu hayat mertebeleri bizde böyle tezahür ediyor. Neden olmasın?

Beyin uzmanları bilinçsiz (içgüdüsel) beyinden söz ederler ki bu bizim, bitkisel hayat mertebesine denk gelir. Bilinçsiz beyin, bilinçli beynimizin farkında olmak zorunda olmadığı vücudun ısı kontrolü, tansiyon, kimyasal dengeler, hazım, sindirim ve özellikle duyularımızı kontrol eder.

Tabi ki burada beynin yapısı ve işlevselliği üzerine derin detaylara girmek niyetinde değiliz. Bu alanda gerçekleştirilmiş mükemmel çalışmalar var, dileyenler o çalışmalara müracaat edebilirler. Meraklıları için **Nejat Sezik**'in, beyin üzerine yapılan çalışmaları sistematik bir şekilde ele alıp tasnif eden, **Sınırsız Beyin Gücü** adlı son derece faydalı bir çalışması olduğunu hatırlattıktan sonra biz kendi konumuza dönelim.

Beynin nasıl işlediğini bilmenin önemini kavramak zor değil. Sonuçta beynimizle düşünüyor, karar veriyor ve uygulamaya koyuluyoruz. Beynimizi ne kadar iyi tanırsak, başarılı ve mutlu olmamız da o denli kolay ve kısa sürede olur. Artık iyice farkındayız ki başarıyı da başarısızlığı da biz kendi içimizde üretiriz. Başarı ve başarısızlığı etkileyen dış etkenler de vardır ama onların dahi bizde nasıl karşılık bulacağına beynimiz (aslında onun bir fonksiyonu olan zihnimiz) karar verir.

Hani **Gandhi**'nin halkını İngilizlere karşı direnişe çağırırken söylediği meşhur söz vardır ya: **"Siz izin vermedikçe onlar size asla bir şey yapamaz…"** Ondan ilham ala-

rak diyebiliriz ki insan istemedikçe, kimse onu başarısız ve mutsuz kılamaz. Hem Yaradan da bir müjde olarak "Eğer inanıyorsanız, mutlaka üstün gelirsiniz..." demiyor mu? Hatırlarsanız, melekler bize secde etmiş, şeytan etmemişti… Bu sembolik tabloda; melek, olumlu ve müspeti, şeytan ise olumsuzu ve zahmeti temsil eder.

Bu hikmetin sırrı, beynimizin işletim sistematiğinde gizli. Az önce belirttiğimiz gibi, beynimiz dört çeyrekten oluşan iki lobdan ibaret.

Dört Çeyrekli Beyin Teorisi

Elbette beynin bütün faaliyetlerini ve bu faaliyetler sonucunda oluşan hareketlerini, bu kadar basite indirgemek ve formüle edebilmek her zaman mümkün değil. Çünkü aslında pek çok faaliyet beynin iki tarafının birbirine verdiği destek ile doğar. Ezgi tamamen sezgiseldir ve sağ beyin faaliyet alanında yer alır. Nota bilgisi ise matematiksel form olduğu için sol beynin faaliyet alanına girer. O yüzden müzik besteleri bu iki beyin verilerinin birlikteliğinden doğar.

Demek ki müzik, beynimizin her iki lobunun aynı anda işlevselliğinden doğan bir sanattır. Bir besteci beste yaptığı an beynin iki yarısı da faal olarak çalışıyor demektir. Hülasa müzikal başarı, beynin iki yarısının aynı anda çalıştırılmasıyla mümkündür. Bestekarlar, bilerek veya bilmeyerek beyinlerinin iki lobunu da kullanırlar. Zaten bestekarların sıradan insanlar olduğunu da kimse söyleyemez. Çünkü beyninin iki yarısını aynı anda kullanmayı başaran insan asla sıradan olamaz, olmaz. İster bunu bilerek yapsın ister bilmeyerek…

Beynin bu etkileşimli çalışmasını keşfeden beyin uzmanları araştırmalarını daha da derinleştirince beynin çalışma biçiminin, dört ana merkezi gerektirdiğini tespit et-

mişler ve beyni işlevleri itibarıyla dört çeyreğe bölmüşler. Beynin çalışma sistemini örnek alan bilgisayar üreticileri de bu yöne doğru gidiyorlar.

Şimdi meseleyi daha da basite indirgeyip anlatalım…

Ortada çözülmesi gereken bir problem var diyelim. Biz diyoruz ki **"beynimiz var, düşünürüz, çözeriz"**. Teorik olarak doğrudur. Ama pratikte iş bu kadar basit değil. Çünkü problemin çözümü için hangi beyin loblarının çalışması gerektiği ve bizim o loblarımızı çalıştırıyor olmamız da önemlidir.

Şöyle düşünün. Bir adam var, rakamlarla konuşmayı ve sorunlara delillerle çözüm getirmeyi seviyor. Biri de var ki duygusal ifadelerle çözümler öneriyor. Bir diğeri akılcı ifadelerle sorunun detaylarını alt alta dizip öneri getiriyor. Bir başkası daha var ki sürekli deneylerin sonuçlarına göre problemleri çözmeyi savunuyor... İşte bu dört kişi aynı anda bir problemi çözmek için çalışabilirse çözüm kolay bulunur. Ama sadece bir ya da ikisi çözmeye çalışırsa çözüm daha zor bulunur. Hatta bir de o sorun o adamların faaliyet sahasında değilse yanlış çözümler bile ortaya çıkabilir.

Beynin bütün faaliyetlerini ve bu faaliyetler sonucunda oluşan hareketlerini, bu kadar basite indirgemek ve formüle edebilmek her zaman mümkün değil. Çünkü aslında pek çok faaliyet beynin iki tarafının birbirine verdiği destek ile doğar.

Biraz karışık görünüyor **ama işte beynimizin içindeki lobların çalışma biçimi bu insanların çözüm arama yöntemiyle basite indirgenebilir.** Beynimizde birilerinin çalıştığını söylemem size saçma gelebilir. Fakat doğrusu bu örneği sadece bir teşbih olarak algılamanızı da istemem, teşhis gözüyle bakmanızı yeğlerim.

Çocukluğumdan Bir Anı

Çocukluğumda, babaannem benden bir istekte bulunmuştu. Garip bir istekti ama aslında hiç farkında olmadan onu böyle bir şey istemeye de ben sevk etmiştim.

13-14 yaşlarındaydım. Küçük bir radyo geçmişti elime. Sesi de hayli gür çıkıyordu. Ömründe ilk defa radyo gören ninem, bu kadar küçük bir aletin bu kadar değişik sesler çıkarmasını bir türlü anlayamıyordu (mamafih ben de öyleydim). Bu denli şamata yapan yığınla insan o küçücük kutunun içinde nasıl barınıyordu?

Evet ninemin radyoyu algılayışı aynen böyleydi. Ona göre bu küçük kutucuğun içinde yığınla insan vardı.

Ninem yıllardır yatalak olduğu için zaman zaman kendi kendisine hayıflanırdı. En sevdiği türkü de Muazzez Türünk'ün söylediği "Geçti dost kervanı eyleme beni" türküsü idi.

Bir gün bana, "ne olur" demişti, "o kadına söyle de bana o türküyü söylesin". Şaşırmıştım. Ama onu memnun edebileceğimi anlayacak bir çözüm buldum ve "olur" dedim.

Kısmet bu ya hemen ertesi gün sabah saatlerinde spiker, günün program akışını aktarırken, saat 11.20'de Muazzez Türünk'ten Türküler anonsunu yapmaz mı? Muazzez Türünk o zamanlar radyo programına çıkacak ve "Geçti dost kervanı eyleme beni" türküsünü söylemeyecek! Mümkün değil böyle bir şey!

Hemen sevinçle ninemin başına koştum. Uzandığı yatağa eğildim ve "Nene, söyledim o kadına, bugün kuşluk vakti gelecek ve sana o türküyü söyleyecek!" diye müjdeyi verdim! Daha saat 11'i çeyrek geçerken de radyoyu alıp babaannemin yanına gittim. Tahmin ettiğim gibi "Geçti dost kervanım eyleme beni" türküsü gecikmedi, üçüncü sırada verildi. Ninem, benim başarım saydığı bu olayı, kendisine yapılan büyük bir iyilik olarak kabul edip bana güzel dualar sıraladı.

Ancak hemen akabinde "şu kadını bir de ben göreyim" diye tutturmaz mı? Donup kaldım öylece. Sonra, "çok küçük göremezsin" diye kurtulmayı denedim. "Olsun sen hele onu bana bir göster" diye ısrar etti.

Ben bunun üzerine radyonun arka kapağını açtım ve içerdeki diyotlardan birini gösterip, "aha bunun içinde" dedim.

Ninem, "Ah canıım! Nasıl yaşıyor orada öyle?" diyerek Muazzez Türünk'e acıyarak meseleyi kapattı da ben de rahat bir nefes almış oldum.

Bugün size babaannemin hali çok saçma gibi gelebilir. Benimki de biraz çocukluğun verdiği hinlikti zaten. Ama şimdi ben inanıyorum ki bizim de içimizde böyle diyot kadar, hatta daha küçük mekânlara yerleştirilmiş çok sayıda mahlûkat var ki bizim günlük hayattaki sorunlarımızın çoğunun çözümü için harıl harıl çalışmakla meşguller...

Size komik gelebilir ama beyin hücrelerimizin gözle göremediğimiz o alanlarında sanki trilyonlarca varlık var ve onlar bizim için çalışıyorlar. Bu noktada üzerinde yoğunlaşmanızı ve biraz zihninizi zorlamanızı arzu ediyorum…

Beyin Dalgaları ve Kimyasal Tepkimeleri

Beynimizin içinde bizim sorunlarımızı çözmekle görevli sayısız mahlûkat var dedim yukarıdaki hadise için. Neden bu kanaate vardığımı izah edeceğim.

Biliyorsunuz beyin sürekli dalgalar üreterek hem kendi faaliyetlerini organize eder, hem de işlerimizi görmemizi sağlar. Beynin içindeki dalgalanmaları **alfa**, **beta** gibi isimler vererek farklı şekillerde tasnif de edebiliyoruz.

Bu dalgaların kaynağına biz bilimsel ifadeyle **"kimyasal tepkimeler"** diyoruz. Ama söz konusu kimyasal tepkimeleri, hücre altı, hatta atom altı seviyelerde incelediğimizde orada namütenahi küçüklükte canlı birimler var olduğunu görüyor ve hissediyoruz.

Zihninizi biraz daha açmak ve beynimizde olup bitenleri daha somut kavramanızı sağlamak için size absürt ama konuyu algılamaya cidden katkıda bulunacağına inandığım bir misal vereceğim.

Şimdi evrenin büyüklüğü karşısında kendi varlığınızın yerini düşünün. Siz koca dünya üzerinde mini minnacık, uzaydan bakıldığında gözle görülemeyecek denli küçük bir yaratığız ama aynı zamanda akıllı, zeki ve faal bir yaratık! Vücudumuzdaki bir virüs veya mikrobu düşünün...

Şimdi dünyayı da bir canlı varlık olarak hayal edin! Ve yerkürenin toprak tabakasını da onun derisi gibi düşünün. Ardından şu soruya cevap verin: Sizin dünya üzerindeki duruşunuz ve varlığınız, insanın derisi üzerindeki bir bakteriden daha mı farklı? İşte dünyanın cüssesine nazaran biz kendi derimizde barınan ama gözle görülmeyen birer bakteri gibiyiz.

Şimdi ufkunuzu biraz daha genişletin. Biraz daha, biraz daha genişletin... Ve Evrenin tamamını bir insan gibi algılamayı deneyin. Onun da bizim gibi bir varlık olduğunu düşünün. Şu sadece bir kısmını görebildiğimiz ve bize sınırsızmış gibi görünen feza, onun bedeni olsun. Yıldızlar, onun atomlarını oluştursun. Güneş sistemleri molekülleri, yıldız kümeleri hücreleri ve galaksiler de organları olsun. Böylesine devasa bir insan hayal edin.

Dünya, böyle bir varlığın herhangi bir hücresinin herhangi bir molekülünün herhangi bir atomunun herhangi bir elektronu gibi kalmaz mı?

Dünyamızdan bahsediyorum. Evet bizim yere göğe sığdıramadığımız, paylaşamadığımız dünya! Sonsuz zannettiğimiz evrenin herhangi bir molekülünde (güneş sistemi) yer almış bir atomun hatta belki de onun elektronunun çekirdeği gibi...

Uzayın dışından yerküreye yaklaşan birinin gözüyle, değil insan dünya bile, en az 10 üzeri 10 kere büyüten bir dürbünle ancak görülebilecek bir zerredir.

Şimdi yeniden kendinizi ve dünyayı düşünün.

Dünya bu muhteşem canlının sadece bir hücresinin molekülünde yer alan bir atomunun elektronu. Biz o elektrona baktığımızda sadece aklın almayacağı bir hızla dönen boş bir zerrecik görüyoruz.

Peki, gerçekten o zerrecik boş mu? Üzerinde mahlûkat yok mu?

İtiraf edin ki buna hayır diyemezsiniz. Çünkü bütün bu hayalleri kuran sizsiniz. Ve siz de hayaliniz de o boş sanılan zerreciğin hacmi kadar bir alan üzerinde yaşadığınızı fark ediyorsunuz.

Şimdi hayalimizi biraz daha fantastikleştirelim. Samanyolu galaksisi, bu evren dediğimiz koca insanın beyni olsun. Güneş sistemi o beynin algı alanlarından bir merkez, dünya ise o merkezin içinde ihtisaslaşmış bir hücre orgeni olsun. Biz insanlar da o hücre orgeni içinde meydana gelen aktivasyonların taşıyıcıları ve oluşturucularıyız.

Şu yerküreyi, adı güneş olan atom çekirdeğinin etrafında dönüp duran mini minnacık bir elektron parçacığı varsayalım. Güneş ve dünyamızın içinde yer aldığı o bünyeyi, birilerinin dışarıdan incelediğini düşünelim. Dışarıdan bakan biri o elektronun (yani dünyanın) üzerinde yaşayan bizleri (yani kuantları) çıplak gözle göremeyeceği için, biz insanların dünya üzerinde gerçekleştirdiğimiz eylemleri ve faaliyetleri elbette ki **'kimyasal tepkime'**ler veya **'elektriksel bağlantı'**lar diye niteleyecektir.

İşte tıpkı bu örnekte olduğu gibi bizim beynimizin içinde sayısız zerre altı yaratıklar iş görüyor ve biz onların faaliyetlerini kimyasal tepkimeler veya elektriksel bağlantılar olarak algılıyor olamaz mıyız? (Demek ki arz ettiğim çocukluk anımda ninemin, o radyo diyotlarının içinde yaşayan insanlar olduğunu sanması pek de absürt sayılmayabilirmiş!)

Mamafih bilim adamları beyinle ilgili birçok meseleyi çözmekle birlikte sinapslar arası elektriksel bağlantıyı anlayamamaktan dolayı hâlâ şikâyetçiler.

Üstelik bu kimyasal tepkimeler, ırkların miktarı kadar farklı ve değişik. Hâsılı, beynimizin içinde sergilenen faaliyetleri, dört ana kategoride topladığımız zaman, yukarıda söylediğimiz dört tip insan ortaya çıkıyor.

Eğer biz problemimizi, o dört insanla birlikte çözdürürsek, en sağlam sonuca en kısa zamanda varırız.

Bizim beynimizin içinde sayısız zerre altı yaratıklar iş görüyor ve biz onların faaliyetlerini kimyasal tepkimeler veya elektriksel bağlantılar olarak algılıyor olamaz mıyız?

Ama bizler, beynimizi tam kapasite ile kullanmayı öğrenemediğimiz sürece problemlerimizin çözümünü ya sadece duygusal yaklaşımlarla çözüm getiren adama, veya sadece rakamlar eşliğinde çözmeyi düşünen diğer adama, ya da sadece akılcı çözümler öneren yahut deneyden başka realitesi olmayan adama havale ediyoruz. Oysa bu dört kişi aynı anda problemi çözmeye koyulsa her sorun en iyi şekilde ve en kısa sürede çözülmüş olur.

Ve tuhaftır, bu dört ayrı yaklaşım (yani kişi), sürekli birbirini bastırmak ve kendi çözümünün tek başına doğru olduğunu kabullendirmek istemektedir. Bu açıdan gelişkin olanı, diğerlerini hep bastırır. Beynini bütünsel olarak kullanmayı öğrenemeyen insan, sonunda beynin bu dört çeyreğinden sadece birisini kullanmaya başlar ve diğerlerine hiç söz hakkı tanımadan, ömrünü tüketir gider.

O zamanda doğal olarak o tavrı sergileyen insanı, durumuna göre "duygusal", "akılcı", "gözlemci" vb. gibi vasıflardan biriyle tanımlamak zorunda kalırız. Çünkü onda bu yönlerden biri baskınlık kazanmıştır.

Oysa insan, hem sezgisel ve hem duyusal, hem akılcı ve hem de deneysel yanlarını birlikte kullanmakla tam muvaffak olur ve mutluluğu yakalar.

Solak insanlar genelde hayli zekidirler. Hele sağ ellerini de kullanmayı başarırlarsa zaman içinde sol loblarını da

aynı anda kullanabilmeyi becerir ve böylece bütünsel bir beyin kullanımına daha kolay ulaşırlar.

Beynimizin Becerileri

Şimdi biraz da beynimizin becerilerinden söz edelim.

Mehmet Sağlam, Beynin Kimliği ve Becerileri adlı eserinde şu tabloyu aktarıyor: "Beyindeki 100 milyara yakın nörondan 100 trilyon dentrit ve akson terminali çıktığı hesaplanmaktadır. Bu da 50 trilyon bağlantı yeri (sinaps) demektir." (s. 21)

Bunu böyle söylemek kolay da bu sinapsların bilgiyi nasıl aldıkları, sakladıkları, aktardıkları hâlâ bir muamma olarak insanoğlunun önünde çözülmeyi bekliyor. İki yumruk büyüklüğündeki beynimizi yıllardır araştıran bilim adamları, beynimizin yapısı konusunda bazı bilgilere ulaşmakla birlikte, sinapsları arasındaki elektriksel bağlantıyı açıklamakta güçlük çekiyorlar.

Elbette bilim adamları araştırmaya ve yeni bilgilere ulaşmak için çaba göstermeye devam edecekler. Din adamlarının birçoğu maalesef böyle durumlarda "Allah'ın bir hikmetidir" deyip geçerler. Çok şükür ki bilim adamları "Allah'ın hikmeti" demekle yetinmiyor, bu hikmetin altındaki gerçeği bulmak için de çabalıyorlar.

"Neden akıllarını kullanmazlar?", "Neden bilmezler ve bilmek istemezler?", "Neden tefekkür etmezler?", "Hiç akıllarını kullanmayacaklar mı?" Bu sorgu ifadeleri, Kutsal Kitap'ın en çok kullandıklarından birkaçı.

Bilim adamlarının çabaları sonucu şunu öğreniyoruz ki, bu ceviz içi görünümündeki organ, 85 yıllık bir süre boyunca saniyede 600 birimlik bilgiyi hafızamıza kaydedip işleme ve prog-

ramlama kapasitesine sahiptir. Bu, dakikada 3 bin 600, saatte 2 milyar 160 bin ve nihâyet günde 51 milyar 840 bin bitlik bilgi demektir. 90 milyon ciltlik kitap saklayacak kadar geniş bir belleğe sahip olan beynimize eşdeğer bir bilgisayar yapmak için bugünkü paralarla 300 milyon dolar para harcamak gerektiği hesaplanıyor.

Şimdi düşün iki gözüm kardeşim. Senin 300 milyon dolar değerinde bir cihazın olsa ne yapardın? Onu gözbebeğinden sakınmaz mıydın? Zarar ziyan gelmesin diye geceleri uykun kaçmaz mıydı? Onu mümkün olduğunca fazla kullanabilmek, ondan daha çok yararlanabilmek için geceni gündüzüne katmaz mıydın?

Ve şimdi kalk, aynanın karşısına geç. Uzun uzun yüzüne bak. Gözlerin ve alnın arkasında ne taşıdığının farkına var! Orada en az 300 milyon dolar değerinde bir cihaz taşıyorsun… Ama sen onu kullanmayı beceremediğin için belki de 30 dolara bile muhtaç durumdasındır!

Neden böylesin? O muhteşem cihazı kullanmayı bilmediğinden! Veya daha kötüsü kullanmayı hiç akledemediğinden! Yahut böyle bir servete sahip olduğunun bile farkına varamadığından...

Peki, bütün bu mazeretlerini kabul edelim. Ama ya bir de Müslüman isen Kur'an'ın sürekli tekrarlanan "Neden akıllarını kullanmazlar?", "Neden bilmezler ve bilmek istemezler?", "Neden tefekkür etmezler?", "Hiç akıllarını kullanmayacaklar mı?"… gibi sayısız ikaz âyetlerini ka'le almadığın için sen de suçlu değil misin?

Anlaman gerekiyor ki Rabbin usulü bu. O, kâinat denilen çözülmesi mümkün bilmeceyi senin önüne koymuş ve

seni de o bilmeceyi çözebilecek cihaz ile donatmış. Hem çabanın da boşuna gitmeyeceğini vaat etmiş. Sen o bilmeceyi çözebildiğin oranda, servet, imkân, zenginlik, güç, başarı refah, huzur ve mutluluk elde edeceksin.

Ve sen bunu yapmıyorsun! Beynini kullanıp kendini geliştirmiyorsun! Sonra beynini kullanıp ileri gidenler seni geçtiler ve seni boyundurukları altına aldılar diye kaderinden ve Rabbinden şikâyet ediyorsun? Bu yaklaşımın ne derece doğrudur, ne kadar haklısın, artık sen karar ver...

Kendi Başına Bir Evren: Beyin

Bugünkü teknolojinin ürettiği en büyük ürün hiç şüphesiz bilgisayardır. İnsan eseri olan bilgisayarlar, bazen onu üreten insanı bile hayrete düşürür. Oysa kafamızın içinde bize hazır verilmiş beynimiz, yani hammaddesi etten oluşan bilgisayarımızın ihatasının ne ölçüde olduğunu bile kestiremiyoruz. Çünkü beynin kapasitesi henüz bir muamma.

İşlemcisi ve kapasitesi belli olan sihirli bir bilgisayarımız olduğunu düşünün. Ve siz ona bilgi yükledikçe, kapasitesi artıyor olsun. Ne müthiş değil mi?

Daha da basitleştirelim örneğimizi ve bir buçuk metreye iki metre ebadında çekmeceli bir dolabımız olduğunu düşünelim. Bu da sihirli bir dolap olsun. Elimize geçen her şeyi o dolabın çekmecelerine koyduğumuzu farz edelim. Ama her bir çekmeceye bir tek şey koyma imkânımız olsun. Ve her ihtiyacımız olduğunda o dolapta mutlaka boş bir çekmece bizi bekliyor olsun. Yani bu sihirli dolabın çekmeceleri hiç bitmiyor olsun.

Buna mucize demek içinize sinmez ama eminim ki sihir demek hiçbirinizi rahatsız etmez. İşte ben size sihirli

değil gerçekten böyle bir bilgisayar ya da dolabın varlığını göstermek istiyorum. İşte insan beyni böyle muhteşem bir kutucuktur.

Beyin öyle bir sihirli kutu ki, içine bilgi aldıkça, kapasitesi genişliyor ve her yeni bilgi aldıkça yeni bir çekmece karşımıza çıkartıyor ama dış hacmi daima bir buçuk metreye iki metre ebadında bir dolap olarak kalıyor!

Zihinsel Becerileri Geliştirme kitabının yazarı **Madelyn Burley - Allen**, bununla da yetinmiyor, daha da ileri gidiyor ve beyin için **"kendi başına bir evren"** diyor.

Beyin öyle bir sihirli kutu ki, içine bilgi aldıkça, kapasitesi genişliyor ve her yeni bilgi aldıkça yeni bir çekmece karşımıza çıkartıyor ama dış hacmi daima bir buçuk metreye iki metre ebadında bir dolap olarak kalıyor!

Beyindeki her kıvrımın, her girinti ve çıkıntının bir çekmece olduğunu ve iğne ucu kadar bir alana yüz binlerce minik bağlantı ve çıkıntı (yani çekmece) sığdırılabildiğini bir düşünün!

Üstelik şunu da unutmamak gerekiyor ki her bir çekmece, diğer tüm çekmecelerle irtibat kurabiliyor; onlarda kendisiyle ilintili neler saklandığını biliyor. Gerektiğinde gereken çekmece ile irtibat kuruyor ve ondaki bilgiyi çoğaltıp kopyalayabiliyor. Her çekmecenin diğer çekmeceler ile (ihtiyaç miktarınca) sayısız bağlantı kurabilme şansı var.

Ama bu çekmecenin başka bir özelliği daha var. Eğer siz o dolabı ve çekmecelerini hiç kullanmasanız, var olan çekmeceler de zamanla kapanıyor. Kullanmamayı sürdürdüğünüz sürece ya da kullanmayı beceremediğiniz takdirde öyle bir an geliyor ki, dolabınız iki çekmeceden ibaret basit bir kutu haline dönüşüyor.

Açıkça şunu söylemek istiyorum ki Cenâb-ı Hak, beynini kullanmayan insanları ve o insanların çoğunlukta olduğu milletleri asla iflah etmiyor. İsterse onlar Allah'ın kemale erdirdiği en son ve en makbul dinin mensubu olsunlar. Kural değişmiyor. Allah beynini kullanmayanların beyin hücrelerini kapata kapata onları sadece hayatta kalmayı başaracak kadar bilgiyle baş başa bırakıyor.

Yani kullandığı sürece eskimeyen ve yıpranmayan bir dolaba sahip olanlar onu kullanmayarak paslandırabiliyorlar.

Beyin Hücreleri Yaşlanır mı?

Hatırlarsanız, beden bahsinde insan bünyesindeki hücrelerden söz ederken, bütün hücrelerin son derece kısa ömürleri olduğunu söylemiş ve demiştik ki **"ama bir hücre var ki o insanın ömrü kadar yaşar. İşte o beyin hücresidir."**

Evet, beyin hücreleri yaşlanmazlar. Ama siz onları sürekli dürtmez ve uyarmazsanız, onlar kendi aralarındaki bağlantıları kopartır ve geçişleri kapatırlar. Böylece dış hacmi aynı kalsa da beyniniz gerçekten küçülmüş olur.

Unutma dediğimiz olay aslında bedenin proteinleri sentezleme kabiliyetiyle de ilgilidir. Beden yaşlandıkça protein sentez işlemi yavaşladığı için yeni işlemler, yeni izlenimler ve hatıralar, eskilerden daha çabuk unutulur hale gelir.

Yukarıdaki satırlarda belirttiğimiz gibi, beyni canlı tutan ve bağlantıları artıran, yeni bilgilerdir. Siz yeni bilgiler yükledikçe beyin kapasitesini genişletir ve yeni kutucuklar meydana getirir. Yeni bilgi gelmediği takdirde zamanla eskileri de kaybedersiniz.

Eskiden zannedilirdi ki, insanın beyin kapasitesi, 8 ilâ 25 yaşları ara-

sında en yüksek kapasiteye ulaşır ve ondan sonra organizmaya bağlı olarak sürekli bozuma uğrar.

Artık çok iyi biliniyor ki bir bilgisayarın çipleri gibi beyin hücreleri de asla yaşlanmıyor. Üstelik bilgisayarın aksine, sabit de kalmıyor; siz bilgi kaydı yaptıkça çipler kendisini çoğaltıp hafızayı genişletiyor…

Elbette yaşlanma ile unutma arasında bir bağ vardır ama bu, beynin yaşlandığı anlamına gelmez. Unutma dediğimiz olay aslında bedenin proteinleri sentezleme kabiliyetiyle de ilgilidir. Beden yaşlandıkça protein sentez işlemi yavaşladığı için yeni işlemler, yeni izlenimler ve hatıralar, eskilerden daha çabuk unutulur hale gelir.

Tabi beyinde meydana gelen nesnel arızların, beynimizin en ciddi düşmanı olduğunu da burada belirtmekte yarar var…

Protein sentezinden söz etmişken beynimizi besleyen enerjiden de söz etmek gerekir.

Bilindiği gibi beynimizde 100 milyar hücre var. Başımıza gelen darbeler elbette birçok hücrenin ölümüne yol açar ama bu astronomik kapasitenin yanında kayıplar çok ciddi bir önem taşımaz.

Beynimiz yaşlanıp yorulmadığına göre o zaman ana problem hücrelere yeterli enerjinin gidip gitmemesidir.

Hemen şunu da söyleyeyim. Yapılan araştırmalar neticesinde, vücudumuzun tükettiği toplam enerjinin yüzde 20'sini beynin tükettiği gözlenmiş. Yani bir insan ortalama 2 bin 500 kalorilik bir enerji harcıyorsa bunun 500'ünü tek başına beyin harcıyor...

Beynimize en ciddi zarar veren şey ise oksijensiz kalmasıdır. Beyin oksijensizliğe sadece 4 dakika dayanabiliyor…

Yeterli oksijen gitmediği takdirde hücreler arasındaki devreler kapanıyor. Yani insan ölüyor…

Beynin Bilgiyi İşleyiş Sistemi

Biraz da bu kadar bilgiyi işleyen beynimizin çalışma sistemine bakalım isterseniz.

Beyin, beş duyu ile aldığı bilgileri, işler, kıyaslar ve bir sonuca bağlar. Bu sonucu da dışarıya bir durum veya eylem olarak aktarır. Biz beynimizin bilgiyi nasıl işleyip ondan nasıl sonuç çıkardığını öğrenirsek, onu kurgulayıp programlamayı da kavrarız. Böylece kendimizin programladığı bir beyinle vücudumuzu ve fiillerimizi dileğimizce kontrol etmiş oluruz.

Beynimizin doğal çalışma şekli, **'olumsuzu işaretleme'** esasına dayanır. Beyin en rahat, olumsuzu programlamaktadır. O yüzden, eğer beynimizden doğru yararlanmak ve ondan düzgün ve olumlu neticeler almak istiyorsak, cümlelerimizde ve telkinlerimizde olumsuz kelime ve telkinlere yer vermemeliyiz.

Nitekim Peygamberimiz (asv) bir hadisinde "olumsuz dua etmeyin" buyurur. Yani **"Allah'ım hayırlı değilse bana zenginlik verme"** demektense **"Allah'ım bana hayırla bolluk ve zenginliği ver"** demek lazım. Böylece, duamızın kabul edilme ihtimali de yükselmiş oluyor. Hayır, bu benim çıkarsamam değil, Peygamber Efendimiz (asv) söylüyor. Burada püf nokta, bir şeyi talep ederken onun olumsuz taraflarını veya olmama ihtimalini asla akla getirmemek…

Olumlu düşünmenin ne kadar önemli olduğunu hepimiz biliyoruz. Ama olumlu düşünmenin hayatımızı nasıl değiştirdiğini anlamak, ancak beynimizin işleyiş biçimiyle izah edilebilir.

Beyin üzerine yapılan çalışmalar göstermiştir ki bizim beynimizin çalışma sistemi aynı yönteme, yani olumsuzu önceleme esasına dayanıyor.

İnsan isterse kendisini başarısızlığa programlar, isterse başarıya. Bu kodlama için kapasitenin çok yüksek olmasından daha önemli olan bir şey var: Mevcut kapasiteyi doğru kullanmak ve beynine doğru yönde telkinler yüklemek!

Yazılan tüm NLP kitaplarında bu mevzu anlatılırken okuyuculara yapılan telkin, **"cümlelerinizde olumsuz kelimelere asla yer vermeyin"** şeklindedir. Çünkü beyin, **"hasta olmak istemiyorum"** şeklindeki bir iç düşünceyi, **"hasta"** kelimesiyle kodluyor ve siz ertesi gün bakıyorsunuz ki hasta olmuşsunuz. Veya **"yarın işe geç kalmamalıyım"** dediğinizde de beyin bunu **"geç"** kelimesiyle kodluyor. Ve ertesi gün işinize geç kalma ihtimalinizi aslında siz yaptığınız hatalı kodlama ile arttırıyorsunuz.

Oysa bu iki cümleyi **"Sağlığımı korumalıyım"** ve **"Yarın vaktinde işimde olmalıyım"** şeklinde ifade ederseniz, beyniniz bu cümleleri **"sağlık"** ve **"vaktinde"** kelimeleriyle kodlar ve kendi içindeki saati ve kurguyu buna göre programlar.

Demek ki, bizim asla olumsuzu kurgulamamamız ve aklımıza getirmememiz lazım. Yani sürekli olarak "ne istemediğimizi" değil, "ne istediğimizi" düşünmeliyiz.

Beynin bu özelliği en çok riskli zamanlardaki beklentilerde bizi vezir ya da rezil eder.

Bir arkadaşım, **"Bazen tavla oynarken, özellikle de rahatsam önüme geleni yeniyorum. Bazen de beynim rakibin yanına geçiyor. 'İnşallah şunu atmaz' der demez, rakibim tam da o gelmesin diye düşündüğüm zarı atıyor! Neden böyle oluyor?"** diye sormuştu.

Ben de ona **"Bu senden dolayı böyle. Sen beynini, ona odaklatıyorsun, o da zarı etkiliyor"** demiştim.

İnsan isterse kendisini başarısızlığa programlar, isterse başarıya. Bu kodlama için kapasitenin çok yüksek olmasından daha önemli olan bir şey var: Mevcut kapasiteyi doğru kullanmak ve beynine doğru yönde telkinler yüklemek!

Nice zeki insanlar gördüm ki beyin kapasitelerini doğru kullanmadıkları ve kendilerini şanssız saydıkları için, gerçekten de şanssız ve başarısız olmuşlardı.

Düşünce-Beyin İlişkisi

Düşünce ile beyin arasında muazzam bir ilişki bulunduğunu fark ettiğimde maalesef ömrümün büyük bir kısmını zayi etmiştim. Vücudu düzeltmek için beyni, beyni düzenleyebilmek için vücudu kullanmak gibi basit bir formül, hayatı doğru tanzim etmeye yetiyormuş oysa. Geç keşfettiğim bu gerçeği ancak vücudumda ve beynimde geri dönüşümü zor tahribatlar oluştuğunda öğrenmiştim. Pek çoğunuzun da bu durumda olduğunu sanıyorum.

Eskiler, **"Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur"** demişler ama ben bunu, pek çok kişi gibi spora teşvik olsun diye söylenmiş bir şey zannederdim. Sağlıklı bir gerinmenin bile insanın beyin kapasitesini arttırdığını, güne başlangıç formatını değiştirdiğini öğrendiğimde, hayata yeniden ve taze başlamak için daima bir fırsat daha olduğunu da keşfettim.

Beyin, hayli karmaşık yapısına rağmen aslında son derece basit çalışan bir düzenektir. Bu konuda akıldan çıkarmamız gereken temel bilgi; beynimize müdahale edebileceğimizdir. Beynimize müdahale edebiliyor ve onun programını etkileyebiliyoruz.

Diyelim ki canınız sıkılıyor. Bu ruh hali ortaya çıktığı anda önünüzde iki seçenek var. Ya can sıkıntınızın daha da derinleşmesine yol açacak ve olumsuz düşüncelere dalacaksınız veya vücudunuzun duruş biçimini değiştirerek, beyninizdeki o karamsarlığı dağıtacaksınız.

Herhalde hiç kimse, ben canımın sıkılmasını istiyorum demez. Öyleyse kalkın ayağa ve sıkıntıyı bitirin. Hatta bazen, oturma biçiminizi değiştirmeniz bile can sıkıntısından kurtulmanıza yetebilecektir. Sıkıntının aslında sanal bir duygu olduğunu düşünün, uçup gitmiş olduğunu fark edeceksiniz.

Hani bir söz vardır; **"Güzel bakan güzel görür, güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen güzel rüya görür ve güzel rüya gören hayatından lezzet alır"** diye. Burada güzel bakmak denilen şey, aslında bedenimizi kullanarak beynimizi güzele programlamak demektir. Biz güzel bakmak istediğimizde, aslında baktığımız şeyi güzel görmek istediğimizi beynimize telkin ediyoruz. O da gerçekten güzel bir şey gördüğümüzü var sayarak programını ona göre şekillendiriyor.

Bir sabah çok bezgin ve yorgun uyandım. Sanırım çoğumuz haftada en az birkaç kez böyle uyanırız. Ama ben çoğunlukla yorgun uyanırım. Çok rüya görür, rüyalarımda da dünyayı kurtarırım (!) Bu nedenle hayat benim için uykuda da devam ediyor gibidir. Bu hal beni yorar... Öyle ki eşim çoğu sabah uyandığımda bana **"Günaydın"** der ve espriyle karışık ekler: **"Bugün nasılsın, yine bir yerleri fethetmedin ya!"**

İşte böyle, bir yerleri fethedip etmediğimi bilmediğim bir gecenin ardından, berbat bir yorgunluk ve derin bir bıkkınlık ile gözümü açtım. Yatağın üstüne oturdum ve aynadaki aksime baktım.

Karşımdaki adam benim sandığımdan daha perişan görünüyordu. Saçları düşündüğümden daha ağarmış, omuzları düşmüş, gözlerinin feri sönmüş, dünyadan umudunu kesmiş gibiydi. Mahzun bir acıma hissi kuşattı içimi. İçimden ona sordum:

"Kalkmaya mecalin var mı?"

"Kalkmaya mecalim var mı, yok mu bilmiyorum ama kalkmak istemediğimi biliyorum" dedi. Adam o kadar mutsuz ve bezgindi ki hiçbir tavsiye ve telkine kulak verecek durumda değildi.

Evet, o adam bendim! Onu bu halden kurtarmaya karar verdim. Önce belimi doğrulttum. Aynadaki adam da belini doğrulttu. Sonra yüzüme bir gülümseme hali verdim. Baktım o da gülümsüyor. Ona dedim ki: "Hayat bu kadar güzelken ve sen birçok insanın sahip olacağından daha fazlasına sahip olduğun halde neden böyle mutsuzsun?"

"Ben başarısız bir insanım!" dedi.

"Hayır sen başarısız bir insan değilsin. Üstelik cesur ve güçlü bir insansın. Bu yaşta yuvası dağılan kaç kişi var, senin gibi yeniden kendisini toplayıp, yeniden hayat kurabilen? Kaç kişi senin gibi emekli olmuşken yeniden sıfırdan hayata atılmak için kendinde cesaret bulabiliyor?"

"Bendeki cesaret değil, çaresizliğin azmi!"

"O nasıl bir şey?"

"Eğer ben (yani sen) başarılı bir adam olsaydım, bu yaşa kadar hayatımı kurar ve kendime sürekli gelir sağlayacak bir iş bulmayı da başarmış olurdum. Bunu başaramadım. Ve buna rağmen kalktım yeniden bir yuva kurdum. O yuvayı ayakta tutmak için çalışmak zorundayım. Seni de kendimle birlikte sürüklüyorum."

"Evet! Böyle bakınca durumun hiç iç açıcı görünmüyor ama bir de şöyle bak: Sen yine de başarılı bir insansın. Çünkü yılmadın, ayağa kalktın, kendine yeniden bir iş buldun ve gençlerin arasında bir şeyler yapıyorsun…"

Velhasıl ona, karamsarlığın, sanal bir telkin olduğunu, aslında sandığı kadar yorgun ve bezgin olmadığını anlatmak için elimden geleni yaptım:

"Kendini aldatıyorsun. Tembellik yapma arzunu böyle açığa vuruyorsun. Senden daha büyük yaşlarda oldukları halde dünyayı idare eden insanlar var. Omuzlarında milyonların vebali var. Onlar ne yapsın? Sen kendine acımayı seviyorsun. Bu miskinliktir. Kalk ayağa!" dedim.

Baktım ki içimde değişik bir ürperme oldu, yorgun hissettiğim tüm uzuvlarımda bir değişim başladı. Kalkıp banyoya geçtim. Bir duş aldım ve tekrar aynanın karşısına döndüm. Bu kez tıraşlı, dinç ve saçları taranmış bir adam bakıyordu bana aynadan. Ama yine de içindeki dalgalanmalar devam ediyordu.

O an yukarıda size aktardığım cümle geldi aklıma: **"Güzel bakan güzel görür, güzel gören…"** O günden sonra kendimi güzel bakmaya ve güzel görmeye kodladım. Giyindim ve dışarı çıktım. Sadece 4 dakika sonra, kendimi koşarcasına yürürken ve türkü mırıldarken bulmuştum!

Bunu başarmak için yaptığım tek şey, vücudumu değiştirerek ruhumun üstüne çöreklenmiş kâbusları dağıtmaktı.

Eğer bir şeyi hayal etmişseniz, beyninizin onu yapma kabiliyeti de var demektir. Veya bir şeyin olabileceği aklınıza geldiğinde emin olabilirsiniz ki o bir şekilde yapılabilir demektir. Bunun aksine bir şey söylemek Tanrı'ya iftira olur…

Aynı gün öğleden sonra bir arkadaşın masasında **Turgay Biçer**'in **Yaşamda ve Sporda Doruk Performansı** kitabını gördüm. Rast gele açtığım bir sayfada, gördüklerime inanamadım. O satırları size buradan da aktarmak için aynen not aldım:

"İnsan, beynini nasıl programlarsa davranışları da ona paralel olur. İnsan kendini başarısızlığa koşullandırabilir, yani programlayabilir. Düşünce ile vücut arasında çok yakın bir ilişki vardır. İnsan nasıl düşünüyorsa öyle davranır, nasıl davranıyorsa öyle düşünür."

Bu satırlar bu sabah benim kendimle yaptığım sohbetin adeta bir özetiydi...

Öyleyse, gelin şimdi sözün tam burasında, sıkıntının en etkili ilacı olan bu ilginç sırrı formüle edelim:

Diyelim ki ortada somut bir neden olmadan canınız sıkılıyor. (Eğer somut bir sorun varsa -mesela fiziksel bir rahatsızlık gibi- önce bunu ortadan kaldırmalı). Hemen kalkın ve pozisyonunuzu değiştirin. Kendinize aslında canınızı sıkacak bir şey olmadığını söyleyin ve sıkıntının sizin kuruntunuz olduğunu hayal edin. Vücudunuza, neşeli bir adamın biçimini verin. Göreceksiniz ki beyniniz de neşelenecek. Bu size şu an şaka gibi gelebilir ama birkaç kez denediğiniz zaman göreceksiniz ki bu basit ama son derece etkili bir sıkıntı savma formülüdür. Unutmayın, canınız sıkılıyorsa, kendinizi **"sebepsiz"** bir yorgunlukla halsiz hissediyorsanız, vücudunuzu neşeli olduğunuz anlardaki pozisyona getirip kendi kendinize gülümsemeniz yeterli. Bunu yaptığınızda göreceksiniz ki gerçekten de o **"sebepsiz"** sıkıntı gitmiş veya en azından hafiflemeye başlamıştır.

İşte bu özellik, Rahman'ın bize en büyük nimetidir ve beynimizi bizim programlayabildiğimizin de kanıtıdır. Elbette kader var, elbette hepimizin başına yazılanlar gelecektir ve hepimizin şu veya bu şekilde sıkıntıları ve kederleri olacaktır. Ama o hale düştük diye dövünüp, bütün bütün çaresizliğe gömülmek asla kader değildir.

Size insanın kaderinin, seçimine bağlı olarak şekillendiğini anlatmak istiyorum ve diyorum ki her halin daima daha iyi bir hali olduğu unutulmamalı. İçinde bulunduğunuz hal, reel değil sanaldır. Asla son değildir, her hal aynı zamanda bir başlangıçtır. Son dediğiniz nokta reel görülse bile siz bunu beyninize yapacağınız telkinlerle pekâlâ değiştirebilir ve başlangıca dönüştürebilirsiniz.

Dolayısıyla bir insan **"Ben şu olmak istedim ama olamadım"** diyemez, demeye hakkı yoktur. Ama şunu diyebilir: **"Ben şöyle biri olmak istedim fakat öyle olmak için bana verilmiş düzenek ve araçları, imkân ve kabiliyetleri kullanma zahmetine katlanmadım."**

Eğer bir şeyi hayal etmişseniz, beyninizin onu yapma kabiliyeti de var demektir. Veya bir şeyin olabileceği aklınıza geldiğinde emin olabilirsiniz ki o bir şekilde yapılabilir demektir. Bunun aksine bir şey söylemek Cenâb-ı Hakk'a iftira olur… Ve tabi O'nun yaratmış olduğu bu namütenahi kabiliyetlere sahip beynimize de…

Beyin-Rüya İlişkisi

Güzel bakan güzel görür… cümlesinin sonunda **"Güzel düşünen güzel rüya görür, güzel rüya gören hayatından lezzet alır"** deniyordu.

Gerçekten böyle bir şey mümkün mü? Mümkün olmasaydı böyle bir şey söze dökülmüş olabilir miydi?

İnsan beyninin bir özelliği de geleceği kurgulamak ve tasarlamaktır!

Eskiden uyuyunca beynimizin de uyuduğunu zannederdik. Yapılan bilimsel çalışmalar, bu yanlışı da tashih etti. Bugün biliyoruz ki, beynimiz hiç uyumuyor. Beynin uykudaki durumu, bekleme durumundaki bir bilgisayarın ekran kartını deforme olmaktan korumak için ekranı karartması gibi bir hal. Yani bir anlamda, ekran koruyucuyu indiren beynimiz bize uykuda kendini fark ettirmiyor ama geri planda açık dosyalar üzerinde çalışmaya devam ediyor. Beyin, uyku hali de dâhil, bir dakika bile vücudun her türlü hareketini sevk ve idareden geri kalmaz. Sürekli, bedenimizi bir sonraki aşamaya hazır tutmaya çalışır.

Beyin normal faaliyetlerini ve yaşamsal görevlerini yerine getirmenin yanı sıra bir yandan da geleceği tasarlar. Bir sonraki dakika, saat, hafta, yıl ve yıllarda neler olabileceğini tahmin edip, olası gelişmelere karşı tasarımlar üretmeye başlar. Gelecekte içinde yaşayacağı dünyanın ve maddî-manevî ortamın risk ve fırsatlarını hesap eder.

Beynin bu tarz faaliyetleri, uyku esnasında daha fazla yoğunlaşır. Bazı rüyalarımız, onun kendine göre yaptığı tahminlerin görüntülü yansımasından ibarettir.

Beyin, gelecekle ilgili serbest tasarımlar yaparken ve eskizler üretirken, biz onları rüya olarak algılarız. Doğru şekilde beslenen ve olumlu kullanılan beynin serbest tasarımları, çoğu kez, gelecekte olduğu gibi karşımıza çıkar. Dünya üzerinde rüyasının gerçek olduğunu söyleyen bu kadar insan, yalan mı söylüyor sanıyorsunuz?

Tabii ki rüya konusu da beynin başlı başına irdelenmesi ve incelenmesi gereken bir alanıdır. Biz rüyalarımızın

(Rahmani dediğimiz ve vahyin bir türü olan rüyalar hariç), beynimizin bir prodüksiyonu, bir kestirimi ve geleceğe dair öngörüsü olduğunu belirtmekle yetinelim.

Unutmayın ki siz beyninizi ne kadar doğru ve pozitif bilgi ile destekler, ne kadar temiz düşüncelerle tetikler ve ne kadar temiz gıdalarla beslerseniz, beyniniz de o kadar berrak, temiz ve mutlu bir gelecek tasarımı koyar önünüze. Sizi geleceğe umutla baktırır. Umutla baktığınız ve umudunuzu kaybetmeden kurguladığınız bir gelecek de bir gün gerçekten sizin yaşadığınız bir gerçeğe dönüşür.

Beyin-'Hilafet' İlişkisi

Beynimize Cenâbı Hakk'ın verdiği kapasite, kâinatın tüm bilgilerini alacak kadar geniştir. Unutmayalım ki insan 'halife'dir. Her bir insan, teorik olarak, kudreti ve bilgisi sınırsız, zatı bilinmekten ve idrak edilmekten müstesna Yaratıcı'nın muhatabı olma kabiliyetindedir. Bu nedenle de yetenekleri sınırsızdır. Onun imkânlarının sınırı, tüm eşyada saklı (yani toplam kâinatta) ihtimallerin sonudur. İnsanın aklına bir şeyin olabileceği ihtimali gelmişse onun gerçeğe dönüşmesinin mutlaka bir yolu var demektir.

Bir arkadaşımdan NASA'da iki haritanın yan yana asılı olduğunu duymuştum. Biri tespit edilebilmiş evrenin yıldızlarını, diğeri ise beyin zarının açılımını gösteren bir harita. Arkadaşımın ifadesine göre bu iki harita üst üste konduğunda tam olarak örtüşmekte. Çünkü beynimiz sadece algı kabiliyeti itibarıyla değil, yapısı itibarıyla da evreni kuşatabilir bir mahiyet arz etmekte.

Bunun anlamı açık; beynimiz, Yaratıcı'nın insan tarafından bilinmesine müsaade ettiği her şeyi ama her şeyi ihata edebilme imkânına sahip. Dolayısıyla insanın, beynini kullanarak bir şeyi yapamaması veya anlamaması imkânsızdır.

İnsan bu kadar muhit ve kuşatıcı bir beyne sahip olduğu için emaneti de yüklenmek zorunda kalmıştır. Çünkü Yaratıcı'yı algılamak için sonsuz kabiliyete sahip bir bilgisayar gerekiyordu ki beynimiz işte o bilgisayardır.

İnsan arzu ettiğini her zaman elde edemeyebilir ama onu anlar ve neden elde edemediğini de bilir. Bir şeyi anlamak ile onu elde etmek birbirinden farkı şeylerdir. Biz beynin kabiliyetlerinden söz ediyoruz. O da sonuçta Yaratıcı'nın bilgisi ve takdiri ile kuşatılmış.

Fakat bu kuşatılmayı doğru algılamak gerekir. Bu kuşatma beyni sınırlayan değil ona ufuklar açan bir kuşatmadır.

Beyinle ilgili sayısız eser yazılmıştır ve bunlar beynin taşıdığı, barındırdığı, ortaya çıkardığı harikalardan bahseder. Burada dikkatten kaçırmamanız gereken nokta, bütün bu harikaların beynin sadece keşfedilebilmiş yönleriyle ilgili olduğudur. Ve o yönler de ancak yüzde bir iki gibi düşük bir orana tekabül etmektedir. Yani beynimizin yaklaşık yüzde 98'lik kısmının kabiliyeti, henüz bizim için bir bilinmezlik âlemidir. İşte bu nedenle de gerçek anlamda beynin kapasitesi bugüne kadar asla anlaşılabilmiş değildir.

İşte beynin bu ihatası, insanın hilafetinin de bir kanıtıdır. Hem gerekçe, hem kanıt! İnsan bu kadar muhit ve kuşatıcı bir beyne sahip olduğu için emaneti de yüklenmek zorunda kalmıştır. Çünkü Yaratıcı'yı algılamak için sonsuz kabiliyete sahip bir bilgisayar gerekiyordu ki beynimiz işte o bilgisayardır.

Dolayısıyla her insanda her iş için bir kabiliyet ve mütekabiliyet (bir tür karşıtlık) vardır. Kendimize herhangi bir konuda kabiliyetsizlik isnat etmenin beynimize açık bir haksızlık olduğunu artık çok daha iyi biliyoruz. Bir kez

daha tekrar edelim: **"Bizde var olduğunu sandığımız herhangi bir kabiliyetsizlik, beynimizin işleyişi veya kusurundan ziyade, beynimizin, o kabiliyeti barındıran bölgesini ihmal etmiş olmamızdan veya bakımsız bırakmış olmamızdan kaynaklanır."**

Beyni bütün alanlarıyla faaliyete çağırdığımızda, hemen bize cevap verdiğini görürüz. İçimizde her şeye aklı eren bir dâhi var. Bize düşen, onu yeterince ve gereği gibi beslemek... Aslında beynin sahip olduğu öğrenme potansiyeli, bize her insanın dâhi olma kabiliyeti ve imkânı taşıdığını da işaret ediyor. Yeter ki insan öğrenmeyi öğrenebilsin.

Beynin algı kapasitesi konusunda iki tesbit daha yapabiliriz:

1- Beyin, insan aklının da ötesinde bir algı kapasitesine sahiptir.

2- Evren ile beyin arasında bağlantı vardır.

Beynimizin aklımızın sınırlarını çok ötesinde bir algı kapasiteye sahip oluşunu şöyle izah edebiliriz: **Beynin algı kapasitesi, esmâ-ı ilâhiyenin kombinasyonları kadardır.** İnsan beyni, Cenâb-ı Hakk'ın zatının değilse de, isimlerinin eşyadaki bütün tasarruflarını bilebilecek kabiliyettedir.

Hatırlarsanız, Hz. Adem'in, melekler karşısındaki üstünlüğü eşyanın isimlerini bir çırpıda sayabilmesiydi. Adem bunu, kendisine verilen beynin potansiyeli sayesinde yapabildi. Cenâb-ı Hak, melek ve şeytanların itirazına karşılık insanı savunurken "Ben onun hakkında sizin bilmediklerinizi de bilirim" (Bakara, 30) buyurdu. İnsan beyninin kapasitesini insanın bile bilemeyişi ve bilmekten aciz kalışı bundandır.

Evren ile beynimizin doğrudan ilişkisine gelelim. Evrende ne varsa beynimizde onların bir karşılığı vardır. Bey-

Kuantum fiziği, sonunda insanlığı, 'âlemde cansız hiçbir şey olmadığı' gerçeği ile nasıl buluşturdu ise, inanıyorum ki, atom-altı âleminin keşif çabaları da sonunda bizi, her bir zerrede bu evren kadar geniş bir kâinat olduğu hakikatine ulaştıracak.

nin tasarımı, evrenin tasarımının minyatür bir modelidir. İnsanın bu kapasite ile donatılmasının sırrı da onun aynı zamanda bu evrenin bir mütalaacısı olmasındadır. **İnsan, bu tanrısal meşherde eşya ve olayların resmigeçidini izlemek amacıyla protokolde oturan misafir gibidir.** Adeta esmâ-i ilâhiye, ortaya koydukları harikalıkları, Ezeli Kudret'in muhit nazarı ile birlikte insanın dikkatine de sunmaktadır.

Nejat Sezik de **Sınırsız Beyin Gücü** adlı kitabının 42. sayfasında bu gerçeği destekleyen ifadelere yer vermektedir:

"Beyinle ilgili çalışmaları incelerken, şu iki sonuca vardım. Birincisi beynin sınırsız bir kapasitesi var ve insan bunun çok küçük bir kısmını kullanabiliyor. Fakat kullanılmayan kapasite hafıza ve düşünme, eğitim ile arttırılabiliyor. İkincisi insan beyni ile evren arasında bir bağ var. Çünkü kuantum fiziği üzerine çalışmalar yapan İngiliz **Fizikçi David Bohm**'un ortaya attığı **"Saklı Gerçek"** tezine göre fiziksel evren ile beynimizin yapıları aynıdır ve her ikisi de holografik ilkeler çerçevesinde işlemektedir. Yapılacak çalışmalarla bu bağ keşfedilebilirse yaşamın sırrı da çözülebilecek."

Hatırlarsanız, beyin konusuna girmeden önce küçük bir bahis açarak beynimizin içinde küçük mahlûkatlar olduğu fantezisini kurmuştuk. Bunu fantezi olsun diye değil aksine birtakım "hadsî bilgileri' ancak böyle temsillerle anlatabilme imkânı olduğu için yapmıştım. Zihin, soyut konuları, benzetmelerle daha rahat anlıyor.

Kuantum fiziği, sonunda insanlığı, 'âlemde cansız hiçbir şey olmadığı' gerçeği ile nasıl buluşturdu ise, inanıyorum ki, atom-altı âleminin keşif çabaları da sonunda bizi, her bir zerrede bu evren kadar geniş bir kâinat olduğu hakikatine ulaştıracak. Ve bilim, eninde sonunda evrenin özünde atan nabzın 'ilâhi varlıktan başka bir şey olmadığı"na hükmedecek. Tıpkı insanın kalbini sarmalayan Tanrı sevgisi gibi evrenin her zerresinin de o sevgiyle sarmalanmış olduğu mutlaka keşfedilecektir.

Allah insanı kendisine muhatap halife seçmişse bunun anlamı, insanın namütenahi bir algılama kapasitesi ve sonsuz bir muhatabiyet (sorumluluk üstlenebilme) yetisi taşıdığıdır. Bir hadis-i kutside yer alan "Ben âlemlere sığmam ama müminin kalbine sığarım" ifadesi bu gerçeğin işareti değil midir?

Âyetler gibi hadislerin de gerçekte ne anlam ifade ettiğini kavramak için bilimsel bulgular ışığında tekrar tekrar düşünmeye mecburuz…

Sekizinci Bölüm

Zihin

Zihin de beynimizin bir kabiliyetidir. Ve o da henüz, üzerinde mutabakat sağlanabilmiş bir alan değil. Zihni; **"beynimizin, ana rahminde canlandığımız ve sesleri algılamaya başladığımız andan şu dakikaya kadar, her türlü duyu ve duygularla elde ettiğimiz tüm bilgileri işleme ve değerlendirme becerisi"** şeklinde tarif edebiliriz. Ya da daha yalın bir ifade ile **çevreden aldığımız bilgilerden bir duruş, anlayış ve tavır oluşturma kabiliyetidir** diyebiliriz.

Beyin, duyular yoluyla alınan ve algılanan verileri kıyaslar ve bundan sonuçlar çıkarır. Ama bu sonuçla ne yapılacağını bilmez. İşte o sonuçla ne yapılacağına karar veren mekanizmaya biz **'zihin'** diyoruz.

Bunu da bir örnekle izah edelim: Kırmızı ışıkta durmak gerektiğini beyin bilmez. Beyin sadece o düzenekte yanan ışığı bize aktarır. Yani sarı, yeşil veya kırmızı ışık-

tan hangisinin yanmakta olduğunu, bize, beynimiz söyler. Ama kırmızı ışık yandığında durmamız gerektiğine karar veren **zihin**dir.

Size bu konuda da bilgisayar diliyle bir örnek vereceğim:

Mesela fabrikadan yeni çıkmış bir bilgisayar düşünün: Kutusunda mainboard (ana kart), ekran kartı, ses kartı, bios programı ve bilgisayarın sistem takvimini işleten piline kadar her donanımı var olsun. Bütün bu donanım zenginliğine rağmen bilgisayar, kullanılabilir bir cihaz değildir. Yani faal, çalışan bir bilgisayarın kabiliyetini sergileyemez. Anladığımız manada bir bilgisayar gibi çalışması için ona Windows veya Linux gibi bir ana program (yani işletim sistemi) yüklemek gereklidir. Öyle ki, bir işletim sistemi programı yüklenmeden ekran kartını bile çalıştıramazsınız.

İşte 'zihni' oluşmamış bir insan beyni, tıpkı fabrikadan yeni çıkmış ve henüz bir işletim program yüklenmemiş bu bilgisayar gibidir.

Zihin-Beyin İlişkisi

İnsan doğar doğmaz, beyninde, vücudunun diğer hiçbir hücresinde olmayan hareketlenmeler olur ve beyin adeta insanın iletişim sistemini kurmaya başlar.

Dünyaya yeni gelen her çocuğun beyni, henüz bir işletim sistemi yüklenmemiş bilgisayar gibidir. Çocuk doğar doğmaz, beyin hücreleri, içinde bulunduğu çevreye göre şekillenir. O yüzden de insanın içinde doğduğu çevre, çok ama çok önemlidir.

Beyin hücrelerinin bu ilginç özelliğinden dolayı, ilk günlerde aldığımız etkiler büyük önem taşır. Çünkü o sırada göz burun, kulak, dil ve deri aracılığı ile elde edilen dış izlenimler beynimizde 'anatomik' değişimlere yol açar ve ade-

ta beynimizi formatlar. Orada bir dizi, dış dünyayı algılama birim, ölçü ve tartılanı oluşturur. Zihin diye adlandırdığımız bir tür "arayüz" teşhis edilir. Beynimiz, aldığı bu izlenimlerle kendisini biçimlendirir ve hücreler arası bağlantılar da bu izlenimlere göre oluşur.

Yeni doğmuş çocuğun kulağına ezan okunması veya onun vaftiz edilmesi bile o sistemin belirlenmesi ameliyesinden başka bir şey değildir ve gerçekten bu ameliye son derece önemlidir. Çünkü o anda beyne yüklenen işletim sistemi, daha sonraki bütün tavırlarımızı belirleyecek en önemli gelişmedir. Hayatımızın daha sonraki bütün eylemlerini; daha doğrusu bu evrendeki pozisyonumuzu belirleyecek bir biçimlendirmedir o anda beynimizde yaşanan. İşte çevre tarafından disketimize atılan bu formata da zihin diyebiliriz.

Astrologlar, insanın doğduğu âna, dünyanın içinde bulunduğu enlem ve boylam ile yıldızların o andaki konumuna çok ehemmiyet verirler. Doğduğumuz noktadan gökyüzüne bakıldığında görülebilen yıldızların birbiriyle yaptıkları açılar ve konumlarını gösteren haritaya astrolojide HOROSKOP denir. İşte astrolojide, insanın doğduğu andaki gökyüzü haritasını gösteren bu horoskobun, aslında, kişinin zihinsel işletim sisteminin de ipuçlarını verdiğine inanılır. Bence de bu, pek yabana atılacak bir varsayım değil. Malum, insanın horoskobu bir kere sabitlendi mi asla değişmez. Daha sonraki gelişmeler, gökyüzünde meydana gelen değişmelerin o temel şablon ile karşılaştırılması sonucu elde edilen verilerden ibarettir.

İşte bu sebeplerle insanın horoskobunu bilmek, kişinin kapasitesini belirlemede ve beyninin nasıl çalıştığını kavramada ve zihninin, nasıl bir işletim sistemi altında çalıştığını bilmede büyük önem taşır.

Zihin: İçimizdeki Derin Devlet

Görülüyor ki zihnimiz ve zihniyetimiz de doğumla birlikte başlıyor. "Her insan İslam fıtratı üzere doğar. Sonra babaları onları… yapar" hadisini burada bir kere daha hatırlamada yarar var. Doğduğumuz andan üç-dört yaşına gelinceye kadar geçen süreçte, edinilen izlenimlerin beynimizde yarattığı biçimlenme, aynı zamanda zihnimizi de şekillendirmiş olur.

Anlamak; gördüğümüz ya da hissettiğimiz şeyin zihnimizde bir karşılığının bulunması demektir. (Yanlış anlama ise, birden fazla karşılık bulunması halinde meydana gelen tercih hatasından kaynaklanır.) **Beyin, zihnimizde karşılığı olmayan hiçbir şeyi tanımaz, anlamaz.** Beyin, daha önce, zihnimize tanıtılıp kodlanmamışsa ağacın, ağaç olduğunu bile bilmez. Ama gözümüz bir kere ağacı görüp onu içeriye attıysa ve zihin de onu ağaç diye adlandırıp kodlamış ise ondan sonra ona benzer şeyleri isimlendirmede ve algılamada zorluk çekmez. Fakat beyin hiç tanımadığı bir şeyi isimlendiremez.

Beynimiz, ancak zihnimizde karşılığı bulanan şeyleri tanır. Nitekim bir kitap okurken beğenip altını çizdiğimiz cümleler, aslında bizim aşina olduğumuz ve katıldığımız fikirlerdir.

Bu noktada, küçük bir ara not vermek istiyorum.

Zihin, beynimizin işletim sistemidir dedik. Peki, bu işletim sistemi dediğimiz olay da bir program değil mi? Yani disketimizin üzerine atılan o çizgilerin nasıl oluşturulacağına ve kaç tane olacağına dair de bir program olması gerekmez mi?

Elbette gerekir.

Zihnimizin nasıl oluşacağına, nasıl çalışacağına, kapasitesinin ne olacağına, yani disket üzerine ne sıklıkta kaç çizgi atılacağına kim karar veriyor ve neye göre karar veriyor? İşte bu işletim sistemini programlayan da Allah'ın ilim sıfatından gelen kader programıdır.

Yapılan çalışmalar gösterdi ki insan belli bir plan çerçevesinde karar verip gidiyor. Ve karar verme süreci de o daha karar vermeden önce beyinde ve zihinde beliriyor. Kader diye bir programın geri planda çalıştığı artık bilimsel olarak biliniyor…

Ufku geniş olanlar için küçük bir pencere açmak istedim. Belki bir gün bu pencereyi de herkesin arkadaki manzarayı görebileceği genişliğe eriştiririz inşallah…

Böylece beynimiz, çevre ile ruh arasında iletişim kurmanın bir başka yolunu daha var etmiş olur. Çünkü **bir bilginin veya çevreden alınan uyarının bedende heyecan, korku, sevinç, keder, üzüntü, coşku halinde algılanması ancak zihin ile mümkündür.**

Beyin, dış dünyadan algıladığı verinin, bünyemizde korku mu sevgi mi doğuracağını asla bilemez. Onun ne olduğuna zihin karar verir. Zihin ise söz konusu olgunun korku veya sevinç doğuracağını, ta işin başında belirlediği şablon

Beyin, dış dünyadan algıladığı verinin, bünyemizde korku mu sevgi mi doğuracağını asla bilemez. Onun ne olduğuna zihin karar verir. Zihin ise söz konusu olgunun korku veya sevinç doğuracağını, ta işin başında belirlediği şablon ve kodlara bakarak karar verir.

ve kodlara bakarak karar verir. Mesela bizim kültürümüzde yılan ürkütücüdür. Bu kültür ortamında doğan bir çocuğun zihni yılanı 'ürkütücü' olarak kayda geçirir ve sabitler.

Ürkütmenin, bedenimize yönelik bir kast ve tehlike içerdiği de ayrı bir tespittir tabi. Yılanın tehdit sayılmadığı bir kültürde doğan bir çocuğun zihninde yılan bir tehdit unsuru olmadığı gibi ürkütücü de değildir.

Beynimizin bu ilginç özelliğini; yani zihin oluşturma olgusunu, gelin biz, içimizdeki bir **"derin devlet"** oluşumu olarak tanımlayalım.

Zihnimiz, sıfır yaştan itibaren kendisine bir **'doğru - yanlış cetveli'** oluşturur. Sonra bu doğru yanlış cetvelini kendisine rehber yapar. **O doğru yanlış cetveli artık bizim yol haritamızdır.** Neyin doğru veya yanlış olduğuna, neyin lehimize veya aleyhimize olduğuna, neyin menfaat veya risk oluşturduğuna zihnimiz, hep o cetvele göre karar verir.

Sonra büyürüz, eğitim alırız, bir yığın tecrübe yaşarız, eşyalar ve olaylarla ilgili yeni tanımlamalar yaparız ama zihnimiz hâlâ o eski **hata - sevap cetveline** tâbi olarak çalışır. Kasıtlı bir değiştirme çabası olmadan da zihnimiz ilk yargılarıyla karar vermeye devam eder.

Ne yaparsanız yapın o karar vereceği zaman zihnimiz hep bildiğini okur. O artık içimizde aşılmaz bir **'derin devlet'**tir. Her yeniliği, her değişimi **'tehlike'** olarak gösteren bu "derin devlet"imiz, bizi değişim yapmaktan da alıkoyar.

Gelişen ve kendisini geliştirmek isteyen bir insan zamanla zihnimizin anayasasını yapan o kodları mutlaka elden geçirmeli, bazısını yenilemeli bazısını da değiştirmelidir ki gelişmelere ayak uydurabilsin. Bunu zaman zaman bir kenara çekilip içimizdeki korku ve yargıları yeniden gözden geçirerek yapmalı ve bazı kodların artık değişmiş olduğunu radikal bir tavırla zihnimize kabul ettirmeliyiz.

Bu yapılmadığı takdirde, bir insan yetmiş yaşına da gelse, ilk üç yılda belirlenmiş tespitler ve yargılarla etrafında olup bitenleri değerlendirmekten kendini kurtaramaz.

Eğitimli insan, bu bilince ulaşıp, küçükken ve her şeyin merkezinde kendisinin olduğu (çocukken evde her şey bizim rahatımız için oluşturulur ya) evrede oluşturulmuş hata ve sevap cetvelini gözden geçiren ve kendisine, ulaştığı yeni bilgi ölçütleri ışığında yeni yol haritaları belirleyendir.

Bunu yapamayan, allame-yi cihan da olsa, olayları, çocukken edindiği değer yargılarıyla değerlendirmeye devam eder ve gerçek hayatın kıyısında onun güzelliklerini yaşayamadan ömrünü tüketip gider. Ya beklentileri ile içinde yaşadığı dünyanın kurallarının çatışmasından kaynaklanan bunalımların mahkûmu olur ya da reddedile edile kendisine duyduğu öz güveni kaybederek aciz veya asi bir kişilik haline gelir.

İçimizde oluşturduğumuz ve 'derin devletimiz' dediğim o değer yargıları, korumacı bir prensipler bütünü oluşturarak güya bizi korurken, aslında hayatın nimetlerine elimizi uzatmaktan bizi alıkoymaktadır.

Çünkü küçük bir çocukken anne ve babamızın bize sağladığı imkânlar içinde oluşturduğumuz anayasamız, bütün maddeleri ile sık sık güncellenmediği takdirde, birilerinin sürek-

li bizim ihtiyaçlarımızı karşılamak zorunda olduğunu sanırız. Her istediğimizin hemen yerine getirilmesi gerektiğini -çünkü çocukken öyleydi- zannederiz. Ama gerçek dünya öyle değildir.

İçimizde oluşturduğumuz ve **'derin devletimiz'** dediğim o değer yargıları, korumacı bir prensipler bütünü oluşturarak güya bizi korurken, aslında hayatın nimetlerine elimizi uzatmaktan bizi alıkoymaktadır. Bu hal, bizi normal hayatın içinde başarısız, korkak ve mutsuz yapar ama bunun kendimizden kaynaklandığını bile akledemeyiz...

Her insan mutlaka derin devletini gözden geçirmeli ve o derin devletin ne kadarının sivilleştirilmesi gerektiğini belirli aralıklarla tespit etmelidir. Çünkü o derin devlet gerçekten de bizi korumayı amaçlayan bir iç örgütlenmedir, onun tamamen yok edilmesi söz konusu edilemez. Fakat kendimizi geliştirmek ve gerçek anlamda hayatta başarılı olabilmek için de ona sık sık tehdit ve tehlike kıstaslarının ve sınırlarının değiştiğini algılatmamız gerekiyor...

Zihnimizin işlevleri, tabii bu kadarla sınırlı değil. Zihnimiz, kültürümüzün de temelini oluşturur.

"İslam Fıtratı Üzere" Doğmak Ne Demek?

İnsan tabiatı tarafsızdır. Henüz kodlanmamış bir zihne göre, ne iyi bellidir, ne de kötü. Ne karşı bellidir bu taraf! Henüz işletim sistemi kurulmamış bir bilgisayar gibi zihni oluşmamış bir insanın kişiliği de yoktur. Ama çevreden aldığı ilk verilerle yani annesi, babası ve aile ortamında bulunan eşyaya ve olaylara verilen tepkilere göre o da kendine bir davranış biçimi oluşturur.

İşte Peygamberimizin, **"Her çocuk İslam fıtratı üzerine doğar. Sonra anne babası onu Mecusi, Yahudi veya Hristiyan yapar"** buyurduğu hadis bu gerçeğe işaret eder.

Peygamberimizin kasd ettiği **'İslam fıtratı'**ndan maksat, tarafsız haldir. Yani hiçbir insanın yaradılışında, inanmaya bir engel yoktur. Hiç kimsenin yaratılış formatında bir Yaratıcı'nın varlığını kabul etmeye mani bir hal yoktur. Çünkü o, doğuncaya kadar formatlanmamış bir disket gibidir.

Vaftizin veya kulağa ezan okumanın önemini şimdi daha iyi anlıyorsunuz değil mi? Çoğumuz bu ritüellerin sadece bir sembol olduğunu zannederiz. Evet, bir sembol vasfı da taşırlar ama aynı zamanda formata hazır insan zihninin şekillenmesine yol açan anahtar işlevi de görürler.

Bu bilgiler ışığında kabul etmeliyiz ki, **bedenin davranış biçimlerinin nasıl olacağı, sevgisini ve öfkesini nasıl ifade edeceği, coşku ve nefretini nasıl açığa vuracağı hep öğrenilir şeylerdir.**

Zihnimiz önceleri hep tanımlama yapar. Tanımlama yaparken, tanımladığı şekli bütün boyutlarıyla kaydeder. Mesela kızma işlemini kaydederken onu yüzümüzün aldığı şekil ve vücudun kızma anındaki diğer bütün fonksiyonları ile birlikte kaydeder.

Biz kızmaya karar verdiğimiz zaman, zihnimiz vücudumuzu kendisinde tanımlı kızma anına göre hazırlar. Böylece biz, zaman içinde, vücudumuzu beynimizin, yani zihnimizin emrine amade hale getiririz.

Vücudumuz, zihnimizde karşılığı olmayan hiçbir hareket yapmaz. Zihnimizde bütün duygularımızın bir karşılığı vardır. Kişi iradesini kullanarak bunlardan birini tercih ettiğinde vücut da hemen o duygunun vücuttaki yansıması olan duruşu takınır.

Bunun ne kadar büyük bir nimet olduğunu düşünebiliyor musunuz? Ruhumuzun emrine verilen donanımların muazzam kapasitesine ve işlevine baktığımızda, ruhumuzun gücünün azametini de algılayabiliyoruz.

Ol Deyince Olmak Nasıl Olur?

Ruh cidden bir halin ortaya çıkmasını arzu ettiğinde, ona ol der ve o da olur. Nitekim Cenâb-ı Hak, bu kâinatı bütün düzenekleriyle kendi emrine musahhar ettiği için bir şeyi murad ederek ol demesi yeterlidir. Ve her şey o emrin yerine getirilmesine hizmet eder. Çünkü emri alan, emredileni yapma imkanlarına sahip olmak zorundadır. Yoksa o emri vermek abes olur! Ancak kalkması mümkün olana "ayağa kalk" diyebilirsiniz.

Bizi yeryüzünün halifesi olarak yaratan, "yıldızları, gökleri ve dünyayı size musahhar kıldım" diyen Rabbimiz, "kendini doğru güçlerle donatır ve kendindeki güçleri doğru kullanabilirsen, bu evrende seni dinlemeyecek emir ve iş yoktur" demek istiyor.

Meleklerin bize itaat etmesinin sırrı da budur. Ve keza, "Şeytanın gerçek kullarım üzerinde hiçbir etkisi yoktur" ifadesinin tezahürü de budur.

Şeytanların bize secde etmeye karşı çıkması ise içimizdeki vehimlerin, asılsız düşlerin ve sanal korkuların bizi başarısızlığa sürükleyeceğinin ifadesidir. Çünkü şeytanın bizim üzerimizde reel bir yaptırımı veya fizikî gücü yoktur. O, bizdeki vehimleri açığa çıkarır ve biz de o vehmi gerçek zannederek vücudumuza o korku çerçevesinde emirler veririz. Vücudumuz o korkuların hâkim olduğu vaziyeti alarak bizi mağlubiyete sürükler, biz de bu şekilde şeytana yenilmiş oluruz.

Oysa Allah "Eğer inanıyorsanız, üstünsünüz" buyuruyor.

Hatırlayacağınız gibi içimizde oluşturduğumuz 'şablonlar ve kurallar, bütününe **"derin devletimiz"** demiştik. Derin devletimiz, bizi tehlikelerden korumaya çalışır. O tehlikenin ne olduğunu ise hayatımızın evvelinde bize verilen ve telkinlere veya çevre faktörlerine göre tanımlar. Bunun içinde şartlanmışlıklar ve korkularımız da vardır. Hâlbuki hayat cesaretlerle büyütülür... İşte hayatın başlangıcındaki bu telkinler zamanla içimizde öyle bir koruma duvarı oluşturur ki ruh, kendisini adeta bir zindanda hisseder; emrine verilmiş şu bedeni ve eşyayı kullanamaz hale gelir.

Oysa her şey parmağımızı oynatmamız kadar basit bir olay. Başarı da başarısızlık da! Yeter ki biz kim olduğumuzu ve ne gibi güçlerle donatıldığımızı unutmayalım.

İntisabın Gücü

Muhyiddin İbn Arabi, 'insanın hilafeti' ekseninde, eşyanın, insanı dinlememesini mümkün görmüyor. **"Sen gerçekten Tanrı'nın halifesi olabilme sırrına varmış ve bunu idrak edebilmişsen** (yani Allah'ın kulu olmayı içselleştirebilmişsen), **taş bile seni dinler**" anlamına gelecek tespitler ortaya koyuyor. Bu teşhisi doğrudur ve peygamberlerin taşa, toprağa, denize, kuma, çakıla, ağaca, hatta güneşe ve aya nasıl söz geçirebildiklerini izah etmek için de yeterlidir.

Esas olan intisaptır. Yani, kim adına hareket ettiğini bilmek ve o hareketin sende açığa çıkmasını sağlayacak derin egzersizleri yapmış olmak. Nefsini, aklını ve bedenini, Yaratıcı'nın halleriyle hallendirmiş, O'nun kudret ve ilmini içselleştirmiş her insan eşyaya, olaylara, hadiselere ve kanunlara müdahale edebilir ve etmeye de yetkisi vardır.

Nefsi, aklı ve bedeni, Yaratıcı'nın halleriyle hallendirmiş, O'nun kudreti ve ilmiyle içselleştirmiş her insan eşyaya, olaylara, hadiselere ve kanunlara müdahale edebilir ve etmeye de yetkisi vardır.

Hacı Bektaş Veli hazretleri, hep aslana binmiş olarak resmedilir. Buna benzer hadiseler Türk tasavvuf geleneğinde yetişmiş Hak erenlerinde çokça görülür. Onlar, Cenâb-ı Hak ile olan ahidlerinde er sözü verdikleri ve O'nun muhabbetiyle içlerini doldurdukları için, pekâlâ, bizim gibi sıradan insanlar için imkânsız görünen vahşi olaylara ve hayvanlara söz geçirme noktasında hiçbir sıkıntıyla karşılaşmamışlardır.

Onlar nefislerini Rableriyle bütünleştirdikleri için o varlıklara söz dinletebildiler. Bizler de bilgi ve deneyim ile tabiatın serkeş kanunlarını, sert ve aşılmaz engellerini pekâlâ itaatimiz altına alabilir ve aşabiliriz. Yeter ki ne istediğimizi ve kim adına yaptığımızı bilelim.

Mesela, devlet adına hareket ettiğini ispatlamış basit bir askerin, bir cemaati önüne katıp götürmesini düşünelim. Ona o gücü veren, üzerindeki kıyafet ve kimliğidir. Kıyafet ve kimliğini ispat edebildiği yani devlete dayandığını gösterebildiği ölçüde, o asker devletin kendisi kadar güç kazanır.

İnsanın evrendeki hali de öyledir işte! O, yeryüzünde Tanrı'nın halifesidir. Bu ne demek? O'nun adına hareket ve tasarruf edebilmek demek! İnsan gerçekten Allah adına hareket edebiliyorsa eşya, tabiat ve ondaki kanunlar, olaylar ve hayvanlar ona itaat eder, etmek zorundadırlar.

Elbette bu sizin **"ben Allah adına hareket ediyorum"** demenizle olmaz. 'Eşya'ya, yani emrimizi dinlemelerini istediğimiz varlıklara algılatmamız gerekir ki bunun da yolu bilimdir, bilgidir. Siz aerodinamik kanunlarını bilemezse-

niz, yüzbinler ton ağırlığındaki demir yığınını nasıl havaya bindirip uçurabilirsiniz ki!

Ama siz o kanunu öğrenip, o kanuna intisap ederseniz, o kanunun bütün imkânlarını istediğiniz gibi kullanabilirsiniz.

Mesela güçlü bir adam bir meclise gelse, **"kalkın benimle geliyorsunuz"** dese kimse onu dinlemez, dinlemek istemez. Ama çelimsiz ve hiç de ka'le alınmayacak basit bir adam gelip devlet adına hareket ettiğini ispat etse, hepimiz kendiliğinden onun ardına düşer gideriz.

Demek ki asıl mesele, Cenâb-ı Hakk adına hareket ettiğimizi gösterir bir idrak ve donanımı kendimizde var etmektir. Bu da şu evrenin kanunlarını, özelliklerini, prensiplerini bilmek ve tanımakla olur. O kanunları, bilgileri ve onda cereyan eden gücü öyle içselleştirmemiz gerekir ki taş, toprak, nebat ve tabii ki bedenimiz ve organlarımız bizi dinlesin. İşte teorik olarak benim anlatmak istediğim şey bu; insanda bütün bunları yapabilme yeteneği ve potansiyeli var.

Bir kısım insanlar bunu büyü ve sihir ile yapmaya çalışıyorlar. Bu, hileli ve Allah'ın hoş görmediği yoldur. Ben ise size aklın, bedenin ve kalbin imkânlarını öneriyorum. Keramet veya mucizeyi kastetmiyorum.

Eski masallarımızda **"açıl susam açıl"** dendiğinde açılan kapılardan söz edilir. Biz masal deyip geçtik yıllarca. Ama bugün, bu fikri aklileştiren ve akıl ile çözmeye kalkışanlar, yani onu içselleştirenler sayesinde evimizde, iş yerimizde her gün geçmiş zamanların sayısız keramet ve mucizesini yaşıyoruz. Benim kasd ettiğim bu tür başarılar ve becerilerdir.

Burada, tam yeri olmasa bile, konuyu doğru anlamamıza katkıda bulunacak bir âyeti özellikle hatırlatmak istiyo-

rum. **'Sebe'** Suresi'nde **Hz. Süleyman**, "Bana o (Belkıs) gelmeden önce, kim onun tahtını getirebilir?" diye sorduğunda, Bir İfrit (cin taifesinden biri), "Ben onu sana, yerinden kalkıp tekrar oturuncaya kadar getirebilirim" dedi.

Fakat yanında **"kitabî ilim bulunan"** bir adam, "Ben onu gözünü kapatıp açıncaya kadar getiririm" dedi ve Süleyman gözünü açtığında, **Belkıs**'ın Yemen'deki tahtının, nesnel olarak Kudüs'e getirilmiş olduğunu gördü.

Şimdi biraz düşünün. O tahtı getiren cin değildi, peygamber mucizesi de değildi, hatta sihir de değildi. **'Kitâbî bir âlim'**di. Yani bugünün ifadesiyle **'eşyadaki kanunları bilen'**(teknoloji) müspet ilim sahibi biri. Kadının kendi memleketinde üzerine oturduğu tahtı, oradan ışınlayıp, Kudüs'te yeniden biçimlendirmişti.

Belkıs, tahtının tıpa tıp benzerinin orda hazır olduğunu görünce şaşırdı. Süleyman ona sordu:

- **"Senin tahtına benziyor mu?"**

Kadın afalladı ve **"evet, sanki o!"** dedi.

Bugün bu düşünce size absürt geliyor mu? Yani Yemen'deki tahtın bir an içinde Kudüs'e getirilmiş olması size tuhaf geliyor mu? Elbette ki hayır!

İşte size önerdiğim başarılar bu tür başarılar. Aklın, eşyadaki imkân ve bedenin potansiyellerini kullanarak var ettiği tekrarlanabilir başarılar… Tesadüfî keşif, keramet ve sihirle elde edilenler, sahipleriyle birlikte uçar gider. Oysa bu tarz başarılar medeniyetleri oluşturan olgulardır.

Demek ki insan, potansiyel olarak, **"ol"** dediğinde **"oldurabilecek"** donanımdadır. Çünkü Cenâb-ı Hak, ona bu yetkiyi ve kabiliyeti verdiği gibi eşyaya da o emri ye-

rine getirecek düzenekler yerleştirmiştir. Yeter ki intisap güçlü olsun. Ya Kudret'e intisap ya bilgiye! Ki o bilgi de o Kudret'ten doğar.

Öte yandan bu kabiliyetlerle donatılmış şu insanlığın içine düştüğü sefalete bak! Ne kadar acıklı, ne kadar utanç verici! Galiba insanoğlunun Yaratıcı'sına vereceği en zor cevap, kendisine verilen imkân ve kabiliyetleri neden kullanmadığı olacaktır!

La İlahe İllallah'ın Sırrı

İşte **la ilahe illallah** lafzının sürekli ve her daim tekrar edilmesindeki sır da burada. İnkâr ve tasdikten ibaret iki cümlenin birleşimi olan La ilahe illallah, korkuları bertaraf, ihtimalleri tecrübe etmeyi temsil eder.

Çünkü o bir intisaptır, aidiyet belirlemedir. Kime dayandığını ve gücünü kimden aldığını, kim adına hareket ettiğini bilmek ve bildirmek çabasıdır.

İnsan **"la ilahe…"** deyince, kendisine şu telkini yapmış olur: "Beni engelleyecek, korkutacak ve yolumdan alıkoyacak hiçbir kuvvet yoktur" Çünkü **insanın iradesini kullanmasına mani olan, doğru karar vermesini engelleyen her şey bir tür ilahtır.**

La ilahe illallah lafzının sürekli ve her daim tekrar edilmesindeki sır da burada. İnkâr ve tasdikten ibaret iki cümlenin birleşimi olan La ilahe illallah, korkuları bertaraf, ihtimalleri tecrübe etmeyi temsil eder.

Bu noktadan bakıldığında **aşklarımız, korkularımız, çıkarlarımız, duygusal bağlantılarımız hep birer ilahtır** ki bizi doğru ve eşyanın tabiatına uygun karar vermekten alıkoyar. Bu da kendi kabiliyetini gerçekleştirme yolunda ciddi bir engeldir insan için. Çünkü hürriyet, insanın kendini

gerçekleştirmesi yolunda olmazsa olmaz şarttır. O yüzden "Allah'a gerçek kul olan, mahlûkata kulluk etmekten kurtulur ve gerçek hürriyete kavuşur" denmiştir.

Bir Arap şairi **"Hürriyet imanın en büyük varlığıdır. Rahmanın bir hediyesidir ki kulu korkulara ve çıkara baş eğmekten alıkoyar"** demiş.

İşte **"Hiçbir ilah yoktur"** dediği zaman insan, şunu demek ister: "Ben kendimi ispat etmek ve bana verilen yetenekleri geliştirmekle mükellefim. Bu yolda beni hiçbir şey engelleyemez".

"La ilahe…." (hiçbir ilah yoktur…) demek, hiçbir korku, açlık, tokluk, menfaat, aşk, baskı, bela, musibet… yoktur ki beni yolumdan alıkoysun, beni kendisine boyun eğmeye mecbur bıraksın..."

Ama hemen akabinde **"İllallah"** (Allah'tan başka…) demeyi ihmal etmez. Çünkü "bütün bunların karşısında beni destekleyen ve benimle beraber olan her şeye gücü yeten, olmazları olduran Allah vardır" demek ister.

Bunun kavrayarak her gün defalarca tekrar eden insanın aldığı telkini düşünün. Ne müthiş bir şey! Gerçekten bu telkini doğru alan bir insanın yenilmesi mümkün değil. Kur'an'ın "Tam inanan bir kişi, inanmamış 200 kişi ile baş eder" ayetinin manasına bir de bu noktadan bakmak gerekir.

Şimdi diyeceksiniz ki "Her gün bunu binlerce kez tekrar eden insanlar görüyoruz ama onlar başarısız ve mutsuzlar!"

İşte bu kitap size, bu tür izahı zor olan açmazların bir açık yönünün hep var olduğunu, karşılaştığınız her bela, sıkıntı, zorluk ve sınavı aşmanızı sağlayacak kuvvet ve yeteneklerin kesinlikle sizde mevcut olduğunu izah etmeye çalışıyor...

Şundan emin olabilirsiniz, Allah hiçbir varlığı kendi kabiliyet ve yeteneklerinin içermediği sınavlara tâbi tutmaz. Size sorulmuş sorunun mutlaka ama mutlaka cevabı sizde vardır. Eğer bilememişseniz dersinizi iyi çalışmadığınız içindir.

Eğer siz sözün ve telkinin arkasına ruhun gücünü de katabilirseniz karşılaştığınız her şey ama her şey; bela, musibet, külfet, sınav, çile, başarısızlık, sadece sizin, bir sonraki merhaleye hazırlanma egzersizlerinizden bir ameliye olur.

İnançta Odaklanma

Şöyle düşünün. **Naim Süleymanoğlu**, dünyanın tanıdığı en büyük halterci. 197 kiloyu koparabilmiş bir dev cüce.

Bu insanın o fiili, lazım olduğunda yapabilmek için kaç bin kere, kaç kilo ağırlığı test ettiğini bir düşünün. Eminim hocası, önce 20 kilo ile başlatmıştır onu. Naim, günlerce 20 kiloyu kaldırıp indirmiştir. Sonunda pazuları o kiloyu rahatlıkla kaldırıp tartacak mukavemete ulaşınca, hocası 25 kiloyu denetmiştir. Ve böylece sonunda ta 197.5 kiloya vararak bugünün insanı için son merhale sayılacak bir ağırlığı koparma stilinde kaldırarak dünya rekorunu kırdı.

Tabii bir şeyi daha hatırlatmam gerekiyor burada. Naim'in sadece kaslarını geliştirmiş olması yetmezdi. Bu ağırlıkları kaldırabileceği inancını da içselleştirmesi gerekirdi. Yani bunu yapabileceğine dair bir güven var etmeliydi içinde. NLP uzmanları ve insanın metafizik gücü üzerinde çalışanlar, **"fiziksel kasların geliştirilmesi ile birlikte duygusal kasların da geliştirilmesi gerekir"** diyorlar. Ben ise buna kendimce **"inançta odaklanma"** diyorum.

Mesela Hz. Ali'nin böyle bir inanç odaklanması ile sonradan, kendisinin de aralarında bulunduğu on sekiz kişi-

nin kaldıramadığı bir kale kapısını koparıp, onu kalkan gibi kullandığına üç yüz kişi tanıklık etmiştir.

Acıları ve Sıkıntıları Ertelemek

Bela, musibet ve sıkıntılar da Rabbin kuluna yüklediği ve onun sınırlarını sınayan ağırlıklardır. **Naim Süleymanoğlu**'nu eğiten hocanın, ondaki kabiliyeti son sınırına vardırmak için, nasıl tedricen onu ağırlıklar sınavına tâbi tuttuysa Cenâb-ı Hak da, kulundaki yetenekleri en mütekâmil haline vardırmak için, onun önüne, tedrici bir şekilde belalar, sıkıntılar ve çileler yahut aşmasını isteği maniler çıkarır. Kul bu acılarla yüzleşir ve her önüne gelen sıkıntı veya acıyı zamanında içselleştirirse, bir sonraki merhale yıkıcı olmaz. Tersi ise tam bir yıkım olur.

Naim'in, hocasının verdiği egzersizleri yapmadığını düşünün. Hocası, Naim'in kendisine verilen ağırlık kaldırma egzersizlerini lâyıkıyla yaptığını varsayarak alır Naim'i bir müsabakaya sokarsa, Naim o müsabakada kendi skalasında kaldırılan ağırlığı kaldırmaya kalkışınca kasları parçalanıp sonunda bir daha spor yapamayacak hale gelmez mi?

Gelir. Ama insanoğlu aceleci ve tembeldir. Acılarla sınanmayı ve yüzleşip çözmesi gereken sorunları çözmeyi hep erteler. Onlarla yüzleşmez ve ortada bir sıkıntı yokmuş gibi davranır. En azından görmezlikten gelir. Hâlbuki hiçbir sorun, hiçbir sıkıntı onu yok saydığınız için yok olmaz. Aksine sizin görmediğiniz bir alanda çoğalır, çoğalır ve sonunda hiç de hazır olmadığınız bir anda karşınıza dağ gibi çıkıverir. İşte o an siz, biriken bu ağırlık karşısında hazır da olmadığınız için, bir anda göçüverirsiniz. Hatta bazen çevrenizdekilerin hiç de anlayamadığı ve onlara göre küçük görünen bir sebeple; belki de o bardakta birikenleri taşıran en son damla ile taşar ve yıkılırsınız.

İşte evlilikte, iş hayatında, bireysel yaşam macerasında insanoğlunun yaptığı en büyük hata budur; ertelemek!

Acıyla yüzleşmemek için hepimiz, her zaman sorunlarımızı erteleriz. Oysa ortaya çıkan her sorunu, ne pahasına olursa olsun, oturup taraflarıyla birlikte çözmeliyiz ki o büyüyüp yarın ödeyemeyeceğimiz bir bedelle karşımıza çıkmasın!

İnanan insan, yüzleşmeye açık insandır. Çünkü bilir ki her şeyin üstünde Allah var. O olmazları oldurabilir ve gücü her şeye yeter. Bediüzzaman da, bu gerçeğin farkında olduğu için **"gerçek iman sahibinin altında dünya bomba olup patlayacak olsa, korkmak yerine, 'bu Rabbimin harika bir olayıdır' deyip onu hayret ve hayranlıkla seyreder"** demiştir.

Tasavvur Yahut Sudur

İnsan zihninin bir diğer harikası da **tasavvur**dur. Yani **zihinde canlandırma**. Zihinde canlandırma bir şeyi tasarlama şeklinde de olabilir, hayal kurma şeklinde de. Aslında bu yetenek, gelecekte elde edebileceğimiz başarıları önceden prova edebilmemiz için bize verilmiş bir güçtür.

Bir olayı, vakayı, geleceğimizle ilgili bir çalışmayı, gerçek hayatta tatbik etmeden önce onu önce zihnimizde canlandırırız. Bu bize aynı zamanda o konudaki eksikliklerimizi de gösterir.

Hiç şüphesiz tasavvur kabiliyeti, insana verilmiş en kıymetli kabiliyetlerdendir. O aynı zamanda muazzam bir güçtür. Çünkü bugünün hayalleri, yarının gerçekleridir. Nitekim hayal etmeden, hayal kurmadan yaşamak imkânsız gibidir.

Beyinle ilgili yaratılmış en büyük sırlardan biri; beynimizin, zihinde canlandırma ile gerçekten onu yapma arasındaki farkı algılamamasıdır. Yani siz bir şeyi reeldeki haliyle zihninizde canlandırmaya başladığınızda, beyniniz, onu gerçekten yapıyormuşsunuz gibi algılıyor ve vücudu ona göre hazırlıyor.

Bir şeyi hayal edemiyor, zihnimizde canlandıramıyorsak, onu başarmamıza imkân yoktur. Bütün teferruatıyla zihnimizde canlandırabildiğimiz şey ise artık bize ait sayılır. Onu yapabiliriz.

Zihnimize bağışlanan bu özellik, Müteâl ve zâtında münferid olan Allah'ın kendi sıfatlarından insana bahşettiği bir özelliktir.

Allah bir şeyi yaratmak istediğinde, bildiğiniz gibi **"ona ol der ve o da olur"**. Bu bir sudur halidir. Allah'ın istemesinden maksat, onu murat etmesidir. O, murat ettiği andan itibaren murat edilen şey canlanıverir. Benzetmede hata olmasın, Rabbin bir şeyi dilemesi, onu tasarlaması, onun var olması için yeterlidir. Kader tasarladığı andan itibaren kudret ona bir vücut giydiriverir. Bunun adı **'sudur'**dur. Sudur zihinde geçen şeyin gerçekleşmesidir.

İmam Gazali, 'sudur' hâdisesini anlatırken, insan beyninin de böyle bir özelliği olduğunu hatırlatır ve şu misali verir: "Bir tahta parçası düşünün. 20 santim eninde üç metre uzunluğunda insanı taşıyabilir bir kalas olsun bu. Bunu yere koyduğunuzda herkes onun üzerinde yürüyebilir. Ama yükseğe çıkardığınızda, yani onu bir köprü gibi iki ayak üzerine kurduğunuzda, çok az insan düşmeden onun üstünde, bir uçtan bir uca geçebilir.

Neden?

Çünkü sizdeki **"düşerim"** korkusu artık fiile dönüşmüştür. Zihninizin düşme fiilini canlandırması sonucunda

düşme fiili de gerçekleşir. Öyle bir korku olmasa düşme de olmaz. Tabii maddî bir etken sizi itmemişse...

Zihinde canlandırmanın ne müthiş bir güç olduğunu anlayabiliyor musunuz? Beyinle ilgili yaratılmış en büyük sırlardan biri; beynimizin, zihinde canlandırma ile gerçekten onu yapma arasındaki farkı algılamamasıdır. Yani siz bir şeyi reeldeki haliyle zihninizde canlandırmaya başladığınızda, beyniniz, onu gerçekten yapıyormuşsunuz gibi algılıyor ve vücudu ona göre hazırlıyor.

Eğer kâbuslar kurguluyor ve olumsuz hayaller görüyorsanız, yaptığımız tehlikeli bir iştir. Bir macera nasıl nabzımızın hızlanmasına, adrenalinimizin yükselmesine neden oluyorsa, onu zihnimizde canlandırmak da aynı şekilde nabzımızın hızlanmasına ve vücudun adrenalin salgılamasına neden olur.

Hani bazı geceler insan uyanır ve karanlıkta bir şey görür. Gördüğü şey, aslında askıdaki bir elbise veya nesnenin duvara vuran gölgesidir. Fakat insan onu zihninde başka bir şey olarak canlandırır. Sonra onun gerçekten zihninde canlandırdığı şey olduğu fikrine kapılır ve bazen korkudan çığlık bile atar. Onu gerçek haliyle algıladığında bu sefer nasıl olup da bu kadar basit bir şeyden böylesine korktuğuna güler.

Demek ki insanın başarısız olması ve kendisini dehşete düşürmesi için illa da bir şey yapması gerekmiyor. Onu zihninde canlandırması, beynin onunla ilgili fiil ve faaliyetleri yürürlüğe koyması bile bunun onu yaşamasına yetebiliyor.

İşte size deneyebileceğiniz bir alıştırma.

Sabah kalktığınızda kasıtlı ve bilinçli olarak, ne olmak istiyor ve nerede olmak istiyorsanız, kendinizi o mekânda

ve o işi yapıyor olarak canlandırın. Ama bunu gerçekten odaklanarak her sabah yapın. Emin olabilirsiniz ki bir müddet sonra o işi yapıyor olmasanız bile kendinizi gerçekten düşlediğinizi yaparken ya da başarırken bulacaksınız.

Tabii ben size 'zihninizi kandırmayı' öneriyorum, kendinizi değil…

Zihnin Kandırılması Mümkün mü?

Evet, zihnin kandırılması mümkündür. Ve bu da insanoğluna verilmiş büyük nimetlerden biridir.

Mesela kendinizi bir maratoncu farz edin. Oturduğunuz yerden gözlerinizi kapatın ve pistte bir yığın sporcu ile birlikte koştuğunuzu ve sizin yanındaki dünya şampiyonu rakibinizle yarıştığınızı zihninizde canlandırın. Tabii sahiden canlandırın. Bakın bakalım ne oluyor.

Önce nefes alıp vermeleriniz sıklaşır. Sonra kalbiniz daha hızlı çarpar ve ardından terlemeye başlarsınız. 15 - 20 dakika bunu yapabildiğiniz takdirde vücudunuzdan ter boşandığını görürsünüz.

Çünkü zihninizde yaptığımız bu canlandırma, merkezi sinir sisteminiz tarafından, gerçekten koşuyormuşsunuz gibi algılanır ve vücut da ona göre yönlendirilir.

İşte bu, zihnin kandırılmasıdır ve son derece değerli bir imkândır. Güzel düşünmenin, kötü durumda olunsa bile güzel düşünmenin ne kadar önemli olduğunu şimdi daha iyi algılayabiliyor musunuz?

Bildiğiniz gibi **dua da bir zihinsel canlandırmadır**. Dua, şiddetle istediğiniz bir şeyi zihninizde canlandırmaktır. Zaten zihninizde canlandıramadığınız bir talep (yani

kalbinizin katılmadığı bir istek) Rabbin katında da işlem görmez. Çünkü Cenâb-ı Hak, bir âyette "sizin öylesine söylediklerinizi ka'le almam. Ama içine yüreğinizi koyduğunuz taahhüt ve sözlerinizi ka'le alır ve onları takip ederim" buyuruyor.

Beynimizin, bir şeyi hayal etmek için kullandığı enerji ile onu gerçekte yapmamız halinde kullandığı enerji miktarı nerede ise aynıdır. Daha doğrusu bir şeyi hayalinizde yapmakla gerçekten yapmak arasında fazla bir fark yoktur beyin açısından.

Bir duanın makbul olması için, onun içine yüreğinizi ve samimiyetinizi koymalısınız. Yani onu bütün detayları ile zihninizde canlandırmalısınız ki beyniniz onun gerçek olduğunu sansın ve vücudunuzu o talebe göre ayarlasın!

Peygamberimiz bir hadisinde, **"dua edeceğiniz zaman, kendinizi ağlamaya kodlayınız"** der. Ağlamaklı değilseniz bile kendinizi ağlar vaziyete getirin. Bu aslında talebi, gerçek anlamda içimizde canlandırmamızı sağlayacak en iyi yoldur. Çünkü kendinizi ağlamaya kodladığınız zaman bir süre sonra gerçekten huşu ile Rabbin huzurunda ağladığınızı görürsünüz. Bu da yüreğinizdeki şüpheyi giderir ve talebiniz verilmese bile kendinizi huşu ve huzur içinde bulursunuz.

Beynin, sanal bir eylem ile reel eylemi birbirinden ayırt edememesi, insana ne büyük bir manevra alanı açıyor! Çünkü zihinde canlandırma, bazen gerçekte o işi yapmaktan daha büyük bir tecrübe ve güç kazandırabiliyor insana…

Ve size daha ilginç olanını söyleyeyim; beynimizin, bir şeyi hayal etmek için kullandığı enerji ile onu gerçekte yapmamız halinde kullandığı enerji miktarı nerede ise aynıdır. Daha doğrusu bir şeyi hayalinizde yapmakla gerçekten yapmak arasında fazla bir fark yoktur beyin açısından.

Ve beyin canlandırmayı yapabildiği takdirde insana, onu başarma yolunu da açar.

Nitekim NLP ile meşgul olanların genel bir prensipleri, daha doğrusu bir telkinleri vardır. Derler ki **"Biri bir şeyi yapabilmişse herkes o şeyi yapabilir".** Kısmen itirazım olsa da ben de bu fikre katılıyorum. Çünkü mucizelerin, insanlara verilmiş çok büyük bir nimet ve aynı zamanda bir hedef gösterme operasyonu olduğunu düşünüyorum.

Peygamberlerin kendi kavimlerini inandırmak için gösterdikleri mucizeleri (Allah'ın bir armağanı olmalarının yanı sıra), insan eliyle yapılmış ve benzerleri daha sonra yapılabilecek örnekler ve insanlığa sunulmuş hedefler olarak algılıyorum. O **mucizeler, aynı zamanda insanoğlunun bilim ve teknolojide nereye varabileceğinin sınırlarını da gösterebilmektedir.**

Ve bana göre, bilim adamlarının yeni teknolojiyi üretebilmelerinin altında, peygamberlerin gösterdikleri mucizelerin teşvik edici özelliği büyük rol oynamıştır… Bu konuyu değişik vesilelerle sık sık vurgulamamın sebebi, bu alandaki örneklerin, insan dediğimiz şu mekanizmanın potansiyel sınırlarını keşfi için ideal hedefler oluşturmasındandır.

Zihnimizin sahip olduğu özellikler, bize, insanoğlunun aşamayacağı sıkıntı olmadığını gösteriyor. Beynin şu özelliğinden dolayı insan, zindanda iken kendini gül bahçesinde, sıkıntıda iken huzur içinde tasarlayabilir; acısını yok sayabilir, keyfini çoğaltabilir.

Konsantrasyon

Bir zamanlar bir iddia okumuştum. Şöyle diyordu: **"Hiçbir insan, aklına hiçbir şey getirmeden 20'ye kadar sayamaz!"** İlk anda bana inandırıcı gelmemişti. Sonra

denedim ve gördüm ki evet saymak pek mümkün görünmüyor. İnsanın aklına, sayarken mutlaka bir şeyler geliyor.

O zaman düşündüm; hiçbir şey düşünmeden, düşündüğünü de düşünmeden beynin tamamen faaliyetinden alıkonması mümkün mü? Mümkünse bunun pratik faydası nedir?

Aslında başarılabilse önemli bir faydası var: Bu, kilitlenmeye yüz tutmuş, işlem yapmakta zorlanır hale gelmiş bir bilgisayarı resetlemek gibi bir durum. Geri planda çalışan, beyninizi yoran ve zihninizi cidden meşgul eden bütün açık programların, bütün ".exe" dosyalarının kapatıldığını ve bütün duyularınızla bir tek noktaya odaklandığınızı farz edin. Yani bilgisayarınızda o an sadece tek program çalışıyor olsun. Ne muazzam bir potansiyel!

İşte günde beş kere bunu prova etme imkânı veren bir ibadet var: Namaz. Namaza duran insan, Yaratıcısı'ndan başka bir şey düşünmemeli. İbadetin temel amacı da bu!

İnsanların çoğu, yoğunlaşmakta zorluk çeker ve bu noktada zorlanmayı mazur gösteren bir yığın mazeret sıralamak da mümkün. Sanırım bu mazeretlerin en yaman olanı, **"insan sonsuz olanı nasıl düşünebilir? Bu imkânsız değil mi? İnsan imkânsızı nasıl zihninde tasarlayacak?"** şeklinde olanıdır.

Ben diyorum ki işte bu, hiçbir şey düşünmeden düşünebilme noktasıdır. Budistler bu noktaya **Nirvana** demişler. Mutasavvuflar **fena fillah**… Tanrı'da yok oldukları âna ulaştıklarını işaret etmişler yani. İnsanın kendisini O'nun sonsuz gücü içinde eritmesi. Ummanın içinde bir damla olma egzersizi. Ve **bir damla iken okyanusun imkânlarına bürünme hali!**

Özü kavranamayınca, insanın kendisini yok sayması gibi algılanabilecek olan bu çaba, aslında bizi **'mutlak varlık'**ın gücüyle kontak kurmaya götürür ve yeniden şarj olma imkânına ulaştırır. Genelde ibadet, özelde namaz, kendimizi Allah'ın kudreti ile modelleme alıştırmasıdır veya iç temsillerimizi Yaratıcı ile her daim yenileme psikodinamiğidir.

İki vakit arasında yapamadığımız, üstesinden gelemediğimiz işleri çözebilmek için kendimize yeni bir fırsat yaratmaktır namaz.

Elbette namaz gaye değil! O bize odaklanmayı ve bütün ile kenetlenmeyi öğreten bir araçtır neticede. Çünkü namazda Yaratıcı'dan başka bir şeyi düşünmek teorik olarak **haram**dır. Böylece biz, zihnimize şu telkinde bulunuruz: Odaklan!

Odaklanma, zihinde canlandırma yapmayı kolaylaştırır, büyük bir avantaj sağlar. Çünkü bir olayı veya işi zihinde ne kadar canlı şekilde canlandırabilirsek, onu gerçekleştirme ihtimalimiz de o kadar artar.

Odaklanmayı öğrenmeden başarılı zihinsel canlandırma yapamayız. Demek ki odaklanma **(im'an-ı nazar)** ameliyesi, aslında bizim doğru ve gerçeğe yakın zihinsel canlandırma yapabilmemize yardımcı olmaktan başka bir olgu değildir. Zaten **odaklandığımız ve bütün detaylarıyla içimizde canlandırdığımız şeyi gerçekte de yapabiliriz.**

Bilinçaltımız, zihnimizin canlandırmalarını algılayıp onları vücut üzerinde tatbik etmeye kalkışması için sürekli hatırlatır. İbadetin tekrar edilmesinin sırrı da buradadır. Demek ki ibadet konsantre olmayı, odaklanmayı öğretiyor. Konsantrasyon da detaylı canlandırma yapmamıza yardım-

cı oluyor. Zihinde detaylı canlandırma da amaçladığımızı yapabilmemize ve başarmamıza yol açıyor.

Güncellenmeyen Zihin En Büyük Engeldir

İnsan beyninin, bir saniye ara vermeden sürekli geleceği tasarladığını belirtmiştik. Çalışırken, dinlenirken, uyurken beynimiz bizim adımıza sürekli geleceği tasarlar ve önümüze çıkacak olayları, teklifleri, riskleri tahmin eder ve bunlara göre bir hareket tarzı belirler. Bu hareket tarzını belirlemede, duygusal zihnimizin belirlemiş olduğu ve aslında içimizdeki derin devleti meydana getiren risk ve fayda, korku ve sevinç, tehlike ve rahat gibi temel postülalar etkili olur.

Kendi haline bırakılan **zihnin, sürekli, tehlikeleri önceleDiği tespit edilmiştir.** Bu bilimsel bulgu üzerine "Nefis hep kötülüğü emreder" hadisini hatırlamakta yarar var. **Vücudu tehlikeden korumak, zihin için, menfaatleri elde etmekten daha önemlidir.** Bu yüzden sürekli olarak, "Bunu yapma böyle olur, şunu yapma şöyle olur" diyerek insanı inisiyatif kullanmaktan, harekete geçmekten alıkoyar. Çünkü karşılaşılan her yeni durum, zihin için yeni riskler içermektedir. O, yeni risklerle karşılamaktansa sakin durmayı ve hiçbir şey yapmamayı yeğler. Bu nedenle de insana sürekli dikkatli olmayı, sakınmayı, korkmayı, tedbirli olmayı telkin eder. Buna göre tasavvurlar ve tahminler üretir.

Kendisini zamanın bilgileri ile güncelleyememiş bir zihin ancak duygusallık üretir. Duygusallık da 'mevcud'u tanrılaştırmaktır. Hatırlayın "Duygusallık şeytandandır" demiştik.

Hatta insan, zihninin bu verilerini öncelikli değerler olarak kullanmaya alışırsa, yani korku ve benzeri telkinleri fazla dikkate alır ve korkak biri

Kendisini zamanın bilgileri ile güncelleyememiş bir zihin ancak duygusallık üretir. Duygusallık da 'mevcud'u tanrılaştırmaktır. Hatırlayın "Duygusallık şeytandandır" demiştik.

gibi hareket ederse, zihin bunu daha da abartır ve insanı olduğu yerde durmaya zorlayarak, yeni denemelerden alıkoyar.

Zihnimiz, maalesef en rahat karamsarlığı üretiyor. Bunu karamsarlık üretmek için yapıyor değil tabi ki. Onun bütün derdi, bizi tehlikeden korumaktır. Neyin tehlike olup olmadığına karar verirken de bizim, geçmişte yaptığımız kodlamaları esas alıyor. Yani çevremizdeki insanlar ve içinde doğduğumuz ortam ve ailenin oluşturduğu 'derin devletin' anayasasını kullanıyor.

Yani esasında **zihnimiz, bizi seven ve korumaya çalışan ama dar görüşlü; kendisini yenilemeye yanaşmayan derin devletimizin arzularına kurban ediyor bizi.** Nasıl ki korkular üzerine inşa edilmiş bir anayasa, daha çok yasaklama ve kısıtlamalar içerirse, içimizdeki derin devletimiz olan **duygusal zihnimiz** de bizi aynı mantıkla tehlikelere karşı korumaya çalışır.

Derin devletimizin kodlarını, değişmez maddelerini sık sık gelişen dünya şartlarına göre değiştirip yenilemezsek, zamanla zihnimiz bir 'sanal korkular gayyası'na dönüşür. Ve bizi iş yapmaktan, harekete geçmekten, alıştığımız ve rutin hale gelmiş iş ve alışkanlıklarımızı değiştirmekten bile alıkoyar. Bıktığımız ve artık bizi sıkmaya başlamış, mutsuz eden, gelişmemizi önleyen halleri ve şartları bile değiştirmemize müsaade etmez. Bize hep şöyle dedirtir: **'Ne yapayım, böyleyim işte. Niye değişeyim ki! Beni de böyle kabul edin!"** Çünkü yapılacak değişikliğin, yeni durumun ne tür tehlikeler getireceğini tahmin edemediği için, her tür-

lü değişim ve gelişmeyi engellemeye çalışır o derin devletimiz. Yani zihnimiz…

Böylece hayat, bizim için, hiçbir gelişme içermeyen bir tekrardan ibaret hale gelir. Aslında bu hal, tam bir duygusal felakettir. O insan, zamanla kendi kendine acıyan ama halini değiştirmeye de yanaşmayan bir zavallıya dönüşür. Ve tuhaftır, bütün bu olup bitenlere dürüstlüğünün -halbuki beceriksizliktir- neden olduğunu düşünür. Oysa o kendisini zamanın icaplarına uygun olarak güncellememiş, hayatı doğru algılayamamış ve kendisini mutsuzluğa ve başarısızlığa mahkûm etmiştir.

Okumuş olması, entel takılması, güya modern ve medeni bir insan olması, kişiyi bu hale düşmekten alıkoymaz; eğer zihinsel kodlarını güncelleyememişse… Bu, dehşetli bir realite! Tarih içinde mahvolmuş, geri kalıp yok olmuş toplumların başına gelen felaketlerin en temelinde, bu zihinsel kabızlık ve bu derin tutuculuk yatmaktadır.

İslam toplumlarında yaşanan bu zihinsel kabızlık ve gelişime ayak uyduramama sendromunun bir nedeni de bana göre, yanlış kader anlayışıdır ki, insanı kendi halini değiştirmek için çaba göstermekten alıkoymuştur. Çünkü rızkın Allah'ın uhdesinde olduğu bilgisi, doğal olarak fakirliğin ve geri kalmışlığın bir Tanrısal dayatma olduğu varsayımını da beraberinde getiriyor.

Böyle bir anlayışa sahip insan, zihinsel kodlarını değiştirmeye asla ihtiyaç duymaz. Çabanın nelere kadir olduğunu düşünmez ve sonunda her türlü kötülüğün kabahatini kadere yükler. Fakirlik ve çaresizlik içinde, gelişmiş toplumların gelip onu imha etmesini bekler. Tabii ki derin bir millî gurur ve muazzam bir tarihî hamaset nutukları arasında… Çünkü kendisini zamanın bilgileri ile güncelleye-

memiş bir zihin, ancak duygusallık üretir. Duygusallık da 'mevcud'u tanrılaştırmaktır. Hatırlayın "Duygusallık şeytandandır" demiştik.

Nasıl bizim derin devlet zihniyeti taşıyan bürokrat ruhlu insanlarımız, her sivil girişimi, demokratik her yeni talebi ülkeyi yıkma çabası olarak algılıyorlarsa, **değer yargıları sık sık güncellenmeyen; yani bilgi ve deneyimlerle sürekli yenilenmeyen zihnimiz de her yeni girişimi böyle tehlikeli bulur** ve bizi onu yapmaktan alıkoyar.

Bu hal, misk kokulu bir bahçenin ortasında, hoş olmayan kokular da olabilir diye nefesini tutmak gibi bir şey. Böylesi zihne sahip biri, içinde bulunduğu toplum adına karamsarlık üretmekten ve karşısındakine mutsuzluk vermekten başka işe yaramaz.

Nitekim böyle insanların yanında yarım saat otursanız, sıkıntıdan patlar hale gelirsiniz. İşte salt mevcudu korumaya odaklanmış zihinler, bir bakıma hasta zihinlerdir. Böyle bir zihin hem sahibi, hem çevresi için öldürücü neticelere yol açan düşünceler üretir. Sahibini hasta etmese de en azından hayattan hiçbir beklentisi kalmamış bir varlık haline getirir. Eğer tedbir alınmazsa sonunda sahibini çöküntüye kadar götürür.

Zihnin Kafa Ayarı = Zikir

Zihni düzeltmenin yegâne yolu, onun anayasasını değiştirmektir. Fakat bu hiç kolay değildir. Çünkü o zihin zaten kendi yasalarına sıkı sıkıya sarıldığı için bu hale gelmiştir. Onu, yasalarını gözden geçirmeye ikna etmenin yolu, sürekli iyileştirici kelimeleri ona tekrar etmekten geçer.

Böyle bir kişiye, günde kırk kere aynanın karşısına geçip **"Ben daha iyisini başarabilirim ve ben tüm risklerin üstesinden gelecek kadar güçlüyüm"** diyebilmesini sağlamak lazım. Doğal olarak, **"Bunu yapabilseydi zaten bu hale düşmezdi"** diyeceksiniz. Eh, siz de haklısınız. İşte o yüzden insan zihni üzerinde ciddi emek vermiş araştırmacılar, bize şunu telkin ediyorlar: Zihninize sürekli iyi ve olumlu kelimeler söyleyin. İyi ve olumlu kelimeleri tekrar edin. Bir tür **zikir** yani! Ancak o zaman, zihin kendisindeki mevcut tanımlamaları, paradigmaları yenileri ile değiştirmeye yanaşır.

Hatırlarsanız, bir Japon profesör, su ve çiçekler üzerinde yaptığı bir araştırmada, kötü söz ve iyi sözün suyun yapısı üzerinde derin etkiler yaptığını tespit etmiş, övücü sözlere muhatap olan suyun kristalize olduğunu belirlemişti.

Geçtiğimiz yıllarda yayınlanan bu çalışmaya göre, güzel ve övücü sözlere muhatap olan su berraklaşıyor ve kristalize bir yapıya kavuşuyordu. Hakaret edilen ve kötü söz söylenen su ise yapısını bozuyor ve daha erken bayatlıyordu. Elbette aynı hal, yüzde 80'i su olan beynimiz için de geçerlidir.

Bir zaman bir dua çiçeğim vardı. Ne zaman hastalansa ben ona güzel şeyler söylerdim. Kendisini toparlardı.

Benim eve çok geç geldiğim ve erken gittiğim zamanlardı. Ne onunla, ne evin diğer sakinleri ile ilgilenebiliyordum. Bir gün hanım "dua çiçeğin hasta. Artık akşamları yapraklarını kaldırmıyor" dedi.

Çok geçti ve uykum vardı. Bununla birlikte gidip yanına oturdum. Çok hastaydı, tepki vermiyordu. Hanım "artık ölüyor. Hakkı da var hani. 20 yaşını geçti. Zaten artık o da farkında ki sen hepimizi boşladın" dedi.

Haklı veya haksız, bu serzenişin gerçeklik payı vardı. Kasıtlı bir ihmalim yoktu ama ihmal etmiştik hem ev halkını hem dua çiçeğini.

"Hayır" dedim hanıma "evet çiçeğimizin yaşı 20'yi geçti ama her yıl o kendisini yeniledi. Genç sayılır. Ben de onu Allah'ın izniyle yaşatacağım" dedim.

O gece yanına oturup uzun uzun Kur'an'dan şifa âyetleri okudum. Beni dinlediğine inanıyordum. Ona, "kendisini sevdiğimi, şifa bulması için ne gerekiyorsa yapmaya hazır olduğumu" söyledim. Bir saatten fazla okudum. Sonra yapraklarını okşadım ve uyudum.

Sabah kalktığımda bir de ne göreyim! Benim çiçeğim zinde bir halde karşımda duruyor. Meğer benden sonra kendisini toparlamış ve her gece yaptığı gibi yeniden yapraklarını yukarıya dikip duaya durmuştu. Yanına gittim, sevincimi ona gösterdim.

Baktım sabah vaktinde yapraklarını indiriyor. Teşekkür ettim, bana verdiği cevap için.

Çiçeklerin kulakları, hafızası var mı bilmiyorum ama onların bizi duyduğunu, güzel sözlerden etkilendiğini, şifalı kelimeleri alıp ondan kendilerine moral ürettiklerini tecrübe ile biliyorum.

Neyse zaten "güzel söz yılanı deliğinden çıkarır" demiş atalarımız. Biz yılanı deliğinde bırakalım ama gelin mutsuzluk üretmeye alışmış, değişikliklere kendini kapatmış zihnimizi yeni ve güzel telkinlerle umut ve saadet üretecek hale getirelim.

Amerika'nın Stanford Üniversitesi'nde beyin uzmanı bir profesör de insanın zihnini en çok neyin meşgul ettiği-

ni anlamak için denekler üzerinde ciddi bir inceleme yapmış. Sonunda şunu belirlemiş: İnsanın, 'zihnî tasnif sistemi', kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere; iyi, faydalı ve zararsız şeylerden daha çok önem veriyor ve önceliyor.

Menfi ve olumsuz kelime, davranış ve hayaller, müspet kelime ve davranışlardan daha çok zihnimizi meşgul ediyor, kendisiyle ilgilendiriyor. Yani olumsuz kelimeler, zihnin düşüncesiyle çatışıp onun sağlıklı düşünmesine mani oluyor.

Nitekim insan izlediği bir film veya okuduğu bir kitabın en çok ve öncelikli olarak korkutucu, menfi yanlarını daha uzun süre hatırlıyor.

Demek ki beynimizin sağlıklı çalışması ve bizi doğru yönlendirmesi, onu sağlıklı kelimeler ve kavramlarla meşgul etmemize bağlı. Biz zihnimizi müspet kelimelerle ne kadar çok meşgul edersek, zihnimizin ve dolayısıyla beynimizin kapasitesi de o denli artar.

Dua ve zikrin ne kadar önemli olduğu artık tamamen tıbbî araştırmalarla da tespit edilmiş durumda. Bunun sayısız örnekleri var.

Dua ve zikir hem zihnimizi genişletiyor, hem zihnimizin yaralarını tedavi ediyor.

Bir gün, bir hastanenin kardiyoloji servisinin önünde oturmuş 'efor' testi için sıra bekliyordum. Doktor, göğsümde hissettiğim fizikî daralmadan dolayı kalbimde bir problem olup olmadığını merak etmiş ve efor testi yaptırmamı istemişti.

Karşımda yaşı seksene dayanmış bir zat oturuyordu. Son derece aydınlık bir yüzü vardı. Ben elimi paltomun cebime sokmuş, tespih çekiyorum. Onun da elinde tespih vardı ve kendince dualar okuyordu. Bir ara koridorda ikimiz kaldık. Bana neyim olduğunu sordu. Ben de "doktor efor testi istedi" dedim.

İhtiyar adam bana, "Eğer şu anda yaptığın şeyi her daim yapıyorsan korkma, kalbinde bir şey çıkmaz. Çünkü zikir kalbin cilasıdır. O ancak zikirle yatışır. Yeter ki yaptığın zikrin farkında ol" dedi.

"Aslında yeterince farkında değilim ama mümkün mertebe bunu yapıyorum" diye cevap verdim..

"Öyleyse korkma! Sende kalp olmaz" dedi.

Doğrusu o sözler o zaman çok hoşuma gitmiş ve beni rahatlatmıştı ama biraz da saflık gibi gelmişti. "Kalp hastalığı ayrı, zikir ibadeti ayrı" diye düşündüm.

Sonra sıram geldi ve efor testine girdim. Yapılan tetkik sonucunda doktor da yaşıma göre oldukça iyi olduğumu söyledi. Şaşırmıştım. Çünkü o zamanlar günde iki pakete yakın sigara içiyordum.

Çıktıktan sonra o şahısla dua ve zikir üzerine biraz konuşmayı düşünmüştüm ama çıktığımda gitmişti.

Bu bilgi o günden sonra kafama takıldı. Acaba zikir gerçekten insan vücudu üzerinde bu kadar etkili miydi? Elbette psikolojik olarak rahatlattığına şüphem yoktu ve sanırım bunu da herkes bilirdi. Ama zikrin vücudu fizikî olarak etkilemesi bana pek makul gelmiyordu.

Ne zaman ki bu konuda yapılmış somut çalışmaları okudum, duanın, bedenimizin sağlıklı olmasındaki payını da kavradım. O zaman ihtiyara hak verdim.

Zikir ve dua zihnimizi;zihnimiz beynimizin çalışmasını etkiliyor, beyin de tüm vücudumuzu...

Öyleyse zihnimizi canlı tutmak için onu sürekli güzel kelimeler ve dualarla beslemeyi ihmal etmemeliyiz. Allah, "Bana güzel isimlerimle dua edip yalvarın" diyor. Güzel İsimler (Esmâ-i Hüsnâ), yani Cenâb-ı Hakk'ın bir faaliyetinin özel adı olan isimleri. Bunları tekrar ederek, zihnimize sürekli hayat bahşedebiliriz. Ve bunun için de dua etmek yeterli. Dua, insanın kimyasını değiştiren bir iksirdir. Bir hadiste "Allah'ın güzel isimlerini ezberleyen Cennete gider" denilmiş. Demek ki, güzel meşguliyetler, zihnimizi güzel kavramlarla ilgilendirmemiz, insana cennet gibi bir hayat yaşatabiliyor…

Dilinizde en çok ne varsa zihniniz de onunla meşguldür çünkü. Siz dilinizi güzel sözlere alıştırın ki zihniniz de size güzel şeyler sunsun ve hayatınız güzelleşsin. En güzel sözler ise Yaratıcı'nın isimleridir!

Bilirsiniz, insanın bazen diline bir şey takılır, gün boyu onu tekrar edip durur. Bu halin sorumlusu zihindir. Eğer siz zihninizi, olumlu yönde değiştirmezseniz, o sizi, kendi fantezileri ile sürekli meşgul eder. Yukarıda da sürekli vurguladığım gibi zihin en çok karamsarlık ve korku üretir. Siz

onu bundan alıkoymak zorundasınız. Çünkü o fantezi dediğiniz zihinsel canlandırmalar zamanla vehme ve endişeye dönüşür. Vehim ve endişe de hayatın doğal akışını bozar.

Vehim ve Endişe

Vehim ve endişe de zihnimizdeki derin devletin illegal faaliyetlerindendir. Daha doğrusu, içimizdeki derin devletin, statükoyu (mevcut durumu) muhafaza etmek ve bizi eyleme geçmekten vazgeçirmek için oluşturduğu dehşet senaryolarıdır.

Vehim, uyanıkken karabasan görmeye benzer. Yukarıdaki bahislerde de işaret ettiğimiz gibi zihnimiz geleceği tasarlarken sürekli kendince senaryolar üretir. Elbette bu senaryoları tasarlarken esas aldığı ölçütler, kendinde hazır bulunan malzeme ve değerlerdir. Bu değerlerin, nasıl ve ne zaman zihnimizde yer aldığını bilmesek de zihnimizin, bizim ve çevremizin bir eseri olduğunu biliyoruz artık.

İşte beynimizin, geleceğe dair serbest tasarımlar yaptığı her seferinde, zihnimiz onun önüne bazı dehşet senaryoları koyar ki biz mevcut durumu değiştirmeyelim. Zihin, o dehşet senaryolarını, varlığımızın tehdit altında olmadığı "halihazır durumu" muhafaza etmek için önümüze koyar. Çünkü yeni bir adım ve değişikliğin ne risk getireceği bilinmemektedir. O yüzden zihin, pozisyonumuzu bozduğumuz takdirde ne gibi risklerin olabileceğini önümüze koyarak bizi yeni adımlar atmaktan alıkoymaya çalı-

Zihin, pozisyonumuzu bozduğumuz takdirde ne gibi risklerin olabileceğini önümüze koyarak bizi yeni adımlar atmaktan alıkoymaya çalışır. Bizi yeni bir karar vermekten veya harekete geçmekten alıkoyar. Tabii ki temel dürtü bizi korumaktır!

şır. Bizi yeni bir karar vermekten veya harekete geçmekten alıkoyar. Tabii ki temel dürtü bizi korumaktır!

İnsanın özündeki ilerleme ve gelişme dürtüsü, beyni, sürekli arayışlara sevk eder. Buna karşılık içimizdeki **'derin devlet'** ise beynimizi, zihnin telkinleri doğrultusunda, yeni arayışlardan vazgeçirmeye çalışır. Böylece beyin bazen iki durum arasında kalır. Bir yanda nefis veya aklımızın talebi, diğer yanda zihnimizin ortaya koyduğu sakıncalar! Beyin bu noktada ne yapacağını tam kestiremez.

Bu durum, şuna benzer: Diyelim ki çok susamışsınız, acil olarak susuzluğunuzu gidermeye ihtiyacınız var. Fakat suyun bulunduğu yerde azgın bir aslan duruyor. Susuzluktan ölme riski mi, aslana parçalanma riski mi daha fazladır? Beyin bu durumda, hangisini tercih etmesinin vücut için daha makul ve yararlı olduğuna karar veremez. Çünkü zihnin verileri ürkütücüdür. O yüzden de tereddüde düşer.

İşte bu tereddüt vehimdir. Az çok her insanda bulunmaktadır bu his ve aslında olmasında da yarar var. Zira, korku da insanı gereksiz tehlikelere atılmaktan korumak için cesaret kadar gereklidir.

Dolayısıyla gerçekten orada bir aslan varsa bu, yakın bir tehlikedir ve vücudu ondan uzak tutmak gerekir. Ama orada aslan olmadığı halde zihin, beynin önüne böyle bir halüsinasyon koyuyorsa ortada bir problem var demektir.

Nefsin suya ihtiyacı var; bu reeldir. Suyun başında azgın bir aslan bulunduğu ise sanaldır, zihnimizin tasarlamasıdır. Ama hatırlayın beynimiz sanal ile reeli birbirinden ayırt edemiyor demiştik.

Eğer aslanın varlığı reelse -çünkü başka verilerden beynimize, orada aslan olmadığına dair bilgiler de gelmekte-

dir- ondan sakınmamız gerekir. O var olduğu halde onun yok sanılması da tehlikedir elbette.

Ama asıl tehlike, olmayanı var saymak ve hareketleri ona göre bina etmektir. Öyle durumlarda vehim, endişeye dönüşür ki bu artık bünyede tahribat yaratacak bir durumdur. Bu durum uzun süre devam ettiğinde endişe bütün eylemlerimize sirâyet eder. Bundan sonrası bir hastalık halidir ve tedavi gerektirir.

Bir zamanlar kritik bir görevdeydim. Kendilerini 'mafya' zanneden silahlı tipler, benden, büyük paralar istiyorlardı. Güya ben o makamda malı götürüyordum, onlar da kendi paylarını(!) istiyorlardı. Gerçi sonradan maksatlarının başka olduğunu anladım ama ben o zamanlar doğrudan kendimi muhatap sanmıştım. Onlara istedikleri paraları verecek ne durumun ne de imkânımın olduğunu izah ettimse de anlatamadım. Bir grup gidiyor, biri geliyordu. Her gelen, sonu ölümle biten teklifler ve tehditlerde bulunuyordu.

Belki gerçekte tehditleri yakın bir tehlike değildi. Amaçları beni korkutup arzularına kavuşmaktı, orasını bilemem. Ama her gün bu gibi durumlarla karşılaşmak, sonunda benim dengemi bozdu. Yaklaşmakta olan her şeyi 'tehlike' sanacak bir vehme sürüklendim. Tabii o zamanlar, böyle, beynin ve zihnin oyunlarından da habersizdim. Vesvese, vehim gibi şeylerin adını duymuştum ama vücuttaki işleyiş ve neticelerini bilmiyordum.

Sonunda vehim ve endişelerim o boyuta vardı ki, rahat gezemez, dışarı çıkamaz, geceleri uyuyamaz hale geldim. Fakat işim gereği, her gün de mutlaka çıkmak zorundaydım. Ve tabii bu durumu, (hem onları huzursuz etmemek, hem de bu tehlikeye bulaştırmamak için) ne ailem ne de çevremle paylaşabiliyordum.

Derken, bende öyle bir vehim oluştu ki, 'para' kelimesi bana sadece ölümü hatırlatır hale geldi. Artık, o müessesede maaş alıyor olmak bile beni ürkütüyordu! Duyduğum her ses, yaklaşan her cisim beni ürkütür olmuştu. Filmlerdeki çeteler bile adeta gerçeğe dönüşüp üstüme geliyorlardı.

İçinde bulunduğum durum, elbette reeldi. Fakat durumun, zihnimin büyüttüğü kadar vahim olmadığı, ancak ben "ne olacaksa olsun" deyip meselenin üstüne gitmeye karar verince anlaşıldı.

Konuyu önce bir dostuma, sonra da orduda iken özel birimlerde çalışmış yeğenime açtım. İşte o zaman neyin ne kadar reel ve neyin ne kadar vehim olduğunu gördüm ve kendimi o vartadan kurtardım. Tabii bu halden kurtulmamda onların büyük çabası ve desteği oldu.

Yine de burada ifade ettiğim kadar kolay olmadı hiçbir şey ve ben çok ağır bedeller ödedim. O hal içinde geçen iki, iki buçuk yıllık süreçte, ailem dağıldı, sağlığımı kaybettim ve saçlarım kısmen dökülüp tamamen ağardı. Yani sadece zihnim değil, vücudum ve sosyal hayatım da bu vehim ve korkuların ağır bedellerini ödedi maalesef.

Elbette vehim, zihnimizin üretebildiği en büyük bela değil. Fakat her kötü gidişin başlangıcıdır. **O yüzden vehim, insan zihninde büyütülmeden başı ezilmesi gereken bir yılandır.** Onu küçükken yok etmediğiniz takdirde bir gün karşınıza ejderha olarak çıkar. Bu ise üstesinden kolaylıkla gelemeyeceğiniz kadar ağır ve ezici bir yük olur.

Vehim bazen endişe boyutuna ulaşmaz. **Vesvese** boyutunda kalır. Fakat vesvese de ruhun gücünü kullanma-

ya mani olan en tehlikeli hallerden biridir. Üstelik vesvese sadece beynimizin, daha doğrusu zihnimizin bir oyunu da değildir. Vesvesede, nefsimiz de işin içindedir. Bu konuyu da detaylandırmakta fayda vardır.

Vesvese

Vesvese, kaynağı yine zihnimiz olan bir tereddüt çeşididir.

Sözlük anlamına baktığımız zaman karşımıza **'hışırtı'** ve **'fısıltı'** anlamları çıkıyor. Bunların ikisi de gizli ses demektir. Evet, ortada bir şey var ama onun ne olduğunu biz tasvir ediyoruz. Mesela ormandasınız, bir hışırtı duydunuz. Ne olduğunu bilmiyorsunuz. Fakat içinizden bir ses size diyor ki "bu aslandır ve seni parçalayacak". Bu tahmin, bulunduğunuz ortam açısından mümkün de olabilir. Ama aklınız size orada aslan olmayacağını söylediği halde siz yine o korku ile hareket etmeyi sürdürürseniz bu bir vesvesedir. Ona kulak vermek de vesveseye kapılmaktır.

İhtimal ki orada aslan da olabilir ama hiçbir şey görmeden, hemen en büyük tehlikeyi tasarlayıp kendimize telkin ettiğimizde sağlıklı karar vermekten kendimizi alıkoymuş oluruz.

Veya diyelim abdest aldınız. İçinizden bir ses "olmadı" diyor. Kalkıp bir daha abdest aldınız, o yine ısrar ediyor. İşte bu da bir tür vesvesedir.

Vesvese de vehim gibi ruhun gücünü kıran ve insanın kendisini gerçekleştirmesine mani olan hallerdendir. Vesvese nefs ve zihnin birlikte ürettiği organize bir eylem olduğu için giderilmesi daha zor bir sorundur. Ve insanların çoğunda şu veya bu şekilde bir miktar vesvese bulunur.

Kur'an bize, vesvesenin kaynağının, sadece insanın nefsi ve zihni olmadığını da gösterir. Diğer insanlar ve cinler de vesveseye sürükleyecek fısıltılar yükler insana. Rabbimiz, bize bu durumdan kendisine sığınmamız gerektiğini söylüyor ve şöyle diyor:

Vesvese de vehim gibi ruhun gücünü kıran ve insanın kendisini gerçekleştirmesine mani olan hallerdendir. Vesvese nefs ve zihnin birlikte ürettiği organize bir eylem olduğu için giderilmesi daha zor bir sorundur.

"De ki, insanların Rabbine sığınırım… O sinsi vesvesecinin şerrinden. Ki o sinirlerine dokunarak insanın göğsüne kuruntu ve korku salar. Hem cin hem de insanlardır bunu yapabilen..."

İnsanoğlunu korkak, pısırık ve iş yapamaz hale getiren en yaygın hastalık; vehim ve vesvesedir. Vehim ve vesvese birbirini doğuran hastalık ve başlangıçları tamamen sanaldır. Her ikisi de daha ziyade dışarıdan gelen telkin ve tetiklemelerin, zihnimiz tarafından abartılmasıyla, bizi harekete geçmek ve sağlıklı düşünmekten alıkoyar.

Tasavvuf, vesveseyi, seyr ü süluku engelleyen en ciddi maniler arasında görür ve onu yok etmek için mücadele verir. Çünkü vesvesenin önü alınmadığı takdirde kalbin bir marazı haline geliyor. **"Kalbin marazı"** Kur'an'ın, şiddetle kınamasına muhatap olmuştur: "Onların kalplerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır. Uydurdukları yalanlar sebebiyle sürekli azap çekerler."

Ne muazzam bir tespit!

Bu âyet gösteriyor ki, vehim ve vesvese tamamen sanal şeylerdir, sabit bir gerçeklikleri yoktur. **İçimizde uydurulmuş yalanlardır.**

Bu yüzden de vesvese, ciddiye alınması gereken bir musibettir, beladır. Ondan bir an önce kurtulmazsak, **vesvese, içimize doğan hayali bir yılanı, kalbimizi ısıracak, ruhumuzu yaralayacak ve gücümüzü kıracak gerçek bir ejderhaya dönüştürmektir.** Kur'an ona **"uydurulan yalan"** diyor. Yani yalan bir hayal. Biz ona önem verirsek gerçekmiş gibi algılanır ve beynimiz ona göre tedbirler üretmeye başlar. O sanal korkuyu büyütmezsek, ehemmiyet vermezsek vesvese de küçülür ve yok olur...

Bir hadiste Peygamberimiz (asv), "aklına kötü bir düşünce veya korku gelen insan, üç kere sol omzunun üstüne 'euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim' deyip tükürsün, aklına gelen o şeyden ona zarar gelmez" diyor. Aynı şeyi kötü rüyalar için de öneriyor.

Dikkat ederseniz, Peygamberimiz (asv) bize sanal korkuları yine sanal olan bir tavır veya ritüel ile yok etmemizi öğütlüyor. İçinde bir korku oluşuyor ve sen omzunun üzerinde oturan şeytana tükürüp onu yok ediyorsun güya.

Son derece sembolik ama bir o kadar da önemli!

Hatırlarsanız, beynimizi düzeltmek için bedenimizi, bedenimizi düzeltmek için de beynimizi kullanmamız gerektiğini ifade etmiştik. Pekâlâ, ağlıyor gibi yaparak beynimizin ağlama moduna, güler gibi yaparak de beynimizin de gerçekten gülme moduna geçmesini sağlayabiliyoruz. Bu bütün eylemlerimiz için de geçerlidir elbette. Vücudumuzun duruşu beynimizi, beynimiz de vücudumuzu etkileyebiliyor. Peygamberimiz (asv) de bu önerisiyle aslında bize diyor ki, "ondan korkmadığını vücudunla göster ki beynin de onun korkulacak bir şey olmadığını bilsin ve o korkudan sana bir sıkıntı üretmesin. Onu yok saysın."

Elbette hastalıkla mücadele edeceğiz. Fakat vesvesenin kendisini ka'le almamak gerekiyor. Ehemmiyet verirsen, korkarsan ağırlaşıyor ve vesvese sahibini hasta ediyor. Korkmazsan ka'le almazsan o da yok olur veya gizlenir.

Onun, aslında, sanal bir telkinden ibaret olduğunu, sana hiçbir zarar veremeyeceğini bilmezsen o vesvese devam eder ve yerleşir. Mahiyetini anlasan ve onu tanısan, yani reel olmadığın bilsen gider.

Demek ki temel mesele, içimize düşen o korku, tereddüt yahut vesvesenin mahiyetini iyi bilmek ve onu olabilirlik terazisiyle tartıp defetmektir.

Vesvesenin Çeşitleri

Tabii ki vesvese bir tek hal ile ortaya çıkmaz. Sayısız usulleri ve yöntemleri vardır. Yukarıda da izah edildiği gibi vesvesenin bir tek kaynağı yoktur. Bir kısmı zihnimizden, bir kısmı nefsimizden, bir kısmı insanlardan, bir kısmı da cinlerden ve şeytanlardan içimize atılır.

Bilgisayarı tanıyanlar açısından bir izah yapacak olursak vesvese, içimize atılmış asılsız bilgiler ve olmamış olayları olmuş gibi gösteren bir posta iletisidir (spam). Spamları tespit eder etmez, virüs taşıma riskini de göz önüne alarak bilgisayarı kapatıp yok edecek programı yüklemek veya onu silecek birine götürmek lazım. Eğer bu yapılmazsa sonunda bildiğiniz gibi bilgisayarınızı formatlamak zorunda bile kalabilirsiniz.

Çoğu kere internet yoluyla alınan postalarda bu tür asılsız iddialar yer alır, bazen disket ve benzeri yollarla, bazen flash disk ile ve bazen de bilgisayarımızın içindeki herhangi bir programın yan etkisi olarak, programların çakışma-

Vesvese, içimize atılmış asılsız bilgiler ve olmamış olayları olmuş gibi gösteren bir posta iletisidir (spam). Spamları tespit eder etmez, virüs taşıma riskini de göz önüne alarak bilgisayarı kapatıp yok edecek programı yüklemek veya onu silecek birine götürmek lazım.

sından dolayı benzer arıza sinyalleri ve virüs tehditleri de ortaya çıkabilir. İşte bunların tümü vesvese için de geçerlidir diyebiliriz.

Mesela şeytandan gelen vesveseyi ele alalım. Korkutucu bir uyarı olsun bu. Şeytanın içimize attığı vesvese çok yüksek frekanslı bir titreşimdir. Onu beyin çözemez ve doğrudan kalbe aktarır. Çünkü şeytandan gelen titreşimleri çözen kalptir. Kalp şeytandan gelen o titreşimi (biz ona şüphe diyelim; çünkü kalp onun şeytandan geldiğini bilmez) kabul etmezse, sinyal tekrar beyne döner. Beyin onu **'şetm'** (bağımsız bir .wmv dosyası) haline dönüştürüp hayalin kucağına atar. Hayal onun etkisiyle perdeye birtakım hoş olmayan resimler ve tasvirler yansıtır. Vesveseli adam, onu görünce **"eyvah"** der ve telaşa kapılır.

Mesela, bir kadın çocuğunu okula göndermiştir. Şeytan onu telaşa düşürmek istemişse kalbine çocuğu ile ilgili kötü bir düşünce atar. Eğer o kadının kalbi bunun üstüne düşmezse, bu kez de hayal devreye girer ve çocuğu, tehlikeler içinde tasvir ettirmeye çalışır. Böylece anne, çocuğuyla ilgili felaket senaryolarının peş peşe gözünün önüne geldiği bir hayaller kutusuna tıkılıp kalmış olur.

Veya bazen, inanan bir insanın yüreğinde, Tanrı'ya ve kutsallara yakıştırılmayacak düşünceler oluşur. İnsan o düşünceden kaçmak istedikçe o büyür, sonunda insan Tanrı'ya inanmadığını, inanıyorsa bile çok derin şüpheleri olduğu fikrine kapılır.

İşte vesvesenin size vardırmak istediği nokta tam da burasıdır: Sizi kendiniz hakkında şüpheye düşürmek, kendinize duyduğunuz güveni ve inancınızı sarsmak.

İnsan kendine olan güvenini kaybettiğinde zaten kaybedecek başka bir şeyi kalmamıştır. Ruhunuz çok güçlü de olsa size artık size yardım edemez. Ve siz giderek bitkin, çaresiz, hiçbir işe yaramaz, aciz biri olur çıkarsınız. Başkaları sizi idare eder, elinizdekini alır ve sizi köleleştirir. Birilerine yaslanarak varlığını sürdüren bir tufeyli olursunuz.

Hâlbuki bu kitap; size her şeye rağmen kendi ayaklarınız üzerinde durmak için daima bir imkân var olduğunu ve bunu da içinizdeki ruh ve o ruhun kullanımına sunulmuş şu bedenimizin, nerede ise sınırsız denilecek imkân ve kabiliyetleriyle başarabileceğinizi söylüyor.

Vesvesenin sizi kuşatmaya başladığı o anda, yapmanız gereken çok basit bir eylem var: Peygamberin tavsiyesine uyup omzunuzun üstündeki o sanal düş kurucusunu (şeytanı) oradan indirmek. Elbette omzunuzda şeytan meytan yok. Tıpkı Mina'da taşladığımız yerde gözle görünür bir şeytan olmadığı gibi. Bizim orada taşladığımız da burada tükürdüğümüz de içimizdeki sanal korkularımız ve zaaflarımızdır. Çünkü beynimize, korkulacak bir şey olmadığını hissettirebilmeliyiz ki o da bize sıkıntı veren o tasvirleri devreden çıkarsın. Bunu beynimize yaptırmanın en basit yollarından biridir yaptığımız.

Bu hadisi uygulamak için yaptığımız seremoni, içimizdeki sanal korkuyu, yine sanal olan bir tavırla yok etme operasyonudur. Çünkü Peygamberimiz (asv) bir güven abidesidir. O ne söylemişse doğrudur. Bu seremoni ile vücudunuza takındırdığınız şu yeni hal, doğrudan beyninizi et-

kileyecek, o da hayal perdesi üzerinde, bizi korkutan tasvirler resmeden o **spam**ı, devre dışı bırakacaktır.

Güneşin altında karanlığı tasvir edebilmek de karanlığın içinde güneşin aydınlığını hissetmek de beynimiz için basit bir olgudur. Yeter ki biz onu doğru yönlendirelim. Onu istediğimiz gibi aldatabiliriz. Soğukta üşümemeyi, sıcakta terlememeyi bile sağlatabiliriz beynimize. Yeter ki kar yağarken bile güneşin sıcak hararetini içimizde tam olarak canlandırabilelim.

Şâyet bunu yapmazsak yani içimize düşen o vesveseyi hemen uzaklaştırmazsak, o hayal inandırıcılaşır ve büyür. Böylece hem inancımıza hem sağlığımıza zarar verir.

Yukarıda sözünü ettiğim o sıkıntılı günlerimde, ne zaman gözümü kapatsam çevremde dev yılanlar dolaşıyor, azgın köpekler üzerime saldırıyordu. Ne zaman bir hayal kursam sonunda hep zararını benim çektiğim işlerin içinde buluyordum kendimi.

Bunların tamamen vehim olduğunu bile bile, içinde bulunduğum şartların da etkisiyle, kendimi sık sık o hayallere kaptırıyor ve büyük telaşa düşüyordum. Öyle oluyordu ki bazen saatte yüz kilometre hız yapmışım gibi kalbim küt küt atıyor; adeta yerinden fırlayacak gibi oluyordu. Nabzım yükseliyor, terliyor ve endişe ile yerimden kalkıp etrafıma bakınıyordum.

Sonra bir gün elime vesvese ile ilgili bir yazı geçti. Okuyunca fark ettim ki yaşadıklarımın büyük bir kısmı, benim vehmimden ve telaşımdan kaynaklanıyor. Kendi kendime **"Telaş etme Mehmet Ali! Senin hatırına gelenler, başına gelecekler değildir, bunlar tamamen beyninin sana oynadığı oyunlardan ibaret hayallerdir"** diye telkin ver-

meye başladım. Tabi bu arada vesveseler de boş durmuyordu.

Bu kitap; size her şeye rağmen kendi ayaklarınız üzerinde durmak için daima bir imkân var olduğunu ve bunu da içinizdeki ruh ve o ruhun kullanımına sunulmuş şu bedenimizin, nerede ise sınırsız denilecek imkân ve kabiliyetleriyle başarabileceğinizi söylüyor.

Sonunda zihnimle iddiaya girdim, kendimi onun telkinlerinden kurtarmak için. Ona dedim ki: **"Sen beni korkutuyorsun ama aslında bir yalancısın. Bugüne dek beni defalarca kandırmayı başardın. Şu anda bana 'uyuma, bak uyursan şöyle olacak, böyle olacak' diyorsun. Ama ben sana artık inanmıyorum ve bunu ispatlayacağım. Aha şimdi uyuyorum ve yarın kalktığımda senin yalancı olduğun ortaya çıkacak!"**

Bunu defalarca yaptım. Her gece kendimle bu iddiaya girdim. Sonunda korkularımın yüzde 80'i uçup gitti. Meseleleri, büyük oranda kendi kafamda büyütmüş, hayatı kendime zehir etmiştim meğerse!

Peki, bunu yapınca, gerçekten var olan tehditler de ortadan kalktı mı? Hayır! Kalkmadı elbette ama gerçek mahiyetlerine büründüler ve olduklarından daha fazla ürperti veremediler bana. Bu da benim, iki elim kolum bağlı oturup başıma geleceklerden korkmam yerine, akılcı çözümler üretebilmemi sağladı. Beynim, olumlu çalışmaya ve doğru tedbirler üretmeye başladı.

O zaman, kendilerinden kaçtığım o insanları ben çağırdım ve oturup onlarla açık açık konuştum. Sandıkları gibi bir insan olmadığımı, eğer iddialarını ispat ederlerse umdukları şeyleri kendilerine verebileceğimi söyledim. Makul bulup kenara çekildiler.

Ben bunu niye en baştan yapmamıştım, yapamamıştım? Çünkü birilerini kendimce korumaya çalışmıştım. Birilerine zarar gelmesinden korkmuştum ve vesvese ile vehim yüreğime olmayacak korkular salmıştı.

İşte insanın, böyle durumlarda yapması gereken ilk hamle bu! Yani hiç vakit kaybetmeden içindeki korkunun veya vesvesenin karşısına dikilip ona meydan okumak! Çünkü o bir hayalden ibarettir ve aynadaki yılanın ısırma ihtimali yoktur.

Hatta velev ki o yılan gerçekten de orada olsun, yine de ondan kurtulmanın bir tedbiri vardır ve siz ondan gereksiz yere korkmaz ve aklınızın başınızdan gitmesine neden olmazsanız o tedbirlere daha kolay ulaşır ve sorunları daha rahat çözersiniz. Ama aksi olur da hayali bile gerçek zannederseniz, korkudan kendi kendinizi zehirlersiniz ve onun sizi ısırdığını sanırsınız...

Özgüvene Saldırı Modu

Vesvesenin başlıca hedefi özgüven duygusunu yok etmektir. Bilindiği gibi manalar kalpten çıktıkları vakit suretlerden soyunmuş olarak hayale gelir; orada suretler giyerler.

Beynimiz, sürekli gelecek senaryoları hazırlayıp gelecekle ilgili tahminler yaptığı gibi, hayalimiz de kalbimizin ürettiği veya üreteceği manaların zihin tarafından algılanmasını, tanınmasını sağlayacak suret ve kıyafetler üretir… Manalar o kıyafetleri giyip zihnimizin sahnesine çıkarlar ve orada kendilerine yer bulmaya çalışırlar.

Malum ya zihnimiz, tanınmayan, kendisinde karşılığı bulunmayan olguları kabullenmez. Önce onu kendinde var

olan bir şey ile ilintilendirmek zorundadır. Yani onlara kendince bir kıyafet giydirecektir. Bir kıyafet giymemiş manayı da zihin olduğu gibi algılayamaz. O yüzden de bazı manalar, zihnimiz tarafından kabul görsünler diye, hayalimizin önceden ürettiği bir kıyafet veya surete bürünerek algı alanımıza sokulurlar.

Hayalimiz, önem verdiği şeylerin suretini yol üzerinde bırakır. Hangi mana o yoldan geçse o suretleri ona giydirir. Bunu başaramazsa bulaştırmayı ya da perdelemeyi dener. Eğer manalar münezzeh ve temiz iseler sadece nezih suretler alırlar. Suretler mülevves ve kirli ise mana o surete bürünmek istemez ama kendini de ondan tamamen soyutlayamaz.

Vesveseli adam, bu yakınlığa bakarak, **'temas'**ı **'giymişlik'** olarak algılar. **"O temiz mananın bu kirli kıyafet içinde ne işi var!"** der. Sonra da kendi kendine şu kanıya varır:

"Bu güzel mana ile bu kirli elbisenin bir ilişkisi olamaz. Demek ki benim kalbim bozulmuş, demek ki ben kötü bir adamım!"

Ve böylece kendine olan güvenini kaybetme yolunda ilk adımı atmış olur. Şeytan da bunu fırsat bilerek, onu kendi elinde oynatmaya başlar. Mesela şöyle der: **"Allah son derece nezihtir ve paktır. Cemildir, çirkinlik ve pislik onun katına yakışmaz. Sen ise, için pislikle dolu olduğu halde 'abdest alınca temizlendim' diyorsun. Böyle temizlik olmaz! Sen önce içini tam olarak temizle ki, Rabbin huzuruna çıkabilesin!"**

Beynimiz, sürekli gelecek senaryoları hazırlayıp gelecekle ilgili tahminler yaptığı gibi, hayalimiz de kalbimizin ürettiği veya üreteceği manaların zihin tarafından algılanmasını, tanınmasını sağlayacak suret ve kıyafetler üretir…

Bu sözler, zahirde doğrudur. Doğrudur da aslı hayvan olan insan için değil! İnsan ne yaparsa yapsın yiyerek beslendiği için daima vücudunda yediklerinden oluşan bir **'pislik'** mevcut olacaktır. Dolayısıyla insan neredeyse hayatı boyunca tam olarak temiz bir hal yakalayamayacaktır. Buradan hareketle şeytan bize şöyle bir hüküm verdirir: **"Sen asla temiz olamayacağın için boş ver gitsin!"**

Böylece şeytan aslı batıl olan bir iyi niyet gösterisiyle bizi iyi şeyler yapmaktan alıkoyacaktır. Bunu çoğu kere de başarıyor.

Veya diyelim ki, bir başarıyı elde etmek için, sende mevcut olan bir zaafı yahut alışkanlığı terk etmen gerekiyor. Karar da vermişsin. Şeytan hemen sana o zaafa sahip olduğu halde bir şeyler başarmış birini örnek gösterir ve der ki: **"Ne alaka! Bak filanca kişi her türlü haltı yapıyor ama şu makamda. Demek senin bunu terk etmen bir şey değiştirmeyecek."**

Sen o an içinden geliyormuş gibi görünen bu karşı görüşe itibar edip yapman gerekeni yapmaktan vazgeçersen sınavı da kaybetmiş olursun...

Aşırı derecede sigara içen bir arkadaşımız vardı. Genetik yapı itibarıyla kanser olmaya eğilimli olduğu için doktor ona, sigarayı mutlaka bırakması gerektiğini söylemişti. Kendisi de bırakmaya niyetlenmiş ve içmemeyi kafasına koymuştu.

Bir gün, bir vesile ile ona kaderi anlatmaya çalışırken şöyle demişim: "Esas olan takdirdir. Tedbir aklın selameti için lazımdır. Mesela gırtlak kanseri olanların yüzde 80'i, sigara içenlerdir. Ama her sigara içen gırtlak kanseri olmaz!"

O arkadaş maalesef bu tespiti, nefsinin hoşuna gittiği için kendisine dayanak yapmış ve yeniden sigaraya başlamış. Tabii sonucun ne olduğunu tahmin ediyorsunuzdur.

Bu kitabın başında size hayat mertebelerini anlatırken, **"insanın yemesi, içmesi, boşaltım yapması, terlemesi gibi halleri, onun kutsî ve ulvî görevler yapmasına mani değildir"** demiştim.

Ama bazen en ulvi bir mesele ile meşgulken en süfli bir hayal gelip sizi o güzel işi yapmaktan veya düşünmekten alıkoyabiliyor. Bu normaldir. Normal olmayan, bu duruma bakıp da, **"Ya zaten ben adam olmam. İyi ve güzel haller nerede ben nerede…"** demektir.

Mesela çevremizdekilerden sık işittiğimiz bir cümle vardır: Sahabe, evliya, ermiş gibi güzel insanların halleri anlatılınca birileri **"Aman!"** der, **"biz nerede onlar nerede!.."** Veya büyük işler başarmış, cehdedip bilimsel bir buluşa imza atmış, insanlığın yararına güzel işler başarmış insanların hikâyeleri anlatılırken, çoğumuz, sanki başka bir türden söz ediyormuş gibi yüceltiriz onları kafamızda. O anda onların da senin benim gibi bir insan olduğunu düşünmeyiz. **"Ya bak, o adam cehdetmiş, gayret etmiş, başarmış! Ben de çalışsam, çabalasam, onun yaptığının aynısını yapabilirim"** demeyiz. Hâlbuki yapılması gereken budur.

Yeryüzünde biri bir şey başarmışsa onun takip ettiği yolu takip eden bir başkası da pekâlâ rahatlıkla aynı başarıya ulaşabilir. Hatta tarihte aynı anda dünyanın başka yerlerinde birbirinden haberi olmayan bilim adamlarının bir iki gün ya da birkaç hafta farkla aynı buluşları açıklamalarına bile şahit olmadık mı? Bu bile bizim savunduğumuz gerçeğin bir delili değil mi?

Ama biz ne yapıyoruz, başarmış olanların hikâyesini değil de şu veya bu sebeple başarıya ulaşamamış olan insanların bahanesini kendimize uygun görüyor ve başarısızlığımıza zemin hazırlıyoruz.

İşte bunların hepsi, vesvesenin bizde meydana getirdiği özgüven eksikliğinin sebep olduğu hallerdir.

Mükemmelliğin Yıkıcı Özellikleri

Vesvesenin bir diğer şekli ise en mükemmel örneği gösterip, insanı yapabileceğinden alıkoymaktır. Bu da zihnimizin; ruhun gücünün açığa çıkmasına önleyici yöntemlerinden biridir.

Üniversite yıllarında şiirle meşguldüm. Kendi dönemim için hatırı sayılır mısralar da yazmıştım eleştirmenlerin kanaatlerine göre. Şiirlerim yayınlanmış ve hakkımda olumlu yorumlar da yapılmıştı. Ama asla **'ben şairim'** diyemedim. Bunun sebebini rahmetli hocamız **Mehmet Kaplan** izah etmişti ama ben yine de bu mükemmeliyet duygumu aşamadım.

Bir gün Fransız şair'i **Allen**'i anlatırken şöyle demişti hocamız: "Edebiyat tarihi okuyan, iyi şiir ve iyi edebiyat ürünlerini tanıyan insanların en büyük talihsizliği, bu mükemmel şaheserler ile kendi eserlerini yazmadan önce tanışmalarıdır. Onlar, iyi birer şair olabilecekken, 'Ben nerde, o şair nerede...' diyerek, iyi şiiri yakalamak için gerekli tekrar ve cehdi göstermezler. Böylece gerçekten de çalıştıkları ve çabaladıkları takdirde büyük bir şair veya edip olacak nice insanlar, çok genç yaşta olgun eserleri tanıma bahtsızlığına uğrayarak kendilerine zarar verirler.

Oysa gayret etse, **Kafka** gibi yorulmadan on yedi yıl yazıp yazıp bir kenara atsa, bir gün o da büyük bir yazar, büyük bir şair olacaktır. Ama vehmi, vesvesesi onu iyi örneklerle aldatır ve sonunda kendisinin asla öyle bir şey yapamayacağına karar verir. Halbuki insan yanıla yanıla olgun-

laşır, mükemmeli yakalar. Mükemmel örnek, benzerini yapmak için insanın gayretini teşvik etmeli, 'O yapabilmişse ben de yapabilirim' dedirtmeli. Aksi takdirde o mükemmel eserleri tanımamak sizin için daha yararlıdır…"

Bu vesvesenin en güzel örneklerini, ibadet konusunda görmekteyiz. Birçok arkadaş biliyorum ki; menkıbe kitaplarında veya sahabelerin hayatını anlatan eserlerde gördükleri vecd ve istiğrakı anlatıp, **"İşte ibadet budur. Ben böyle yapamıyorum. Öyleyse o namazı kılmamın ne manası var!"** diyerek kendilerine en büyük yardımcı olan ibadeti ihmal ediyorlar. Gerçekten de böyle düşündüğü için sonunda, kendisini namazdan, niyazdan, ibadetten mahrum bırakan birçok insan tanıyorum. Okuduğu örneğin, bir insanın ömründe belki bir kez yaşayabileceği bir hal olduğunu hiç aklına getirmeyip, o insanların her daim o hal üzerinde olduklarını sanarak, kendindeki zayıflığı vesvese ile kabiliyetsizliğe dönüştürüyor... Ya da **"Benim kalbim kararmış, benim bu işlere kabiliyetim yok"** diyerek ömür boyu kendilerine yazık ediyorlar.

Ve bu güven eksikliği içinde kendine yazık etmiş, yapabilecekken yapamamış ve ömrünü heba etmiş birçok hayat hikayesi biliyorum. Bunların pek çoğu son derece yetenekli idiler ama yeteneklerini kullanmadılar ve o yetenekleri geliştirmek için deneme yapmaya girişmediler. Çünkü önlerindeki mükemmel örnekler onları bir şeyler yapmaktan caydırıyordu.

Eskiden sık sık gençler gelir ve yetenekleri doğrultusunda kendilerini yönlendirmemi isterlerdi. Onlara şunu söylerdim:

"Evet istidat, yetenek diye bir realite var. Ama en büyük realite eylemdir, çalışmaktır. Kendinize bir hedef ko-

yun ve o yolda çalışın, sonuna kadar işin hakkını verin. Mesela sen, fizik bölümünü kazanmışsın. Öyle çalış ki henüz bulunmamış bir kanunu da sen keşfet. O kanun da senin adınla anılsın…"

Genelde verdikleri cevap şu olurdu:

"Türkiye'de öyle şeyler yapmanın imkânı yok ki? Hem ben nerede onlar nerede! Benim ne haddime. Ben okuyup bir fizik öğretmeni olsam yeter..."

Ne yazık ki, "Nasıl Einstein, izafiyet teorisini bulmuş, nasıl Newton yerçekimi kanununu keşfetmiş, ben de çalışıp onlar gibi adımı tarihe yazdıracak yeni şeyler keşfedebilirim" demek yerine, onları kendilerine aşılması zor duvar yapmışlardır. Oysa onların hayatlarını modelleyip pekâlâ onların başarısını tekrarlayabilirlerdi. Modelleyip, kendileri için başarıya varma aracı yapabilecekleri bu mükemmel örnekleri başarısızlık gerekçesi yapıyorlardı.

Şunu bilin ki **"Ben kimim ki?"** sorusunu insanlar neredeyse yüzde 99'lara varan oranlarda kendi hadlerini bilmek için değil, kendi tembelliklerini gizlemek için kullanıyorlar.

Ben de onlara açıkça soruyorum: Peki gerçekten sen kimsin, farkında mısın?

Sen,Yaratıcı'nın bütün hallerini kavramaya aday en büyük varlıksın. Melek, cin şeytan ve senin kendinden üstün sandığın ne kadar mahlûk varsa, hiçbiri senin eline su dökemez! Ne meleklerin, ne cinlerin, ne de şeytanın; kâinatın bütün sırlarına erebilecek kapasitede beyin gücü vardır. Ama senin var!

Hatırlarsanız, Allah, meleklere karşı **Âdem**'in üstünlüğünü göstermek için, Âdem'e bütün isimleri öğretmiş ve

onu meleklerin karşısına çıkarmıştı. **Âdem** kâinatın gerçekleri anlamına gelen isimlerin hepsini sayınca, melekler şaşırmış ve "Rabbim, biz seni tenzih ederiz. Bizim bildiğimiz, senin bize öğrettiğin kadardır. Görüyoruz ki o bizden üstündür" diyerek **Âdem**'e secde etmişlerdi.

Mükemmel örnek, benzerini yapmak için insanın gayretini teşvik etmeli, 'O yapabilmişse ben de yapabilirim' dedirtmeli. Aksi takdirde o mükemmel eserleri tanımamak sizin için daha yararlıdır…

Biz bütün bunları bir masal gibi okuyup geçtiğimiz için, maalesef çıkarılacak dersleri de fark edemiyoruz. Oysa zamanın hangi noktasında yaşandığı belli olmayan şu gaybî hâdiseyi Yaratıcı bize aktararak, "Ey insanoğlu, senin aşamayacağın sorun yoktur" mesajını veriyor... Ama biz, vehim, vesvese ve karamsarlık üreterek kendimize çelme atıyoruz.

Öncelikle kendimizi bu vehim ve güvensizlik duygusundan kurtarabilmemiz gerekir. "Ben yapabilirim. Ben anlayabilirim. Ben gerçekleştirebilirim. O yapmışsa ben de yaparım" diyebilmenin ötesinde, "Allah'ın izniyle ben yapacağım ve diğerleri beni örnek alacaklar" diyebilmemiz lazım…

İşte o zaman göreceksiniz ki taş, toprak, hava, su, ateş sizin emrinize sunulmuş.

Hani, Mevlana diyor ya, **"Ateşe, toprağa isyan etmişim. Havaya, suya isyan etmişim. Altı yöne isyan etmişim. Ateş, toprak, hava, su da neymiş ki! Altı yön de neymiş! Bir saman çöpüyüm ben. Bunlar bana vız gelir…"** diye. Ufku görebiliyor musunuz?

"Efendim o Mevlana!" itirazı gelir hemen. Ben de derim ki **"Evet o Mevlana!"**

Çünkü o, Mevlana olmak için cehdetti. Yandı, insanın çilesini yüreğinde yaşadı ve o noktaya geldi. Elbette insanın yaşamında 'İlâhî lütufları'n önemi çok büyüktür. Herkesin her daim aynı yolu aşması ve Mevlâna olabilmesi mümkün değil. Zaten kimseden Mevlana olması da beklenmiyor. Ama herkesin kendi yetenek ve istidatları çerçevesinde en mükemmele doğru gitmesi gerekir. Sen Mevlana olma; sen Tolga ol, Abdullah ol, Gül ol yeter! Kendin ol yani. Ama kendin ol! Kendini tamamla, yarım bırakma!

Velhasıl, başarıya giden yolda bizim en büyük yardımcımız olan zihnimiz, aynı zamanda en büyük köstekleyicimiz de olabiliyor.

Size o yüzden bir yandan sahip olduğumuz imkânları anlatırken, bir yandan da içimizde var olan tuzakları gösterip o tuzaklardan nasıl kendinizi kurtaracağımızı anlatmaya gayret gösteriyorum.

- O tuzaklar olmasaydı olmaz mıydı?

Evet, o tuzaklar olmasaydı olmazdı. O zaman cehdeden, çalışan, gayret edenle tembellik gösteren aynı kefede kalırdı. Ebubekir ile Ebu Cehil aynı kıymette olur, farkları açığa çıkamazdı.

İkisi de karbon olduğu halde; biri kömür biri elmas iki varlığın, birbirinden ne kadar farklı olduğunu idrak etmedikçe, o tuzakların varlığının sebebini ve hikmetini anlamınızın imkânı yoktur.

Siz kömür kalmak istiyorsanız, bunun başarmak çok kolay! Yan gelip yatmanız yeterli. Asla sıkıntılara, baskılara maruz kalmamak ve onlarla mücadele etmemek yetecektir bunun için.

Ama elmas olmak ve o kıymeti kazanmak istiyorsanız, onun o kırata ulaşması için yandığı kadar siz de yanmalı ve en yüksek basınç altında varlığınızı korumaya aday olmalısınız…

Korku

Korku da ruhun, kendisini gerçekleştirme çabalarının önündeki en büyük manilerdendir. **Korku, insanı birçok şeyden alıkoyan sanal duvardır.** İnsanı engeller ve yapabileceği verimli işlerden alıkoyar. İnsanın atıl ve bereketsiz kalmasına yol açar.

Kur'an'da korkak insan kınanır. Tövbe Suresi'ndeki bir âyette, korkup savaştan kaçanlara **"Allah yolunda seferber olun denilince yere çakılıp kaldınız. Ahiretten vazgeçip iğreti hayata mı razı oldunuz?"** diye sesleniliyor. Kur'an'ın ifadeleri gösteriyor ki korkaklık da bir şartlanmışlıktır ve doğal değildir. Tabii burada kasdedilen, tedbiri ve tehlikeden sakınmayı anlatan korku değil, insanı inisiyatif kullanmaktan alıkoyan korkudur.

Bilindiği gibi her şeyin bir ifrat ve tefrit noktası vardır. Korkunun da öyle! Aslında korku, tedbirliliğin aşırıya vardırılmış halidir denilebilir. **Aşırı derece korkaklığa "cebanet" denmiş. Cebanet halinde insan, ırzını, namusunu, malını, şerefini, haysiyetini, hürriyet ve ailesini de koruyamaz.** Duygusal zihnimizin, vücudun bekasını ve sağlığını korumak için oluşturduğu tedbirlerin, aşırıya vardırılmasıyla oluşan cebânet, insanı her türlü başarıdan ve faaliyetten alıkoyar.

Korkunun bu mertebesinin, yürekte yer alması, büyük beladır. İnsanı, Cenâb-ı Hakk'ın bağışladığı ve hayatın sun-

Korku da diğer birçok zaaf ve tutkumuz gibi, "duygusal zihnimizin" marifetidir. Korku doğuran unsurları bilerek veya bilmeyerek zihne biz öğretmişizdir. Zihnimizde oluşturduğumuz ve iyiliğimizden başka bir şey dilemeyen o "derin devlet"in korumacı vasfının bazen böyle yıkıcı ve öldürücü neticeleri de olabiliyor.

duğu imkân ve hakları kullanıp korumaktan dahi yoksun bırakır.

Bildiğiniz gibi korku da diğer birçok zaaf ve tutkumuz gibi, "duygusal zihnimizin" marifetidir. Korku doğuran unsurları bilerek veya bilmeyerek zihne biz öğretmişizdir. Zihnimizde oluşturduğumuz ve iyiliğimizden başka bir şey dilemeyen o "derin devlet"in korumacı vasfının bazen böyle yıkıcı ve öldürücü neticeleri de olabiliyor.

Korkunun orta seviyesi, "akılcı zekâmızın" kontrol ettiği, "tedbir" halidir. Kişiyi tehlikelerden korumak için Yaratıcı'nın içimizde oluşmasını sağladığı bu mekanizma olmasaydı, birçok insan çocukluk yaşını bile aşamadan ölür giderdi. İnsan, içindeki "derin devlet"in oluşturduğu iyi-kötü, tehlikeli-tehlikesiz tanımlamaları olmasaydı, başını beladan kurtaramazdı. Şâyet zihin olmasaydı beyin, neyin tehlike olup olmadığını ayırt edemezdi.

Yine bilgisayar lisanıyla bir misal vereyim. Söz gelimi sizin bilgisayarınıza, antivirüs programı yüklenmemiş olsun. Siz internete bağlandığınız andan itibaren her türlü zararlı program bilgisayarınıza girebilir. İnternetin kendisi gelen giden bilgilerin zararlı mı yararlı mı olduğunu bilmez. O sadece şu kadar byte bilgi aldım, şu kadar byte bilgi yolladım kabilinden gelen giden veri trafiğini ölçer, tartar.

Ama eğer bilgisayarınıza antivirüs programı veya bilgisayarınızı dışarıdan gelecek saldırılara karşı koruyacak **'güvenlik duvarı'** gibi yazılımlar yüklemişseniz zararlı virüslere daha giriş kapısında müdahale edilir. Hatta iyi geliştiril-

miş bir program, bilgisayarınızı kilitlemek pahasına onlara geçit vermemeyi başarabilir.

Ancak bazen bu savuma işi öyle bir hal alır ki program sizin bilgisayarınızı korumak adına, sizin birtakım yararlı sitelere girip çıkmanızı bile engelleyebilir. Siz zannedersiniz ki o sitelerde sizi tehdit eden riskler var. Oysa o koruyucu program, güvenlik duvarını o kadar yükseltmiştir ki girdiğiniz site temiz de olsa o güvenlik standardına uymuyorsa size erişim imkânı tanımaz.

Ben bir keresinde böyle bir durumla karşılaşmış ve çileden çıkmıştım. Sonra bir bilene danıştım ve o da bana güvenlik tedbirlerini en aza indirmemi tavsiye etti. Tavsiyesine uyduğumda sorunumun da çözüldüğünü gördüm. Tabii sonrasında yaptığım ilk iş, artık benim hangi siteye girip girmeyeceğime bile müdahale eden o programı, bilgisayardan kaldırmak oldu!

İşte insanın zihni de, etrafa karşı bu türden koruma duvarları örer ki insan güven içinde yaşasın. Fakat bazen bu güvenlik duvarı o kadar yükseğe çıkarılır ki sizin nefes almanıza bile fırsat vermez. İşte biz o hale **"cebanet"** diyoruz.

Bazen de güvenlik duvarı sıfıra inmiştir. Hatta bilgisayarınızda virüs programı olmaz. O takdirde de bilgisayarınız daima risk altında olur. Bu hale de **"tehevvür"** demiş eskiler. **Korkmamak, korkuyu bilmemek, korkuyu tanımamak da en az aşırı korkma hali kadar tehlikelidir.**

İslam o yüzden insanı sürekli "orta yol"a sevk eder. Yani elbette tehlike vardır ve ona karşı tedbirli olmak gerekir ama onu abartıp da hayattan nasibini almaya mani olacak hale getirmemek gerekir…

Köpeklerden hiç korkmayan bir arkadaşıma bunu nasıl başardığını sormuştum. Çocukluğuna dair bir hatırasını anlatmıştı o da:

11-12 yaşlarında iken bir köpek onu kovalamış. O da can havliyle kaçıp evin avlusuna kendisini zor atmış. O şekilde avluya girince babasıyla karşı karşıya gelmiş. Babası niçin nefes nefese kaldığını sormuş. "Köpek kovaladı da ondan kaçtım!" cevabını verince babası ona "Bak" demiş; "insanlar bir şeylerden korkar ama köpekten korkmak iyi değil. Ben senin yerinde olsam giderim o köpekle kavga ederim ve onu kaçırtırım. Bunu yapmazsan, bundan sonra hep köpekler seni kovalar ve sen onlardan korkarsın. Ama onunla kavga eder ve sen onu kaçırtırsan onlar senden korkar..."

Bu sözler üzerine o da korka korka da olsa çıkmış dışarıya ve köpeğe saldırmış. Köpek de ona. Yaşanan hır-gür sonunda köpek kaçmak zorunda kalmış!.. Tabii bu arada kendisi de bir iki pençe darbesi almış ama ömrü boyunca sürecek bir korkuyu da böylelikle yenmeyi başarmış…

Tabii ben o babanın yerinde olsam böyle bir tavsiyede bulunmazdım. En fazla "bu korkunu yenmelisin" derdim. Fakat o baba, oğluna tavsiyede bulunmak yerine, onun korkusuyla yüzleşmesini sağlamış.

Bir başka arkadaşım, gençlik yıllarında yaşadığı bir olayı anlatmıştı:

"Sağcılık, solculuk kavgalarının ayyuka çıktığı zamanlar… Caddeler sokaklar terörden geçilmiyor. Ben de sağcıyım ve ortalığa çıkmış bir grubun içindeyim ama korkuyorum. Hem de çok. Her seferinde kenarda durmak için bir çare buluyordum.

Ancak bir gün bir arkadaşım korktuğumu fark edip yanıma geldi ve sordu: "Sen hiç kavga ettin mi?"

"Hayır!"

"Peki, hiç birilerinden dayak yedin mi?"

"Hayır!"

"Öyleyse acilen birileriyle kavga et. Hem de seni dövebileceğinden emin olduğun birileri ile!"

Şaşırdım ve sordum:

"Neden?"

"Çünkü ancak o zaman kavganın insanı öldürmediğini, insanı öldürenin Allah olduğunu kavrarsın! Git kendi kavganla yüzleş sonra gel!" dedi.

Sonunda bir gün araba ile giderken, içinde üç delikanlının bulunduğu bir araç bana ters bir hareket çekti. Hızlanıp önlerine geçtim ve durmalarını sağladım. Üçü birden arabadan fırladı. Ben de diklendim. Birbirimize girdik. Beni bir güzel benzettiler. Tabii benim elim de armut toplamadı ama neticede iyi bir dayak yedim. Sonra kalktım eve gittim. Üstümü başımı topladım. Bir hafta ağrılarım, sızılarım oldu ama gerçekten de ondan sonra kavga etmekten de hakkımı aramaktan da hiç korkmadım. Ama kavga etmemek için de elimden geleni yaptım.

Çünkü artık korkmuyordum ama dayak yemenin ne olduğunu da biliyordum."

Bu iki misali ne maksatla verdiğimi tahmin edersiniz. İkisi de çok uç örneklerdi. Korkuları ile yüzleşen iki insanın hayatından ibretlik kesitler. İkisi de bugün gerçek anlam-

da cesur bilinen insanlar. İkisi de korkularıyla yüzleşmişlerdi. O yüzden de korkularını kontrol eder hale gelmişlerdi. Eğer biz de korkularımız ile yüzleşmezsek onlar bir gün mutlaka bizim hayatımızı mahveder.

Kitap boyunca kendi hayatımdan ve çevremdekilerin yaşadıklarından örnekler aktardım size. Eminim bu satırları okuyan sizler de benzer örnekler yaşamış veya tanık olmuşsunuzdur. İnsanlar korkularıyla yüzleşmedikçe huzur bulamıyorlar ve hep o korku ile hayatlarını mahvediyorlar. Çünkü korku, bizi kabuğumuza çekilmeye zorluyor ve beynimizi küçültüyor. Zihnimiz sürekli o korkuyu besler. Beynimiz ise, korktuğumuz şeyin hayatımızı tehdit etmediğine ispat için kıyaslar ve tedbirler üretir.

Sık sık iki zihnimizden bahsediyoruz: Duygusal zihin, akılcı zihin. İşte korkularımızı üretip büyüten, duygusal zihnimizdir. Akılcı zihnimiz ise onların hayatımızı mahvedecek şeyler olmadığını bize ispat etmeye çalışır. Böylece korku, içimizde, içinden çıkılmaz bir girdap (eskilerin tabiri ile fasit daire - kısır döngü) oluşturarak, beynimizi bloke eder.

Hani bazen bilgisayarınız kilitlenir de ne mouse işler, ne de klavye. Ne de kapatabilirsiniz bilgisayarı. O zaman Ctrl + Alt + Delete tuşuylu arka planda olup biteni görmek istediğinizde Görev Yöneticisi ekranda size şöyle bir yazı gösterir:

- Filanca program yanıt vermiyor.

O yüzden de bilgisayarınız bloke olmuştur, hiçbir işlem yapamazsınız. İşte korku ve yalan gibi şeyler de zihnimizde böyle döngülere ve yanıtsız çalışmalara neden olduğu için beynimiz bloke olur. Onları zihnimizden ayıklamadıkça da beynimiz tam kapasite çalışmaz. Bu da sizi başarmaktan ve mutlu olmaktan alıkoyar!

Dokuzuncu Bölüm

Zekâ

Zekâ da beynimizin işlevlerindendir. Fakat sadece beynimizin bir işlevi diye geçiştiremeyiz. Ben zekâyı, ruh ve bedenin birlikteliğinden meydana gelen önemli sonuçlardan biri olarak algılıyorum. Elbette insan tanımı altında ele alınacak her türlü vasıf ve eylem, ruh ve bedenin birlikteliğinin eseridir fakat, o ikisinin birlikteliğiyle doğrudan ilintili olan en önemli iki vasıftan biri canlılık, diğeri zekâdır. Çünkü zekâ, ayırt etme, farkında olma vasfıdır. Bu da insanı diğer tüm yaratıklardan ayıran özelliktir. O yüzden de zekânın bir merkezi yoktur. Tam olarak beyne isnat edemeyiz. Çünkü **zekâ bir anlamda insan denen şu düzeneğin beygir gücü** mesabesindedir.

Şimdi bir misal ile izah etmeye çalışacağım zekâyı. Bir araba düşünün. Araba tek başına motor düzeneği değildir, yakıt da değildir, marş mekanizması ve elektrik sistemi de değildir, kaporta veya direksiyon da değildir. Hepsi birlikte oluş-

tururlar arabayı. Bunların hepsinin birlikte oluşturdukları bir güç ve hareket vardır. İşte bu kombinasyondan ortaya çıkan güce beygir gücü diyoruz ya, onun insandaki karşılığı zekâdır.

Zekâ Nedir?

Zekânın farklı tariflerle tanımlanabilmesine rağmen, mahiyetinin izah edilebilirliği zordur. Daha doğrusu mahiyetinin ne olduğuna dair kimse bir şey söyleyememiş. Zaten zekâ üzerine yürütülen fikir ve görüşlerin tamamı, zekânın geliştirilebilecek bir kapasite ya da bir potansiyel olduğu ve biyolojik temellerinin bulunduğu noktalarında birleşir. Biz onun için **"kavramlar ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesneler arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, muhakeme etme ve bu zihinsel faaliyetleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik kullanabilme yeteneği"** diye ortak bir tanım yapabiliriz.

Zekâ, olaylar arasındaki bağlantıyı kavrama, benzetmeler yoluyla sonuçlar çıkarma, öğrenilenler arasında kombinasyonlar kurma ve bilgileri anlamlı şekilde değerlendirme yeteneğidir…

Ruh gibi zekâyı da sadece sonuçları ve tesirleriyle değerlendirebiliyoruz. Esasında zekâ, ruhun, beden ile birlikteliğinden kaynaklanan en mühim cevherdir. Fakat daha çok bedene ait bir özelliktir. İnsan malzemesiyle de yakından ilgilidir. O yüzden denilebilir ki, **'insan miktarınca zekâ çeşidi de vardır'**. Biraz kimya, biraz disiplin ile alınan eğitim ve eşyaya atfedilen değere göre değişen, gelişen veya daralan bir mahiyettir zekâ.

Herkesin doğuştan sahip olduğu, kalıtımla kuşaktan kuşağa geçen ve merkezi sinir sisteminin işlevlerini kap-

sayan; deneyim, öğrenme ve çevreden kaynaklanan faktörler ve etkenlerle biçimlenen bir mahiyettir.

Zekâ, olaylar arasındaki bağlantıyı kavrama, benzetmeler yoluyla sonuçlar çıkarma, öğrenilenler arasında kombinasyonlar kurma ve bilgileri anlamlı şekilde değerlendirme yeteneğidir… Ruh gibi zekâyı da sadece sonuçları ve tesirleriyle değerlendirebiliyoruz.

Zekâ birçok zihinsel yeteneğin, değişik durum ve şartlarda aynı anda kullanılıp değerlendirilmesi kabiliyetidir. Zekâmızın, aynı anda veya ayrı ayrı kullandığı beyinsel yeteneklerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Sözcükleri tanıma ve anlama. Sözel ve yazılı olarak sözcük ve ifadeleri çabucak bulabilme. Aritmetik işlemleri çabuk ve doğru olarak yapabilme. Mekân ve uzay ilişkisini (yani iki ve üç boyutlu görsel algılama) kurabilme. Duyma ve görme yoluyla alınan bilgileri belleme, karmaşık bir nesnenin ayrıntılarını görebilme. Zemin şekil ilişkisini ayırt edebilme. Benzerlik ve farklılıkları doğru olarak algılayabilme... mantıklı düşünüp muhakeme yürütebilme…

Zekâ, 65 esmâdan oluştuğu bilinen ve bendenizin "mikro tanrıcık" dediğim bir mahiyetin tezahürüdür. Düşünün ki 65 madde var ve bunlardan farklı miktarlar alarak o maddelerden terkipler yapıyoruz. O farklı bileşimlerin her birinin farklı bir tabiatı olabileceği gibi mahiyeti de farklıdır. İşte zekâ, o farklılığın en görülebilen sıfatıdır. Fakat tek başına bir şey ifade etmez. Daima kıyasla anlaşılır. Bir insanın zekâsı, eşit şartlarda, bir işi diğerlerinden ne kadar çabuk ve düzgün yapabildiğiyle ölçülür. Yani bir insanın zekâsı, ne kadar zor işler başardığı veya aynı güçlükteki işlerden ne kadarını ne kadar sürede yapabildiği yahut ne kadar kısa sürede doğru sonuca ulaşabildiği ile belli olur.

Elbette ki beyinle alakalı bütün fonksiyonlar, sağlıklı beyin yapısı ister. Fakat beynin fonksiyonları arasında sayılabilecek özelliklerden beyin hücreleri ile ilişkisi en az olan zekâdır. Zekânın doğrudan beyin hücreleri ile ilişkisi de yoktur ama hücrelerin kollarındaki çıkıntılar (dentritler) ile doğrudan alakalıdır.

Hatırlarsanız beynimizi sayısız çekmeceleri bulunan bir dolaba benzetmiş ve demiştik ki **"her bilgi bir çekmecesinde saklıdır. Ve her çekmece komşu çekmecede ne var ne yok bilir".** İşte çekmeceler arasındaki ilişkiyi sağlayan, onları birbiriyle ilişkili hale getiren duyargalara hücre çıkıntısı deniyor. Beyin hücrelerinin birbirine uzattığı bu kollar üzerinde ne kadar çok çıkıntı mevcut ise insan o kadar zeki oluyor.

Ömrünü zekâ üzerine yaptığı çalışmalara vakfetmiş **Prof. Pyotr Anokhin**, beyin hücrelerinin birbirine uzattığı bu kolların üzerinde yer alan çıkıntıları tespit etmek için yaptığı bir hesaplama sonucu şöyle bir neticeye ulaşmış: 1'den sonra 10.000.000 (on milyon) kilometre daktilo sayfasıyla yazılmış sıfırlar…

İşte insan havsalasının alamayacağı bu rakamlar da gösteriyor ki insanoğlu, evrenin bütün hallerini kavramaya kabiliyetlidir. Çünkü o, Yaratıcı kudret tarafından bu evren 'puzzle'ını çözmekle görevlendirilmiş bir 'halifedir' ve evrenin tüm imkân ve kabiliyetlerinden yararlanma hakkı ona verilmiştir.

Daha önce, ne kadar çok bilgi edinirsek beyin kapasitemizin o kadar genişlediğini, gelen her yeni bilgi için beynimizin yeni bir çekmece oluşturduğunu söylemiştik. Bu durumu zekâ ile ilintilendirdiğimiz zaman diyebiliriz ki ne kadar çok yeni bilgi alabilirsek, zeki olma ihtimalimiz de o

kadar yükselir. Şimdi "hiç bilenle bilmeyen bir olur mu" âyetini bir kere daha düşünelim. Elbette ki bir olmaz ve olmama nedenlerinden biri de budur işte!

Zekânın Biyolojik Temelleri

Zekâ ile beyin arasında çok yakın ilişki olduğu malum. Zekânın da zihin gibi beyinde yer aldığı kabul edilir ama bugüne kadar şurası zekânın merkezidir denilebilecek bir merkez tespit edilebilmiş değil.

Bir insan beyninde 100 milyar sinir hücresi bulunduğu, her bir hücrenin ortalama on bin hücre ile bağlantı kurduğu ve bu bağlantı kolları üzerinde binlerce çıkıntı oluşturabildiği bilinmektedir. Nöron adı verilen bu sinir hücrelerinde sinyaller, çok karmaşık elektro-kimyasal olaylar zinciriyle oluşan ve sayısı saniyede bine kadar çıkabilen titreşimler halinde iletilmektedir.

Elbette beynimizin nasıl çalıştığı hâlâ tam olarak çözümlenememiştir. Belleğimizin işleyiş mekanizması, beynin, algılama yaparken gösterdiği esneklik yeteneği gibi konular, bilim adamlarını yıllarca uğraştırmış ve uğraştırmakta da.

Bir kısım bilim adamları belirli işlerden beynin belirli bölgelerindeki hücreleri sorumlu tutarak konuya açıklama getirirken, ünlü nörolog **Karl Pribram** hologram teorisini beyinle bağdaştırmak üzere yaptığı çalışmalarda 'beynin, çevre hakkındaki bilgileri, karmaşık bir düzen içerisinde ve sınıflandırılmamış olarak aldığı, alınan bilgilerin holografik (üst üste bindirilmiş dalgalar şeklinde) biçimde kaydedildiği ve daha sonra dışarıdan gelen frekanslara göre bilgilerin, alışkın olduğumuz mekan-zaman için düzenlenip bilinen algı dünyamızı oluşturduğunu' söylemektedir.

Zekânın Yaşla İlişkisi

Zekâmızın, en büyük gelişmeyi hayatımızın ilk on yılında gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bu süre içinde en hızlı gelişme ilk iki yılda gerçekleşir. Başlangıçta davranışı birkaç refleksten oluşan insan, iki yıl sonunda kendi başına yürüyebilen, konuşabilen, bazı basit problemleri çözebilen, neden sonuç ilişkisi kurabilen, basit planlamalar yapabilen, hatırlayabilen bir kişi haline gelir.

Sembollerle düşünebilme çağımız ise on bir yaşından itibaren başlar. On iki yaşından sonra zekânın gelişme hızı yavaşlar ama yine de gelişme devam eder. On dört ile on sekiz yaş arası gelişmenin en üst seviyeye ulaştığı zamanlardır. Zihinsel güç, otuz yaşına kadar bu seviyesini korur. Daha sonraki yaşlarda yeni malzeme öğrenmedeki başarı yavaş olarak azalmaya başlar, ancak öğrenilen bilgiler kaybolmaz, tam tersine yaş ilerledikçe deneyimden dolayı edinilen bilgiyi kullanmadaki beceri artar.

Zekânın Soyaçekim ile İlgisi

Doğuştan gelen zekânın değerlendirilmesine yönelik bir yöntem yoktur. Kalıtımla çevre arasındaki ilişki, birbirinden ayrı ve uzakta yetiştirilen ikizlerin davranış ve başarılarının incelenmesiyle bir ölçüye kadar belirlenebilir. Tek yumurta ikizlerinin kalıtımı, birbirlerinin aynıdır. Doğumdan itibaren birbirlerinden farklı çevrelerde yetişen tek yumurta ikizlerinin ve aynı evde yetişen çift yumurta ikizlerinin zekâ puanlarının karşılaştırıldığı bir araştırmada, değişik çevrelerde yetişseler bile tek yumurta ikizlerinin zekâlarının, aynı çevrede yetişen, çift yumurta ikizlerinin zekâlarından daha çok birbirlerine benzediği ortaya çıkmıştır. Bu da kalıtımın önemini göz önüne seriyor.

Bir başka araştırmada ise, bebek iken evlat edinilen çocukların zekâlarının; üvey anne-babalarının zekâlarından çok, doğal anne-babalarının zekâlarına benzediği ispat edilmiş. Yapılan karşılaştırmalar ve uygulanan testlerde bu çocukların aldığı zekâ puanları, onları küçükken alıp yetiştiren anne babaların değil, onun doğal anne babalarının zekâ yapısına ve işleyişine benzediği görülmüştür. Buna benzer çok sayıda araştırma, genetiğin, zekâ gelişmesinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

Bir evlatlığın zekâ işleyişi, onu alıp yetiştiren ve eğiten babanın değil, onun genetik anne-babasının zekâsının işleyiş biçimini yansıtıyor.

Bilindiği gibi İslam hukuku evlatlığın evlat olmadığını ve eğer vasiyet yoluyla ona bir miras bırakılmamışsa onun doğal mirasçı olamayacağını esas alır. Kur'an'ın bu hükmü, işte yukarıdaki paragrafta aktarılan deneylerle de ortaya çıkarılmış durumdadır. Bir evlatlığın zekâ işleyişi, onu alıp yetiştiren ve eğiten babanın değil, onun genetik anne-babasının zekâsının işleyiş biçimini yansıtıyor.

Çevrenin Zekâya Etkisi

Zekâ yapımızın daha çok doğal anne babamızın zekâ yapısına benzediğini biliyoruz ama bu demek değildir ki içinde yaşadığımız aile ve çevrenin, zekâmızın gelişmesinde etkisi yoktur.

İçinde yaşadığımız çevrenin de zekâmızın gelişmesine önemli etkisi vardır. Tek yumurta ikizleri birbirinden ne kadar farklı çevrelerde yetişirlerse aralarındaki zekâ farkı da o kadar fazla olmaktadır çünkü.

Ana-baba evinin zihinsel gelişmeyi etkilediği istatistiklerle tespit edilmiştir. Çeşitli eğitim seviyesine sahip aile-

İnsanın anne babasından sonra zekâ yapısını ve gelişmesini en çok etkileyen faktör eğitim ve okumadır. Bilgi, zekâ farklılıklarının kapatılması açısından iyi bir araçtır.

lerden gelen çocukların bir arada okudukları okullarda yapılan araştırmalarda, yüksek eğitim düzeyli ailelerden gelen çocukların diğerlerine göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

1700 ve 1910 yılları arasında yaşayan 4421 ünlü kişinin kökenini inceleyen bir araştırma sonucunda bu kişilerin %83'ünün üst tabakadan ve ancak %16'sının alt tabakadan geldiğinin ortaya çıkması, çevre faktörünün zekânın gelişiminde ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar başarı ve zekâ birbirinden farklı olsa da, başarıda zekânın önemli bir payı olduğu göz önüne alınacak olursa bu bize zekâ hakkında da bilgi verir.

Elbette başarıda zekânın payı büyük ama her başarılının aynı zamanda zeki olduğu söylenemez. Zihinsel zekâları yüksek bir yığın insan gelmiş geçmiş ki kendilerinden daha az zeki olanların yanında ciddi bir başarıları olmamıştır.

Zekâya çevrenin etkilerinin arasında; çevreden etkilenen kişilik yapısı, sosyo-psikolojik çevre, dil yeteneği,etkileşim ve güçlü istek sayılabilir. Kaygılı ve korkak çocuklar problem çözerken yapılan işe dikkatlerini vermede güçlük çekerler ve dolayısı ile zekâ testlerindeki başarı düşük olur.

Bir başka etken de, ailelerinin beklentilerinden dolayı orta ve yüksek sosyo-ekonomik ailelerden gelen çocukların diğerlerine göre daha istekli olmaları ve test sırasında daha fazla gayret sarf etmeleridir.

Şartlar eşit tutulduğunda orta ve yüksek sosyo-ekonomik seviyeden gelen kişilerin zekâ puanları, düşük

sosyo-ekonomik düzeyden gelen kişilere kıyasla daha yüksek olmaktadır. En düşük ile en yüksek sosyo-ekonomik düzey arasındaki puan farkı 20'ye kadar çıkmaktadır.

İnsanın anne babasından sonra zekâ yapısını ve gelişmesini en çok etkileyen faktör eğitim ve okumadır. Bilgi, zekâ farklılıklarının kapatılması açısından iyi bir araçtır.

Başarının Zekâ ile İlişkisi ve Kader

Halk arasında, hızla yükselen insanlara ya **'şanslı'** ya da **'zeki'** yakıştırması yapılır. Üstün zekâlı bir insanın, bununla orantılı olarak başarılı olacağı da varsayılır. Fakat hayat bunu genellikle doğrulamaz. İyi bir hayat gözlemcisi, her zeki insanın aynı zamanda başarılı insan olmadığını bilir.

Zekâ seviyeleri eşit iki insanın, hayat içinde, eşit başarı sağlayamamalarını, genellikle çevre şartlarına bağlarız. Oysa şartlar eşit olsa bile eşit zekâ yapısına ve seviyesine sahip iki insanın eşit başarılar sağlayamadıkları da bir gerçektir.

Bu gerçeğin bizim kültürümüzdeki açıklaması **'kader'** ile yapılır. Evet, kader vardır ve herkes ancak kendisi hakkındaki takdirat içinde kendisini gerçekleştirmeye çalışır. Çünkü daha önce de ifade ettiğim gibi bu mülkün ve içindekilerin sahibi Allah'tır ve o dilediği kuluna dilediği rolü verir ve vermiştir. (Fakat bu veriş, yine de bizim yeteneklerimizle ilgilidir. Yaratıcın en büyük vasfı, sonsuz adaleti ve her işini bir hikmete bina etmesidir. Hiçbir insanı yapabileceğinden alıkoymaz, yapamayacağını da yüklemez.)

Kişinin, zekâsını, zihnini, aklını ve bunlardan hâsıl olan kabiliyetlerini hangi alanlarda nasıl değerlendireceğine ezelde bir program çerçevesinde karar verilmiş ve bu işle-

mektedir. 'Yazılmıştır" demiyorum dikkat edin. Çünkü kader bir dayatma değil, 'tercihin ne yönde olacağını bilmekten kaynaklanan ön bilgi'dir.

Biz kaderi genellikle "Sen şunu bunu yapacaksın" diye yazılmış bir dayatma gibi algılıyoruz. Çünkü biz, doğru sayılar sistemine göre düşünen varlıklarız ve bizim açımızdan her eylemin bir başlangıcı ve sonu vardır. Bize göre her şey doğru sayılar sistemine göre azalıp çoğalır. Bu da nesnelerin hızının eşit olmamasından kaynaklanır.

Eşit hızla yol alan iki araçtaki iki adam hep aynı yerde durduklarını zannederler. Biz ise farklı zaman aşımına sahip unsurlar arasında bulunduğumuz için zaman boyutunun idrakine varıyor ve bu hareket bütünlüğünü dün, bugün ve yarın olarak üç etaba ayırarak ancak faniliği idrak edebiliyoruz.

Allah için böyle bir şey olmadığından, O, bize göre 10 milyar önceki olay ile 10 milyar bilmem ne kadar yıl sonra gerçekleşecek olayı aynı anda bilir. İşte O'nun eşya ve olaylarla ilgili kuşatıcı bilgisi kaderi bilmesinin izahıdır...

Dolayısıyla hiçbir insan o bilgiyi başarısızlığının bahanesi edemez ve "benim kaderim budur" diyemez. Olabilirlikler gerçekleştiği zaman anlarız ki o durum kader dediğimiz olaylar bütününün içindeki alternatiflerin arasında varmış. Yani biz, ancak bir iş olup bittikten sonra ona kader diyebiliriz.

Öyleyse, biz hayatımızı edindiğimiz bilgi ve zekâmızın öngörüleri çerçevesinde yaşayıp sonunda ortaya çıkan neticeye de kader diyebiliyoruz.

Peki zekâmızı geliştirmediğimiz için, yapamadığımız şeyler yok mu? Yani daha iyi bir eğitim alsaydık veya çevre ve

eğitim şartları farklı okullarda okusaydık, acaba yine böyle çâr naçâr mı yaşayacaktık? Bunu hiç kimse iddia edemez. Ama iyi bir eğitim almış, hayatı kurgulamak ve yaşamak için yeterli ve sağlam bilgilere ulaşmış bir insanın, hayatı da yaşama biçimi de hayattan nasibi de farklı olurdu desem herkes bana hak verir. Demek ki zekânın varlığı kadar onu doğru kullanmak da çok mühim.

Kişinin, zekâsını, zihnini, aklını ve bunlardan hâsıl olan kabiliyetlerini nasıl değerlendireceğine ezelde bir program çerçevesinde karar verilmiştir. Ama dikkat edin 'Yazılmıştır" demiyorum. Çünkü kader bir dayatma değil, 'tercihin ne yönde olduğunu bilmekten kaynaklanan ön bilgi'dir.

Genel kabul görmüş anlayışa göre zekâ, insanın günlük hâdiseleri doğru değerlendirme melekesidir. Akıl ise uzun vadeli değerlendirmeler yapmakla yükümlüdür. Veya beynimizin o fonksiyonuna akıl denmiş. Zekâ uzun vadeli planlar yapmaz. Mevcut şartların en uygun halinin ne olduğunu bize fark ettirir ve daha çok nefse hizmet eder. O yüzden zekânın uzun vadeli tahminleri geçersiz çıkabilir.

Zekânın toplumsal başarıya dönüştürülebilmesini sağlayan mekanizma da henüz yeterince anlaşılamamıştır. Çocukluk döneminde yapılan başarı testlerinin aynı dönemde yapılan IQ testleri ile benzer sonuçlar verdiği görülürse de, yaşamın ileriki yıllarında ortaya çıkacak davranış kalıplarının tamamen bu sonuçlarla belirlenmesi her zaman mümkün olmamaktadır.

Çocuk yaşlarda çok zeki ve cevval olduğu görülen, dolayısıyla da kendisinden çok şey beklenen bir yığın insan vardır ki vasat bir hayat bile gerçekleştirememişlerdir. İşte bunun nedeni henüz tam olarak anlaşılabilmiş değildir.

Zekâ Testleri

Zekânın test edilme yöntemleri, yöntem çeşitleri hakkında hayli bilgiler var. Mesela en yaygın testler **Stanford-Binet ve WAIS-R** testleridir. Zekâ ölçümü için **Binet**'in geliştirdiği yöntem çok kullanılan bir yöntemdir. Yöntemi çok kullanışlı olduğu için **Binet**'in zekânın yapısını anladığını sanmak beyhudedir. Maalesef o da sadra şifa bir tanım yapamamıştır.

Binet ekolünde zekâ, kişinin test sonuçlarında aldığı derece ile ölçülmektedir. Bu, zekâyı ölçmek için pratik bir yaklaşımdır ve kişilerin performanslarını anlamaya yöneliktir. Fakat bu testler, zekânın yapısını, işleyişini ve sonuç çıkarma yöntemini anlamamız için fazla ipucu vermezler.

Elbette bu konuda da ciddi çalışmalar var. Bu çalışmalarda en çok cevap aranan soru, zekânın tek bir faktörden mi yoksa birkaç bileşenin bir araya gelmesiyle mi oluştuğudur.

İlk psikologlar, zekânın ve genel bir 'g-faktörü' olarak adlandırılan genel bir mental faktörden oluştuğunu zannediyorlardı. Bu faktörün, zekânın her bir yöndeki performansını etkilediğini varsayarak, zekâ testinin bu 'g-faktörü'nü ölçmeye yönelik olduğunu kabul ediyorlardı.

Daha sonraki araştırmacılar "akıcı zekâ" ve "kristalize zekâ" olmak üzere iki tür zekâ bulunduğunu ileri sürdüler. Akıcı zekânın, **'yeni problemleri ve durumları başarıyla ele alabilme yeteneğini'**, kristalize zekânın ise 'bilginin saklanması, beceriler, akışkan zekânın kullanılması ve tecrübelerden elde edinilen stratejileri' ihtiva ettiği kabul edilmiş.

Bazı araştırmacılar ise zekâyı yine duygusal ve sosyal (akılcı) diye ikiye ayırmışlardır. Aslında bütün bunların da

bizim kültürümüzde özellikle de tasavvuf kültürümüzde asırlar önce tanımlanmış olduğu bir gerçektir.

Dikkatle baktığımızda, göreceğiz ki, duygusal zekâ pekâlâ "hikmet", sosyal zekâ ise "feraset" kavramlarını ifade etmektedir.

Batılı kültür, bizim bildiğimiz anlamda **vahyi** ve onun etrafında teşekkül eden **mücerredi** (soyut) kavramaktan yoksun geçirdi uzun bir dönemi. Yeni yeni bu kavramları kendi literatürlerine katıp anlamaya çalışıyorlar. **İnsanın mahiyetinde tasarruf eden her bir ilâhi ismin (esmâ) bir mazharı, bir yansıması olduğunu anladıkça ona kendilerince bir isim veriyorlar.** Doğrusu, saygı duyulması gereken bu çaba sayesinde, biz de eski kültürümüze ait kavramları, bugünün şartlarında nasıl anlamamız gerektiğini öğreniyoruz. Ve tabi onları nasıl hayatımıza tatbik edebileceğimizi de… Bu açıdan batının yer yer kınadığımız aşırı akılcılığının insanlığa çok şey kazandırdığını kabul etmemiz gerekiyor. En azından atalarımızın hayatı doğru kurgulayıp yaşadığını bile onlardan öğreniyoruz.

Çünkü İslam tasavvufu, bugün batıdan aktarmaya çalıştığımız kişisel gelişim tekniklerini bin yıl önce tespit etmiş, yakalamış, anlamış ve üzerine bir hayat felsefesi kurmuştur. **'Hads'**, **'hikmet'**, **'feraset'**, **'izan'**, **'irfan'** gibi kavramlar zekâ dediğimiz beynimizin insanî becerilerinin isimlerinden ibarettir. Ve hepsi de nefsine hükümran olmuş kâmil insanın vasıfları arasındadır.

Nitekim bunun idrak eden bazı araştırmacılar, her bir hal için bir zekânın var olduğunu ileri sürmüşler. Örneğin, **Howard Gardner** belirli alanlarda fevkalade başarı sergileyen insanların yeteneklerini inceleyerek bilinen zekâmızdan başka yedi değişik zekâ alanı daha olduğunu ileri sürmüştür. Bu teorisine de çoklu zekâ adını vermiş.

Duygusal zekâyı "hikmet", sosyal zekâyı ise "feraset" kavramları ile tanımlayabiliriz. 'Hads', 'hikmet', 'feraset', 'izan', 'irfan' gibi kavramlar zekâ dediğimiz beynimizin insanî becerilerinin isimlerinden ibarettir. Ve hepsi de nefsine hükümran olmuş kâmil insanın vasıfları arasındadır.

Bu alanlar tek başına bir eylemi gerçekleştirdikleri gibi bazen de bir tek faaliyet için birkaç zekâ alanının aynı anda devreye girdiği kabul görmüş.

Sözel zekâ: Kelimeleri etkili kullanma yeteneğidir. Dinleyerek öğrenmeyi sever, duygu ve düşüncelerini sözel ifadelerle aktarırlar. İyi yazarlar, iyi anlatırlar, kitap okumayı, kelime oyunları severler. Kavramlarla ve kelimelerle düşünürler. Sözel zekâya sahip insanlar daha çok yazar, gazeteci ve politikacı olurlar.

Sayısal zekâ: Sayısal zekâsı yüksek olanlar sebep-sonuç ilişkisi kurmayı, "neden" demeyi severler, çok soru sorarlar. Olayları kategorize ederek bağlantılar kurmaya kafa yorarlar. Hesap yapmayı, bir makineyi söküp nasıl çalıştığını görmeyi severler. Nedenini bilmediği şeyi fazla akılda tutamazlar. Bilim adamı, matematikçi ve bilgisayar programcısı olma ihtimalleri yüksektir.

Görsel zekâ: Görsel zekâsı yüksek olanlar işittiklerini değil de, gördüklerini akıllarında daha iyi tutarlar. Film ve slayt gösterileri eşliğinde öğrenmeyi severler. Hayal dünyaları geniştir. Resimli kitaplara, sanatsal etkinliklere yatkındırlar. Renklere çok hassastırlar. Mimar, fotoğrafçı ve dekoratör olabilirler.

Müzik zekâsı: Ritim, nota, ses tonu, ahenk, melodi gibi müziksel unsurlara aşırı duyarlıdırlar. Müziksel unsurları hemen fark ederler, değerli bulurlar ve ifade ederler. Nota, solfej bilmeseler bile, melodileri hemen akılda tutar-

lar. Müzik eşliğinde çalıştıklarında öğrendiklerinin kalıcılığı artar. Tempo tutma, mırıldanma, ıslık çalma, eşlik etme, müzik dinleyerek kitap okuma sevdikleri şeylerdir.

Bedensel zekâ: Bir sorunu çözmek, bir model oluşturmak, bir şeyler üretmek için bedenlerini, ellerini, parmaklarını kullanabilme gücüdür. Bedensel zekâsı yüksek olanlar, duygu ve düşüncelerini dokunarak, hareketlerle anlatmada beden dilini kullanmaya çok yatkındırlar. Koşmayı, zıplamayı, mimik ve jestleri kullanmayı, bir yerler inşa etmeyi çok severler. El becerileri iyidir, tamir işlerini çok rahat yaparlar. Başkalarının mimik ve jestlerini kolayca taklit ederler. Sporcuların, aktörlerin, heykeltıraşların çoğu bedensel zekâsı yüksek olan insanlardır.

Sosyal zekâ: Çevresindeki insanların duygularını, isteklerini, ihtiyaçlarını anlama, ayırt etme ve karşılaştırma gücüdür. Sosyal zekâsı yüksek olanlar, insanları tanıma konusunda çok başarılıdırlar. Liderlik özellikleri vardır. Yüz ifadelerine ve seslere, insanlardaki farklılıklara duyarlıdırlar. Yüzleri çok iyi okurlar. Analiz etme, yorumlama ve değerlendirme kapasiteleri yüksektir. Sözlü ve sözsüz iletişimde yetenekleri üstündür. Organize etmeyi, lider olmayı, başkalarına yardım etmeyi, empatik iletişimi ve öğretmeyi severler. Genellikle danışman, öğretmen ve siyasi lider olurlar.

İçsel zekâ: Kendi ile ilgilenme, kendini tanıma, güçlü zayıf taraflarını fark etme yeteneğidir. Kim olduğu, neyi yapmak istediği, nelere yönelmesi gerektiğini, nelerden uzak durması gerektiğini bilme kapasitesidir. Bir şeyi düşünürken kendi duyguları, ilgisi, ihtiyaçları ve istekleriyle amaçlarını bağdaştırmaya çalışırlar. Bağımsız olma, kendilerini açık ve net dile getirme, olaylardan ders alma önde gelen özellikleridir. Psikolog olmaya yatkındırlar.

Doğal zekâ: Çevre, doğa olayları, ekolojik unsurlara aşırı duyarlıdırlar. Düşünürken doğa formları, hayvan-bitki figürleri ile düşünürler. Hayvan beslemeyi, doğayı, toprakla uğraşmayı önemserler. Mevsimler, iklim olayları ile ilgilenirler. Hava tahmin konularına ilgi duyarlar.

Üstün Zekâ Nedir?

Zekâ dağılım eğrisinin bir ucunda zekâ geriliği gösteren kişiler yer alırken diğer ucunda ise üstün zekâlı kişiler yer almaktadır. Toplumu oluşturan kişilerin ancak %2'lik bir bölümü 130 ve üstündeki IQ derecesine sahiptir. IQ derecesi 140'ın üzerine çıkıldığında bu oran % 0.2'ye düşmektedir.

Üstün zekânın, başlangıçta kişiyi, sakar, utangaç, sosyal açıdan akranlarıyla uyumsuz kıldığı varsayılsa da birçok araştırma da tam tersine onların birçok şeyi ortalama insandan çok daha iyi yapabilen, iyi uyumlu, sevilen kişiler olduğunu ortaya koymuştur.

Lewis Terman tarafından yapılan ve 1920 yılında başlatılan bir çalışma var ki hâlen devam etmektedir. Bu çalışmada IQ derecesi 140'ın üzerinde olan 1500 üstün zekâlı çocuktan oluşan bir grup 60 yıl boyunca düzenli aralıklarla takip edilmektedir. Başından itibaren bu gruptaki kişiler fiziksel, akademik ve sosyal açıdan, normal akranlarına göre daha ileride olmuşlardır. Genellikle daha sağlıklı, daha uzun, daha ağır ve daha kuvvetli oldukları gözlenmiş, okulda daha başarılı olmuşlar ve normal kişilere göre daha iyi sosyal uyum sergilemişlerdir.

Bütün bu avantajlar, kariyer başarısına dönüşmüş, bu kişiler normal insanlara göre daha çok ödül almış, daha

fazla maddî gelir elde etmiş, sanat ve edebiyata daha fazla katkıda bulunmuşlardır. Örneğin bu gruptaki kişiler 40 yaşına geldiklerinde, toplam olarak 90 kitap, 375 oyun ve kısa hikâye, 2000 makale yazmışlar, 200'ün üzerinde patente imza atmışlardır. Hepsinden önemlisi bu kişiler, hayattan tatmin olduklarını diğer kişilere göre daha fazla belirtmişlerdir.

Şartlanmışlık, başka türlü bakmayı öngörmediği için, zekânın gelişmesinde en büyük engeldir. En büyük şartlanmışlık ise tanrı tanımazlıktır.

Bununla birlikte bu çalışma, üstün zekâlı olmanın her zaman başarılı olma anlamında gelmediğini de göstermiştir. Çünkü çocukken çok büyük ümit vaat etmiş bu üstün zekâlı insanların bir kısmı kendilerinden beklenen performansı sergileyememişlerdir. Başka çalışmalardan da anlaşıldığı üzere üstün zekâ her alanda düzgün bir dağılım göstermemektedir.

Yüksek IQ derecesine sahip bir kişinin akademik konularda ille de başarı göstermesi gerekmemektedir. Ancak konulardan bir veya birkaçında olağandışı bir üstünlük sergileyebilmektedir. Yüksek bir IQ derecesi, kesinlikle her şeyde başarı anlamına gelmemektedir.

Zekânın Düşmanları

Yüksek IQ'suna rağmen başarı elde edememiş insanlar olduğunu yukarıda aktardık. Bu insanları başarılı olmaktan alıkoyan manilerin en başında 'şartlanmışlık' gelir. Şartlanmışlık, başka türlü bakmayı öngörmediği için, zekânın gelişmesinde en büyük engeldir. 'En büyük şartlanmışlık ise tanrı tanımazlıktır.'

Önyargı, eşyayı kendi mahiyetiyle değil de sizin ona biçtiğiniz rol ile algılama şeklidir. İnsan inançsızlığa varmayı yani 'küfre düşmeyi' de önyargısı ile sağlar...

Çünkü evrendeki her şey, her olay, her nesne bir Yaratıcı'nın, bir planlayıcının, bir düzenleyicinin varlığını zorunlu kılıyor. O, her olayda kendi varlığını hissettiriyor. Siz şartlanmışlıkla zekânıza sürekli "onu yok say" dedirtiyorsunuz ve zamanla zekânız, karşılaştığı her şeyi yok sayarak kendi alanını ve kabiliyetini daraltıyor. Kendisini bir Yaratıcı'nın varlığından mahrum eden insanın şartlanmışlığı kadar insana zarar veren başka bir şey yoktur.

Önyargı da zekânın gelişmesine ve fonksiyonelliğine zarar veren faktörlerden biridir. Önyargı zekâyı tam anlamıyla öldürür. Çünkü yukarıda da izah ettiğimiz gibi zekâ ne kadar çok bilgiye sahip olursa ve bünyesinde ne kadar çok kıyaslama örnekleri barındırıyorsa o kadar işlek ve kapasiteli olabiliyor. Önyargı ise başlı başına kısıtlayıcı bin faktördür.

Önyargı, eşyayı kendi mahiyetiyle değil de sizin ona biçtiğiniz rol ile algılama şeklidir. İnsan inançsızlığa varmayı yani 'küfre düşmeyi' de önyargısı ile sağlar... Küfür, **ke-fe-re** kökünden gelir ve bir şeyin üstünü örtme manası içerir. Dolayısıyla küfür bir 'red' değil, var olanı yok sayma veya onu başka bir biçimde algılamadır. Bu da ancak önyargı ile olur.

Önyargının bir başka şekli de **'suizan'**dır. Suizan, şartlanmışlık ve önyargının gayrı meşru çocuğudur. Bir şeyin, bir olayın, bir insanın hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığı halde onun aleyhine tam ve kesin hüküm vermektir suizan…

O yüzden insaniyet-i kübra olan İslamiyet'in en ciddi prensiplerinden biri "hüsnüniyet" yani suizannın tersidir.

Hüsnüniyet, her şeye, herkes ve her insana kendisini ifade hakkı tanımaktır. Tanımadan, bilmeden ve anlamadan hüküm vermemektir. Tanımadan, bilmeden bir şey hakkında kötü zanna kapılmak zihni ve zekâyı daraltır; iyi niyet beslemek ise zekâyı genişletir.

Düzgün, yaşamdan lezzet alan, sevecen ve bilge insanların hayatlarına dikkatle baktığımızda, onların en çok da şartlanmışlık, önyargı ve suizandan uzak kaldıklarını görürüz. Buna karşılık olabildiğince hüsnüniyet sahibi oldukları gözlenir. Hüsnüniyet (yani başlangıçta önyargısız olmak), yarışa avantajla başlamaktır.

Onuncu Bölüm

Hafıza

Bellek de denilen **'hafıza'** şu ana kadar insanla ilgili anlatmaya çalıştığımız yeteneklerin belki de en önemlisi ve en muhteşemidir. İnsanın hafızası uçsuz bucaksız bir depodur. Ama bu tanım sizi aldatmasın. Yani beynimizde içinde her şeyi içine attığımız bir ardiye var sanmayın.

Reha Oğuz Türkkan 'hafıza' tanımını ikiye ayırıp şöyle der:

1- Olayı (okunan, duyulan, görülen, koklanan, dokunulan şeyi) beyinde depolamak;

2- Gerektiğinde (bazen de durup dururken) hatırlamak. Yani çıkarıp bilincimize getirmek.

Bazıları hafızayı, edinilen bilgiler ve imgeler deposu olarak izah etmiş. Hafızayı, **"geçmiş deneyimlerimizi gerektiğinde** (bazen de kontrol dışı olarak) **tekrar bilinç dü-**

zeyine çıkarmak ve anlamlandırmak sürecidir" diye tanımlayanlar da var.

Beynimizin, bütün deneyimlerimizi ve yaşadıklarımızı nasıl ve nerede sakladığını tam bilememekteyiz. Fakat biz farkında olsak da olmasak da beynimiz bilgi ve imaj toplamaya ve onları depolamaya devam eder. Bunu kontrolümüz altında yapabildiği gibi kontrol dışı da yapabilmektedir. Kontrol dışı yaptığı kayıt çok daha yüksektir. İşte hafıza, bu bilinçli veya bilinçsiz olarak kaydedilmiş bilgi ve imajların, gerektiğinde yeniden bilince taşınması ve işleme sokulması olayıdır. Hafıza bizim geçmişimizdir. Babamız, annemiz, eşimiz, çocuklarımız ve etrafımızdaki dostlar, hatıralar, yaşananlar ne varsa hafızada bulunduğu ve onlar orada tanımlanır vaziyette oldukları için bizim için o insanlar ve olayların bir manası vardır.

Annemiz hafızamıza 'anne' diye kaydedilmiştir. Eğer o kayıt oradan silinse veya ön bellek, geri planda çalışan ve her şeyin içinde sayılıp döküldüğü ana bellekteki kayda ulaşamazsa biz annemizin annemiz olduğunu bile bilemeyiz.

Nitekim yaşlanmış ve kayıtlarına ulaşabilme kabiliyetini yitirmiş (yani beyni artık protein sentezi yapabilme vasfını kaybetmiş) yaşlı insanlar, kendi çocuklarını, yakınlarını eşlerini bile tanımaz olurlar/olabiliyorlar.

Dolayısıyla hafızayı, sadece birtakım bilgi ve görüntülerin bodoslama içine boca edildiği bir depo, bir ardiye sanmak yanlış olur. Size yine bilgisayar üzerinden bir örnek vereceğim.

Mesela bir insan, bilgisayarının hafıza kapasitesine göre binlerce, yüz binlerce dosyayı bilgisayarında kaydedebilir. Tabi bir şartla; bu dosyaların her birinin bir adı olacak. Üs-

telik bir dosyaya verdiğiniz adı aynı bölüm içinde başka bir dosyaya da veremezsiniz. Aynı bölümde ayrı dosyalara aynı ismi vermeye zorladığınızda bilgisayarınız, otomatik olarak isimlerin birisinin sonuna bir rakam ekleyecektir. Çünkü o bilgi lazım olduğunda onu çağırabilmeniz için ona diğerinden farklı bir isim lazımdır. Biz, bilgisayarın onu nereye kaydettiğini bilmesek de, dosyanın açılmasını istediğimizde o gidip onu bulur ve ekrana getirir.

Doğduğumuz andan itibaren göz, kulak, burun, damak, temas, his, hayal, rüya ve idrak yoluyla aldığımız, yaşadığımız, hayal ettiğimiz ve hissettiğimiz bütün bilgi, imaj, tasvir ve hayallerin tamamını hafızamız kaydeder.

Şimdi şöyle düşünelim. Elimizde kendisi işlem yapabilen, bilgileri değerlendirebilen, neyi ne zaman niçin kullanabileceğini bilen bir bilgisayarımız var. Biz ona sürekli bilgi yüklüyoruz. Sonra zamanı geldiğinde bilgisayara o bilgileri kendiliğinden birleştirip ondan bir bilgi ve kanaat oluşturuyor. Ne dersiniz? Herhalde 'mucize' gözüyle bakarsınız.

İşte tam da o mucizevî bilgisayar sizin kafanızda diyeceğim. Elinizin altında...

İnsan hafızasının kapasitesine dair yapılan çalışmalarda, her biri bin sayfadan oluşan 30 ciltlik bir ansiklopedinin 500 katı bir bilgi saklama imkânına sahip olduğu belirlenmiş. Üstelik bu hafızanın duvarları sabit ve değişmez değil. Siz bilgi aldıkça, yeni bilgiler topladıkça o kendiliğinden gelişebiliyor. Yeter ki siz bilgi alma işlemini yapacak beyin hücrelerinizi sağlıklı besleyin ve sağlıklı tutun. Şu muazzam kapasitenin, bize boş ve hiçbir işe yaramadan tüketilen bir ömür için verilmiş olabileceğini düşünebilir misiniz?

Doğduğumuz andan itibaren göz, kulak, burun, damak, temas, his, hayal, rüya ve idrak yoluyla aldığımız, yaşadığımız, hayal ettiğimiz ve hissettiğimiz bütün bilgi, imaj, tasvir ve hayallerin tamamını hafızamız kaydeder. İnsanın kendi ürettiği hayalleri bile asla kaybolmamak üzere hafızamızdaki yerini alır. Tabii o bilgi, daha başlangıçta kaydedilmeye değer bulundu ise.

4 -5 yaşındaki bir çocuğun, evin mutfağı ile ilgili bildiklerini en gelişmiş bilgisayarın içine sığdırmamız nerede ise imkânsızdır.

Blok Bilgi Kullanımının Endikasyonları

Geçmişte bir ajansın müdürlüğünü yaparken muhabir ve kameramanlarımıza zaman zaman hizmet içi eğitim verirdik. Muhabirliğe ilk adım atacaklara, bir çayı nasıl demleyeceklerini anlatmalarını isterdim. Doğal olarak herkes, **"Mutfağa geçer, çaydanlığa su doldurur ve ateşe koyarım…"** diye başlardı.

Ben **"mutfak ne?"** diye sorardım. **"Sen bunu bilmiyor olamazsın"** der gibi aval aval yüzüme bakarlardı.

Beynin blok bilgi kullanma kabiliyeti muazzam bir imkândır ama bu blok bilgi kullanma alışkanlığı aynı zamanda insanı ciddi yanılgılara düşüren bir zaaftır.

Elbette ben onu biliyordum ama muhabirin durumu farklıydı. Çünkü muhabir, **"bir olayı hiç bilmeyenlere en az ve en uygun kelimelerle en doğru anlatabilen"** olmalıdır derdim… Onları blok bilgi kullanmaktan kurtaramaya çalışırdım. Beynin blok bilgi kullanma kabiliyeti muazzam bir imkândır ama bu blok bilgi kullanma alışkanlığı aynı zamanda insanı cid-

di yanılgılara düşüren bir zaaftır. Evet, blok bilgi kullanımı çoğu kere insanı yanıltan, detayları görmekten alıkoyan bir alışkanlıktır.

İnsan zihni, yığınla bilgiyi toplar ve hafızada saklar. Sırası geldiğinde ekrana taşır ve onu kullanmamızı sağlar. Dolayısıyla alelade bir insan, kendisinden çay demlemesi istendiği zaman, hemen kalkıp kapıya yönelir, mutfağa geçer ve bildiğimiz işlemleri tekrarlar.

Oysa program yüklenmemiş bir robota böyle bir komut verirseniz, önce **"çayın ne olduğunu"** sorar. Siz ona 'bir bitkidir' diyebilirsiniz ama o, 300 bin bitki arasında hangisinin çay olduğunu bilemez. Diyelim bildi, o bitkinin neresini kullanacağını bilemez. Onu da öğrettiniz diyelim. Bu kez de suyu bilmesi gerekir. Hatta bulunduğu mekânın ne olduğunu, mutfağın ne olduğunu, ocağın, ateşin, gazın, kibritin, çayın, çaydanlığın… Hâsılı yüzlerce, belki binlerce nesneyi ona belletmiş olmanız lazım ki o da sizin ondan istediğiniz işi yapabilsin.

İşte insan hafızası, böyle basit bir iş için milyonlarca kelime, kavram, eşya ve nesne bilgisine sahiptir. O yüzden beş yaşına gelmiş ve evde tek başına yaşamaya başlamış bir çocuğun hafızasındaki eve dair bilgiler en gelişmiş bilgisayara sığmayacak kadar çoktur.

Zaman İçinde Yolculuk: Hatırlama

Demek ki hafızamız da tıpkı beynimiz gibi muhteşem bir kâinattır. Dolayısıyla, beyinle ilgili verdiğimiz bütün rakamlar ve senalar, hafıza için de geçerlidir. Demek ki hafızanın en büyük işlevi daha önce alınmış bilgilerin beyinde saklanması ve gerektiğinde getirilip kullanılır hale geti-

rilmesi işlevidir. Yani bilgiyi kaydetme, gerektiğinde hatırlama ve onu ömür boyu akılda tutma!

Hatırlama, geçmişe ait bilgileri içinde bulunduğumuz ana getirme yeteneğidir. Akılda tutma ise beynin bilgiyi alıp depolama yeteneğidir. Aslına bakılırsa beyin beş duyu yoluyla aldığı her şeyi, bir şekilde hafızaya alır. Bu hafızalar tıpkı bilgisayarda olduğu gibi geçici, belli süreli (temporary) ve uzun süreli ana bellek olmak üzere değişiklik arz eder. Dolayısıyla ana hafıza esas olmak ve ona bağlı olmak şartıyla her bir organımızın da bir hafızası var desek yanlış olmaz.

İşte bu alınan bilgilerin ileride kullanılmak üzere bir şekilde bir yerlerde depolanması da akılda tutma işlevidir ki o da hafızanın bir çeşididir. Halk arasında hafızanın bilinen şekli de bu hafızadır. Yani depo…

Daha önce **edinilen bilgiyi hatırlayabilmek** muhteşem bir hâdisedir. Bu işlem **âdeta bir tür zaman içi yolculuktur**. Güya beynimiz zaman tünelini aşarak yıllar önce yaşanmış o olayın yaşandığı âna ve mekâna gider. Orada onu yeniden yaşar. İşte buna hatırlama deriz. Dikkat ederseniz hafızamız hatırlanması istenen veya kendiliğinden hatırlanan bir olayı bilincimize -yani ekrana- taşıdığında onu o zamanki bütün şart ve halleri ile getirir. Biz o ânı bir kere daha yaşarız. Heyecan ise heyecan, korku ise korku, sevinç ise sevinç duyarız. Vücudumuz da tıpkı o an gibi hormon salgılar. Heyecanlanır, korkar veya seviniriz.

Dolayısıyla hatırlama, o ânın ekrana getirilmesi midir yoksa ruhumuzun, hafızamızın imkân ve kabiliyetlerini kullanarak o âna gitmesi midir bilinmez ama genelde, hatırlamanın, aslında zaman içinde bir yolculuk olduğu kabul edilir.

Fakat bazen de olayı bulunduğumuz zamana taşır. Onu örnek olarak kullanmamızı sağlar. Zihnimiz, o bilgiyi getirip o an yaşanmakta olan bir olayla irtibatlandırır ve ondan örnek alarak yol haritamızı çizmemize yardımcı olur. Beynimiz bunu hafızamızın hatırlama kabiliyeti sayesinde yapar. Böylece hatırlama, geçmiş ile ânı ve geleceği birbirine bağlar ve böylece bellekte bulunan bilgilerin sürekli tazelenmesini de sağlar.

Hatırlamak, zihinsel işlevi faal tutmanın ve belleğin ileriye yönelik çalışmasının yanı sıra anlamlı bilginin beyinde sürekli dolaşmasına da vesile olur.

Aslına bakılırsa nasıl ki bilgisayardaki bir bilgi asla kaybolmuyor, beyin tarafından hafızaya alınmış bir bilgi de asla kaybolmaz. Sadece onunla irtibata geçirilecek olaylar yaşanmadığı için o bilgi de hatırlanmamaktadır.

Tamamen unuttuğunuz bir bilgi, hiç ummadığınız bir anda biri tarafından onunla irtibatlı bir anlatı sırasında pat diye akla geliverir. Oysa siz onu tamamen unutmuşsunuz. Yani o bilginin gündeme gelmesini sağlayacak gerekçeleriniz yoksa o bilgi de unutulmuş olur.

Gerçekte aslında unutmak asla mümkün değildir, unutmak dediğimiz şey, hatırlamak istenene erişimi engellemektir.

Unutma

Hatırlama gibi unutma da bir hali tanımlayan kavramdır.

Aslında acılar ve kederlerin unutulması istense bile unutmayı hiç kimse istemez. **Unutma, hiç kimsenin başına gelmesini istemediği bir durumdur.** Fakat istesek de istemesek de her insan unutur ve zamana bağlı olarak bir-

çok şeyi unuturuz. Bazen unutmak, kelimenin tam anlamıyla bir nimettir bile.

Yaşanan acıların, kederlerin unutulabilmesi, beynimizin büyük bir hizmeti. Hiçbir şeyin asla unutulmadığını düşünürseniz, dünya hayıtının nasıl bir cehenneme dönüşebileceğini anlarsınız. Yani, bir şeyleri hatırlayabilmek ne kadar gerekli ve önemli bir nimet ise, bazı şeyleri unutabilmek de o kadar büyük bir nimettir. Büyük şoklar ve acılar, dehşet ve korkular, bazen kendi oluşum anlarını ve vukuundan önceki/sonraki 15 - 20 dakikayı da -daha kısa veya uzun da olabilir- unutturur. Onu yok sayar. Böylece hayatı yaşanabilir kılar- hafızamız. Bütüne zarar gelmemesi için o ânı bloke eder. Siz de hatırlamazsınız.

Nasıl ki bilgisayarda ana hafızaya zarar gelebileceği anlarda kendi kendisini kitleyiverir, yanıtsız bırakır işlemi. Aynı şekilde insan beyni de, bütün zarar görebileceği anlarda bilinçli veya bilinçsiz bazı bölümlerini kapatarak kendisini korur. Bilginin nasıl kaydedildiğini ileride anlatacağız…

Yapılan araştırmalara göre, üniversite mezunu bir genç, bir yıl içinde sahip olduğu mesleki bilgilerin yüzde 10'unu kaybetmektedir. Keza yetişmiş bir eleman, eğitimini tamamladıktan sonra her yıl teorik bilgilerinin yüzde 5'ini unutuyor. Eğer eleman bunu unutmak istemiyorsa her yıl en az 6 hafta mesleki bilgilerini tekrar etmek ve o alandaki yeni bilgileri almak zorundadır.

Üniversiteyi bitirdikten sonra her yıl, en az iki üç hafta mezun olduğu saha ile ilgili seminer izlemeyen, bilgilerini yenilemeyen bir insan, 45 yaşına geldiğinde okuduğu alanla ilgili bilgilerinin yüzde 80-90'ını kaybediyor ve gelişmelerin arkasına düşüyor.

Bu bilgiler, bir kitabın okunması yoluyla elde edilmiş ise, iki hafta sonra, eğer normal bir okuma yapılmışsa elde edilen bilgilerin ancak yüzde 20'si akılda kalıyor. Eğer hızlı bir okuma ile elde edilmişse o bilgilerin sadece yüzde 10'u kalıyor.

Bugün bilgisayar teknolojisinde ulaştığımız merhalede, herhangi bir bilgisayarda yazılmış çizilmiş hiçbir şeyin kaybolmadığı, hatta hiçbir işlemin yok olmadığı kabul edilmektedir. Sadece, biz o dosyanın adını sildiğimiz için, bilgisayar onu hatırlama gerekçesini kaybediyor.

Eğer bu bilgi bir anlatı ile elde edilmişse o anlatının bitiminde, hatırlananlar, ancak yüzde 70 civarındadır. Üç gün sonra ise anlatılanların ancak yüzde 10'u hafızada kalmaktadır. Fakat bu anlatı görsellikle desteklenmişse, anlatının sonunda insanların elde edilen bilginin yüzde 85'ini hatırladıkları görülmüştür. Üç gün sonra ise yüzde 65'inin hâlâ hatırlandığı tespit edilmiştir.

Demek ki **bir bilginin hatırlanır olması, onun hatırlanmasını sağlayacak gerekçelerin bulunmasına ve gücüne bağlıdır.** O bilgiyi hatırlamamızı sağlayacak gerekçeler ne kadar çoksa o kadar uzun süreli hafızamızda kalıyor. Yani hatırlanabiliyor.

Yukarıda da temas ettiğim gibi **hafızaya kaydedilen bilginin kaybolması veya silinmesi gibi bir şey yoktur.**

Bugün bilgisayar teknolojisinde ulaştığımız merhalede, herhangi bir bilgisayarda yazılmış çizilmiş hiçbir şeyin kaybolmadığı, hatta hiçbir işlemin yok olmadığı kabul edilmektedir. Sadece, biz o dosyanın adını sildiğimiz için, bilgisayar onu hatırlama gerekçesini kaybediyor.

Tıpkı bunun gibi insanın beş duyu ve iç algı mekanizmaları ile (rüya dahil) elde ettiği hiçbir bilgi kaybolmuyor, yok olmuyor.

Zaten aksi durum, ilâhi adalete de aykırı olurdu. Çünkü Mahşer günü Rabbin huzuruna çıktığımız zaman tanık olduğumuz, bildiğimiz, işlediğimiz, gördüğümüz her şeyin bütün şartlarıyla önümüze geleceğine inanırız.

Bir âyette, "O gün sizden bilgileri almak için konuşmanıza gerek duymayacağız. Sizin ağzınıza mühür vururuz. Elleriniz konuşur, ayaklarınız şahadet eder ve hatırlar" buyrulur.

Görüyorsunuz ki bilginin unutulması imkânsız gibidir. Sadece onu hatırlatacak, bilinç seviyesine çıkaracak şartlar oluşmuyor demektir.

Bilgisayarda bir bilgiyi saklarken, hangi programda kaydedildiğine bakılır. Dosyaların niteliğini belirleyen de son eklerdir. Onlar hem bilginin saklanma yer ve biçimlerini, hem de niteliklerini belirler.

Mesela bir dokümanın uzantısı **'.doc'**tur. Siz o uzantıyı değiştirirseniz, o dosyaya bir daha ulaşamazsınız. Ulaşsanız da açmanız zor olur. Çünkü bilginin elde edilmesi ânındaki gerekçeyi değiştirmiş oluyorsunuz. Ama asla o bilgeler yok olmaz, kaybolmaz. Sadece bilgisayar onları bulup ekrana getirmek için hangi programı kullanacağını bilemez. İnsanın hafızası da böyledir.

İnsan beyninin yaşadığı hiçbir olayı ve elde ettiği hiçbir bilgiyi kaybetmediğine dair artık elimizde sayısız belge ve bilgiler bulunmaktadır. Esas olan o bilgileri kullanmak istediğinizde ona ulaşabileceğiniz ek ilişkiler kurmanızdır.

Bir bilgiyi unutmamak için çoğumuz onu başka bir şey ile ilintilendiririz ya, işte öyle yapmak lazım. O bilgiyi, sizde mevcut olan ve size göre önemi bulunan bilgi ve olaylarla ne kadar çok ilintilendirirseniz onu o kadar sağlama alırsınız.

Bir âyette Cenâb-ı Hak, "öylesine yaptığınız söz ve yeminlerinizin peşine düşemem ama yüreğinizin katıldığı yemininizin hesabını sorarım" anlamında insanoğluna verdiği sözlerin ve yeminlerinin arkasında durmayı tavsiye eder. Bu âyette bizi ilgilendiren ifade, **"yüreğinizin katıldığı"** ifadesidir. İşte bir eylem veya bilginin içine, yüreğimizi kattığımızda onun unutulması da zorlaşıyor. Zaten bilginin kaybolmadığını artık biliyoruz.

Demek ki, insanın yaptığından, ettiğinden kaçmasının imkânı yoktur. Onlar hep orada öylece beklemektedirler. Bir gün bir vesile ile hatırlanıp bilince gelmesini beklerler.

Rüyalar ve hipnoz yakın zamana kadar, gerekçeleri ortadan kalkmış eski bilgilere ulaşabilmenin yegâne vasıtalarındandı. Bugün uzmanlar, parapsikoloji ve psikoloji yöntemlerini kullanılarak unutulduğu sanılan bilgilere rahatlıkla ulaşılabilmektedirler. Bu da gösteriyor ki bilgi hiçbir zaman kaybolmuyor.

Hafızamız Nasıl Çalışır?

Hafızamızın nasıl çalıştığını anlatmadan önce, bilgileri nasıl aldığımızı ve onları nasıl tanıdığımızı anlatmakta yarar var. Çünkü duyu organlarımız, iç ve dış uzayımız ya da şu veya bu yolla beynimize gelen bilgilerin nasıl algılandığını anlamadan, hiçbir şeyi yerli yerine oturtamayız.

Mesela nasıl işittiğimizi hiç düşündük mü?

Veya nasıl gördüğümüzü?

Gözle bakarız, karşımızda bir ağaç olur ve **"ağacı görüyorum"** deriz. Peki, bu kadar basit mi? Bu sorunun cevabı, hem evet hem de hayırdır.

Size yine bilgisayar üzerinden bir misal vereceğim. Mesela önünüzdeki klavyede **'A'** tuşuna bastınız. Bakarsınız, ekranda da 'A' veya 'a' gözüktü. Peki, klavyede üzerinde **'A'** harfinin sembolü bulunan tuşa basınca nasıl oldu da ekranda da **'A'** harfi gözüküyor? Acaba A harfi o kablolardan nasıl geçip de ekranda yerini alıyor? Gerçekte kablolardan (artık kablosuz da oluyor) geçen ne? Bunu bilmek gerekiyor.

Çünkü beynimiz de aynı mantıkla çalışıyor. Tabii beynimizin işleyişi çok daha karmaşık!

Mesela diyelim ki ekrana **'Ali'** yazacağız.

Önce Shift tuşu ile birlikte **A** tuşuna da basarız ki büyük **A** çıksın. Ve çıkar. Oysa bilgisayar aslında ne **A**'yı tanır ne **B**'yi. Onun tanıdığı elektrik akımından başka bir şey değildir. İşte biz, üzerinde **A** karakteri bulunan tuşa bastığımızda, elimizin altındaki tuş, tıpkı bir elektriğin düğmesine dokunur gibi, bir elektrik düzeneğini açar ve bir miktar elektrik akımının geçmesini sağlar.

Bu akım, -miktarı, amperi, gücü bastığımız tuşa göre belirlenen- bilgisayarın belleğine gider. Bellekte, o kadar akımın gelmesi halinde resmedilecek şeklin **A** olduğu önceden yazım dili tarafından programlandığı için, bilgisayar düzeneği de ekrana onu yansıtır. Çok kısa ve kaba olarak anlattığım bu olay, beynimizin duyular vasıtasıyla aldığı bilgiler için de geçerlidir.

Mesela görme yoluyla elde eline bilgiyi ele alalım. Gördüğümüz ağaç, gözümüzden şekil olarak girip yine şekil olarak yoluna devam edip beyinde de ağaç olarak belirmiyor. Aksine, gözlerimize ağaçtan gelen fotonlar (ışın) gözümüzden geçip retina üzerine düşünce burada bir elektrik akımı oluşturur. Bu elektrik sinyali (küçük akım) optik sinirler tarafından beynimizin görme merkezine taşınır ve

orada bir akım oluşturur. Bu akımı yeniden imaja dönüştüren beynimiz, daha önce alınmış ve hafızaya kaydedilmiş örnekleriyle karşılaştırır ve bu akımla gelen imajın **'ağaç'** olduğunu bize söyler. Biz de **"ağacı gördüm"** deriz.

Yani duyularımızdan içeriye giren ses, görüntü veya koku falan değil, sadece beynin tanımlayabileceği küçük elektrik sinyalleridir. Ve bu sinyallerin tamamı daha önce beynimize tanıtılmıştır. Yani o program beynimize yüklenmiştir. Daha önce program yüklenmemiş olsa, beynimiz o cismi tanıyamaz ve algılayamaz.

Kısacası beynimize giden şey, şekil değil elektrik sinyalleridir. Bu sinyaller orada bulunan kütük defterine daha önceden çizilen resimlerden biri haline dönüştürülür.

Bilgi Nasıl Kaydediliyor?

Diyelim bilgi geldi ve beynimiz tarafından da tanındı. Peki, acaba nasıl kaydediliyor?

Hafıza üzerine araştırma yapanların verdiği bilgiye göre, beynimize gelen bu elektrik sinyalleri (resim, mana, izlenim, bilgi veya algı) unutulana veya hafızaya kaydedilene kadar üç aşamadan geçer.

Elektrik akımı veya titreşimi şeklinde beyne gelen bir **'impuls'**, burada 10 ila 20 saniye kaldıktan sonra, ortadan kalkar. Eğer beyinde o **impuls**a dair bir merak veya ilişki bulunmuyorsa veya temel beyin programında daha önceden yer etmiş (Zihin-Beyin İlişkisi bölümüne bkz.) olan bağlantılarla bir çağrışıma girmiyorsa bu **impuls**, sokak gürültüsü veya daha önce hiç duymadığımız bir dildeki konuşmalar gibi bir kulağımızdan girip diğerinden çıkacaktır.

Bu tür **impulslar** (bilgiler), **Sınırsız Beyin Gücü** kitabının **Yazarı Nejat Sezik**'in dediği gibi **'çok kısa süre-**

Hafızamızın da bir 'kayıt eşiği' vardır. Neyin kaydedilmeye değer olup olmadığını, önceden beynimize -bilerek veya bilmeyerek- yüklediğimiz bir program kararlaştırıyor.

li hafıza' adındaki bekçi tarafından **'saklanması yararsız'** damgası vurularak kapı dışarı edilir.

Hatırlarsanız, duyularımızın **eşik**lerinden söz etmiştik ve demiştik ki, **duyularımızın impulsları alma kabiliyeti sınırsızdır ama duyularımızın eşikleri de vardır. Her bilginin işleme sokulmasına müsaade edilmez.** İşte bunun gibi, hafızamızın da bir 'kayıt eşiği' vardır. Neyin kaydedilmeye değer olup olmadığını, önceden beynimize -bilerek veya bilmeyerek- yüklediğimiz bir program kararlaştırıyor.

Reha Oguz Türkkan bilgilerin kaydedilmesi yöntemini **'tutkal'** kavramıyla izah ediyor. "Beyin beş duyu yoluyla gelen bilgileri tutmada üç tür tutkal kullanır" diyor. Bunların ilkinde eğer gelen bilgiye ihtiyaç olmadığı anlaşılırsa, hafıza en basit tutkalı kullanıyor ve o bilgiyi 10-15 saniye tuttuktan sonra imha ediyor.

Eğer, zihnimiz, o bilginin bir süre daha gerekebileceğine karar verirse hafızamız, onu bir iki gün hatırlanacak şekilde depolar.

Bir bilginin kaybolmasını istemiyorsanız -ki bu da zihnimizin o bilgiye verdiği öneme bağlıdır- zihnimiz, o bilginin kalıcı hafızaya kaydedilmesini sağlar. Ve tabii **bir bilginin uzun süreli hafızada tutulmasını istiyorsak onu tekrar etmemizde büyük yarar vardır. Zikir gibi…**

Demek ki, gelen bir bilginin, beynimizde ilinti kuracağı veya ekleneceği bir alan yoksa o bilgi en fazla beş on saniye hafızamızda kalıp kayboluyor.

Tabii unutmayalım ki bütün bu işlevlerin gerçekleştiği yer, beynimizin hücreleridir ve bu işlemler de onlarda gerçekleşen kimyasal tepkimelerle oluyor.

İşte size küçük bir beyin jimnastiği… Mesela diyelim ki bir **impuls**(bilgi)ın **çok kısa süreli hafıza**da değil de **'kısa süreli hafızada'** tutulmasına karar verildi. (Sizce karar veren kim? **'Bir ben vardır bende, benden içeru'** diyor, Yunus. Şimdi anlıyorsunuz değil mi o ben içindeki beni: Ruhumuz! O da Yaratıcı'nın bir 'emr'i yani Hay isminden var ettiği bir mahiyet tabii.)

İşte **'çok kısa süreli hafıza'** engelini aşabilen bilgiler, yeni bir ortama kavuşurlar. Kavuşmakla da kalmazlar o ortamın yapısını değiştirirler. **'Çok kısa süreli hafızadan' 'kısa süreli hafızaya'** geçen elektrik akımı, hücrenin yapısını da değiştirerek, hücrede **ribonükleik asit (RNA)** oluşmasını sağlar. Bu ribonükleik asit (RNA), 10 ila 30 dakika arasında hücrede kalır. Eğer alınan o bilgi, ilgi alanımıza girmiyorsa veya kendisini ekleyeceği bir yer bulamıyorsa, en fazla 30 dakika sonra o ribonükleik asit (RNA) bozulur ve hücre eski haline geçer. Böylece o bilgi de yok olmuş olur.

Eğer ilgi alanımıza giriyorsa o zaman da o bilgi, **'kısa süreli hafıza'**dan **'uzun süreli hafıza'**ya aktarılır ve böylece 'deoksiribonükleik asit'e (DNA'ya) dönüşür.

Bilgi Nasıl Kader Olur?

Beyin hücrelerinin komşu hücre ile sayısız bağlantılar kurduklarını ve bu bağlantılara **dentrit** denildiğini söylemiştik. Beyin hücreleri arasındaki iletişim ağı olan dentritler üzerinde yer alan ve uyarıların **(impuls)** hücreden hücreye geçmesini sağlayan **sinapslar** (yani çıkıntıların uçla-

rı) zaman zaman iletkenlik özelliklerini kaybedebiliyorlar. Stres, korku, dehşet ve derin üzüntü yaratan izlenimler çıkıntıların bilgi aktarımını bloke edebiliyor. İşte hızlı unutma yahut büyük şoklarla meydana gelen hatırlamama travmaları böyle oluşur.

Tabii bütün bunlar bizim bilincimizin dışında ve haberimiz olmadan gerçekleşir.

Bizim haberimiz olmadan gerçekleşen bir şey daha oluyor. Bilginin uzun süreli hafızaya kaydedilmesi!

Zihnimiz tarafından fazla ilgi gösterilmeyen bilgilerin hücrede en fazla 30 dakika kaldıktan sonra silinip gittiğini ifade etmiştik. Eğer bilgi, ilgi alanımıza giriyorsa ve bizi yakından ilgilendiriyorsa o bilgi, uzun süreli hafızaya yani ana bellek değimiz temel harddiskimize kaydedilir.

Kısa süreli hafızaya geçen elektrik akımı, burada, hücrenin yapısında değişiklikler yaparak **ribonükleik asit** (RNA) oluşmasına yol açıyor. İşte o bilginin uzun süreli hafızaya geçirilmesine karar verildiğinde o **ribonükleik asit** (RNA) uzun süreli hafızamızın içinde yer alan DNA'lara doğrudan bağlanır ve **amino asitler**e dönüşür. Böylece o bilgiler artık sonsuza kadar bizimle birlikte devam eder gider. Hiçbir şekilde de silinmez.

Şimdi hiç kimsenin bulunmadığı ve hiç kimsenin bilmediği bir yerde işlenen cinayetlerin, günahların, kötülüklerin nasıl kader haline geldiğini, nasıl silinmez bir programa dönüşüp DNA'mıza kaydolduğunu anlayabiliyorsunuz değil mi?

İnsanın dehşet ve korku ile işlediği her olay bütün duyularımızın iştirak ettiği bir olaydır. Öyle bir ortamda beynimizin ilgisi hayli yüksektir. İşlediğimiz o fiilin bütün detay-

ları doğrudan hücrelere geçer ve burada önce ribonükleik asitlere ve hemen ardından amino asitlere dönüşerek DNA'mıza işlenir ve o artık aynısını bize yaşatmadıkça yakamızdan düşmeyecek bir kader veya bilgi haline gelir.

İnsanın dehşet ve korku ile işlediği her olay bütün duyularımızın iştirak ettiği bir olaydır. Dolayısıyla beynimizin ilgisi hayli yüksektir. İşlediğimiz o fiilin bütün detayları doğrudan hücrelere geçer ve burada önce ribonükleik asitlere ve hemen ardından amino asitlere dönüşerek DNA'mıza işlenir ve o artık aynısını bize yaşatmadıkça yakamızdan düşmeyecek bir kader veya bilgi haline gelir.

Kısacası, insan dediğimiz şu varlık, beş duyu ile aldığı ve içine ilgisini kattığı hiçbir şeyi asla ama asla unutmaz ve yok etmez. Hafızamız milyarlarca gigabyte görsel, işitsel, duyusal ve algısal bilgi ve belgeleri kıyamete kadar kendisinde saklayan bir varlıktır.

Tevrat'ın bir âyeti "Yahova yedi göbeğe kadar intikam alır" dermiş. Bu, son derece ilginç ve doğru bir ifadededir. Çünkü bugün **Mendel** deneylerinden de biliyoruz ki, DNA'mıza bulaşan hasta bir gen veya bir hastalık, yedi nesle kadar kendisini tekrar edebilme şansına sahiptir.

Diyelim ki otistiklik geni bir şekilde sizin DNA'larınıza bağlandı. Bu gen, kendini açığa vurması için uygun zemini bekler. Mesela akraba evliliği, bu hastalıklı genlerin açığa çıkmaları için uygun zeminlerden biridir.

O gen, yedi göbek boyunca ortaya çıkmak için uygun zemin bulamazsa yedinci göbekten sonra DNA'dan siliniyor.

Aynı durum iyi genler için de geçerlidir. Asaletin ve iyi huyların aktarımı da böyledir. Bizde meydana gelen her halin bir sebebi, bir geni vardır. Hani iyi veya kötü bir aileden

gelen birinin iyi veya kötü hallerine karşılık "aslına çeker" deriz ya, işte öyle.

O yüzden sürekli akraba evlilikleri yapılması tehlikelidir, çünkü zayıf ve hastalıklı genlerin güçlenmesine yol açar.

Bir gün Peygamberimiz (asv), bir bedevi kabileyi ziyaret eder. Bakar ki insanların hareketleri ağır. Onlara "siz hep akraba evlilikleri mi yapıyorsunuz?" deyince, onlar da "evet" derler. Peygamberimiz "Dışarıdan evlenin ki kanınız hareketlensin" buyurur.

"Bilgi, insanın genini ve tabii kaderini bile değiştirmektedir." Bu cümlenin altını çizdim çünkü **bana göre bu kitapta, şu ana kadar bu cümleden daha önemli bir cümle sarf edilmedi.**

Bilginin önemini bunun kadar vurgulayan bir cümle de olmadı. Bu, aynı zamanda sabit ve değişmez bir kader programı olmadığı; yani bilginin kaderi bile değiştirebileceği gerçeğini bize gösteriyor. Nitekim, tam bir sefalet ve karanlık içinde yüzen batı, bilgiyi keşfederek hem kendisinin hem dünyanın kaderini değiştirdi.

Şimdi ilk emrin **'oku!'** olmasındaki hikmeti bir kere daha düşünmenin vaktidir. Ve tabii böyle bir rehbere rağmen İslam dünyasının içinde bulunduğu çaresizliğin sebebini de...

Tövbe Kaderi Değiştirir mi?

"Beyin hücresine ulaşan elektrik akımları (impulsların), kısa süreli hafızaya alındıklarında hücrede ribonükleik asite dönüşür, uzun süreli hafızaya alındıklarında ise amino asitlere dönüşüp DNA halinde değişmez ve silinmez hale gelirler" demiştik. Daha şaşırtıcı bir ifadeyle bu aslında "bir şeyin yoktan var edilmesi" gibi bir olaydır.

Düşünün, bir olayı görüyorsunuz veya bir eyleme muttali oluyorsunuz. Onunla ilgili bilgiler gözünüzden, kulağınızdan geçerek beyninize geliyor. Beyninize gelen ve aslında bir manadan ibaret olan elektrik akımları, sonunda amino asit dediğimiz nesnel bir şeye dönüşüyor. Yani bilgi beyne geldiğinde gerçek anlamda bir varlığı yokken, protein sentezi sonucu DNA'yı değiştirip 'varlık' halini almaktadır.

Görülüyor ki var olma ile protein sentezi arasında doğrudan bir ilişki var. Zaten unutma da ya yaşlılık münasebetiyle veya bir şekilde meydana gelen tahribat nedeniyle protein sentezinde yavaşlama ile gerçekleşir.

Unutmak da iki türlüdür. Biri, bir daha hatırlamamak üzere unutma, diğeri de bulamamadır. Diyelim bilgisayarınızı açtınız ve bir şeyler yazmaya başladınız. Bilgisayarınıza, her iki dakikada bir, kaydet komutu vermişsiniz.

Gerçekten de bilgisayarınız her iki dakikada bir, yazdıklarınızı kaydeder. Varsayalım ki yazmaya başladınız ve fakat yazınıza bir isim verip kaydetmediniz. Derken elektrikler gitti.

Siz bilgisayarınızı yeniden başlattığınızda, bilgisayar kendiliğinden önünüze bir metin getirir ve onu **'kurtarılabilen metin'** olarak size sunar. Bakarsınız başlangıçta yazdıklarınız var ama son iki dakika içinde yazdıklarınız uçup gitmiş.

Ama siz yazar yazmaz, yazdığınız metin dosyasına bir isim verir ve onu kaydederseniz o da onu her istediğinizde bulup getirir. Siz dosyayı hangi başlıkla kaydettiğinizi unuttunuz veya bir isim vermediniz ve bilgisayar kendisi bir isim vererek kaydetti ise bilgiyi yeniden çağırmak için o ismi bilmeye ihtiyacınız var. Bilmezseniz bulamazsınız da.

İşte insan beyni de aynı sistemle çalışır. Sadece bir şartla, birincisinde dosyaya siz isim veriyorsunuz, sizde ise beyin kendisi dosyalara isim veriyor. O ismi hatırlarsanız beyin onu otomatik olarak getirir. Bazen de siz hatırlamazsınız ama içinizde cereyan eden, farkında olmadığınız bir çağrışım nedeniyle o dosya kendiliğinden ekrana gelir.

Diyelim bir dosyayı sileceksiniz veya değiştireceksiniz. Bunun için de iki yol var. Ya dosyayı çağırıp sonra da geri dönüşüm kutusuna yollayacaksınız ya da ismini değiştireceksiniz. Her iki halde de aslında bilgi orada kalmaya devam eder ama ona ulaşma zorlaşır. İmkânsızlaşır demiyorum, zorlaşır.

İşte bu durum işlediğimiz ve pişmanlık duyduğumuz olaylar için de geçerlidir. Mesela siz birine bir kötülük yaptınız. Sonra da ondan pişman oldunuz. Yüreğinizde derin bir nedamet duydunuz. O hâdiseyi ta yüreğinizden gelerek tekrarlar ve bunu bir daha yapmayacağınıza dair, içinizde aynı fiilin tersyüz edilmiş versiyonunu canlandırırsanız ve bir daha da tekrarlamazsanız, o bilgi kaybolmasa bile başka bir isim aldığı için silinmiş olur.

Tövbe de aynı ameliyedendir. Cenâb-ı Hakk'ın hangi hallerde tövbeleri kabul ettiği hepimizin malumu. Beş duyunun tamamının katıldığı samimi pişmanlıklar, bir tür, olayın yeniden kurgulanıp yeni bir isim altında kaydedilmesi veya isminin silinmesi gibidir. Böylece o dosya ile karşılaşmazsınız, en azından içeriğini değiştirdiğiniz için o DNA'nızdan silinmese bile işlevselliğini yitirir…

Hafıza Türleri

Son araştırmalara göre kısa ve uzun süreli hafızanın dışında **"işlek hafıza"** diye bir hafıza türü daha vardır. Bu bellek, okumak ya da matematik problemlerini çözmek gibi hem kısa hem de uzun süreli hafızanın kullanılmasını gerektiren hafızadır. İnsan bu hafıza sayesinde "bisiklete binmeyi" başarıyor denilmiş. Çünkü bisiklet kullanırken hem dengeyi korumak gibi anlık hafızayı hem de kas hareketleri gibi uzun süreli hafızayı gerektiren iki hafıza türü aynı anda kullanılmaktadır.

Keza yabancı bir dilde konuşurken de insan uzun süreli hafızadan daha çok hafızalara ihtiyaç duymaktadır ki bunlar da temel hafızanın alt bölümleridir. Bilim Teknik dergisinde temas edilen ve uzun süreli hafızanın alt bölümleri olduğu belirtilen hafıza türleri şöyle sıralanır:

Açık hafıza, örtük hafıza, olaysal hafıza, ilintilendirme hafızası gibi bir yığın hafıza sayılmaktadır.

Aslında hepsi temel hafızamızla ilintili olmak üzere, her bir duyumuzun kendine has bir hafıza vasfı vardır.

Mesela damağımızın bir hafızası vardır. Keza midemizin bir hafızası vardır. Burnumuzun bir hafızası vardır. İnanmayacaksınız ama ellerimizin bir hafızası vardır. Gözlerimizin bir hafızası vardır.

Bilgisayar kullananlar bilir, temel bellek bir tanedir. Ama bu bellek, bilgisayarın kullanımını hızlandırmak için eylem biçimlerimize uygun geçici bellekler oluşturur.

İnsan hafızası genel olarak iki türle sınırlandırılsa bile bu kadar basit bir yapıya sahip değildir; görünen basit yapının altında karmaşık bir yapı yer almaktadır, hafıza ve hafıza işlemleri bu karmaşık yapıların ürünü olmak durumundadır.

Bunlar bir tür ön bellek veya geçici hafıza gibidirler.

Örneğin bir internet sitesine girersiniz. Bilgisayar onu geçici olan hafızaya kaydeder. Bir kere daha o siteye girmek istediğinizde fazla beklemeyesiniz diye onu bir kenara kaydeder. Siz o siteyi tıklar tıklamaz, bilgisayar zaten kendisinde saklanmış olan o sayfayı getirir ve siz hızlı bir şekilde siteye bağlandığınızı zannedersiniz. Oysa o bilgisayarın hatırlayabildiği bir şey olduğu için siz daha internetle bağlanmadan önce o gider aradığınız sitenin ön sayfasını getirip hazır eder.

Tıpkı bunun gibi bizim damağımızın bir hafızası vardır. Gözünüz bağlı bile olsa, burnunuz koku almıyor da olsa ağzınıza attığınız bir lokmanın ne olduğunu damak hafızanız hemen hatırlar ve beyin ile mideye "filanca gıda geliyor ona göre hazırlığını yap" der âdeta.

Ellerimizin de hafızası vardır. Mesela gözümüzü kapatsak bile ellerimiz pekala, tabaktan aldığı bir kaşığı şaşırmadan ağzımıza götürebilir. Elimiz, tabak ile ağzımız arasındaki mesafeyi yapmış olduğu sayısız tekrarlarla bilir. Çünkü kendine göre bir hafızası vardır. Parmaklarımızın da bir hafızası vardır. Körlerlerin parmak hafızaları o kadar gelişmiştir ki ellerini aldıkları cismin ne olduğunu hemen anlarlar. Tabii bu hafıza uzun süren tecrübelerle oluşur.

Görüldüğü gibi insan hafızası genel olarak iki türle sınırlandırılsa bile bu kadar basit bir yapıya sahip değildir; görünen basit yapının altında karmaşık bir yapı yer almaktadır, hafıza ve hafıza işlemleri bu karmaşık yapıların ürünü olmak durumundadır.

Tabii bütün bunlar, bize bir gerçeği daha gösteriyor ki gören göz, duyan kulak, koku alan burun, tat alan damak değil.

Bütün bunların ötesinde beynimizi, hafızamızı, belleğimizi, zihnimizi, beş duyuyu kendisi için bir araç gibi kullanan bir güç, bir şuur ve bir mahiyet var. O 'mahiyet'e tam olarak ne diyebiliriz bilemiyorum ama şurası kesin ki Tanrı'nın içimize üflediği şeydir o. Ve Yaratıcı'nın her bir isim ve sıfatından bir numuneciği bünyesinde barındıran bir nevi 'mikro ilah'tır ki bu vasıf da ona Allah'tan bir armağandır.

O mahiyetin sınavı da, kendisine verilen olağanüstü yetki ve donanımlarla bu dünyada kendini gerçekleştirmek, kendinden bir eser bırakmak ve ölüm ötesinde devam edecek varlığı için bir yol haritası oluşturmaktır.

Nasıl hayat için uygulanabilir bir yol haritası oluşturamamış insanlar başarısız ve mutsuz oluyorlarsa, bu dünyada kendisine ölüm sonrası için uygulanabilir bir yol haritası oluşturamayanlar da ebedi bir mutsuzluğa kendisini mahkûm etmiş olur. Görülüyor ki en büyük dert onun başında. Ama yazık ki çoğumuz bunun farkına bile varmadan göçüp gidiyoruz…

Bebeklerin Hafızası

Bebeklik dönemindeki hafıza ve hafıza gelişimi ile yetişkinlerde görülen hafıza ve hafıza gelişimi çok farklıdır.

Bebeklerde hafıza henüz gelişmeye başladığı için tam ve yetkin bir hafızadan söz edilemez. O daha öğrenme ve neyin ne olduğunu tespit etme aşamasında olduğu için henüz farklılaşma söz konusu değildir. Bebek zihni henüz bilgileri tasnif etme yeteneği kazanmadığı için daha neyin nereye kaydedileceğini dahi bilemez.

Bu dönemdeki çocukların hafızalarını geliştirmelerine yardımcı olabilmek için bazı stratejilerden yararlanmak ge-

rekmektedir. Strateji uygulama bilincine ve yetisine kavuşturulan bebeğe, geleceğe yönelik yol açılmış olur. Reklamlar bir nevi tekrar edilen bilgiler oldukları için bütün bebeklerin dikkatini çekerler. Çünkü hem gördüğü film kısa süreli olduğu hem de gün içinde birkaç kez tekrar edildiği için onu tanıyıp ve kendini ona göre konuşlandırabilmesi mümkün olabilmektedir.

Yapılan araştırmalar altı aylık çocuklarda 24 saatlik hafıza, 16 aylık çocuklarda 4 aylık hafıza kapasitesi bulunduğunu göstermiştir.

Bebeklerdeki hafızayı geliştirmek için;

1. Düzenli olarak tekrar ve pratik yapılmalı.
2. Az az öğretilmeli; bilgiler zamana yayılmalı.
3. Bilgiler mutlaka bir şekil ile ilintilendirilmeli. Mesela farklı yerlerde gördüğü aynı kişiyi giysi değişikliği yüzünden tanımayabilirler.
4. Beslenme de çok önemlidir. İlk 18 ay bebeklerin hafıza gelişmesi açısından ihmale gelmez. Bu dönemde bebeğin beslenmesine çok ciddi özen gösterilmeli. İyi beslenme, hafıza üzerinde ciddi etki yapmaktadır.

Hafıza Geliştirme Yöntemleri

İnsan ve Davranışı adlı kitabında **Doğan Cüceloğlu**, hafızayı geliştirmek için altı aşamalı bir hafıza geliştirme yöntemi ortaya koymuştur. Buna göre:

Aşama 1: Gözden geçirme: Öğrenmek istenilen malzemenin gözden geçirilmesini ve nasıl düzenlendiğinin incelenmesini içermektedir. Konu ana hatlarıyla düzenlenip kendi kelimelerinizle ayrılabilir. Daha sonraki aşamalar-

da da okunulan bilginin özetin neresinde yer aldığı akılda tutulursa öğrenmek istenilen bilginin bu şekilde örgütlenmesinin yararı ortaya çıkar. Örgütlenerek organize edilerek çalışılan bir bilginin belleğe ne kadar yardımcı olduğu bu şekilde görülebilir denmiştir.

Aşama 2: Soru hazırlama: Örgütlenen her bölümle ilgili soru hazırlanmasını içermektedir.

Aşama 3: Okuma: Hazırlanan sorulara cevap ararcasına okuma yapılmasını içermektedir.

Aşama 4: İlişkiler kurma: Sorulara cevap verdikçe bölümler arsındaki bağlantıların neler olduğunun anlaşılmaya çalışılmasını içermektedir.

Aşama 5: Tekrar etme: Her bölüm bitirilince birkaç kere tekrar edilmesini ve o bölümde hatırlanmasında zorlanılan kavramların farkına varılıp özellikle o kavramların gözden geçirilmesini içermektedir.

Aşama 6: Yeniden gözden geçirme: Konunun ve bu aşamaların tam olarak yapılıp yapılmadığının gözden geçirilmesidir. Bu aşamada konunun temel bölümlerinin ve bu bölümlerdeki temel kavramların hatırlanılması gerekmektedir.

Doğan Cüceloğlu bu aşamaların örgütleme, ayrıntılaştırma ile ara-bul-geriye getir içinde yer alan alıştırma yapma ilkeleriyle gerçekleştirildiğini söylemekte ve bu aşamaların okullarda ve diğer eğitim kurumlarında uygulanırsa başarıya ulaşılabileceğini belirtmektedir.

Onbirinci Bölüm

Düşünce (Tefekkür)

Düşünce, insanoğlunu diğer yaratıklardan ayıran en önemli beceridir. Düşünceden maksadımız, bilinçli eylemlerimize kaynaklık eden 'yeti'dir. Düşünce/tefekkür çokça tavsiye edilmiş eylemlerdendir. **Peygamberimiz (asv); nefs, hayat ve kâinat üzerine bir dakikalık düşünceyi bir yıllık ibadetten hayırlı saymıştır.** Çünkü düşünme, tefekkür, eşyanın hakikatine yapılan bir yolculuktur. Eşyanın hakikatine yapılan yolculuk, aynı zamanda Yaratıcı'nın eserini ve hallerini bilmeyi beraberinde getirir. Bu da insanın kendisini tanımasını sağlar. İnsanın kendisini tanıması her şeyin başıdır. Kendini iyi tanıyan insan eşya ve olaylar karşısında nasıl bir tavır takınacağını, nasıl bir pozisyon alması icap ettiğini bilir. Bunu sağlayan da zaten muvaffak olur.

Aksi durum, yani kendi mahiyetini ve imkânlarını bilmeyen insanlarda kalın bir körlük, yapışkan ve meskenete

sürükleyici bir kibir ve ataları körü körüne taklitten ibaret olan hamasi bir sarhoşluk meydana getirir.

Evet, tefekkür ve düşünce son derece önemlidir, insanın medeniyet kurması ve kendini daha iyiye taşıması açısından. Her insan, günde sadece 10 dakika, elinde meşgul olduğu şeyi bırakıp, kendisi, hayatı ve olup bitenlerin gerçek mahiyeti üzerinde düşünme egzersizi yapmalı.

Bunun, tıpkı derin nefes alma egzersizleri gibi, bedene zindelik verdiğini ve ufuk açıcı olduğunu hissedecektir. Aslında namaz, insan için, günde beş kere bu hay huyun içinden sıyrılıp, kenara çekip tefekkür etmesi ameliyesidir aynı zamanda. Büyük bir fırsattır.

Zorunlu olarak dinlenmeyi, derin düşünceye dalmayı ve sahip olduklarını gözden geçirmeyi öğretir insana namaz. Bu faaliyetin içine birazcık bilinç katabilirseniz göreceksiniz ki o birkaç rekâtlık ibadet vücudunuzda bir dinginlik ve zindelik yaratmış.

Bazen insan saatlerce bir işle meşgul olur, bir problemi çözmeye çalışır ve bir türlü işin içinden çıkamaz. Sonra söz gelimi bir kahve içer, bir sigara yakar, biraz kenara çekilir veya başka bir işle meşgul olur, bir de bakarsınız ki o halledemediği probleme dair bir çözüm yolu kalbe doğmuştur. İşte namaz, böyle bir geriye çekilip hâdiselere başka bir perspektiften bakmayı da sağlar…

Ben namazı, içindeki derin tefekkürden dolayı örnek olarak verdim. Yoksa inip kalkmaktan ibaret olan sıra savmalar pek bir şey sağlamaz. Maksat, durup düşünmektir!

Zaten bizim aradığımız da bu değil mi?

Refleks

Evet, tefekkür ve maksatlı düşünce son derece önemlidir ve gereklidir. Çünkü gelişmeyi, ileri gitmeyi sağlayan tefekkürdür. Tefekkür imkânları gözden geçirmektir aynı zamanda.

Fakat bir de yine düşünce kategorisine giren ama bizim idrakimiz haricinde cereyan eden vücut faaliyetlerimiz var. Mesela, düşünerek bir aracı kullandığımızı farz edelim. Elbette bu eylem başlangıçta ardışık birtakım düşüncelerin ürünüdür. Ama sonra iş o kadar mekanik hale gelir ki biz o eylemleri yaparken geri planda yoğun bir düşünme içinde olduğumuzu düşünmeyiz bile.

Örneğin yolda yürürken duyduğumuz klakson sesi ile hemen kenara çekiliriz. Düşünmeye bile ihtiyaç duymadan yaparız üstelik bunu. Keza hızla giden bir aracı kullanan insan dönemeç işareti gördüğünde otomatik olarak ayağını gazdan çeker ve arabayı yavaşlatır. Üstelik de bu hareketler için ayrıca durup düşünmesine ihtiyaç yok. Bunları otomatik yapar.

Bu tür hareketler, yani durup düşünmemizi gerektirmeyen ve kendiliğinden otomatik olarak yaptığımız hareket ve eylemler tamamen bilinçaltımızın organize ettiği işlerdir. Biz bunlara refleks diyoruz.

Günlük hayat içinde yaptığımız hareketlerimizin büyük bir kısmı reflekslerle gerçekleşen eylemlerdir. Bir insan öğrenilmiş bir hareketi çokça tekrar ettiğinde zaman içinde o hareket de düşünce ile yapılmaktan çıkıp bir reflekse dönüşür. Bir tenis oyuncusunun, topun

Bilinçaltımızın bir işlevi olan refleks hayatımızı kazasız belasız sürdürebilmenin en önemli faktörlerinden biridir. Refleks, öğrenilmiş ani bir gerekliliktir.

masaya çarptıktan sonra nasıl bir hız ve hareket sergileyeceğini sezgisel olarak bilmesi ve ona göre ıstekasını ve manevrasını hazırlaması da bu nevidendir.

Keza uzun süre araç kullanmış bir insanın hareketleri de zamanla reflekse dönüşebiliyor.

Bilinçaltımız muazzam bir bilgi, hareket ve tecrübe deposudur. Aslında bizim **bilinçaltımız** her şeyi bilir. Ve daima **beş-on dakika -belki de bir ömür kadar- bizim önümüzden gider.** Âdeta başımıza ne geleceğini bilir de bizi ona göre hazırlar gibi...

Eğer gündelik hareketlerimizi düşünerek yapmak zorunda kalsaydık, her gün birkaç kere ölüm tehlikesi atlatır veya ölürdük. "Aniden" diye nitelediğimiz her hâdise gelip bize toslardı.

Bilinçaltımızın bir işlevi olan refleks hayatımızı kazasız belasız sürdürebilmenin en önemli faktörlerinden biridir. Refleks, öğrenilmiş ani bir gerekliliktir.

Tabii beynimizin acil durumlar için geliştirdiği bu davranış hallerine vücudumuzun da uyum sağlayabilmesi gerekir. Bu da zinde bir vücutla mümkündür. Yaşlı bir insanın refleksleri ile genç insanın refleksi bir olmaz. Yaşlı insanın o tepkiyi göstermede yavaş kalması aparatlarının aşınmış olmasından kaynaklanır. Yoksa bilinçaltımızın o eyleme eskisi kadar önem vermeyişi veya ruhun enerji ve güç kaybından dolayı değil...

Sezgi (Latifeler)

Bilinçaltımızın düşünce formatı kategorisinde işlenebilecek bir diğer faaliyeti de sezgidir. Biraz önce ifade ettiğimiz gibi, bilinçaltımız sanki bütün hayatımızı ve başımıza gelecekleri biliyor ve ona göre bizi yönlendiriyor.

İlham, yaratıcılık, sezgi ve benzeri başlıklar altında değerlendirebileceğimiz ve geleceği önceden tahmin etmemize hizmet eden bu bilinçsiz düşünce kırıntıları, aynı zamanda insan mahiyetinin muazzam imkânlarıdır.

Aslında, batılı 'kişisel gelişim eserleri'nin en temel açmazı burada yatmaktadır. Batılı pozitivist düşünce ve o düşünce çatısı altında oluşan insan tanımı, et ve kemikten ibaret olduğu için, onun mahiyetinde meydana gelen bütün değişmeler ve gelişmeler de, yalnızca kimyasal tepkimeler ve hormonal değişimlerle izah edilir.

Hâlbuki biz biliyoruz ki insan, şu âlemin bütün unsurlarından maddeler ve özler içermektedir. Evet, bedenimiz topraktan; yani maddeler âlemindendir ve bu açıdan maddenin bütün imkân ve zaaflarını da içinde barındırır.

Bu bağlamda, kimyasal tepkimeler ve hormonal dalgalanmaların etkisi elbette yabana atılamaz. Yıllar önce bir arkadaşımızda eşcinsel haller görülmüştü. Oysa son derece makul ve mazbut bir insandı. Sonra akıl edip bir doktora götürdük. Yapılan ölçümler sonucu, bünyedeki kadınlık hormonunun bir kadında olması gereken miktarlardan bile fazla olduğu belirlendi. Doğal olarak o arkadaşımız onların etkisiyle kadınsı haller sergiliyordu. Bu durumlarda hangi insan hormonların etkisini inkâr edebilir ki?

Batılı pozitivist düşünce ve o düşünce çatısı altında oluşan insan tanımı, et ve kemikten ibaret olduğu için, onun mahiyetinde meydana gelen bütün değişmeler ve gelişmeler de, yalnızca kimyasal tepkimeler ve hormonal değişimlerle izah edilir.

Bunun yanı sıra, insanın öyle hareketleri de var ki, asla hormon veya kimyasal tepkimelerle ile izah edilemez. Eğer insana ait her hali hormon ve kimyasalların hareketleriyle izaha kalkışsak, ilham

Bedenin pilotu ruhumuzdur. Biz onu idrak edemediğimiz için sanıyoruz ki işler otomatik oluyor. Oysa ruh, bu bedeni manüel kullanıyor. Ruhun, beş duyu vasıtasıyla gelen bilgilerden sonra en çok itibar ettiği bilgi, iç sezimizdir.

ile vahiy arasındaki sonsuz farklılığı asla idrak edemezdik. Nitekim batı bunu fark edemediği için bu gibi konularda, insanın maddeye bakan yüzünde olduğu gibi doyurucu izahlar getiremiyor.

Evet, insan et ve kemik olmak hasebiyle maddenin bütün zaaflarına sahip olduğu gibi maddenin kabiliyetlerine de sahiptir. Fakat sadece madde ve maddeyi yönlendiren kanun ve kabiliyetlerle izah edilemiyor insanın mahiyeti ve varidatı.

Mesela ruh var, mesela vahiy var, sadık rüya var ve bunların hayatımıza yansımaları var. Bunları, ne insanın bilinçaltıyla, ne libidinal gücüyle, ne de beyindeki elektriksel akımlar veya kimyasal tepkimelerle izah edebiliriz.

Bedenimizi ruh tarafından kullanılan bir uçağa benzetecek olursak, düşünce dünyamız uçağın 'kokpit'i gibidir. Kokpite gelen bilgileri ruhumuz, beyin ve zihin (şuur) vasıtasıyla değerlendirip ondan kendisine bir rota ve uçuş yönü ve şekli belirler.

Uçağın pilot kabinindeki bilgisayar ekranına değişik kaynaklardan bilgiler gelir. Bu bilgiler motordan ve uçağın diğer aksamlarından gelebilir; şu kadar yakıt kaldı, kabin basıncı şu durumda, iç ısı şu santigratta, hızımız şu seviyede, motorda ısınma var, sağ kanatta problem var vesaire… Veya dış çevreden gelebilir; atmosfer basıncı şu, havadaki boşluklar bu, türbülansa giriyoruz, dış hararet şu, elektrik yükü çok fazla, yerden yükseklik şu kadar gibi. Yahut yerdeki kule ve merkezlerden gelebilir; kalkış yerinden şu kadar uzaklaşıldı, varış noktasına şu kadar kaldı, hava sıcak-

lıkları şöyle böyle, hava yağışlı, alanda buzlanma var, inilecek alan sisli vesaire…

Pilot bütün bu bilgileri sürekli kontrol ederek uçağın hızını, yönünü hava içindeki eğim ve konumunu belirler. Bu anlattığım manüel kullanımlarda geçerlidir. Otomatik kullanımda ise bu bilgileri bilgisayar kendi içinde değerlendirir ve hatta gerekirse uçağı indirmeye varıncaya kadar her şeyi otomatik yapabilir. Biz de uçak kendi başına iniyor zannederiz.

İşte bizim bedenimizi uçuran, yani bedenin pilotu da ruhumuzdur. Biz onu idrak edemediğimiz için sanıyoruz ki işler otomatik oluyor. Oysa ruh, bu bedeni manüel kullanıyor. Ruhun, beş duyu vasıtasıyla gelen bilgilerden sonra en çok itibar ettiği bilgi -belki onlardan da çok- iç sezimizdir. Bu iç sesi besleyen kaynaklar ise en az dörttür.

Bu dört kaynak, bizim literatürümüze göre Rahman, melek, şeytan ve nefstir.

Rahman; yani Cenâb-ı Hak yarattığı her mahlûk ile sürekli bir diyalog içindedir. Varlık bunu idrak etmese de bu rabıta vardır. İnsan ise Yaratıcı'nın doğrudan diyalog kurduğu varlıktır. Biz farkında olalım olmayalım **Rahman** sürekli bize bilgi fısıldar.

Rahman'ın sesi, bize dış uzayımızdan gelir. Yani maddî bedenimizin bir tınısı değildir. **Şeytan** ve **melek**ten gelen bilgiler de dış uzayımızdan bize ulaşır.

Ama **'Nefs'** bizim iç uzayımızdır. Nefsten gelen bilgi doğrudan bedenimizin vahyi gibidir. O yüzden ruh onu çok ciddiye alır. Çünkü içinde oturduğu mekânın bilgileridir bunlar. Yani motor ve uçağın diğer aksamalardan gelen bilgiler gibi, nefsimiz sürekli kalbimizin ekranına, (yani pi-

lot kabinindeki bilgisayar ekranına) vücudumuzla ilgili bilgiler atar. Bunların çok az bir kısmı bilinçlidir. Nerede ise tamamına yakını ise bilincinde olmadığımız bilgilerdir. Bedenimiz kendisiyle ilgili bilgileri sürekli asap ve sinirler vasıtasıyla beyne ve oradan da eylemi gerçekleştirecek merkeze gönderir. Kanda şeker düşünce acıkmış oluruz, üşürüz, bir yerde arıza varsa acı duyarız vs.

Nefsten ve Rahman'dan gelen bilgiler 'kesinlik ve zorunluluk' içerdiği için bedenimizi idare eden mekanizma, onlardan gelen bilgiye öncelik tanır. Allah bir insana hayrı diledi mi onun kendisinde meydana gelecek değişmelere karşı koymasının imkânı kalmaz.

Nefsten gelen bilgiler de böyle ısrarlıdır. Mesela kandaki şekerin düştüğünü biz düşüncemizle bilemeyiz. Ama içimizdeki bilinçaltı ve zihin kan şekerinin düştüğünü yani yakıtın bittiğini haber verir. Pilot, yakıtın kalmadığını veya en azından varılacak alana yetiştiremeyecek bir yakıt kaldığını anladığında uçağı en yakın alana indirdiği gibi, ruh da, nefsin acıktığı bilgisini aldığı an, onu hemen bu ihtiyacını gidermeye yönlendirir.

Elbette nefsten gelen bilgilerin doğru olup olmaması çok mühimdir.

Aslında uçakta yeterli yakıt bulunduğu halde gelen bilgilerin yeterli yakıt olmadığı yönünde olduğunu farz edelim. Pilot uçağa zorunlu iniş yaptırır ve deposunun hacmine göre yakıt ikmali ister. Hâlbuki yakıt var. İnisiyatifi ele geçirmiş nefs de aynen bu şekilde, ruhu, kalbi ve aklı kendisine oyuncak yapar. Erdem ise ondan gelen telkinlere boyun eğmemekle ortaya çıkar.

İşte az sonra veya bir müddet sonra meydana gelecek olaylarla ilgili içimize doğan ve çoğu kere nasıl olduğunu bilmediğimiz ama doğruluğundan da şüphe etmediğimiz bu bilgiler bize nefs, şeytan, melek ve Rahman'dan gelen bilgilerdir.

Melek ve Rahman'dan gelen bilgeler bizim gibi alelade insanlarda ilham ve sezgi adını alır. Şeytandan gelenler de ilham ve vesvese kategorisine girer.

Eğer tamamen dış uzaydan gelen ve ilâhi bir **'emir'** olan iman olmazsa ruh bu bilgilerin hangisinin rahmani (doğru ve gerekli), hangisinin şeytani (yalan ve aldatıcı) olduğunu bilmez ve sersemleşir. Sonunda hezeyana kadar gider.

Nasıl ki, kokpite gelen bilgilerin hangisinin doğru ve gerekli, hangisinin iğva ve gereksiz olduğunu bilmeyen bir pilot, uçağı indirip indirmeme konusunda kararsız kalıp uçağı bir yerlere toslatırsa, ruh da aynı şekilde, önüne konan bilgilerin hangisinin doğru ve rahmani, hangisinin yanlış ve şeytani olduğunu bilemezse sersemleşir ve bedeni hezeyana sevk eder.

Zaten delirme veya çıldırma da bizdeki bilgiler ile gerçeğin birbirinden farklılığından doğmaz mı? Böyle bir insanın ruhî gücünün yüksek olması kendisine sadece zarar verir. O yüzden kendini hezeyana düşürmüş ruhlar kendileri ile birlikte bedeni de yıkıma götürürler.

Sezgi de insana verilmiş büyük nimetlerdendir. Ancak insanlar bu tür yetenekleri medyumluk ve büyücülük gibi işlerde kullanarak amacın dışına taşırlar.

Sezgi yüksek algı kabiliyetinden kaynaklanır. Aslında her insana belirttiğim bilgiler gelir ama bazı insanlarda ayırt etme özelliği yüksek olduğu için onlar içlerine gelen bilgiyi aktarırlar. Biz de o insanlar için sezgisi yüksek deriz…

İlham ve Feraset

İlham da sezgi kategorisindendir ama daha kesin bir bilgi ve yüksek kanaat içerir.

Bilindiği gibi aklımız, beş duyuya dayalı olarak çalışır.

Ancak, akıl kemale gelmişse, beş duyu yoluyla ulaştığı bilgileri ve örneklemeleri alıp kendi bünyesinde değerlendirir ve dosyalar halinde ruhun önüne koyar. Bu dosyalar çok yüksek oranda ihtimal ve seçeneği birlikte değerlendirip neticeye bağlayan özler olduğu için kanıtsız olarak kalbi tasdike ikna eder. İşte bunlar seziler ve sezgilerdir. Bu sezgilerin isabetliliği oranında beşinci, altıncı, hatta sekizinci duyu diyebildiğimiz sıfatlar ortaya çıkar.

Sezginin ilerisi ferasettir. Feraset, sebeplere ihtiyaç duymadan neticeleri bilme ve kavrama kabiliyetidir. Temiz bir iman ve yüksek bir ahlak neticesinde kalbe (kokpite) gelen bilgilerin tamamının aynı anda kullanılabilmesidir.

Aslında kâinatta sonlar esastır. Hep neticeler ve özler vardır. Ama her insan doğrudan bu neticelere gidemez ve o özlere ulaşamaz. Onun için neticelere varmanın tek yolu her bir şeyi her bir şey ile karşılaştırmaktan ibaret olan aklın yoludur. Akıl da tedricen ve istinbat ile neticelere varır. O, ne doğruyu bilir ne yanlışı. Sadece bu, buna benziyor veya benzemiyor der. Çünkü aklın önüne düşen bilgiler karışıktır.

Fakat insan, diğer latifelerini devreye sokarak bu bilgeleri, daha duyulardan geçerken ayıklamaya başlar ve böylece akıl, çok geniş blok bilgiler kullanarak sonuca gider ki bunun da adı **çağrışım**dır.

Çağrışım için bağlantı noktaları olması gerekmez. İşte bu blok bilgileri kullanma kabiliyeti neticesinde feraset

meydana gelir. Feraset ise tayy-ı merâtiptir (Başlangıçla son arasındaki aşamaları bir anda geçme hali). Sonun evvelden önce geldiğini bilme ve görme becerisidir. Feraset kesp ile elde edilir. Feraset, genellikle nefs ve şeytandan gelen bilgilerin daha ekrana düşmeden ayıklanması çabası sonucunda bir tür vahiy olan ilhamın kalbe düşen gölgesidir.

Feraset sezginin ötesindedir. Feraset kabiliyeti kazanmış bir zihin, ilham yolları ile gelen çeşitli bilgileri bir potada eritip değerlendirir ve bunun çok üst neticelerini yaşar! İşte o zaman "akl-ı kül"e yaklaşmağa başlar.

Yani, açık, basit verilerden yola çıkıp, geniş kapsamlı bir algılama sistemiyle gelen bilgileri değerlendirip, birtakım gerçekleri görebilme durumuna gelir. Bunun adı ilhamdır. En basit anlatımıyla hâdiselerin, eşyanın ve evrensel gerçekliğin konuşmalarını duymaktır ilham. İlham, bilincin en yüksek düzeylerindendir. İnsana her şeyden ilham gelebilir. Karınca, balık, kuş, ağaç, melek, rahman, şeytan, cin, ruhaniler ve eşya…

Bunun tasavvuf dilindeki adı "keşif"tir. Yani üst düzeydeki alıcıların çalışması neticesinde hâsıl olan algılama, kavrama, bilgi, değerlendirme vs.

Feraset, sebeplere ihtiyaç duymadan neticeleri bilme ve kavrama kabiliyetidir. Temiz bir iman ve yüksek bir ahlak neticesinde kalbe (kokpite) gelen bilgilerin tamamının aynı anda kullanılabilmesidir.

Evet, ilhamın bir türü de var ki, Rahman'ın fısıltılarını duymaktır. Bu, bir tür, Yaratıcı ile yaratılan arasındaki bir diyalog ve irtibat şeklidir.

Tabi ilham alan sadece insanlar, nebiler ve şairler değil; arı, karınca, balık, kuş her bir canlıya Allah ilham ile hayatının gereklerini veya

Feraset, genellikle nefs ve şeytandan gelen bilgilerin daha ekrana düşmeden ayıklanması çabası sonucunda bir tür vahiy olan ilhamın kalbe düşen gölgesidir.

karşılaştığı zorlukları aşma yöntemlerini fısıldayabilir.

Hiçbir insan yoktur ki Rahman veya melek veya şeytan, cin veya ağaçlar, çiçekler onunla konuşuyor olmasın. Tabii ki bunlar birer sembol olarak da algılanabilir. Siz Rahman'a şeytana, cine inanmıyor olabilirsiniz. O zaman bu isimlerin yerine başka isimler koyun, evren deyin, tabiatın dili deyin, maddenin gücü deyin, ne derseniz deyin... İnsan bilinci çevresi ile sürekli diyalog içindedir. Bu diyalogun bilincinde olursanız, verileri değerlendirerek kendinizi başarıya ve mutluluğa taşırsınız.

Bilincinde olmazsanız, saplantılarınızla birlikte sürüklenir ve başarabilecekken başaramamış, yükselebilecekken yükselememiş, mutlu olacakken olamamış, itibarlı olabilecekken itibarsız kalmış, zengin olabilecekken fakir kalmış, kendini gerçekleştirmiş olarak varlığını sürdürebilecekken ciddiye bile alınmamış bir varlık olarak gelir ve suyun üstünde parıldayan bir kabarcık gibi parlayıp sönersiniz. Öyle parlayıp sönen katrilyonlarca varlık gibi…

Hâlbuki sen insansın ve sana, evrende belki de başka hiç bir varlığa verilmemiş akıl ve yapabilme kabiliyeti verilmiş.

Her bir varlığın gayesi, yaradılışının içinde gizlenmiştir. Bir tek sen muhayyer bırakılmışsın ki gayeni kendin belirleyesin…

Sonuç

Yıllar boyunca, binlerce insanın el çizgisine baktım. Elini uzatan herkes şu iddiadaydı:

"Bak, ne görüyorsan gördüğün gibi söyle! Ben etkilenmem…"

Yalandı! Hadi biraz nezaketli olalım ve doğru değildi bu ifade, diyelim. Hepimiz bal gibi etkileniriz çünkü!

Peki, neden bu kadar açık bilgi verilmesini bekliyor o zaman insan?

Çünkü bunu talep eden herkes emindir; bir gün, arzularının gerçekleşeceğine dair bilgilerin orada yazılı olduğuna…

Ve tutar da siz o beklentinin tersine bir şeyler söylerseniz... Elleri titrer, yüzündeki kan çekilir, morali bozulur.

Sonra, yıkıldığını gördüğünüzde, moralini toplaması için ona güzel şeyler söylersiniz. Gelecekte onu bekleyen başarılardan ve başarı ihtimallerinden söz edersiniz. Yüzü hemen aydınlanır, omurgası dikleşir ve aslında kendisinin ne kadar kabiliyetli olduğundan ama bunları kullanamadığından dem vurur…

Bu çelişki yıllarca içimi yakmıştır.

Her insan bir gün mutlaka 'beklediği şey'e kavuşacağını umduğu halde, baktığım çok az elde o beklentileri gerçekleştirecek kader çizgilerinin mevcudiyetini gördüm. Eskiden bu durum çok hüzünlendirirdi beni. Üzülürdüm elinde iyi bir kader çizgisi taşımayan insanlara…

Elinde iyi bir kader çizgisi taşımadığı halde, ciddi bir gayret ve çaba ile zamanla kendisine iyi bir hayat kurabilmiş, başarılı olmuş dostlarım da oldu. Yıllar sonra, daha doğrusu başarılarını sürdürebildikleri yılların sonunda bir kere daha ellerine baktığımda hayretle görürdüm ki ellerindeki çizgiler de değişmiş!

Yaşadığım sayısız tecrübelerden sonra şunu fark ettim ki eldeki çizgiler mutlak ve değişmez bir yazgıyı haber vermiyorlar. Aksine insanların umutları ile birlikte onlar da değişiyor, değişebiliyor... Demek ki gerçekten Allah âdil ve talep edenin talebini boşa çıkarmıyor…

Gerçi çizgiler değiştiği için mi insan değişiyor, yoksa insan kendisini değiştirdiği için mi çizgiler değişiyor, uzun bir süre bunu tam anlayamadım.

Sonra kendi üzerimde yaptığım tecrübelerle şunu gördüm: Kendimi değiştirmeye cidden karar verdiğim zaman potansiyelimi ve maceramı haber veren o çizgiler de değişiyor.

Nitekim, bundan 10-15 sene önce elime her baktığımda şöyle derdim; **"Bu kadar uzun ömrü ne yapacağım?"**

Derken hayat şartları ve ömrümün içindeki faktörler ve aktörler değişti. Ve bir gün fark ettim ki ömür çizgimde, her iki elimde de en az 30 yılı kapsayacak alanda kırılmalar başlamış. Dehşete düştüm! Evet, çizgiler değişiyordu! Şimdilerde, galiba, ben de daha az yaşamaya razı olduğum için sabitlendiler.

Maksadım burada el çizgilerini anlatmak değil elbet. Bütün bunları size şunun için aktarıyorum: Her şey, sahip olduğunuz her şey değişebilir. Hatta sabit zannettiğiniz el çizgileriniz bile…Ve bunu yapan, sizin beyninizi kullanma şekliniz… Evet, yanlış duymadınız. Hadiseler karşısında, beyninizin tercih ettiği duruş, bu değişimi sağlıyor.

Bu yüzden insan beyninin yeterli veya yetersiz, doğru veya yanlış kullanımı yeryüzünün en temel problemidir. Mutluluklar, mutsuzluklar, savaşlar, barışlar, yengiler, yenilgiler, aşklar, umutsuzluklar, kederler, acılar, sevinçler… Hepsi ama hepsi beynimizi kullanma şeklimizden kaynaklanıyor.

Tabi size göre meseleyi sadece beyne indirgemek çok yetersiz gibi gelebilir ama emin olun en baş aktör o!

Nefsin azgınlaşması, ruhun, bu bedeni içinde yaşanmaz bulması, bize verilen bedenin ve ona ait imkânların kullanılıp kullanılmam ası hep ona bağlı.

Bir âyette şöyle denir: "Hangi nefis, Allah'ın izni olmadan iman edebilir ki… Çünkü biz aklını kullanmayan topluluklar üzerine **'ricz'** (murdarlık, pislik, körlük) indirmişiz." (Yunus 100)

Akıl nimetini kullanmanın önemini bu âyet net olarak göstermiyor mu? Yani inanmak bile aklı doğru kullanmakla ilgili…

İnsan ömrünün şekillenmesi ve kaderinin tecellisinde beyin ve bedenin ilişkisi çok önemlidir.

❖ ❖ ❖

Âcizane bu kitabı yazmaktaki maksadım, iki şeyi anlatabilmekti:

Bir; eğer sürdürülebilir bir başarı sahibi iseniz, biliniz ki bu tesadüfî değildir. Mutlaka bir şeyleri doğru yapıyorsunuz ki hayat sizi başarılı kılıyor. O zaman o doğruların ne olduğunu ve nasıl daha da geliştirilebileceğini araştırın ki yarın önünüze çıkacak değişik şartlarda da o başarıyı yine sürdürebilesiniz. Aksi takdirde kadere ihtiyaç duyarsınız. Kader bile bir nimetin devamını veya sona ermesini "şükretmek ve nankör olmamak" kaydına bağlamış…

İki; eğer başarılı değilseniz, biliniz ki mutlaka bir şeyleri yanlış yapıyorsunuz. O zaman doğru bildiklerinizden başlayarak, her şeyi gözden geçiriniz. Çünkü doğru bilgi ve doğru yöntem varsa ve ne istediğinizi de biliyorsanız, onu elde edersiniz. Aksi takdirde kader sizi paklar.

İşte bu kitap, işleri, kadere havale etmeden önce ne yapmamız gerektiğini anlatan bir kitap olsun istedim.

Bendeniz determinizme inanırım. Yani fizikte aynı şartların aynı neticeleri doğuracağı inancına katılırım. Bu kurala inanıyorum ama batılıların anladığından farklı bir düzlemdedir benim inancım… Çünkü o kanun, içinde ruh ve mana taşımayan nesnel eşyayı, yani maddî olanı kapsar. Yani fizikte, fizik âlemde geçerlidir. **İnsan gibi hem ruh hem irade sahibi ve hayvanlar gibi ruh taşıyan mahlûklar ise fizikî şartları, gerektiği zaman aşabilirler.** Bu varlıkların eylemlerini, determinist kaidelerin yanı sıra bir de "ruh" faktörüyle incelemek gerekmektedir.

Batı bunun idrakinde olmadığı, daha doğrusu mananın, maddenin kanunlarına asla tâbi olmadığını idrak edemediği için, bu noktada yanılgıya düşüyor. O yüzden de batılı kişisel başarı öyküleri tam tamına bizim hayatımız ile örtüşmüyor. Onlar Kur'an'ı tersinden okumamızı istiyorlar.

Hiç ölmeyecekmiş gibi bir hırsla dünyanın içine dalmamızı istiyorlar.

Oysa bizim bu gerçeğin yanında bir de "yarın ölme" faktörümüz var. Hareketlerimizi ona göre bina etmekle mükellefiz. Dolayısıyla bizim başarıdan anladığımız şey ile batılı kişisel gelişim anlayışlarının telkin ettikleri birbirine zıttır.

Mutluğu ve başarıyı tamamen ve yalnızca eşyanın doğru kullanımında arayan bir anlayış, bizim gibi maddenin kurallarının yanında mananın da var olduğu gerçeğini bilen medeniyet mensupları için eksik bir açıklama oluyor.

Rahat bir hayat için; iyi bir gelir, iyi bir binek ve yaşanabilir bir mekânı şart koşuyor. Ama bunların sağladığı durumda insanın neden mutsuz olduğuna, tatmin edici bir izah getiremiyor.

Oysa biz, mananın ve maddenin ayrı kanunlara tâbi olduğunu biliyor ve hayatımızı ona göre kuruyoruz.

Böyle bir çalışma yapmaktan maksadım, genelde batı menşeli çalışmalarda eksik gördüğüm bu boyuta da dikkat çekebilmekti.

Çünkü bizim medeniyetimizin insanı ulaştırmak istediği hedef, sadece başarılı insan olması değil aynı zamanda KÂMİL insan olmasını sağlamaktır.

Bu çalışma, kâmil insanı oluşturan şartların neler olduğunu ve hangi argümanları kullanarak başarılı kâmil insanlar yaratıldığını anlama ve anlatma egzersizidir bir anlamda…

Bu nedenle ben bu kitapla;

1- İnsan olmak hasebiyle ne gibi imkânlara sahip olduğumuzu,

2- Bu bedenin, o imkânları elde etmek ve kullanmak için yeterli donanıma sahip bulunduğunu,

3- Eğer insan isterse, bu fizik âlemden istediği neticeleri elde edebileceğini… Çünkü bu âlemin dinamiklerinin, insan iradesinin müdahalesine müsade edecek şekilde yapılandırıldığını,

4- Halife olmak sıfatıyla insanın, çok geniş ve nerede ise sınırsız bir yetki ile donatıldığını,

5- Kaderin; irade, istidat ve halk olmak üzere üç temel şartı içerdiğini ve hiçbir zaman insanın zorunlu ve tek alternatifli olmadığını,

6- Daima başka bir yol daha bulunduğunu,

7- İnsanın sadece beyin ve vücut kapasitesi bakımından değil, takdir edilen nimetleri kullanmada da kendisini aşırı derecede kısıtladığını ve bunun da kader olarak algılandığını,

8- Değiştirilemez dediğimiz annemiz, babamız, milletimiz, dişi ya da erkek olmamız (bu son ikisi için de kesin diyemiyorum) gibi üç beş sabitenin dışında insanı mutlak manada kayıt altına alan hiçbir şey olmadığını,

9- En değiştirilemez sandığımız şeylerin bile, insan biyolojisinin imkânlarını kullanarak değiştirilebileceğini,

10- Allah'ın hiçbir kuluna garezi olmadığını ve asla zulmetmediğini,

11- Doğuştan getirdiğimiz bazı eksik ve gediklerin bile, anne-babamızın yanlış kullanım ve eşyadaki tertibe riâyet etmemelerinden kaynaklandığını; doğal olarak kaderin de bizim gizli açık tercih ve taleplerimize binaen halk edildiğini,

12- Yediğimiz içtiğimiz şeylere azami dikkat etmemiz gerektiğini, çünkü yediğimiz şeylerin DNA dediğimiz kader programcıklarına ve kadere dönüştüğünü; yediklerimizle yüklenen bu bilgilerin kimi zaman 7 nesil boyunca taşıyıcılarının olduğunu,

13- İnsanın asıl vazifesinin, kendisine verilen yetenekleri geliştirip şu âleme kendinden bir eser bırakmak ve ölüm sonrasındaki saadet ve mutluluğu için hazırlık yapmak olduğunu; din, kitap ve peygamberlerin de, bu çabasında insana yardımcı olmak gayesi taşıdığını,

14- Bu mülkün Allah'ın eseri; insanın da onun kulu, misafiri ve muhatap halifesi olduğunu… İnsanın, bu misyonundan dolayı sonsuz sayılacak imkân ve cihazlarla donatıldığını,

15- Bugüne kadar peygamberler dışında bu imkân ve cihazları yeterince kullanmanın hiçbir insan tarafından başarılmadığını,

16- Bu başarısızlığın önündeki en büyük nedenin bilgisizlik, basiretsizlik, önyargı ve inat olduğunu,

17- Müslüman sıfatının, kendisini şartlara göre değiştirebilen konvansiyonel insan modelinin adı olduğu, o yüzden de "orta" ve "şahit" ümmet olarak nitelendiğini,

18- Başarıya ve mutluluğa giden yolda "değişebilirliğin" büyük bir anlam taşıdığını, o yüzden namaz kılınırken, "kıblenizi değiştirin" talimatı geldiğinde inananların tereddütsüz kıblelerini değiştirdiğini… Oysa kıble değiştirmenin toplumların asla yanaşmadığı bir gerçeklik olduğunu,

19- Başarının temelinde de bu değişebilirlik ve esnekliğin yattığını… İnsanın mutlu olmak için, çok sık bir şekil-

de kendisini ve içinde bulunduğu konumu gözden geçirip kendisini veya şartları değiştirmesi gerektiğini,

20- İnsanın en büyük düşmanının da dostunun da yine kendisi olduğunu, insan kendisini değiştirmek istemeyince hiçbir şeyin onu değiştiremediğini,

21- Aklını kullanmayanlara Allah'ın da merhamet etmediğini,

22- Kendisini bilgi ve hikmet ile yenileyemediği için tekrara düşmüş toplumların "Hilkat Hükümeti" tarafından imha edildiğini,

23- Duygusallığın -duygululuğun değil!- şeytandan olduğunu,

24- Allah'tan başka ilah olmadığına inanan insanın eşyayı, insanları veya olayları kendisine Rab edinmeyeceği için üzülmeyeceğini,

25- İnsan beyninin sanal olan şeyleri de reel gibi algıladığını, bunun da insana büyük avantajlar sağladığını,

26- Dolayısıyla vücudunuzu değiştirerek beyninizi, beyninizi değiştirerek vücudunuzu değiştirme imkânı bulunduğunu,

27- Korku, vehim, vesvese ve yalan gibi aslı astarı olmayan şeylerin, uzun süre devam ettirildiği takdirde, insanı, gerçek anlamda hasta ettiğini,

28- Bu sanal korkuları, yine sanal seremonilerin boşa çıkarılabileceğini, (Peygamberimizin, kötü rüya gören sol omzunun üzerine tükürsün demesi gibi..)

29- İnsanın dört hayat mertebesini aynı anda içinde barındırdığı için bir anda dört değişik hal yaşayabileceğini, bundan dolayı kınanamayacağını,

30- Peygamber, veli, vb. gibi olağanüstü varlıkların da bizim gibi yiyen, içen, üşüyen boyutları da bulunan insanlar olduğunu,

31- Mucizelerin, aynı zamanda bize, insanoğlunun neler yapabileceği yolunda ipucu verdiğini,

32- O mucizelerin de yine bu fani ve kırılgan bedenin kabiliyetleriyle ortaya çıktığını,

33- Ve nihâyet, her insanda, teorik olarak, peygamber olma imkân ve kabiliyetleri bulunduğunu, hatırlatmak için yazılmıştır…

Değerli Okurumuz,

İş dünyası, kişisel gelişim, yönetim, başarı-motivasyon, üretim, pazarlama, insan kaynakları, eğitim, edebiyat, tarih, maneviyat, sağlık ve çocuk konularıyla ilgili yayınlarımızı:

- Size en yakın kitapçınızdan, www.hayatyayinlari.com adresimizde satış noktaları bölümündeki kitabevlerinden alabilirsiniz.
- 0212 613 11 00 - 0530 290 99 78 nolu telefondan sipariş edebilirsiniz.

Yayınlarımızla ilgili görüş ve düşüncelerinizi

twitter.com/hayatyayinlari veya

facebook.com/hayatyayinlari adresimize iletmeniz bizlere ışık tutacaktır.

Kitap ihtiyaçlarınızı Hayat Yayın Grubu ile temin edebilir, varsa kitap çalışmalarınız bizimle paylaşarak hayata katabilirsiniz.

İlginize teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Hayat Yayınları